LOMNI
OBSERV
MEDIC

IODOCI LOMMII,
Medici olim Bruxellensis celeberrimi,

OBSERVATIONVM MEDICINALIVM
LIBRI TRES,

Quibus omnium morborum signa, & quæ de his haberi possunt præsagia, accuratissimè pertractantur;

Opusculum aureum, hactenus desideratum, hinc postliminiò ab interitu vindicatum, & emaculatius quàm antè lucidatum;

Ex Musæo

ERNH. ROTTENDORFF,
Reipubl. Monast. Archiatri, &c.

Nunc denuò editum cum Præfatione
EORGII WOLFFGANGI
WEDELII.

FRANCOFVRTI & LIPSIÆ.
Sumptibus JOHAN. BIELCKII,
Bibliop. Jenensis.

M.DC.LXXXVIII.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Lectori Benevolo
S. P. D.
GEORG. WOLFFG.
WEDELIUS.

Quod in nummis olim solebant Imperatores, ut restituerent defunctorum jam dudum cum iisdem & nomina & memoriam, idem non minori jure in re literariâ locum obtinet. Nummi restituti ectypum referebant primi autoris, vel

)(2 cujus

cujus nomen præ se ferebant alio ære, vel metallo alio expressum, servatâ sic effigie & ad plures derivatâ. Libri restituti, seu de novo editi non tàm autoris famam propagandi fini inserviunt, quàm ad posteros prorogandi usûs, qui exinde emicuerat.

Rarissimi sunt scriptores medici, qui distincto labore Semioticen tractandam suscepêre, tanto majori laude digni, quòd in phænomenis his eruendis vel observandis voluerint occupari. Hos inter unus est & præcipuus Jodocus Lommius,

*as, medicus è superiori secu-
lo clarissimus, editis obser-
vationum medicinalium li-
bris tribus.*

*Mirum videri posset, qua-
re observationum titulum
præfixerit, cum tamen nul-
læ observationes, seu historiæ
Medicæ, prout hodiè com-
muniter sumitur vocabulum,
in toto volumine sint reperi-
endæ, nec id tamen absonum
videri debet. Nihil enim ma-
gis in praxi medicâ observan-
dum, quàm signa, quibus
accuratè pensitatis demum
res feliciter procedit.*

*Filum hoc est Ariadneum,
quo manuducente eluctari*

)(3 *licet*

licet ex labyrintho morborum. Cùm enim universa medendi peritia consistat in cognitione morborum, causarum, indeque his applicandorum remediorum, centrum universæ medicinæ est Semiotica. Phænomena enim, quæ invenit, suggerit, & expendenda exhibet, unicum sunt singulorum medium.

Faciunt hæc ad physiologiam, & Pathologiam, per nota & sensibus obvia, decenter eruta, ad ignota procedendo; per signa ad causas recto itur tramite. Et juxta hunc modulum nos potissimum libello hoc usi sumus, ex signis pathologiam

giam eruendo, ſeu cauſas morborum genuinas.

Faciunt ad Præſervationem & Curationem, ad inveſtigandas directè indicationes, ſeu regulas agendorum. Ex quibus omnibus efficitur, veriſſimum eſſe, quod ſcribit Trallianus, περὶ παθῶν δεῖ τὰ ἅπαντα διαγινώσκειν πάθη, εἶτα αὐτοῖς ἰᾶσθαι. In morbis cognoſcere oportet univerſos affectus, hinc iisdem mederi.

Invenias hîc ex Hippocratis, Celſi, *aliorumq; artis primiceriorum loculis congeſta obſervata, velut totidem lemmata, quæ & animo im-*

bibere, & in praxi clinicâ impendere addecet medicum. Nec obstat, duplici modo hæc tractanda sic videri, dogmaticè & clinicè, seu in thesi & hypothesi, theoreticè & practicè.

Sic enim dum applicamus dogmata, quærere oportet. & singula investigare actuq; observare, quæ se offerant dijudicanda æq; & curanda. Id verò visum nobis fuit sub praxeos clinicæ nomine venire & tradi posse commodè, quâ applicantur singula & exercentur, indeq;, quomodo fieri debeant, alios quoque docere

licet,

licet, repudiatis illis, quæ vel uſum ad lectum non habent, ſuppoſitis cauſis, in quibus dogmatica magis occupatur, ſelectis remediis.

Utraq; in re conveniunt, modo diverſo. Signa verò ipſa unicum ſunt & præcipuum præſidium, noſcenda prius generalius, quàm ſpecialius in uſum trahantur, ut ex confuſis ſenſim ad diſtincta dirigatur intellectus, imò & ſic plus ultra tendat. Etenim potior mihi ſemper viſa eſt theoria medica, quæ ex praxi naſcitur, experientiæ aptando ratio-

nem & progrediendo magis. Ex exemplis naſcuntur optima præcepta, ex bello belligerandi ars, ex mari nautica & ſic porrò.

Cum itaque, ut verbis utamur B. Conringii, *æſtimatoris auctorum medicorum ſincerisſimi & celeberrimi, univerſam hanc ſemeioticen egregiè & magnâ cum laude tradiderit* Iodocus Lommius *in eximio opere obſervationum, ea propterea omnibus Artis ſtudioſis quàm maximè debent commendata eſſe.*

Accedit terſus ſtylus, libri

bri brevitas, scribendi solertia, & penu plerorumq; morborum, & absolutè & comparatè consideratorum, ut quæ de pulsibus & urinâ subjunxit, non laudemus. Tractantur ordinaria phænomena, quibus insistere possis certiùs, observationes aliæ in insolitis utplurimum gloriam venantur.

Inducti his & aliis rationibus, cumprimis verò exemplarium penuriâ, autores fuimus, ut prelum subiret denuò liber, quartâ vice lucem visurus, & sic haberi & teri manibus Artis cul-

torum poſſit pro merito. Reparato hoc theſauro addi & inveniri alia, inventaque ſciri rectius poterunt. Vale Lector, & conatibus ac commendationi noſtræ honeſtæ fave. Dabantur Jenæ MDCLXXXVII. Calend. Septembr.

AMPLISSIMO ORDINI SENATORIO REIPUBL. BRUXELLANÆ.

JODOCUS LOMMIUS S. D.

CUM omnes artium Profeſſores liberalium has ipſas pro virili quiſque ſua diligenter ver-
ıre, & in vſus accommodare, ominum, tum præcipuè Meici debent. Hi enim ſalutaem illam ac propè divinam aitant artem, præſidem ſanitas humanæ, ſine qua nihil in ita ſuaue, ne magnis quidem ſſe Regibus poteſt. Id ego initutum, Viri ornatiſſimi, & ſpe-

ctaui semper maximè & fui na
viter secutus, tum curationibu
ægrorum meorum, tum in pu
blicum euulgatis scriptis, hin
adeò futurum arbitratus, vt i
psos etiam posteros, non tan
tum superstites meo mihi bene
ficio demerear. Ergò mod
(quoniam sanitatis tuendæ præ
cepta abundè aliàs tractaui) æ
grotanibus consulere hoc oper
proposui, eam amplexus Med
cinæ partem, quæ notas morbo
rum omnium, itemque prædi
ctiones, atque censuras, quæ d
his haberi possint, contine
Videtur profectò ea meditati
potissimùm, cum ad ægri sa
lutem, rectamque curationem
tum ad Medici fidem atque di
gnitatem spectare. Primùm e
nim, quia nouisse morbum pro
ximus est ad sanitatem gradus,
ne

nemo ſanè hanc aut præſagire,
ut reddere affectis rectè poteſt,
ui non animaduertere genus æ-
ritudinis, quod ſit, non eius e-
entum omnem prænuntiare,
ertis indiciis norit. Contrà verò
rudenter curationem inſtituet,
admirabilis apud omnes ho-
nines gloriam conſequetur, ſed
t ægri vtetur in omnibus obſe-
uio, quisquis ſignornm inſtru-
tus adiutusque cognitione, pri-
o morbum noſcere, atque æ-
ris, ſi videtur exponere, dein
us prædicere durationem, o-
nemque euentum poteſt: ſic,
ſi conualeſcere poſſe homo
detur, reddita curationibus
nitate, laus Medico compare-
r: ſin minus, præſagio vite-
r calumnia. Sed eſt ea ma-
i operis res, & ab vno, pu-
, Hippocrate ex profeſſo lite-
ris

ris agitata. Itaque fit, vt quem
admodum libenter ea neglimu
omnes præcepta, quæ ſedulita
tem exigunt: ſic huic Medic
næ parti, quam proponimus
minimum propè laboris à noſtr
hominibus detur. Nam mult
ſatius eſt compendia quædam
medendi quærere, & his cumu
lare opes, atque miſerorum ca
des miſcere, quàm longè ſudo
ribus, indefeſſaque mentis in
tentione morbos ſtudere cogno
ſcere, atque æſtimare, ac tum
primùm his ipſis incolumi con
ſcientia auxiliari. Fit adeò e
ignoratione rerum harum, v
temerè illi, vel in rebus deſpe
ratis ſalutem promittant, ve
in ſecuris omnia metu te
roreque compleant. Mem
ni ego complures me vider
haud infimæ notæ Medicos, q

r acutam febrem, etſi multa
ſent virium infirmarum, at-
ie exitij ſigna veriſimilia, ma-
ificis tamen ſalutis promiſſis,
quoniam id fortè temporis v-
na vtcumque maturuerat) mi-
ros conſolarentur. Verùm
ſt vt morbi exitus ægro cala-
toſus, ita ignominioſus Me-
co erat. Plures his ſunt, qui
m febricitantem vident ſub
auiſſima acceſſione deſipere,
loqui aliena, ſimulque brachia
pedes nudare, ac varié ſpar-
re, tum è cubili magno im-
tu, magniſque vocibus exi-
e, verberare proximos quoſ-
e, neque neceſſarios, neque
miliares agnoſcere, caloribus
orreri, acutiſſimis doloribus
ici, ac ſiti propè enecari, hæc
uam, cum vident, concocta
antumvis naturæ viribus ea,
vn-

vnde morbus eſt, materia, exte
rentur, & more pauidarum m-
liercularum ad extremum re
rediſſe omnem, pronuncian
Verùm faceſſentibus per iu
cationem (κρίσιν Græcè dicun
turbis his illicò reſolui morb
incipit, ac vani metus leuar
magno falſi præſagij conten
ptu. Atqui hinc ſciri poteſ
nullum operæ precium in c
rationibus morborum fieri
Medico poſſe, ſine hac tam n
ceſſaria tamque plauſibili pr
dicendi arte. Eam nos, V
ampliſſimi, tribus Libris, q
potuimus breuitate, comprehe
dimus, vt communem rem
grotantium, ac præcipuè Ci
um veſtrorum, hac in part
iuuaremus. In quo negoc
quantâ uſi ſimus diligentiâ,
que induſtriâ, aliorum eſto i
di

cium. Nos certè, quod licu-
præſtitimus. Nec diffitemur,
arorum ſcriptorum ingenijs,
axime verò antiquiſſimi Hip-
ocratis multum nos adiutos eſ-
. Quæ res adeò vitio verti
on poteſt, vt etiam dignita-
em, fidemque noſtris monu-
entis pleniorem ſit allatura.
ed quoniam morem apud ſcri-
tores ſæculorum omnium obti-
uiſſe video, vt magnorum
irorum patrocinium ſcriptis
dſciſcant ſuis, eum ego ipſum
uoque ſecuturus morem, haud
liunde rectius opem mihi hanc
ræſtari poſſe iudicaui, quàm ab
mpliſſimo ſpectatiſſimoque
onſeſſu atque Ordine veſtro,
ic ſanè vt quorum commodis
ic meus ſeruiet liber, eorum is
ultus autoritate atque fauore in
ucem, & in manus hominum
exe-

exeat. Quos enim ego poti
exoptem mihi nunc, quibus hc
opus nuncupem, dari? Veſt
nominis dignitas atque ſplen
dor Ciuitatis, ſed & priuata a
lioqui, quæ mihi cum multis ve
ſtri Ordinis Viris Doctiſſimi
intercedit amicitia, fecêre, v
ingens mihi inceſſerit cupiditas
imò animus exarſerit, lucubra
tiones has ſub Veſtri Nomini
auſpicijs euulgandi, ſempiternæ
que (vti ſpes eſt) poſterorum
conſecrandi memoriæ. Quan-
quam veniam mihi cupiam à
vobis dari, ſi fortè nimium con-
fidenter, ne dicam licenter, te-
nuia hæc, ac parum ſpecioſa at-
tuliſſe videbor. Quis enim ne-
ſcit, non niſi maxima conſecra-
ri tantæ Reip. oportere, quan-
tâ nihil eſt illuſtrius atque ſplen-
didius.

Dico

Dico hoc, Patres conſcripti, ımmo iure, meritoque Civita-s veſtræ, cuius ornamenta unquam æſtimare animo pro gnitate, ſi velim, poſſim, ne-ım oratione conſequi. Attamen ım vndique hic quadam occa-one ingens ſeſe ingerat laudis ateria, non potui temperare omet mihi, quin pleraque ſe-ıerer ſcribendo tantæ Reip. de-ora. Et quidem laudes mit-m, quæ ab antiquitate ciuita-s, â robore, à legibus, atque ſtitutis duci maximæ poſſunt. enim non huius eſſe loci, ſed aliarum artium attinere pro-ſſoris exiſtimaui. At quod oſtri magis inſtituti eſt, id ſe-ar, commoditatem & ſalu-itatem loci huius, ipſamque nœnitatis decoriſque plenam iem ſcripto celebraturus.

To-

Toto oriente atque Meri[illegible]
montibus non nimium altis, [illegible]
uitas insidet, sensimque in Occ[illegible]
sum sese, & in septentrioner[illegible]
donec tota fiat humilis, explic[illegible]
amœnissimum contemplantib[illegible]
aspectum præbens; Nam alti[illegible]
ribus locis, quæ vndequaq; vid[illegible]
re est molimina ædificiorum [illegible]
que templorum. Stat præcip[illegible]
ti colle magnifica D. Gudulæ [illegible]
des, duabus in fronte super[illegible]
turribus.

Paulò altius, ad Meridien[illegible]
Regis eminet palatium: quod [illegible]
psum omni dehinc parte t[illegible]
ritis Principum ædificijs lon[illegible]
lateque ad ipsam vsque Ciuit[illegible]
tem humilem cingitur: vbi h[illegible]
oculis ventum est, ante omn[illegible]
sese spectantibus offert publi[illegible]
ciuium domus. Ea modis [illegible]
mnibus ita absoluta est, vt nu[illegible]
la[illegible]

m tota prouincia habeat ſe-
ndam. Quid! quòd limpi-
ſsſimis numeroſisſimiſque fon-
ous non ſolùm foris antè po-
èque circumdatur, ſed interius
iam alijs inferius poſitis, alijs
xta Procerum cœnaculum ad
iginta quaſi pedum altitudi-
em euectis, adornatur. Iam
tem medijs domus tectis tur-
s exurgit prodigioſæ excelſita-
, ſaxis ad ipſum vſque pyra-
idatum faſtigium artificioſè la-
oratis iunctiſque firmata. Hu-
faſtigio æneus inſiſtit Micha-
, Vrbis Patronus, quem nemo
ne ſtupore (tantæ molis cùm
) vento verti inconcuſſum a-
icit. Opus apprimè arduum,
ingenijs hominum noſtro-
m propè ſuperius. Porrò
nc circumcirca conſpicari eſt
gentia Diuorum templa ope-

ro-

rosis eminentia turribus. M
diæ inter hæc cernuntur conf
tissimæ Ciuium domus, sple
doris operisque plenæ. P
has, qua parte Occasus atq
Septentrio est, in prata lætis
ma oculis ad usque mœnia c
curritur, ea vbique objecta r
rum facie, qua nihil cerni i
cundius atque venustius pote
Liceret modò interiora Vrb
propius intueri, atque ex his d
cere laudes, nisi ea infiniti op
ris res esset. At invitat, imò c
git scribentem me, quòd (mi
sis cæteris) maximè memorab
le reticere nullo modo possum
cunctam prope Civitatem salu
berrimis fontibus irrigari, pe
renni scaturigine manantibus
non modò his, qui in public
numero si sunt, verum etiam pr
uatis, qui infiniti. Iam ver

V

t intra mœnia ſplendoris omnia eſſe lena demonſtrauimus, ita extra quoue nihil eſt, quod in ſumma voluptate ficiat ſpectantem. Hìc in omnem pe-è regionem montes non nimium alti, eque vllis moleſti crepidinibus excurnt, frumentorum omnis generis feraſſimi, lætiſſimarum vallium interſtitio tè diſſiti. In his vallibus armentorum reges, & piſcibus referta ſtagna, vt ontemplantibus faciem voluptatis pleam, ita ſummos oppidanis vſus præent Quid verò ſylvam commemoem, quæ medio à Ciuitate miliari ad Meridiem vaſtiſſima denſiſſimaque ocurrit. Summa hîc ciuibus lignandi faultas, ſumma venandi Principibus aulæ atur. At contraria parte, quæ extra uros ad Septentrionem eſt, quanta amœnitas pratorum, paſſo æquore ad ipſis vſque Viluordiæ portas, ſeſe explicantium! Medius in his humili alueo inna labitur fluuius, & iuxta hunc noarum viſuntur foſſionum molimina, trinque ſepta aggere. Pulcherrimum ae hercle ſpectaculum, virentiſſimam

planiciem duplicibus aquarum duct
bus interfectam adornatamque vider
Hæc ista ciuitatis vestræ ornament
non sine causa iam inde ex tam lor
go æuo primùm impulêre Brabanti
Duces, atque hinc imperatores, poter
tissimos orbis monarchas, vt hunc sil
locum, totius Belgij nostri amœnis
mum, atque commodissimum, com
morandi causa, delegerint. Simulqu
suum hîc quoque esse Cancellarium
supremum Brabantiæ Magistratum iu
ris dicendi causa voluerint, vt qu
modis omnibus est florentissima, ho
quoque nomine florentior Ciuitas es
set. At vna res nobis, Patres conscri
pti, ad cunctam felicitatem visa est de
fuisse. Nam cùm Antuerpiæ, nomi
natissimi Europæ Emporij, frequenta
tio penitus sit necessaria, constet ta
men hanc nequaquam facilem esse pos
se: Scilicet vestri fluminis nimium an
fractuosi, ac magnis locorum spacijs
hàc illàc se intorquentis causa factum
est, vt non nisi pluſculis diebus, mo
lestissimoque itinere ultro citroq; liceat
nauii-

auigare. Itaque cùm cæteris partibus oreatis omnibus, hac sola laboratum vobis fuit. Ergo ingens opus, & a-ud omnem posteritatem memorabile ggressi, iter vobis ad ipsum Schal-im, altissimis latissimisque fossionibus, ncredibili sumptu, atque solertia, quin-ue grandium miliarium longitudine atefecistis: quodque negare natura lo-i videbatur, vixque absolui magno-um Regum thesauris posse, id vos ndustria vestra, vestrisque opibus pru-lenter incepistis, constanter promo-uistis, felicissime jam totum propè con-fectum dedistis. Sentiunt profectò uirtutem æmuli vestrarum, sentiunt, nquam, & oculis iam nunc cernunt ectis cōsilijs institutas has fossiones es-se. Reputate, quæso, nunc, Patres conscripti, apud animos vestros cre-scentem ex hac re opulentiam celebri-tatemque Ciuitatis huius vestræ, quam breui videmus mercibus frequentari ab omni Oceani nostri littore aduectis posse. Quantæ verò voluptati omni-bus fuerit nauibus has aquas onerariis & ratibus perpetuò sollicitari, & intra

& extra mœnia cernere. Ergo veſtri fa
cti huius ſempiterna in animis Ciuium
fuerit collaudatio, dulciſque memoria
florebuntque eminentiſſima hæc veſtr
nominis inſignia, quæ adeò non pote
runt vlla vetuſtate obliterari, vt ſpacio
maius indies incrementum apud poſteri
tatem ſint conſecutura. Sed modum fi-
nemque facio, Viri ampliſſimi, veſtræ Ci-
uitatis atq; virtutis commemorandis or-
namentis, quæ ſic iam laudibus florent
ſuis, vt noſtra prædicatione parum vide-
antur acceptura ſplendoris, diſertioribus
hominibus, à quibus plene celebrentur,
digna. Quapropter veſtræ etiam fuerint
humanitatis condonare, ſi parum pro
tanti Ordinis dignitate præſtitiſſe vide-
bor. Æquitas animorum veſtrorum va-
lebit, noſtramque boni conſulet tenui-
tatem, magnâ animi erga vos fretam
promptitudine. Quod ſi factum, vti con-
fido, à vobis erit, maiorem nobis alacrita-
tem ſtudiumq; ſcribendi maius iniicietis.
Nã vt modò notas atque præſagia propo-
nimus morborũ ita forte & cauſas horũ
& curationes olim dabimus. Valete.

Bruxellæ, 26. Maji.

V. CL.

V. CL.

VILHELMO ERNESTO SCHEFERO, Philosopho & Medico Excellentissimo, Poliatro Francofurtano ad Mœnum celeberrimo.

S. P. D.

BERNH. ROTTENDORFF, D.

Emeioticen, Clarissime Scheffere, nobilissimam esse, Medicinæ partem, nemo est qui inficiabitur; vtpote cuius tanta ad hanc rectè faciendam vis est, vt [i]lâ sublatâ, divinæ illius artis fundamenta [e]dentidem collabascant, ac protenus euertan[tu]r, necessum sit: Illa infallibilibus argu[m]entis in morbi cognitionem nos manuducit, [e]t quicquid vel in præsens ad illius diiudica[ti]onem, vel fausti infaustivè eventus prædi[ct]ionem in futurum spectat, graphicè nobis [p]ræfigurat, ac ob oculos ponit; sine qua ipsa [et]iam Therapeutice non claudicat tantum, [se]d nullius penè frugi est aut vsus: Subter habi[t]â quippe signorum doctrinâ, quid in morbo[ru]m curatione Medicus cum laude præstare [p]ossit nondum video. Ille solus sibi benè consci[us] est Medicus, neq; vllâ pallescit culpâ, qui re-

)(3 ctè

proindè nulli alteri putabam iustius dedicandum consecrandumq;. Acceptabis ergò solita benevolentiâ, & Tui usq; ad memorem redamare perges. Erit spero posthac per literas crebrius conueniendi occasio, quàm hactenus non locorum solum intercapedo, sed & temporum iniquitas, quæ cum Germania iam longùm miserè conflictavit, interciderunt, quando expectatione illâ pleni sumus, fore ut in hac Patria nostra, in qua antè annos fatalis ille Cometes horribilibus radiis caudâq; ignitâ, minax omnium oculos animosque terrificabat desideratæ ac tot lacrumis & suspiriis exoratæ Pacis nouum iubar seu Lucifer quidam, post tam longam & squalentem calamitatum noctem primùm oriatur; quò tandem dissidiorum ac dissensionum seminariis funditùs recisis, Christiani Orbis Proceres perpetuâ concordiâ inter sese conglutinentur; Ipsaque pax & amicitia solidis vel potius adamantinis nexibus adstringatur. Quod Deum Venerabundus & supplex rogo. Vale feliciter & salve plurimum cum collega Tuo Petro de Spina V. CL. Dabam Monasterij Westphalorum $\frac{1}{11}$ Iulii, qui dies ad solemnissimum illum ibidem Pacis universalis tractandum congressum, à præcipuis Europæ Principibus vnanimiter determinatus est.

CIↃ. IↃC. XLIII.

Iodo-

IODOCI LOMMII
Medici Clariss.
MEDICINALIUM OBSERVATIONUM
LIBER. I.
QVO MORBI, QVIBVS TOTA OCCVPANTVR CORPORA, ANIMADVERTVNTVR.

OBseruationes ſcripturus medicinales inno-ſcendis æſtimandisque morbis neceſſarias, rectè ab iis incipere vitiis poſ-e videor, quæ totis corporibus inhæ-eſcunt. Ex horum ordine vitiorum requentiſſimum, & generi hominum nimiciſſimum, febris eſt; adeò, vt quorundam literis proditum ſit, nunquam quemquam, niſi violenta morte raptum, ſine eo morbo vitam amiſiſ-

ſe. Ergo à prima origine rem aggre
diar, primumq́ue id genus febris po
nam: quæ,quia vno die finitur, Græci
ἐφήμερα nobis diaria appellata eſt. E
autem his ſeſe notis profert.

Febris diaria. Mitis toto in corpore calor eſt, qua
lis in iratis hominibus præcipi, aut vi
no fartis ſolet. Pulſus arteriarun
(quod profectò huic febri propriun
eſt) protinus à magnitudine incipit, i
demque vt modicè celer ac frequens
ita æqualis & mollis, & iuſti ordinis pr
modo naturæ eſt. Nihil etiam aut cer
tè parum vrina demutatur. Ipſum ve
rò morbum non cibi antecedit faſti
dium, non ſpontanea corporis laſſitu
do, ſed neque grauior ſomnus multa
ue oſcitatio, neque horror: verùm
repente totus ſemel is accedit, nullo
q́ue graviore incommodo, ubi jam eſſ
cœpit, moleſtus eſt. dolorem intellig
capitis atque ventriculi, itemq́ue nau
ſeam, æſtum, corporis inquietudinem
& hujusmodi Soluitur malum inter
dum latenter ſine ſenſu manifeſtæ in
anitionis, ſępius per copioſos tum ha
litûs, tum madores, aut certè per ſu
do-

mores ut ſuaues, ſic minimè multos. ſcire etiam licet diariam febrem ſemper ferè à cauſis moueri euidentibus, vigilia, ſollicitudine, mœrore, ira, æſtu ſolis, laſſitudine, temulentia, inedia, & ſimilibus, eandemque vnico finiri die conſueſſe, quem diem ſi tranſit, tertiumque ſuperat, jam tum diarium eſſe deſinere, in putridamque, quæ mox proponetur, abire. Sub eo caſu, ſi vehementer corpus ſiccum eſt, timeri etiam hectica febris poteſt. Diarium omnem curaſſe, quàm nouiſſe facilius eſt. Itaque ferè ſequitur, vt hæc ipſa prius nocere poſſit, quàm ſciri. Eadem bilioſum hominem negociis deditum, & promptius, & maiore periculo afficit.

Ad hunc quoque locum pertinere ea febris videatur, quæ diariæ ſeruans naturam propter ſanguinis non putrefacti feruorem, multum ardoris, ruboriſque corpori exhibet. Græcorum nonnulli *σύνοχον* dixerunt, nos continentem non putridam. Hæc quidem eaſdem, quas putrida notas, at paulo euidentiores exhibet. Quanquam hîc

Febris continens, non putrida.

etiam caput vel dolet, vel graue eſt, corpuſque omne, ac præcipuè facies vehementer rubet, calètque. Adhæc altior occupat ſomnus, multum arteriæ in temporibus mouentur, ipſa ſpiratio moleſta eſt, pulſuſque magnus, & plenus, & frequens, & velox, totum denique corpus ſegneſcit, & quadam veluti laſſitudine occupatur.

Conti-nens pu-tria

Venio nunc ad eas febres, quæ ſuccorum implicitæ ſunt putredini, ex quibꝰ primum ea proponetur, cui cauſam putrefactus ſanguis dedit. Græcis ea perinde atque ſuperior σύνοχος, nobis autem continens putrida appellata eſt. Signis quidem hæc febris, quibus ea quam proximè dixi, iiſdem, ſed manifeſtioribus ſeſe profert. Verùm acrior ſubeſt calor putredinis comes, gutꝰ tur & quę juxtà ſunt loca exturgeſcunt æſtuantque, unde præpedita ægro oratio eſt: adhæc oculi calentibus implentur lachrymis, venterque nonnullis intumeſcit, & percuſſus, vt tympanum, ſonat. Ipſe pulſus, magnus, vehemens, celer, & frequens, vt in priore Synocho eſt, at hic etiam eſt inæqualis

lis, in priore non eſt. Vrina craſſa meitur, rubra, turbida, ſedimento carens. Non raro etiam exanthemata per corporis ſumma efflorefcunt, vt aliàs alia, ſic frequentiſſimè vel liuida, vel nigra. Id malum ferè poſt quartum diem eſſe deſinit, & ſi quidem continenter increſcit, periculum afferre vitæ poteſt, utique ſi jam aſpera lingua, nigraque eſt, ſi refugiunt oculi lucem, ſi vrina vt nigrum vinum obſcura eſt. In quo hæc non ſunt, ipſaq; febris magis magisque decreſcens miteſcit, is potius eſſe in tuto videtur. Quum autem morbus æquali ſemper impetu fertur; ſecurior quidem erit, eo qui increſcit, grauior autem eo, qui declinat. Quæ obſeruatio in continente etiam febre non putrida habenda eſt. Scire autem licet vtramque Synochum, non niſi temperatæ naturæ hominibus, & ſanguine non malo plenis, ſimulque carnoſis accidere conſueuiſſe. Facilis quoque à continente non putrida in putridam, & ab hac rurſus in continuam tertianam tranſitio eſt.

Febris continua Sequitur id genus putridæ febris quæ Græcis συνεχής, nobis continua dicitur. Synocho putridæ accessionum continuatione affinis, ea tamen re dissimilis, quòd hæc ab alterutra bile aut pituita profecta est, quodque pro horum natura atque motu humorum circuitus habet, quibus etsi non omnino cessat, remittit tamen, & quietiora tempora afflictis præstat. Synochus verò ex sanguine oritur putrefacto, nec vllam remissionem ad morbi vsque iudicationem præbet. Porro continuam febrem neque horror aliquis, neque rigor, neque frigus antecedit, sed tota ea repente calore hominem adoritur, quamquam non raro rigorem aut horrorem corruptus humor circa præcordia consistens, tantisper mouet, donec totus quoque à febre incensus sit. Semper autem calor acris atque asper est, idque magis increscente accessione atque consistente. Ipsa respiratio, itemque pulsus inæqualis est. In eo enim velox contractio, distentio tardior est. Idem pulsus, modò celer, modò tardus est: itemque modò validus, modò langui-

guidus: ut primùm incipit accessio, velox is atque parvus: in vigore supra velocitatem etiam, egregiè magnus est. Vrina initio crassa, rubra, ac turbida est, ac neq; nubem, neque suspensum quid, neque sedimentum habet. Eadem interdum tenuis quoque, sed rubra, & minimè perspicua est. Quicquid denique aliqua parte corporis vacuatur, siue sudor id fuerit, siue alui proluuies, vel vrina, ferè graui odore molestum est. Continua, tum cotidiana, tum quartana ferè incerta, atque ordinis expers esse solet, sic vt alio die bis, terve efferuescat, alio id non nisi semel aut certè prorsus non incidat. Continua quartana rarissima est, hac minus rara cotidiana. Tertiana, quæ nobis ardens febris, Græcà καῦσος dicitur, omnium est frequentissima. Ea his signis noscitur. Summo incendio corpus extorretur, idque intus magis quàm foris. Accedit pertinax vigilia, & profundior interdum somnus. Lingua arida, & crassa, & aspera, subnigraque & amara est. Spiritus difficilimè trahitur, incipit affici morsu stomachus, cibique cupidi-

Febris ardens

piditas perit, vehemens tum sitis, tum æstus præcordiorum est. Aluus aliis soluta aliis compressa est. Ipse æger penitus inquietus morbum malè sustinet, frequentique subinde delirio perturbatur. Hoc febris genus quoniam summè vehemens est, breui finitur. Itaque si protinus ab initio signa exhibet bona, plerisque omnibus quarto die soluitur, nullis post septimum manet. Tum verò aut vomitio fit, aut aluus profluit, sudorúe ex omni corpore, aut sanguis è naribus fertur. Senibus hic ipse morbus, vt infrequens, sic apprimè perniciosus est. Tutius & sæpius iuuenes sic laborant. Febris ardens non rarò in pulmonis vertitur inflammationem, idque vbi fit in propinquo exitium. Tum in hoc morbo, tum in aliis continuis febribus graue esse periculū significatur, vbi aurigo ante septimum diem oritur, aut ubi quis ante materiæ concoctionem inhorrescit, magisque si vis corporis admodum infirma est, vbi post rigiorem æger non recalescit, vbi continua vigilia, vel sopor, vel delirium est, vbi vox intercipitur, aut aures obsurdescunt, aut collum vehementer

Periculi signa in continuis febribus.

menter dolet, præcipuè in his,quibus procliuis insania est, vbi æger quid accepturus manibus tremit, vt vehemens sitis, simulque ingens corporis squalor est, aut vbi lingua nigricante,totoque ore præsicco,nulla hominem sitis vrget, simul os præter consuetudinem malè olet,vbi singultus incidit, præcipuè post citam aluum, aut post sanguinem sine modo effusum, vbi puero venter nihil reddit, nullusque accedit somnus, sed & colorem is ipse sæpe mutat, continenterque plorat. Siquidem huic proxima distentio neruorum est. Vbi cum acuto capitis dolore præcordia reuelluntur, neque tum sanguis è naribus fertur,aut vbi hunc casum biliosa aluus, aut tormina, itemque coxarum, vel genuum dolor, neque comitantur, neque tollunt. Scilicet sub vtraque re promptissimum delirium est, vbi viscera grauis dolor fatigat, simulque neruorum oritur distentio. Vbi simul præcordia dolent, simul somnus profundus tenet, aut vbi ventriculo grauis ardor, aut morsus molestus vtique est, si tum quoque aluus biliosa est. Vbi de-

iectio penitus retinetur continuo dolo
re caput exercente. Vbi vrina aqu
ſpeciem repræſentat, quo ferè tempor
delirium comitatur. Hæc vrina exi
tium etiam, ſi diu talis fertur, porten
dit.

Idem periculum eſt, vbi vrina rubra
craſſa, confuſaque, & mali odoris eſt
eademque paruo temporum interuall
ſæpe pauca & cum difficultate meitur
aut vbi ſine ratione matura eſt aut præ
ter voluntatem elabitur. Vbi vim fe
bris ægrotus homo non ſentit, menti
errore præpeditus. Vbi prima febri
accesſione protinus vber ſudor erupi
aut vitiari mens cœpit, parsúe aliqu
corporis reſolui. Vbi denique accesſic
tertio quoq; die vehementisſimè inva-
leſcit. Proximum nunc eſt ea ſigna
ponere, quæ in acuta febre certam de
nunciant perniciem, quam ſcire licet ir
propinquo eſſe, ſi ſub magno morbo vl
tima corporis infirmitas eſt, magisque
ſitum quoque vel delirium, vel rigor
incidit, ſi is qui mentis vſu caret taci
turnus eſt; vtique ſi voce alioquin pri-
vatus non eſt. Si infirmis viribus labra
vel

Exiti no 7A.

vel supercilia, vel oculi, vel nares peruertuntur, si æger tum quoque neque videt, neque audit, aut si voce amissa, coniuentibus oculis iacet, neque eo tempore è naribus profluit sanguis, neque vomitus incidit, unde id mali tollatur. Quod incommodum eò quoque fuerit grauius, quò simul spiritus difficilis trahitur. Æquè horrendum est, si oculi illachrymant, aut vehementer subsederunt, aut foràs prominent, si caligant, si incerti huc illuc vertuntur, contraúe immobiles obstupescunt, aut denique distorquentur, si alba eorum grandescunt, nigra minuuntur, aut si vbi hæc sub superna conduntur palpebra, illa rubescunt, atque in iis pallidæ venæ, nigræúe cernuntur, aut si quid modo telæ araneorum concretum, totis oculis innascitur, vel inita pituita, novissimisque angulis inhæreseit, si per somnum palpebræ penitus non coëunt, eædemque vehementer pallent, nisi id tamen fusa aluus fecit, si oculorum denique alter minor altero est. Ad hæc si in aurem acutissimi doloris tormentum incidit, maximeque in juuene, quem

ſanè is caſus ferè intra diem ſeptimum occidit. Verum ſenior aliquis, quia non æque grauiter aut dolet, aut febricitat, magis in tuto eſſe creditur.

Si cauſſa febris dentes ſtrident, itemque liuidi, nigri, aut vehementer aridi ſunt, ſimulque lingua per morbi principium ſicca, deinde aſpera; poſt etiam nigra, craſſaque eſt. Si æger ore hians iacet & aſſiduè dormit, aut ſi is ſubito ſtrangulari videtur, ac neque potum deuorare, neque ſaliuam ſuam poteſt, nullo tamen ſubſtante in faucibus tubere. Si collum difficillimè vertitur, aut idem ſic diſtorquetur, vt moleſta inde ſit deglutitio. Si frigidus efflatur ſpiritus, ſi pulſus obſcurus, denſus, & intercíſus eſt. Si ſitis antè vehemens, nunc penitus abolетur, febre tamen æquè graui, ipſaque lingua æquè ſicca atque nigra. Si vomitus cruentus incidit, aut varius multorumque, qui boni non ſunt, colorum, & fœtens Si digiti floccos in veſte legunt, vel fimbrias diducunt, vel aliquid in adiuncto pariete carpunt: ſi horum vngues extremaque liuent, vel nigreſcunt, quanquam nigra

ea fieri haud iuxtà periculoſum ſit, vtique ſi validæ vires morbum non difficillimè ferunt, aliaque ſalutis ſequuntur ſigna veriſimilia. Nempe tum quidem bona valetudo redit, ſed nigræ partes corruptæ decidunt. Pernicioſum inſuper eſt, ventrem in tumorem attolli, magisque vbi datum medicamen purgans fuit. Aut hunc ipſum flatibus diſtentum, hos emittere non poſſe. Ad hæc per initia febris bilem atram ſuprà infráue prodire. Aluum liquidam ſimulque nigram, vel pallidam, vel pinguem, vel mali odoris eſſe. Hanc ipſam cum ſubita palpitatione cordis, atque ſingultu eſſe compreſſam. Vrinam intercipi cœpiſſe, aut nigram mei, & craſſam, & fœtentem, aut vrinam quæ antè fuit bona, repente notas exhibere non bonas, aut per omne morbi tempus nihil ab vrina diſſidere hominum ſanorum. Tum etiam ipſum mictione reddi ſanguinem, aut veſicam dolere duramque eſſe. Æquè mortiferum eſt per initia morbi extrema refrixiſſe, maximeque hæc ipſa non recaleſcere potuiſſe, aut extremis frigeſcentibus in-

terna caloribus extorreri, atque sitir multam facere. Adhæc subitò sine cau sa manifesta febrilem ardorem conqui euisse. Ortos sub infirmis viribus esse su dores, simulque animam defecisse. Ipsum etiam ægrum supinum cubare, ge nuaque contrahere, & deorsum subindi ad pedes deuolui. Brachia item & crura nudare, dispergereque, quæ calida tamen non sunt. Adhæc qui inferiora loca corporis tenebat dolor, repente eum ad viscera translatum desisse. Vlcus quod antè, & in ipsa natum febre est, siccum ac liuidum esse. Pustulas item toto corpore erumpere, modò tamen abscessus aliquis purulentus non exoriatur. Quin orto etiam iuxta aurem abscessui nullam accedere maturitatem potuisse, neque è naribus cruorem fundi, neque vrinam crassam, multamque ferri. Præterea frigidum sudorem moueri, ipsumue ægrum quarto die, itemq; septimo multum affligi, neque vllam vndecimo experiri iudicationem, aut diebus hunc iudicialibus inalgescere, non subsequentibus sudationibus. Rigorem etiam incidere, sæpeque redire,

neq; ex eo tamen morbum leuari. Porro ad extrema ventum est, si tempora collabuntur caussa febris, naresque acutæ fiunt, & oculi concaui, & frigidæ, languidæque aures, & imis partibus leniter versæ, si cutis etiam circum frontem dura & intenta est, ipseque homo cadaueri similis perpallida aut nigra planèque corrupta propter morbum facie est.

Proxima mortis indicia.

Ex continuarum febrium ordine ea quoque esse censetur, quæ, quoniam omnium mitissima est, Lenta appellatur: ea scilicet, quæ latentem putredinem humoris visceribus impacti, aut ipsorū etiam viscerum sequitur corruptelam. Vix ægrotare homo videtur, nullumque quod graue sit incommodum pati, corpus tamen sumpto alimento non proficit, sed paulatim consumitur, atque liquescit. Ipsum sic imbecillum fit, vt ægrè loco moueatur. Pulsus est frequens, celer, & inæqualis, non tamen magnus. Vrina interdum putredinis notas habet. Hic morbus ferè malum habitum corporis comitatur, & fœdos virginum colores, estque maximè diuturnus,

Febris lenta.

sæpè

ſæpe quadrageſimum longè exceder diem. Sed eſt quoque multo periculo ſior, cùm non humoris obſtruenti vitium, ſed ipſius etiam viſceris ſequitu corruptionem, iecinoris ſcilicet, ve pulmonis, vel cerebri, vel lienis, & inter dum renis partiumque longius ſitarum Tum ſuprà ea omnia, quæ modò propo ſui, hæc quoque contingunt. Multo longoque tempore morbus gignitur paulatimque creſcit, alios ferè ſecutu morbos, curatione, maximeque vacu antibus remediis non lenitur, ſed inter dum etiam exaſperatur. Facilè ſynco pen accerſit, corpusque ſenſim, & non-nunquam ſine ſenſu mali hujus debili-tat, & marcore conſumit. Hoc ipſum profectò genus febris eſt, quod in iis animadvertitur quos tabes male habet.

Tertiana intermittens.

Sequar nunc eas febres, quæ quieta aliqua tempora intermiſſionesque æ-grotis præſtant. Harum alia tertiana, alia quartana, alia cotidiana eſt. Ter-tiana his ſignis ſeſe prodit. Protinus ab initio, perque omnem febris decur-ſum cum ipſa acceſſione rigor tertio quoque die inuadit pungens, & corpus quaſi

uasi vulnerans, tametsi solà interdum
refrigeratio, vbi leuior scilicet mor-
us est. Sub rigoris finem biliosus se-
uitur vomitus, vel certe soluta aluus.
um calor toto corpore accendi acci-
it, fitque æger, ac præ vehementi æstu
orpus nudat, varieque disiicit. Idem
ifficulter spirat, & capite dolet, nec ra-
ò etiam delirat. Pulsus, vt primùm in-
ipit accessio, contractus paruusque
st: mox vehemens & validus, & celer,
equaquam tamen inæqualis, nisi id
ortè parum sit. Vrina subtenuis, fla-
ia, aut flammea est, malique odoris.
Accessio copiosis ortis sudoribus fini-
ur, septem ferè horis absoluta. Sed dis-
rimina quædam ponere operæ preci-
im est, quibus discriminibus dissidere
hæc febris à cæteris intermittentibus so-
et. Ergo vbi ardens febris orta est, aut
continuarum demum aliqua, sentit vti-
que iniecta corpori manus, magis ma-
gisque calorem increscere: at in tertia-
na non sentit, hic enim æqualis calor
subest, qui interdum quoque sub ipsa
mitescit manu. Quin etiam tertiana
intermittens singulis accessionibus pri-
mò

mò rigorem, dein sudorem exhibet, c[illegible] tinua verò utroque hoc (nisi cum iud[illegible] catione soluitur) caret. Ad hæc in te[illegible] tiana intermittente rigor, & veheme[illegible] esse incipit, & citò cessat, primis acce[illegible] sionibus maximus, sequentibus aute[illegible] magis ac magis mitescens, contrariu[illegible] autem quartanæ accidere mox ostend[illegible] tur. Circuitus etiam accessionum max[illegible] mè ad constituendum febris genus va[illegible] let. Pergam itaque, vt cœpi, de tertia[illegible] na dicere, quæ tuta esse solet, & spaci[illegible] minimè longi. Vbi ea exquisita est diebus quatuordecim absoluitur. Est autem exquisita solet, in iuuene, cuius natura calida & sicca est, quique media forte æstate sub feruido cœlo vigiliis, vel laboribus, vel curis, aliisue ærumnis exercitus multum fuit. Vbi hæc desunt, ibi notha consit tertiana, quæ longior est, neque æquè vehementes habet ardores, neque sudores æquè copiosos, vt exquisita, fundit. In notha etiam nullus est anticipantium, aut cunctantium accessionum certus ordo, rigor item minus quidem vehemens, ac diuturnior est, non æquabiliter totum occupans cor-

Tertia notha intermittens.

orpus: quælibet acceſſio multò longius horis quatuordecim tenet: ipſe morbus, nunquam ſeptimo circuitu, rarò quarto decimo, ſæpe longiore ſpacio ſoluitur:

Quartana autem febris ſic obſeruatur: Primis acceſſionibus, horror quarto quoque die incidit, qualis naſci maximo ex frigore ſolet. Hic horror interpoſito tempore tantiſper indies creſcit, donec in vehementem rigorem abeat, ſub quo corpus intremit atque concutitur, dentes ſtrident, ipſaque oſſa quaſi findi, atque obteri profundo pondere videntur. Decedente rigore ferè vomitus ſequitur, moxque calor exoritur, rigoris quodam ſenſu circa intima oſſa mixtus: pulſus inuadente acceſſione languidus, rarus, & tardus eſt, poſtea validus fit, magnus, frequens, celer, magisque, quàm aliis in febribus, inæqualis. Vrina etſi non rarò in hoc morbo incerta, fallaxque eſt, primis tamen diebus tenuis, alba, aquoſa, poſterioribus varia meitur. Calor, ſitis, capitis dolor, vigilia, minus quidem quàm in tertiana ſollicitant, magis autem quàm in co-

Quartana.

cotidiana. Productior etiam hic qu
in vtraque alia accessio est, eadem
copiosis sudoribus finitur, quare
acta etiam succedit febris interm
sio. Quartanæ longissimum quid
malum, aut satis tutum est. Interd
à magnis morbis corpus, tum tutat
tum liberat. Qui enim sic laborant
neq; in mania, aut melancholia, neq
lepra, neque orta propter repletion
distentione nervorum tentantur. Qu
etiam eadem hæc si antè fuere vicia, a
cessu finiri quartanæ consuerunt. Qu
busdam etiam placuisse video nemine
à quartana extingui, nisi ægri aut cu
rantis culpa posse. Scire tamen lic
non quiescere solere hunc morbum, n
si vicio aliquo visceribus illato. Rar
etiam idem sine lienis obstructione, v
dolore, vel duritie visus est.. Quare
tuta quoque imprimis ea quartana est
quæ integro liene hominem tenet. Ea
dem intra annum (nisi si error aliqui
incidit) absoluitur. Sæpius post mensem
sextum, & interdum post tertium con-
quiescit. Sæpissimè autem sic fieri obser-
uatum est, vt quæ Autumno, totaque
hye-

eme rectè curata quartana remediis
it, ea proximo vere solvatur. Idem
orbus si vel cum tumido liene est, vel
mium inueterascit, hydropi corpus
ponit; fereque æger his casibus op-
essus perit. Quartana maximè autu-
no grassatur, magisque si lienis tu-
et, vel continuæ, vel incertæ febres fu-
unt, non ex toto solutæ, magisque si
rpus frigidum, & siccum, & glabrum,
ætas declinans, ipseque homo crassæ
ateriæ alimentis usus, mœrore ac sol-
citudinibus confectus est.

Quæ æstate oritur quartana, breui-
r est. Longior Autumnalis, præcipuè
in proximo hyems est. Sæpe cruditas
x quartana cotidianam fecit, magno
xitii metu. Quorundam etiam obser-
atione compertum est, discussum à
onga quartana morbum comitialem
uisse. Quartana etiam postquam ex
ac aliquis conualuit, facilè reuertitur,
tique si quo die febris esse solebat fri-
gus, vel calor, vel cruditas, vel lassitudo
nciderint.

Cotidianæ quoque febris proponen-
da obseruatio. Tenue frigus extremis in
par-

Cotidiana.

partibus oritur, cuius ſenſus (vt in cœ
teris quoque fit intermittentibus) pri
mum ferè à ſummis digitis manuum a
pedum, itemq́ue à naſo incipit. Vomi
tus ſi quis incidit, pituitoſus eſt. Inde
calor paulatim lenteq́ue naſcitur, cre
ſcitq́ue, hebes, humidus, fumoſus, vapo
re miſtus, idemq́ue vigente iam acceſſi
one aliquantulum fit mordax, atque a
cer, ſemper autem inæqualiter is ipſe
percipitur: frigoris interdum permi
ſtum ſenſum exhibens. Accedit dor
miendi penè inexpugnabilis neceſſitas
nihilque primis diebus ſititur, nihil ſu
datur, nihil penè de febricatione inter
mittititur. Incipiente acceſſione qui
busdam vel anima deficit, vel (quod
grauius eſt) ſyncope incumbit, itemq;
pulſus inordinatus eſt, & magis quam in
aliis febribus inæqualis, itemque tardus
paruus & debilis. Is ipſe vix magni
fieri, increſcente acceſſione poteſt,
quanquã tandem creber eſſe incipit, ſed
minus quàm ſub aliis febribus, æquè ta
men atque in quartana velox. Ventri
culus aſſiduè dolet, aluus liquida, cruda,
pi-

uitosáque est. Vrina initio vel al-
tenuis,vel crassa ac turbulenta: post
ora,crassa,turpidaque est,totum cor-
s hebescit,atque graue redditur: ipsa
cessio magna ex parte horis octode-
n,pauculo sudore finitur: totus mor-
s quatuor & sexaginta dieb. Hoc ge-
s febris rarissimè incidit, rectiusque
tè est,cum cotidie aliquis febre con-
statur,duplicem hanc tertianam,non
idianam esse putare. Magis autem
tidiana pituitosis insidiatur homini-
s,quieti,cruditati, ac somno deditis:
que si senex quis, vel puer, vel fœmi-
est: si tempus hybernum cœlumque
bilum est: si sæpè è capite pituita in
ntriculum destillat; si denique cùm
mùm febris hominem adoritur, tu-
da præcordia vel inflata intentata
nt, si principium accessionis in vespe-
m incidit,si antè,& in ipsa febre faci-
subliuida, ac subtumida est, stoma-
us diu imbecillus, cibi fastidium, &
quens ructus fuit. Omnis autem
tidiana ægerrimè remediis cædit, tæ-
, ac periculorum plena.

Tutior est ea,quæ incipiente accessi-
one,

one, pituitæ vomitum vltro ciet, & d
clinante plurimum ſudorem fundit,
poſthæc ex toto intermittit.

Febrium implicationes. His ita animaduerſis implication
quoque febrium inter ſe mutuas obſe
uare non inutile eſt. Scire itaque lic
rarisſimam duplicem cotidianam eſ
tertianam autem duplicem frequen
tem, cui principium ferè ſimplex pra
bet. Vna etiam conquieſcere manen
te altera ſolet: acceſſiones cotidiè, ſe
non iisdem horis fiunt, quæquæ pari
bus diebus incidunt, inter ſeſe ſunt ſim
les, & his diſſimiles quæ imparibus. Æ
què frequens duplex, atque etiam tri
plex quartana eſt, vtraque è ſimplici na
ſcitur, acceſſionesque rarò pares ha
bet.

Semitertiana. Magna quoque dignum obſeruatio
ne id genus compoſitæ febris eſt, quan
nos Semitertianam, Græci ἡμιτριταῖο
appellant. Ea incipiens horrorem mo
uet, & ſudorem declinans, neque po
hæc tamen integra eſſe à febre corpor
ſinit. Quoniam verò ex tertiana con
fit intermittente & cotidiana conti
nua, vno die aſperior horrorem, ſæpe
ali

liquid etiam rigoris exhibet, itemque
llis vomitum quendam vel deiectio-
m: adhęc magnum ardorem, madi-
que vaporis halitum: altero autem
e frigus potius quàm horror incidit,
neque sitis, neque ardor multum in-
stant. Pulsus contractior est, totaq;
itior febris. Quin etiam altero die
iarum exhibetur febrium species, al-
ro vnius duntaxat. Rara profectò
bris semitertiana est, ac graue peri-
lum, ubi occupat, minatur. Est au-
m ea exquisita, vbi paribus ferè por-
onibus & intermittentis tertianæ, &
otidianæ continuæ subsunt materiæ.
bi autem non sunt, ibi pura esse semi-
rtiana non potest, tumque facilius re-
ediis curari posse malum volunt.

Sed cùm obseruationes proposuerim ngulis generibus febrium proprias: nunc eas quæ omnibus, aut certè quàm lurimis communes sunt, sequar. Fuent autem hæ quidem istiusmodi, vt el metu terreant, vel spe miseros conlentur. Ergo febrem satius est dientioni superuenire neruorum, quàm stensionem febri. Corpus quoque pro

Communis in febribus animaduersio.

febris vel ſpacio, vel acumine parum macruiſſe, aut rurſus præter rationem præterq; modum extenuatum eſſe, ma lum eſt. Illud enim indicium mor longioris, hoc imbecillitatis eſt. Si ſ acuta febre caput repente ac veheme ter dolet, ipſaque tanquam reuulſa pr cordia ſunt, inſaniæ oſtendunt metum niſi ſi ſanguis è naribus fertur. Per ea dem febrem aures obſurduiſſe, peſti rum atque furioſum eſt, niſi id quoq cita aluus, vel certè cruor è naribus f ſus ſoluit. frigidi ſudores in acuta feb mortis nuncii: in mitiori, longæ inv letudinis ſunt. Magnam quoque f brem ineſſe, dentes teſtantur, lenta ſc de onerati. In febribus ſpiritus offe dens, malum, itemque ex ſomno pau aut neruorum diſtentio. Mali etian morbi notæ ſunt, ſopor, vigilia, cali oculorum, ſingultus, laſſitudo, exud tio, nouuſque poſt hanc exortus calo inquietudo diebus nata iudicialibus, mulque ex rigore citra ſudorem iudic tionemque refrigeratio, aut rigorem xiguus ſecutus ſudor. Malæ item ſunt ſanguinis ſtillæ puſillæ, & atra bilis p

periculoſa febris nota

itia febris ſurſum vel deorſum erum-
ns. Sed & vultum intueri oportet,
i ſi in acuta febre nimium toruus eſt,
t minus quàm par ſit, pro acumine
orbi fœdatus, aut præter rationem be-
habitus, tutus non eſt. Malus et-
n cenſetur eſſe vomitus ſinceræ vel
uitæ, vel bilis, magisque ſi viridis hu-
or aut niger prodit.

Nocet etiam aluus ex toto ſuppreſſa,
rurſus adeò ſoluta, vt conquieſcere
rum in cubili non patiatur, maximè
adem hæc perliquida, aut albida, aut
llida, aut ſpumans eſt. Mala etiam iu-
catur exigua, tenax, leuis, alba, vel
æ livida eſt, aut billioſa, aut cruenta,
t pinguis, aut inſueti fætoris. Ejus-
m notæ aluus eſt varia, quæ ſtrigmen-
m, cruorem, bilemque viridem fun-
t. Aut quæ poſt longam ægritudi-
m ſincera eſt. Lumbricos quoque
r febres deijci, tutum non eſt, præ-
puè ante morbi declinationem. Sed
b acutis febribus viuos eos excludi
ud juxtà periculoſum eſt, potiſſimum
l meliorem jam valetudinem incli-
ante homine; at vitæ caſſos exiſſe,

prorſus inutile eſt, idque declinar
morbo. Per principia tamen febriu
mortuos eos eſſe præſtat: vivi enim p
ſtilentiæ inijciunt ſuſpicionem. M
quoque in febribus potiſſimum acu
vrina diluta, atque alba eſt, vt quæ p
riculum inſaniæ præſagit. Æquè in
tilis eſt ea, in qua quod ſubſidet, ſub
brum, aut liuidum eſt: aut tenuibus
lamentis furfuribuſúe quid ſimile
præſentat. Non bonum quoque
gnum eſt, poſt appetentiam, poſt
longas febres, cibum faſtidiri cœpiſ
aut multos ſudores eſſe, maximeque f
gidos, aut eos ferri non toto corpo
æquales, ſed circa caput, & circa cerv
ces. Adhæc ſudoribus febrem non
niri, aut poſt hos horrorem incidiſ
Auriginem denique febre exceptam e
ſe, vtique ſi dura præcordia ſunt. Æq
horrendum eſt febricantem multùm a
que crebrò ſpirare, itemque ſexto d
cœpiſſe inhorreſcere, difficulter fer
morbum, præterque rationem ſine v
ſorum inanitione imbecillum eſſe, ir
moranteque febre inſudare, aut m

frigidum, modò calidum esse, vasque sæpe coloribus affici. Tum etm quod aliqua parte corporis abscess, id non maturescere, sanitatemque on consequi, aut ipsum inter hæc æum passis manibus, pedibusque supium cubare, somnum totis noctibus on videre quantũuis interdiu is accet, peiusque est, neque per noctem, nee de die requietem esse vllam potuissed continuam vrgere implacabileme vigiliam, aut contra iugi ægrum mno sopiri. Atque hæc quidem sunt æ terrere metu periculosæ febris posnt. At longam fore hanc existimanm est, ubi tumida precordia sunt, prætim, si dura quoque hæc & dolentia, inflammata, & intenta sunt. Talia em non modò longum vitium, sed peulo quoque esse opportunum, denciant. Febris etiam inueterascit, i tubercula, aut labores incumbunt articulos. Vbi dolor inguina & andulas exercet. Vbi frigidus sudor febre non acuta circum caput tanm oritur, & circum ceruices. Vel

Longæ febris nota.

vbi aliquis sudor alius febrem neque l
uat, neque finit. Vbi exortus abscess
non sanescit. Vbi vrina aliâs alia me
tur. Vbi corpus variè, modò calor
modò frigore, modò hoc colore, mo
alio afficitur. Vbi idē pro morbi spaci
parum emacrescit. Vbi multo temp
re posteriores accessiones eâdem, qu
priores hora incipiunt, æqueq́ue sunt,
vehementes, & durabiles. Ac his qu
Abscessu præsagia dem notis cognoscere longas febres l
cet, quæ si iam diutius securæ trahunt
neq́ue vitam adimunt, scire licet exp
ctari abscessum oportere, eumq́ue in a
ticulorum aliquem, præcipuè inferi
rum, cum tumore, atque dolore dec
biturum. Id tamen iunioribus ta
tum accidere consueuit, & per febr
non intermittentes quæ iam vigesi
mum diem superauerunt. Porrò senior
bus autem & febre occupatis intermi
tente, & incerta, non quidem absce
sus, sed ferè incidere quartana solet: v
tique si in proximo quoque Autumn
est. Vt enim iis qui infra trigesimu
sunt annum, potius abscessus fiunt, ita
quartana eos magis excipit, qui eu
gr

adum ætatis superauerunt. Nosseque ortet abscessum magis hyeme con- isse fieri, longiusque durare, & minus erti. Hactenus ea signa posuimus, ibus malæ febris pericula, vel longæ dia significantur. Itaque proximum eas modò notas sequi, quibus salus omitti ægro potest. Ergo hanc ex- ctare quam dico salutem, non sine usa licet, si aurigo vel septima febris e, vel nona, vel undecima, vel decima- artana mollibus præcordiis oritur: æger morbum facilè sustinet, nulloq; nflictatur incommodo, si mente con- at: si neque somno, neque vigilia ni- ium vrgetur, noctu dormiens, & vigil terdiu: si post somnum firmior est: non difficulter spirat, quod certè si- num omnibus in febribus, quæ intra em finiuntur quadragesimum, princi- em inter bona locum habet. Si deniq; onstat appetentia, vel ab initio serua- a, vel etiam post cibi orta fastidium. i præcordia sine vllo sensu doloris æ- qualiter mollia, parte dextra, sinistraq; unt. Iam etiam vbi vomitus incidit: si mistus is ex bile, & pituita fuit: si id

Salutis in febribus præsagia.

quod in vrina, vel subsidet, vel in m
dio suspenditur, vel superius innata
album, leve & æquale est: præstabili
que fuerit nubeculas ad imum matu
consistere. Si insuper deiectio al
mollis est, & probè figurata, & ruff
neque supra modum fœtens, eiusque
moles modo assumpti cibi respondet,
eruptio eodem penè fit tempore, qu
per secundam valetudinem: Si totu
corpus æqualiter molle & calidum es
æqualiterque insudat: Si sudore febr
conquiescit: si æger facilè conuert
tur; si decubitus ei naturalis est: si e
quæ corpore efferuntur, sine multa mo
lestia, & post concoctionem efferuntu
Si post eandem concoctionem, labra
nares, aut linguæ extremum leuiter fin
duntur, pustulisque minutis exulceran
tur: si denique concoctio citò fieri in
cipit cum pulsu constanter bono.

Tempora etiam febrium sic ex mo
do accessionum distinguuntur. Quum
plures accessiones æquè vehementes, &
æquè sunt diuturnæ eademque hora re-
petunt, scire licet principium febris
nondum transisse. Quod si sequens ac-
cessio

Principium febris.

essio tempora solita prioris anteuertit, ademque magis, & diutius affligit, am tum esse febris incrementum cœ- it. Status autem ferè esse solet, cùm ccessio vehementissima est, neque an- euertit tempora prioris, neque post se- uitur: verum omnia ex toto penè sunt qualia, quæ ad duos circuitus perti- ent. At verò quoties hîc cunctari ac- essionem dico, aut etiam anteuertere, nagis id ita intelligo fieri, quàm exigat ircuitus febrilis proportio. Qui enim ic non fiunt motus, ferè naturam fe- oris sequuntur, non tempora definiunt. d quod haud rarò contingere solet tertianæ febri, & cotidianæ, & quarta- næ, quæ semper donec ex toto solue- entur, anticipauerint. Cæterùm, si cun- ctaretur accessio, breuiorque ac mitior uperiore est, constat vtique tum febré œpisse declinare. Pro materiæ quo- que ratione vnde febris fit, tempora e- jus captantur, itemque ex iis casibus quæ præter naturam incidere per fe- brem solent, συμπτώματα Græci vo- cant. Siquidem principium febris cru- ditas materiæ facit: incrementum, fie-

Declinatio

ri cœpta concoctio: statum, eadem al
soluta: declinationem, concoctæ mat
riæ vacuatio, vel translatio. Casus et
iam quos modò dixi, omnes per prin
cipia febrium atque declinationes m
tiores; per incrementa, perque statu
atrociores sunt. Illud etiam hi
addi, quæ hactenus comprehensa
sunt, aliquo modo posse videatur. Qua
febris die non iudiciali sine bonis signi
subitò finita est, ea ferè reuertitur, mul
toque magis, si commissus aliquis in
victu error est. Sed ne hoc quidem
etiam præteribo, mitissimas febres, no
tisque fretas securissimis, quarta die ve
antè solere conquiescere: prauissimas
autem & casibus terrentes horrendissi-
mis, eodem spacio temporis, vel antè
occidere.

Febris pestilentialis. His ita animadversis, proximum est febris pestilentialis obseruationes proponere.

Vbi autem ea nondum quidem est, verùm vt ne incumbat, metuitur, talia cõtingunt. Ver atque æstas calida, humidaq;, austros sine ventis exhibent, cœlum frequenter eodem etiam die muta-

tur,

tur, fitque modò calidum id, modò frigidum, modò nubilum, modò ſerenum: ſæpius tamen nubilum, pluuioque proximum, at nihil pluens tamen. Accedit multa inſectorum animalium copia, multusque quadrupedum interitus. Inſueti etiam ignes per noctem in aëre cernuntur, ortique ſubinde cometæ calamitoſam hanc portendunt luem. Vbi raptus aliquis iam morbo eſt, hæc incidunt. Bubones ſine cauſſa manifeſta, vel ponè aures, vel ſub alis, vel frequentius in inguinibus, aut certè carbunculi variis corporis locis, purpureaue exanthemata ſubitò exoriuntur. Inter hæc febris inuadit continua, atque acuta, ſub qua extimum corpus vix incaleſcit, & ſenſu interdum frigoris afficitur, interiora autem graui incendio vruntur, ipſe homo cum animo mœſto ac pleno malæ ſpei laſſus, ſegnisque fit, & ineluctabili dormiendi vrgetur neceſſitate. Eius ferox vultus, & qualis temulentorum eſſe ſolet, incertus, atque turbidus eſt, ſpiritus malè olet, ac difficulter trahitur, deiicitur cibi cupiditas, os amareſcit, ingens oritur ſitis: Fitq;

frequens & nausea, & vomitus, quo optimi etiam alimenti speratus fructus corrumpitur: Pulsus exiguus, languidus, celer, frequens, & inæqualis est: Aluus fœtida atque graue olens: Vrina aliàs sicut iumentorum turbida, cruda, crassa, fœtidaque est; alias qualis in homine sano sine vitii nota meitur. Siquidem vbi simplex hæc febris è sublimi mundo mortalibus immissa est, neque putridæ implicatur, ferè obscuris innititur signis; sic ut neque vehemens vel incendium, vel sitis, vel inappetentia afficiat, sed & vrina concocta, omnibusque absoluta numeris sit. Etenim homo ad speciem non admodum æger crebra animi defectione, vomituque labefactatur, ac tandem, subita raptus syncope, inopinanter extinguitur. Porro omnis pestilens febris, vt per se semper tota perniciosa est: sic tum demum, & celerem, & certam mortem affert, cum oppresso intus corde, nihil foris, vel bubonis, vel carbunculi summo corpore efflorescit: aut si quid efflorescit, inde tamen neque morbus, neque æger leuatur. Quin etiam æquè

mortiferum eſt ſemel natum bubonem vel carbunculum rurſus intrò delatum, repente delituiſſe, itemque fœtente ſpiritu, ac frigeſcentibus extremis creberrimum vomitum, atq; ipſam ſyncopen incidiſſe. Illud quoque nouiſſe non inutile eſt, ſatis incerta ſub hoc morbo ſalutis eſſe præſagia, adeò vt propter bonas notas plenum ſpei atque promiſſi medicum mors ſæpè inopinata decipiat.

Signa iudicationis. Quoniam acutis magniſque morbis pleriſque omnibus febris iungitur putrida, adeoq; iudicatio accidit ea quam κρίσιν Græci dicunt, (longi enim morbi itemque alii febris expertes, & parui paullatim ſine iudicatione ſoluuntur) non abs re facturus videor, ſi febribus obſeruationes quoque iudicationum addidero.

Vt cœli variæ tempeſtates, ſic etiam morborum iudicationes ſignis quibuſdam (κρίσιμα Græci dicunt) præmonſtrantur. Ea quidem hæc ſunt, Delirium, ſopor, vertigo, obliuio ſenſuum, inuiſitatus error, dolorque capitis, ceruicis, ſtomachi, præcordiorum, aliarumue

partium insignis; adhæc aurium susurrus, falsi oculis obiecti splendores, inuitæ lachrymæ, frequens nausea, æstus sitisque solito vehementior, pulsus repente ordinis redditus expers, & inæqualis, vrinæ suppressio, alui insueta murmura. Inter has turbas ipse æger totus angitur & in omnem partem corporis sese variè iactat, idemque vociferatur, exilit è cubili, omnia furiosi similis. Id temporis accessio febris vehementissima est, ferè horæ spacio priorem anteuertens, inciditque magnus & insolens quidam ipsa cum accessione rigor, hinc subito (si quidem bona futura iudicatio est) profusus erumpit sudor, aut sanguis vbertim è naribus fertur, aut vomitus multi humoris incidit, aut aluus multum soluitur, post quæ febris incipit tota conquiescere. Horum autem signorum aliqua præbetur significatio superiore nocte, quum postridie febris iudicatione soluetur, idemque de die fit, si proxima nox finem morbo aliquem imponet. Inquietam enim esse noctem oportere, quæ eum antecedit diem, quo die

die furura accesſio, omniſque abſoluenda iudicatio eſt, vetuſtisſimus autor Hippocrates propoſuit. Illud quoque nouiſſe licet nocturna ſigna diurnis eſſe atrociora, itemque ipſorum adeò ſignorum alia eſſe iudicationum duntaxat, alia harum, & ſigna, & cauſas putari. Sub his ſudationes, vomitus, deiectiones alui, mictiones, & ſanguinis profluuia ſunt: ſub illis deliria, vigiliæ, ſopores, lachrymæ & huiusmodi. Vtrisque ſignis ita comparatum eſt, vt poſt notas concoctionis ſalutem promittant, ſubſtante cruditate perniciem minentur. Quare bona ea eſſe non niſi vigente morbo, aut paulò ante poſſunt. Scilicet eo tempore humoribus maturitas accesſit. Itaque non ſine cauſa Hippocrati placuiſſe video, iudicationum celeritatem concoctionibus ſignificari. Eadem ſigna incipiente morbo, penitus exitioſa ſunt, increſcente autem eoque maligno morbo, mortem quoque minantur, at ſub leuioris morbi incremento imperfectam fore iudicationem oſtendunt. Natura enim corporis, vbi ex morbo

quis

quis penitus conualeſcet, iudicationem omnem tantiſper linquit, differtque dc nec abſoluta materiæ ſit concoctio. At ſi morbo fractus homo ſuccumbet, ſemper multò antè tentare natura iudicationem conatur, eiusque exhibet non obſcura indicia. Adeò apparet ſemper bonas notas concoctionis eſſe, certæque nuncias ſalutis: verum iudicationis ſigna parum firmi habere, diuerſaque (prout cruda, concoctáue morbi materia eſt) ab iis & ſignificari, & effici. Porro obſeruare operæ precium eſt, quo demum genere vacuationis, quaue via futura febris iudicatio ſit, vt hac quoque parte inſtructum, probatumque ſit medici iudicium. Ergo ſi febris acuta eſt, propterque celerem concoctionem, primis iudicatio fiet circuitib. ſcire licet excretionem potius aliquam, quàm expectari abſceſſum oportere. Primùm itaque vbi futura aliqua vacuatio eſt, incidere fluxus ſanguinis è naribus ſolet, ſi præcordia, vel dextra, vel læva ſine dolore intenduntur, ſimulque ſpiritus ſit difficilis, & caput pulſante, atq; diſtendente affectum do-

Signa è naribus fluxuri ſub indicatione ſanguinis.

dolore exardescit, & facies tota, potissimum oculi, nares, ac malæ rubescunt: si hebes fit visus, vel objectis quasi splendoribus eluditur: si collum dolet, & tinniunt vel obsurdescunt aures, si illachrymant repente oculi, & rubescunt: si venæ in temporibus vehementer agitantur: si nares velut extenuantur, & pruriunt: magisque, si dolor iuxta faciem atque tempora, tum quoque grauis versatur: adhæc, si pulsus præterquam quod vt in omnibus vacuationibus altus & vehemens, ita hic etiam vndosus est. Frequens hæc vacuatio febribus est ardentibus, & ei insaniæ, quàm græcè Φρενῖτιν dicunt, itemque acutis, continuisque vel sine febre etiam capitis doloribus, præcipuè si frontem hi atque tempora occupauerunt, adhæc omnibus quæ sub præcordiis fiunt, calidis & acutis inflammationibus, maximèque iecinoris, & lienis. Cuius rei certior fuerit eventus, si æstas est, ipseq; ætate florens homo nondum quintum & trigesimum annum superauit. Vt verò acutis maximè febribus, atque ei quam proximè dixi insaniæ, sanguinis

è nare profusio familiaris est: sic minimè aut lethargo, aut pulmonis inflammationi, quam περιπνευμονίαν Græci vocant. Inter hos morbos anceps, mediaq; est lateris inflammatio, πλευρῖτις græcè dicta, minus quidem quàm priores profusioni sanguinis opportuna, magis autem quàm posteriores.

Signa vomitionu. Cæterum expectari vomitus debet, si toto capite graui, ac vertiginoso, oculisque caligantibus, afficitur doloris morsu stomachus, & crebrò nauseat, idque cum ore ferè amarescente, & multæ, tenuisque saliuæ sputo, & labri inferioris tremore. Tum quoque hypochondria anterius, veluti suspensa, tenduntur, spiritumque premunt, ipse pulsus contractus, atque durus est. Certior autem vomitus erit si febris tertiana subest, homoque quintum & trigesimum ætatis annum excessit, si æstas est, si rigor incidit, simulque loca inferiora præcordiis refrigescunt. *Signa profluuii alui.* Iam verò aluus profluet, si humor ad interiora corporis movetur, neque tamen vomitus aliquis sequitur, aut plenior vrina fertur, magisque si aluus tum & bi-

biliosior, & fusior est, quàm antè iudicationem fuit: si denique æger rarò cruorem per secundam valetudinem è naribus fudit, raroque insudavit, sæpè alvo cita fuit, & potare frigidam aquam cousueuit. Vbi iam autem in propinquo deiectio est, venter murmure quodam fluctuat, rugitque& pungitur: mox gravitas, vel dolor intus oritur, primum circum lumbos, hinc ad imam partem ventris delapsus. Hoc idem non malè obseruasseHippocratem constat, qui per febres in dolore præcordiorum submurmurante, si lumborum dolor supervenit, aluos vt plurimum humectari solitas esse scripsit. Cæterùm sudores erumpunt aluo & vrina sub firmis viribus compressa: maximè si tum etiam nulla vomitus nota antecesit, quæ si est, tum eo ipso vomitu, tum sudationibus iudicatio perficitur. At etiam certior fuerit sudor, si cum superioribus signis increscens accessio (vt in febri ardente, similibusque grauibus morbis incidit) delirium intulit, simulque summa corporis magis incalescunt, atque rubent, va-

Sudoris nota.

po-

poremque quendam emittunt cal-
dum, qui anteà non fuit. Tum pul-
fus fimul undofus, & infigniter molli
fit, vrinaque crasfior, & penitus bilio-
fa. Firmior quoque fudoris prædicti-
fuerit, fi æger fub iudicationem balne-
is fefe prolui fub infomnio putat, i-
quod mihi quoque per acutam febrem
fudaturo contigiffe memini. Sudore
omnibus febribus familiares funt, ma-
ximèque acutis perurentibus. Infania
etiam, quam græcè Φρενῖτιν appellar
dixi, fudores, fi boni funt, expetit. Bo-
nos effe fciendum eft, qui ex capite v-
beres calidique feruntur, reliquo fimul
infudante corpore. Non inutiles quo-
que fudores effe (fi boni funt) perhi-
bentur omni acutæ inflammationi,
quæ fub præcordiis confiftit. Porrò
utrum fufis, vel hæmorrhoidibus, vel
fœminarum menfibus iudicatio futura
fit, ex vtriusque affectionis propriis fi-
gnis innotefcet.

Abfces-fus præ-fagia. At verò abfceffu quoque nato, folui
febris poteft; vbi is generabitur, hæc,
ferè incidunt. Morbus diu trahens
paulatim non foluitur, fed permanet

eodem febris & doloris tenore: ita tamen vt alia salutaria signa adsint, nihilque de ægri vita dubitetur. His accedit, quod nulla euidens facta vacuatio sit, quòd cunctentur concoctiones, quòd subitus dolor, & lassitudo, & debilitas, & sudatio alicuius fuerit particulæ vitioris, quòd ipse morbus non lethalis, tardè moueatur, vigesimúq; iam egressus diem sit, quodque pulsus sit bonus, & virium robur non infirmum. Inter hæc autem certior etiam futurus abscessus est, si cruda diu vrina atque tenuis fertur. Sub his autem casibus abscessus metum detrahit vrina multa, crassa, alba, in qua quod residet, perquàm multum est. Scilicet tum malum paulatim concoctione soluitur, tandemque sine vacuatione alia euidente, siue abscessu conquiescit.

Qui iuxta aurem abscessus inhæresit (Græci παρωτίδα vocant) his notis futurus esse cognoscitur. Spiritus repentè, nec tamen diu difficilis est, hinc protinus capitis sequitur grauitas, atque dolor, altusque sopor, & surditas,

Παρῶτις.

Est

Eſt hic caſus febribus acutis, atque non valde longis frequens, ſoletque interdum, & lethargum, & inſaniæ genus quod Φρενῖτιν dicunt, ſimiliaque capitis vitia iudicatione finire. Quum verò morbus multa occupatur vetuſtate, & certis de cauſis expectatur abſceſſus, notæque deſunt parotidis, quæ tum profectò penè nunquam incidit: ſed & in partibus corporis inferioribus dolor aliquis, vel grauitas, vel tenſio, vel ardor eſt: ſcire licet abſceſſum his locis oriturum ad articulum eſſe. Illud quoque hîc repetere, quod ſuperioribus locis dixi, operæ precium eſt, protinus de abſceſſu haberi opinionem oportere, vbi viceſimum diem exegit: tum hunc magis hyeme fieri, tardiusque ceſſare, & minus reuerti conſueſſe: adhæc frequentiorem iunioribus eſſe nondum annos triginta natis, ſenioribus autem minus ſub febre quantumuis longiore accidere, ſed his quartanam potius ſub huiusmodi caſu imminere, vtique ſi quæ vrget febris, non continua, ſed vago, incertoque intermittens circuitu, diu ad Autumni vsque tempus traxit.

Abſceſſus in inferioribus locis.

Hoc

oc etiam rectè notatur, febrem etsi
iuturnam, quæ tamen ab rigore inci-
it, & sudore soluitur, qualis tertiana
ut quartana est, rarò in abscessum desi-
ere. Purgatur enim singulis accessio-
ibus morbi materia. Huc adde ab-
cessum omnem parte corporis inferio-
tutiorem esse, qui lentam, longamq;
ebrem sequitur, quam is qui in supe-
iore corpore ponè aures emergit. Talis
nim ferè proprius morbis acutioribus
st. Iam verò si orto abscessu, aliqua fe-
ris manet, isque foras non resoluitur,
cire licet, hunc non ante vigesimum
iem, sed totum intra eum ipsum, & se-
agesimum suppuratum iri. Quod si
llud quoque incidit, vt priusquam sup-
puret abscessus, immorante etiam solita
febre subsederit, periculum facit pri-
mum furoris, deinde interitus, vtique si
s pone aures fuit. Tutissimum autem
existimare abscessum oportet, qui infe-
riorem partem corporis occupans,
quàm longissime à morbo, & à vitæ ab-
sistit penetralibus, & qui amplo inclu-
sus loco materiam morbi omnem con-
tinet, quique maximè foras emergens,
non

Abscessus optimus.

non ægrè erumpit. Talis enim minimè reuerti priorem morbum ſinit. Bonus quoque eſt acutus & faſtigiatus, & æqualiter matureſcens, deorſum vergens, non obdurus, non bifidus. Peſſimus is eſt qui interius tendit, ſic vt hinc nullus exteriori cuti accedat color. Iam ſi foris quoque prominet abſceſſus, ſcire licet, pesſimum eſſe, qui maximus quique planisſimus eſt. Aliquid etiam affectus animi facere ad iudicationis modum ſolet. Metus enim procliuem alui deiectionem, aut vomitum, aut vrinam reddit. Lætitia contra, magis ſudores fundit. Illud quoque obſeruatione dignum videatur, ſæpe iudicationem pluribus vacuationibus, non ſemper vnica perfici conſueſſe, vt ſi ea fortè per febrem fieri ardentem, ſanguine è naribus fuſo cœperit, quam mox effuſi ſudores complent, abſoluuntque.

Optima iudicatio.

Porrò iudicationem perfectam eſſe decet, & fidam, & certam, & ſecuram, & euidentem, itemque prius indice die nunciatam, bonam denique & ſalutarem. Hanc profectò concoctiones

co-

[c]omitantur, potens dies iudicialis, & [q]uod morbo conuenit, excretionis non [o]bſcuræ genus. Proximè autem ante[c]edit pulſuum inæqualis motio: in qua [p]lures ictus ſunt magni, quam parui: [p]lures celeres, quàm tardi: plures mo[d]erati, quàm crebri: plures vehementes [q]uàm languidi, cum rythmis paribus [m]oderatis, vel celeribus. Sequitur au[t]em melior vultus, expeditiorque ſpi[r]atio, & maior in conuertendo leuan[d]oque corpore vis, & pulſuum ad iuſtam mediocritatem, æqualitatem, ordinem[q]ue reditio. Bonam quoque ſpera[r]e iudicationem facit genus mor[b]i, quod ſæpius, faciliusque per eam i[p]ſam finitur, qualis febris eſt ardens, [q]ualis tertiana, & huiuſmodi.

Vtrum futura ſit iudicatio, nec ne.

An verò per febres futura omninò iudicatio ſit, nec ne, ſic habetur. Si magnus eſt morbus, multumque ſemper, & anticipantibus, & increſcentibus acceſſionibus mouetur, ſi inter hæc viribus natura valet, & concoquitur promptè morbi materia: ſi denique ætas, & natura hominis, & ipſum tempus anni, & morbi genus futuris iudicationibus

conſentiunt: ſcire licet ingentem mor-
bi mutationem fore, idque eò citius
quò hæc iſta fuerint potentiora. At
ſub infirmo corpore magnus eſt mor-
bus atque prauus, huiuſque diu perſiſt
cruda materia; reliquum eſt, oppreſ-
natura mortem ſine iudicatione ſequ
oportere. Ferè autem ſic incidit, vt v-
bi notæ iudicationis adſunt, ibi iudica-
tionem ſeu bonam, ſeu malam fieri ne-
ceſſe ſit. Has notas dico, non eas qui-
dem omnes, quæ morbo ſuccedunt, ſe
quæ incipiente iudicatione, vel paul
antè apparent. Quòd ſi hoc etiam fit
vt cùm ſigna iudicationis exiſtunt, ipſ
tamen non protinus ſequatur iudica-
tio, ſcire licet, vel hanc poſt inſtare
difficillimam, vel hominem interitu-
rum. Magna verò ex parte futuræ iu-
dicationis bonæ certiora præſagia ſunt
malæ non perinde firma, vtraque in a-
cutis morbis ſemper dubia. Quin et-
iam ſignis bonis, vbi morbus viget, tu-
tò licet fidere, malis non item, niſi cor-
pus viribus caret. Nemo profectò
morbum acutum ſine iudicatione eva-
ſit, multi repentè ſine hac interierunt.

In qua tempora iudicatio, item-

Vt

tque iudicatio salutaris non nisi iuxta igorem morbi est: ita mors incidere, incipiente, & increscente, & consi-ente morbo potest. Declinatio au-m mali cuiusque nulli vnquam exiti-n, aut iudicationem attulit, quoniam i morbus semel vigorem superauit um, is sine iudicatione permanet, sen-mque (nisi quis incidit error) solui-ır. Moritur autem aliquis interdum cipiente febris accessione, vt per ortiferas internarum partium inflam-ationes, perque febres è crassa natas ituita, oppresso intus, prafocatoque aturæ calido, tumque refrigeratus æ-er non recalescit, pulsus vermiculans t, totusúe deficit, ipseque æger pro-ndo oppressus somno, exanimatur. nterdum etiam increscente, (quod ra-ò fit) accessione, interitus accidit, fre-uentissimè eâdem consistente: scilicet agno morbo naturam superante: de-rat autem id temporis æger, animo ac anibus violentus, exilitque cum im-etu, & maximo æstu extorretur: hisque agnis victus malis, accedente tan-em animi defectione atque syncope,

qua ipsa incidat mors.

 ex-

extinguitur. Rarò aliquis declinan
febris acceſſione moritur, quod tam
vbi incidit, anima deficit, toto natu
calore cum febrili vnà expirante. ip
æger pauco, ac tenaci exorto ſudo
ſurgens, vel etiam quieſcens, protin
emoritur. Illud vbique perpetuum eſt,
tempore acceſſionis, ægrum mori co
ſueſſe, quod omnium eſt difficillimu

Dierum iudicialium ratio.

Videar modo omnem iudicationu
abſoluiſſe obſeruationem, niſi dieru
ſupereſſet explicanda animaduerſi
quibus vis obtigit febres iudicatione
niendi. Vnde ipſi etiam ab Hipp
crate (quorum is author eſt) κρίσιμ
nominantur. Sunt autem hi qui ſ
quuntur, tertius & quintus, & ſeptim
& nonus, & vndecimus, & quartuſd
cimus, & ſeptimus decimus, & vice
mus. Explent hunc numerum vic
narium tres ſeptimanæ: ſic vt dies
ctauus ſecundæ ſeptimanæ principium
quartusdecimus autem terminus ſ
cundæ, exordiumque tertiæ (ſic iud
cante Hippocrate,) habeatur. Iam
quoque hi ſeptenarii dies per quate
niones digeruntur: eſtque quartus die
pri

primi quaternionis nouissimus, & secũ-
di prim9. Tertius autem quaternio à se-
ptimo orsus die, clauditur vndecimo,
quart9 hinc incipiens, quaternio quarto
decimo finitur die, hic ipse dies initium
quinti quaternionis est, & decimus se-
ptimus finis, ab hoc sextus quaternio
incipit, & vicesimo terminatur: adeò
apparet hunc ipsum vicesimum, & sexti
quaternarii, & tertii septenarii novissi-
mum esse. Porrò eadem proportio
dierum est iudicialium in secundo vice-
nario: hoc est, à vicesimo die ad qua-
dragesimum, quæ in primo fuit. Post
exactum autem quadragesimum diem,
ut non sunt amplius morbi acuti, ita nec
amplius etiam imparibus diebus, siue
quaternariis, siue septenariis, sed omni-
no partibus iudicatio perficitur, singu-
los dico vicenarios, sexagesimum sci-
licet, octuagesimum, centesimum, &
sic deinceps. Illud quoque novisse o-
portet, non eandem diebus iudiciali-
bus vim esse omnibus. Etenim se-
ptenarii omnium sunt efficacissimi, post
hos quaternarii, qui singulis septena-
riis sui sunt: inde illi, qui in medio sunt

vtrorumque, Medici intercurrent
vocant. Ex iudicialibus autem bo
hi sunt. Septimus, decimus quart
nonus, vndecimus, vigesimus, sep
musdecimus, quintus, quartus, terti
Mali autem, & parum tuti, minimèq
iudiciales sunt, sextus, octavus, dec
mus, duodecimus, sextus decimus, vnd
vigesimus. Tertiumdecimum quida
ancipitem esse, mediumque inter bo
nos & malos volunt. Iam verò, et
non æque potenter, omnes tamen iu
dicare acutum morbum impares die
possunt, qui primo continentur vice
nario, quoniam eo spacio morbus ve
hementius movetur: póst autem is ips
magis remittitur, mitescitque. Ex quo
incidit, vt in secundo vicenario vix vlli
dies præter septenarios, puta vigesimum
septimum & trigesimum quartum, &
quadragesimum, iudicare aliquid pos-
sint. Porrò iudicialium dierum, alii
aliorum sunt indices, quos ideo con-
templatorios Hippocrates vocat, quo-
niam hi quid proximis iudicialibus fu-
turum sit, certis ante notis ostendunt,
prænunciantque. Itaque indicem septi-
mi

ni quartum esse, is autor obseruauit: itemque decimi quarti undecimum & vicesimi septimũ decimum. Ergo si primo die sine vlla periculi suspicione prorinus acuta febris est, & vrinæ euidens accessit concoctionis nota, extendi iudicatio non supra quartum diem potest. Vt contrà, si multa primo statim die concurrunt exitii signa verisimilia, æger vtique infra quartum succumbit. Rectè enim Hippocrates iudicauit, iis qui breui perituri sunt, maxima quæque ab initio accidere oportere. Iam etiam si septimo die iudicatio futura est, rubram vrina nubeculam quarto exhibet, cæteraq; pro ratione signa sequuntur bona, nisi tamen errore aliquo, vel medici, vel ægrotantis, iudicatio cunctetur, cadatque in nonum, vel in vndecimum. Propter errorem enim, in iis quidem morbis, quibus periculum deest, iudicatio tardatur: in lethalibus, constitutum anticipat diem. Adhæc, si nihil etiam iudicatum die vndecimo est, fieri iudicatio ante vigesimum non potest: sin moderatiora, ad septimum vsque contingunt, potest. Qui verò morbi ad de-

decimum vsque quartum omnino cruditatem habent,&lentè admodum mouentur, non ante quadragesimum iudicatione finiuntur. Quemadmodum enim dies iudiciales potentiores sunt, ita & indices. Illud quoque notare non inutile est, ad quartum vsque decimum magnos esse morborum impetus, minores his à decimo quarto ad vicesimum: morbos autem qui ab hoc die ad quadragesimum immorantur, paulatim vim omnem remittere, vt qui quadragesimum superauerunt, prorsus languescere, longaque potius concoctione, vel abscessu, quàm solui iudicatione posse. Postremò Hippocrates post diem centesimum, alios quidem morbos conquiescere dixit septem mensibus, alios totidem annis, alios, vt verisimile est, binis annorum hebdomadis & ternis.

Febris hectica. Proximum est post febres, quæ humorum vitio fiunt, earum quoque proponere obseruationem, quas ἑκτικάς Græci dicunt. His præsiccus, squalidus, & perennis calor est, sineque dolore constanter æqualis; sic vt ne in febri qui-

quidem esse se, æger existimet. Tametsi increscere aliquo modo calor hora vna, aut altera post sumptum cibum solet, quo concocto, ad pristinam æqualitatem febris redit: vt primum iniecta corpori manus est, calor occurrit obscurus: sed tandem sub longiore mora acris fit, atque mordax. Pulsus debilis, paruus, ac frequens: sed sumtis epulis, altior atque maior est. Ferè etiam arteriis plus caloris (si has tangas) quàm proximis locis subest. Cutis vehementer arida, corpus ipsum imbecille, & languidum est. Atque hic quidem primus esse gradus hecticæ febris censetur, quæ curationem non difficillimam habet: verùm haud ita facilè cognoscitur. Secundus esse gradus potest, vbi siccitas maior corpori dominatur, sic vt vehementer id liquescere, consumique incipiat.

Tum vrina pinguitudinem habet, telis araneorum persimilem: Pulsus durus tensusque est, debilior tamen atque minor, quàm primo febris gradu: Cutis quoque corporis magis dura, aridaque est. At verò vltimi gradus hæc

notæ ſunt: Cauantur oculi, &, quæ iuxta ſunt oſſa, prominent. Item oculi arida ſorde onerantur: palpebræ ægrè mouentur, crebroque, ac ſi homo dormiret, ſine ſomno tamen conniuent: cutis in fronte ſicca, duraque eſt: tempora collapſa ſunt: ipſe vultus viuidi coloris gratiam amiſit: capilli celeri incremento inaugeſcunt: hypochondria ſurſum videntur ad thoracem conuulſa: venterque totus contractus & inanis, ſic vt, eo denudato, neque inteſtinum ſupereſſe vllum, neque viſcus exiſtimetur. Pulſus maximè durus eſt, itemque debilis, & frequens: Vrina velut oleum ſuprà pinguis: Ipſum corpus adeò contabuit, vt oſſium vbique extrema, maximè autem in ſcapulis, promineant ac veluti grandeſcant: Cutis inſtar corii dura eſt, non mollis atque rugoſa, qualis eorum eſſe ſolet, qui aliis de cauſſis extenuantur. Ferè etiam pediculorum per hunc morbum moleſta copia eſt. Huius ordinis hecticam vt facillimè quidem noſcere, ita verò nunquam ſanare eſt. Ea enim planè eſt marcida (μαρασμώδης græcè

è appellata) certamque perniciem af-
lictis affert. Raro autem simplex esse
æc, sic vt alteri febri non misceatur,
olet. Sæpè ab acuta febre incipit in-
endio humorem corporis insitum de-
ascente: fitque tum id genus febris,
uam colliquantem dixerunt. Repen-
è autem satis ea & nascitur, & occidit,
d quidem breui efficiens, quod simplex
ensim, longoque spacio: Lentè enim
æc ipsa mouetur, peruenitque lentè
d summum. Itaque ægrè quoque per
nitia, antè quàm huc ventum sit squa-
oris, cognosci solet. Ferè autem qui-
us hectica infesta est, calida, siccaque
atura obtigit; multique vel mœro-
res, vel labores, vel inedia, vel sitis antè
fuerunt. His enim ferè causis leuio-
ribus, febris ephemera: vehementissi-
mis, hectica mouetur.

Proximum hinc malum est τῆς ἀτρο-φίας; sub quo, quia homo sumto ali-mento non alitur, summa oritur maci-es, sensim, ac sine euidentibus causis corpore exarescente. Id vitium in-primis graue est, & quia vires vehe-menter atterit, tandem tollere etiam

ἡ τοῦ σώματος ἀτροφία.

hominem, nisi curatione occurritur potest. Ferè autem hecticæ iungitu febri, & cordis affectibus, & pulmoni exulcerationi, itemque grauibus, iis que calidis ventriculi, lienis, aut ieci noris vitiis.

Facilè tum ex hoc ipso morbo, tum ex hectica, in corporis transitur marcorem, quem græcè μαρασμὸν appellant, quod vbi incidit, nulla curationis reliqua via est.

Malus corporis habitus. Vt verò in hoc isto maciei vitio, prorsùs non alitur corpus: ita in alio, quod Græci καχεξίαν, nos prauum habitum dicimus, malè alitur. Idem corpus subtumidum, laxum, molle, graue, segneque est, & viuidi coloris gratia caret, virore quodam albicans: ipsum adeò impotens est, vt crura etiam interdum eundo vacillent. Incipiente morbo vitiatur cibi concoctio, incolumi etiam appetentia, spacio tamen hæc quoque offenditur. Spiratio debilis, ac rara, aluus varia, & inæqualis est. Suntque hæc signa ei ferè cachexiæ propria, quæ à substante humore, cruda, seu pituitosa nominatur, quæque sæ-

æpiſſimè id hydropis genus antecedit, enturumque prænunciat, quod λευκοφλεγματίαν Græci nominaverunt. Hoc ipſo vitio maximè capiuntur pueri, & ſenes, at verò adoleſcentes, & iuuenes rarius ſic laborant, & citius curantur. Magis autem ita afficiuntur ii, qui ex longo morbo convaleſcunt: atq; ſi id quoq; temporis, duro tumore, quem σκιῤῥὸν Græcè dicunt, viſcus aliquod, maximeque iecur, aut lien obſidetur. Idem morbus non raro etiam longa excitare tormina, & leuitatem inteſtinorum, & hæmorrhoides menſtruaque fœminarum, vel fuſa nimium, vel compreſſa ſolet. Eſt autem præter hanc crudã, alia inſuper ex corrupto ſanguine, melancholica cachexia, quæ ferè elephantiam, tum antecedit, tum præſagit. Alimentum quod aſſumitur, intus vitiatur, indeque tum ſpiritus, tum os, tum alui, & veſicæ excrementum, itemque ſudores, grauem odorem habent: fœdus, ſqualidusque toto corpore, maximèque in vultu color eſt. Quibusdam etiam cutis per aſſiduas puſtulas, aut vlcera

exasperatur. Totum corpus infirmum est, & interdum tubera in quibusdam partibus habet.

Magni lienes. Ex hoc profecto cachexiæ genere, eum esse morbum iudico, quem expressisse Hippocrates sub magnis lienibus videtur. Siquidem interdum bilis atra ita pestilens fit corruptione, vt cùm in corpus extra lienem diffunditur, plane eius habitum vniversum corrumpat. Id vitium his signis sese prodit: Os, ipseque spiritus malè olet, gingivæ vitiantur, subliuidæque, & nonnunquam subatræ redduntur, ac digito vel leuiter pressæ, atrum cruorem admittunt: Eædem sic laxæ sunt, vt à dentibus discedant, facilèque eos, vel omnes interdum eximere liceat. Aliquis etiam capiti, itemque præcordiis dolor est, vrgetque cibi fastidium: Crescente morbo, hæc quoque crescunt, & maculæ quædam liuidæ, tanquam vestigia suggillatorum, variis corporis locis efflorescunt, in brachiis scilicet, in coxis, in cruribus, sæpeque per vniuersi corporis cutem, adeò, vt hæc quasi arquato nigro videatur fœdata. Inter hæc magna

gna imbecillitas oritur, præcipueque in cruribus, quorum impotentes compages fiunt. Nonnullis, ac potissimum iunioribus, crebrò sanguis è naribus fertur: quod ni fiat, in cruribus hæ maculæ, quas dixi, & interdum vlcera fiunt. Is morbus Batauis, aliisque populis, qui humidiora, atque palustria loca incolunt, frequens est, vtique si his quoque alimenta crassæ duræque materiæ sumuntur. Rarissimus siccis regionibus atq; calidioribus est. Omnem ætatem quolibet anni tempore nullo discrimine impetit: Senibus tamen grauior, sed frequentior iuuenibus esse creditur: Quibusdam tamen locis frequentissimus pueris est: Idemque Autumno, atque Vere maximè recrudescit.

Elephantia. Graue inprimis, & horroris plenum vitium Elephantiæ est: vt primum id inuasit, summa pars corporis crebris maculis inspergitur, crebrosque tumores, maximè iuxta summam frontem, ac mentum habet. Maculæ modò subnigræ sunt, modò subflauæ, modò subalbidæ: Cutis inæqualiter crassa, horrida,

da, duraque, qualis anserum est, eadem que quasi squammis quibusdam exaspe ratur, potissimum in facie, in mani bus, & in pedibus. Pili rariores o mnibus locis corporis fiunt, spiritu difficulter trahitur, & malè olet, vox ob scura, atque subrauca est, crassescunt malæ, mentum dilatatur, amboque ru- borem exhibent, non floridum quidem illum, sed liuore quodam turpem: vri- na, qualis iumentorum, crassa, turbi- daque est. Mores denique accedunt, & somni, & insomnia melancholicis familiaria: Quidam etiam sese præfo- cari inter dormiendum rati, cum impe- tu expergiscuntur, atque exiliunt. Ple- rique Veneris quoque ingenti deside- rio capiuntur. Increscente autem morbo, hæc ista etiam increscunt, ipsum que corpus malè fœdum emacrescit, os, suræ, & pedes intumescunt, hique vt plurimum frigidi, torpidique sunt: Va- ricosæ venæ, subnigræ, ceu verrucæ quædam, aut grandines, in linguæ ra- dice, sub palpebris, poneque aures cer- nuntur. Vbi vetustatem morbus ac- cipit, eroditur narium media cartilago,
tan-

andemque aliquibus corrupta partibus
ecidit, ipſæ nares reſimæ ſunt, & ala-
um craſſamento obſtructæ. Itaque
er has ſic impeditas, ipſe ferri ſpiritus,
erbaque proloquentis hominis viden-
ur. Labra etiam craſſa ſunt, & inver-
a, oculi iuxta angulum interiorem ro-
undiores ſunt, & quod in iis album eſ-
e oportuit, flaueſcit, craſſumque fit, ac
quaſi vngue obtectum. Ex ſuperciliis
autem præduris illis, ac penè calloſis,
temque ex palpebris, & mento pili de-
cidunt, aliique horum loco longè quam
antè rariores, ac tenuiores exurgunt.
Aures etiam per hæc ferè tempora acu-
tæ fiunt, extenuantur, & eroduntur.
Manuum, pedumque digiti ſiccis fiſſu-
ris dehiſcunt, atque non rarò ſic attol-
luntur, vt ſub tumore condantur. Mu-
ſculi toto corpore conſumuntur, maxi-
mèque iuxta pollicem: ipſe vultus hor-
ridus, ac, qualis Satyrorum eſſe fingi-
tur, deformatus. Ad extrema ven-
tum eſſe vox docet ſummè rauca, &
caua, virulentaque manuum, ac pedum
vlcera, quibus ſubinde hæ partes vitiatæ
cadunt. Eodem penè tempore cutis
quo-

quoque ſenſu propè in extremis ped bus caret, adeò, vt ne doleat quidem ſi quis hanc, vel intromiſſa acu pupugi vel feruentibus vndis aduſſit. Novil ſimè febricula oritur, quæ facilè to modis obrutum hominem tollit. Sign hæc alia in aliis, non omnia tamen ob ſeruari in omnibus ſolent. Scire tamen licet, inueteraſcentem morbum hunc depelli remediis non poſſe: Neque enim ſola cutis, ſed totum etiam corpus intus, foriſque afficitur, ſic vt ipſa quoque vitiari oſſa credantur. Contagione etiam id malum contrahi, non ſolum ſponte, intimoque corporis vitio poteſt, idemque à parentibus tranſire ad natos, vel ab ipſo etiam natali ſolet.

Morbus venereus. Haud multis ante noſtram memoriam annis, horrendum, atq; nouum genus morbi mortalium valetudini, tot alioqui caſibus opportunæ, cœpit inſidiari: quod, quia conſuetudine Veneris contrahitur, venereum appellari poſſe videatur. Primùm, iuxta naturalia cruſtoſæ puſtulæ oriuntur, hæque lentam ſaniem reddunt, & malignè exul-

ulcerantur. Accedit venereum ſeminis profluuium, vel inguinum venenati bubones. Hæc omnia niſi altius intrò ad viſcera ſubeunt, nondum cœpiſſe morbum, at in proximo eſſe teſtantur: Vt primùm verò is ipſe incipit, tum leuiſſimus eſt, cùm ſolummodo pilos, caput ac mentum remittunt, cætera rectè habent. Paulo grauius eſt, ſumma corporis maculis frequentibus, iisque more lentiginis exiguis, aliis rubris, aliis flauis imbui, quæ maculæ nonniſi reſoluto quoque morbo tolluntur. Id vitium tum quoque maius eſt, certumque ſui argumentum præbet, cùm in fronte, & in temporibus, & pone aures, maximè circa radices capillorum, dein in capite, vel etiam in vniuerſo corpore, malignæ puſtulæ, tumoresque non vnius coloris effloreſcunt, quæ ſponte ſine medicamento ſanantur, iterumq; paſſim expullulant. Puſtulæ modò flavæ, modò rubræ ſiunt, rotundæ omnes, ſiccæ, puris expertes, & aridam cruſtam habent, ex his deinde in ambitum ſerpentibus puſtulis, cutemq; exedentibus, vlcus oritur virulentum & ſordi-

didum. Quibusdam etiam tum ma-
nuum,pedumque causa finduntur sicci-
tate, & squamas remittunt. Eoqu
propè tempore palatum, atque inti-
mum anguli oris, nigris,fœtidisque pu-
stulis impeditur, adeò subinde vlcere ca-
uatis, vt eius rei causa, potio per nare
reddatur. Qui casus tamen rarissimu
incipienti morbo,frequens tum veteri
tum bis terúe reuerso est. Exulceran-
tur quoque & lingua, & fauces, & par-
tes quæ ad nares,& ad podicem sunt.
Tum quoque caput prægraue esse inci-
pit, ceruicibus, humerisque dolor inest,
qui interposito spacio ad brachia,& ad
crura peruenit, noctemque molestam
magis, quàm diem exhibet: maximè
à tertia noctis hora ad nonam infestus.
Idem mediis artubus profundè inhære-
scit, in quibus sæpe tumores oriuntur,
qui ægrè vel dissoluuntur, vel suppu-
rant. Interdum etiam in tophos ver-
tuntur hi, maximèque in fronte, in ca-
pite, in clauiculis, in medio humeri os-
se, itemque in cubiti radio,& in parte
tibiæ priore, & iuxta alia nonnunquam
ossa, quæ pessimis inde ortis vlceribus
cor-

orrumpuntur. Tum profectò graissimum id malum esse iudicatur: Nam olidæ quoque partes labesiunt, ossa, incula, membranæ, nerui, circa quæ oëunte maligno humore, immanissimi doloris tormenta; maximèque per noctem incidunt. Atque his quidem ærumnis, mistisque vigiliis, ac febri oppressus, subinde homo perit. Cæterùm meminisse convenit, non omnia emper in omnibus ægris signa, verùm lia in aliis deprehendi. Modò enim olæ pustulæ, modò dolores, vel nodoà tubera, vel exulcerationes sunt. Sub olis pustulis expeditior curatio est, sub aliis nulla, aut certè difficillima: præcipuè si his multa vetustas accessit. Porò constat morbum hunc penitus contagiosum esse, ac solo vitiati corporis adhæsu contrahi, tum à parentibus quoque ad liberos more Elephantiæ transire, eique contagioni fœminas opportuniores, quàm viros esse. Recens morb. difficillimè curatur, vetus vix vnquam. Æquè inanis medicina est, si sub hoc vitio corpus marcore occupatur, aut orta Anhelatio, quam

quam Graeci ἄσθμα vocant, fuit. Post morbi curationem alii mirè corpulenti fiunt, aliis raucitas infesta est, aliis fœdæ cicatrices manent, profundorum, turpiumque vlcerum vestigia.

MEDICINALIUM OBSERVATIONVM
LIBER II.
QVO VITIA SINGVLARUM PARTIVM CORPORIS PROPONVNTVR.

Dolor capitis.

VIX vlla pars corporis humani æquè doloribus opportuna, vt caput est: Hunc enim facilè aliquid ex inferiore corpore aspirat. Ipsa quoque pars, propriæ constitutionis, atque temperamenti occasione impoténs, non difficillimè doloris causam in sese tum admittit, tum gignit. Ergo si multis jam annis crebrò, leuique de caussa caput dolet, scire licet, aut cephalæam, aut hemicraniam esse: sub illa proprio caput affectu labefactatur, ipsumque v-

niuer-

uerſum, aut certè maxima ejus pars
olet. ſub hemicrania autem, alterum
ntum capitis latus conſenſu præcor-
orum, ſubditarumq́ue partium dolor
ficit, fereque à temporum oritur pul-
tione. Vterq́uedolor, vt quivis et-
m alius, ſub appellatione τῆς κεφα-
λαλγίας continetur. In dolore au-
m capitis omni eo periculum ver-
tur, qui continenter excruciat, & ſo-
num tollit: Quòd ſi vomitus etiam
cedit æruginoſus, & ſurditas, in pro-
mo inſaniam eſſe ſignificant. Iam
iam ubi ingentem capitis dolorem
ſtentio nervorum comitatur, vel in-
mmatio iuxta oculos, aliamúe cor-
oris defixa partem, vel deniq́ue ocu-
rum inflatio aut ſubverſio, ſummum
riculum oſtenditur. Illud quoque ve-
rum obſeruatione conſtat, vehemen-
m dolorem capitis, qui curatione
on ſaneſcit, ſed magis etiam exaſpe-
tur, aſſidueq́ue tenet, periculum in-
niæ per febrem minari: ſine febre au-
m, cùm hanc quoque inſaniam,
m magis cæcitatem prænunciare.
er acutos capitis dolores, ſi ſonitus
in-

incidit aurium sine febre, & vertigo
&impeditus tardusque sermo manuu
torpor, vel morbum expectari atton
tum, vel comitialem, vel lethargum
posse non alienum est. Ad hæc si ve
tus in capite dolor est ex frigida natu
materia, difficilimè sanescit, max
mèque in senibus. Quum caput pa
te aliqua, aut circum circa dolet, si pu
vel aqua, vel sanguis, naribus, ore, au
auribus exit, scire licet malum solvi.

Nunc ea capitis vitia ordine sequa
quibus mentis error iungitur, incipian
que à delirio, quod Græci παραφρένι
σιν dixerunt. Majoris ferè id terrori
quàm periculi est, scilicet per acutarum
febrium vigentes accessiones, sæp
contingit desipere ægros, & loqui ali
na, verùm levato accessionis impetu
protinus mens redit. Novisse ta
men oportet, illud penitus non leue e
se, neque incidere, nisi in vehementi fe
bre posse. Ferè autem hoc represso
gravis profundusque somnus obrepi
Sed imminentis quoque delirii no
ambiguæ notæ sunt. Expeditior se
mo ægrotanti est, quàm sano fuit, a
subit

Delirium

ubita oritur loquacitas, eaque ipsa ſo-
to impudentior. Stridor quoque den-
um, firmo etiamnum corpore incidit
 geſtus incontinentior eſt, & oculi
equenter moventur, hisque dolente
ehementer capite, quaſi tenebræ of-
unduntur, vel ſine dolore ſomnus non
ccedit, fitque continuata per noctem,
erque diem vigilia. Spiritus rarus,
ireque vehemens eſt, & pulſus citatus,
ſumque corp9 poſtratum in ventrem
ocet, niſi ſi hunc decubitum tamen ali-
uis ventris dolor fecit.

Horroris autem, periculique pleniſ-
mum id genus inſaniæ eſt, quod in-
ammato cerebro, eiuſue membranis
tcitatur, Græci Φρενῖτιν vocant. Id Φρενῖτις.
is ſignis noteſcit: Febris vrget acuta,
que continua, continuusque mentis
ror modò his, modo aliis animæ vi-
atis actionibus: expeditus in omnem
udaciam homo eſt, & viciſſim tum vi-
ilia, tum ſomno difficili, turbulento-
ue impeditur, ſic vt interrupta quiete
otinus cum impetu è cubili proſiliat,
ociferetur, ferociat, ac modò ploret,
odò cantet, verbaque ſine ſenſu, ſine
D ordi-

ordine certo proferat, interrogatus ab alio omnia aliena respondeat. Quæ quidem omnia eò plus ostendunt periculorum, quò quis initio morbi (vt ferè fit) pacatior fuit. Sub eodem vitio oculis insolita mobilitas accessit, hique cruenti, flammei, squalidiq; sunt, quos æger crebrò perfricat, modò siccos, modò lachryma perfusos, lingua autem aspera & nigra est, dentes stridore quatiuntur, sæpèque cruor è naribus aliquis fertur, & interdum posteriora capitis dolent. Adhæc vehementer sitit æger, & multum garrit nugarum, atque altè quidem, verùm raro tamen spirat. Idem manibus tremit, digitisque floccos vellit, & festucas è stragulis legit. Vrina huius tenuis, flammea: interdum etiam (quod pessimum esse iudicatur) tenuis, albaque est. Hoc istud genus insaniæ longè acutissimum est, breuique hominem, nisi maturè tollitur, tollit. Mortiferum id esse testatur continua, tum dementia, tum vigilia, aluus & vrina pertinaciter compressa, aut vrina prius abundè colorata: pòst alba, tenuisque reddita

ita, itemque distentio neruorum, difcilis crurum extensio, atq; contractio, ncope.

Sequitur tertium insaniæ genus, uo diu aliquis sine febre desipit, Græ μελαγχολίας vocant. Tristitia, etus, atque vigilia longo tempore afiunt, itemque humanæ consuetudis odium, idque perpetuo cum luctu, que lachrymis, quanquam nonnulli iam continenter rident. Omnes tem exercent vanæ, intentæque anii cogitationes, adeò vt persæpè humis oculis, veluti stupidi consistant, suto que falsis imaginibus exempti, cewiter cum suspirio procedant. Qui auius laborant, sese vel pecudes esse, il testaceos, vel etiam vita defunctos edunt, quare alii gallinacei cantum oce imitantur, alii occurrentibus ceant, veriti ne (testacei cum sint) difngantur, alii epulas pertinacissimè cusent, amissam esse vitam rati.

Melancholia.

Qui hoc morbo laborant, vt mortem àm maxime pertimescunt, sic hanc men sibi ipsi quàm sæpissimè desponanimo consciscunt. Omnibus autem

caput, oculi, totaque facies calet: Somnus vt præcipuè neceſſarius, ita maximè difficilis eſt. Ex eodem genere morbi, melancholia flatuoſa habetur quàm Græcè ὑποχονδριακὴν appellamus. Eſt id malum affecti iecinori magiſque lienis ſoboles, modò cum lienis tumore, modò ſine eo, non ſolum lienis, ſed ſæpè etiam meſenterii. Soletque tum ſæuius eſſe vel exiguâ etiam aduſtæ bilis atræ, atque pernicioſa portione, omnia ſuo halitu labefactante.

Melancholia flatuoſa.

Iisdem penè notis hic morbus, quibus prior, deprehenditur: niſi quod hic præcordia ſurſum conuellantur, & interdũ præter grauitatem calore ferueant. Sub his arteriæ vehementer & moleſtè pulſant. Accedunt capitis vertigines, aurium ſonitus, cruditas, acidi ructus, multa tenuis ſaliuæ ſputatio, qua de cauſa nihil etiam ſititur, vomitus pituitæ, modò bili permiſtus eſt, modò acidus, ex quo dentes etiam ſtupent. Dum epulas ſtomachus concoquit, medio loco ſcapularum dolor inhæreſcit, qui illis concoctis, protinus con-

onquiescit: Venter sæpe astrictus est, intus rugit, flatibus turbatur. Quin iam subinde cordis fit palpitatio, & uædam quasi suffocatio. Cruditate naximè crescit morbus, concoctione mmè leuatur, estque eo morbo, quem riore loco posuimus, longè mitior. Nonnulli autem, quibus huius mali vis erebrum penitus occupauit, in furorem aguntur, febremque patiuntur heticæ non absimilem, & quæ in marorem promptè vertatur. Melancholia omnis familiarior viris & senioribus, deterior fœminis est. Raro quisquam tumorem effugit lienis, qui hoc morbo rapitur. Si vel hæmorrhoides, vel varices, vel (vt quibusdam placet) aqua inter cutem accedit, solitur malum: versam etiam melancholiam in morbum caducum fuisse, & rursus hunc in illam, quorundam obseruatione compertum est. Ferè autem sic incidit: vt, quæ melancholia recens est, curationem non difficillimam habeat: quæ inueterauit, vix unquam remediis tollatur.

Sequitur modò ea insaniæ species,

 quam

Furor. quam nos furorem, seu rabiem, Græci μανίαν appellauerunt. Assunt quidem delirationes eorum quos Melancholia exercet, at his tamen insuper iungitur effrenis iracundia, clamoribus, minitationibus, toruo oculorum intuitu, violentoque corporis impetu formidabilis. Si sanguis magis subest, assiduus, & dissolutus oritur risus, iucundis ante oculos obiectis imaginibus. Si verò magis in causa bilis est, omnia inusitatæ temeritatis atque crudelitatis plena contingunt: Adeò constat rectè iudicasse veterem Hippocratem, insaniam, quæ cum risu fit, tutiorem esse, quæ dato studio, peiorem. Vt plurimum autem hic morbus sine febre est, tametsi ea quoque interdum accedere, atro humore putrescente, solet. Salutem promittunt, fusi menses, aut hæmorrhoides, aut natæ varices. Non tuta sunt vlcera in facie & in pedibus orta, aut amissa prorsus appetentia.

Aquæ morbus. Huic furoris vitio id finitimum est, quod à morsu rabiosi canis infertur, Græci ὑδροφοβίαν, nos aquæ metum ap-

appellamus. Miſerrimum genus morbi, quod hominem rabie, & ſiti, & aquæ formidine cruciat. Ergo vt primum morſus aliquis eſt, moderata omnia pro vulneris modo fiunt: ac interpoſito ſpatio, dolores ingraveſcunt, ipſaque incipit vitiari mens alienis cogitationibus impedita. Homo autem moroſus fit, ferox, atque iracundus, multum ſecum obmurmurat, & quaſi ab alio interrogatus, crebra reſponſa reddit. Poſt hæc conſpectum metuere aquæ incipit, canemq; in ea oculis exiſtimans, metu exclamat, atq; inhorreſcit.

Ipſi adeò mens errat, vt ne familiares quidem agnoſcat. Tum perfecta oritur rabies, atque aliis morſu nocendi cupiditas, inter quæ alii ſicuti canes latrant, alii ſemen ſine deſiderio Veneris emittunt, alii cum quid biberint, præfocati moriuntur. Omnibus autem ſomnus turbulentus, horroris, furoriſque plenus eſt. Accedit neruorum diſtentio, ſingultus, ſitis implacabilis, & (quæ ferè extrema eſſe ſolent) frigidus ſudor, & ſyncope: quan-

quam non rarò prius ſiti homo enectu
ſit, quàm hæc iſta eueniant. Porr
hoc genus inſaniæ, vbi confirmatum
ſpatio eſt, adeò ſanari non poteſt, vt
neminem conſtet, inde vnquam fuiſſ
expeditum: Confirmatum eſſe dico
cùm ſimul mentis vſus non eſt, ſim
timeri aqua cœpit. Quos caſus acci
dere aliis poſt quartumdecimum
morſu diem, aliis poſt quadrageſimum
aliis poſt ſextum, aut ſeptimum men
ſem obſeruatum eſt.

Nec deſunt authores, quibus placu
it, ſeptem etiam annis occultari id vi
tium poſſe. Illud quoque conſtat, mul
tos ita morſos, factum id à rabioſo ca
ne eſſe neſciſſe, vulnerisque curatione
ac nimia ſecundæ valetudinis fiducia
Huius ſibi calamitates autores extitiſſe
Itaque vtilis etiam experimento locus
eſt. Nam accipitur panis fruſtum, im-
poniturque vulneri, id hinc detra-
ctum, alterique integro vorandum ex-
hibitum cani, ſi rabiem ei non moue-
rit, ſcire licet, qui momordit, eum non
fuiſſe canem rabioſum. Ferè autem
qui ſic eſt, hæc habet: Famet, ſitit,
nihil

nihil tamen cibi vel potionis ſumit, oculos flammeos, trucesque habet, auriculas demittit, linguam exerit, multum ore ſpumat, vmbræ ſuæ oblatrat, ſæpè ſine omni latratu triſtis, atque anxius diſcurrit, crebrò tanquam curſu fatigatus ſpirat, caudam geſtat intortam, nullo diſcrimine in quasque obvias animantes impetu ac morſu fertur, præcipiti atque incerto oberrans curſu. Integri canes, & conſpectum, & latratum eius, qui furit, exhorreſcunt ac fugiunt.

Lethargus. Nunc ea capitis vitia proponam, quæ frigidis innixa cauſis, mentem etiam vitiant: incipiamque à Lethargo, cuius hæ notæ ſunt: Marcor, & penè inexpugnabilis adèſt dormiendi neceſſitas, febrisque lenta, neque caloris admodum mordacis. Accedit dementia, rerumque omnium tanta obliuio, vt quum oſcitant ægri (quod ipſis perfrequens eſt) claudendi oris obliuiſcantur: aut cùm meiendi cauſa matulam petunt, manibusque tenent, mictionis tamen omnem amittant memoriam. Adhæc clauduntur oculi, iidemque vbi

voce compellatur æger, palpebris ægrè diductis, vix adaperiuntur, rursúmque protinus coëunt, ac pristino sese sopori dedunt. Is sopor interdum adeò pertinaciter immoratur, vt æger vulsis etiam capillis non doleat, sed totus stupore oppressus, veluti truncus cubet. Vniuersum ipsi corpus segne, graveque est, & ante omnia caput. Nonnunquam singultus etiam incipit. Ipse pulsus æquè magnus, mollisque, vt inflammatis pulmonibus est: ac tardior tamen, & rarior, & minus inæqualis, magis autem intermittens, quàm intercurrens, interdum his pulsans, semper, vbi sopor dominatur, vndosus. Spiratio rara, & imbecilla est. Aluusque aliis liquida, aliis compressa. Vrina, qualis iumentorum esse solet, turbida meitur. Ipse æger supinus cubat, & ab aliis in latus conuersus, vltro in dorsum reuoluitur. Hoc certè genus morbi acutum est, & cùm parum in tempore succurritur, promptè interficit. Summi periculi nuncius tremor est: itemq; vigente malo frigidus circum caput sudor. Qui ex hoc morbo conualescit, huic

huic ferè in pectore ſuppuratio naſcitur. Sæpè lethargus, abſceſſu pone aures exorto, ſoluitur.

Carus. Carus nothis lethargo perſimilis, febrim non facit, ſed ſequitur, eamque non leuem: quanquam etiam, & compreſſo cerebro, acceſſionibusq; comitialibus ſuccedit, Lethargus ipſe per ſe morbus, propria quadam nititur conſiſtentia. Neutrum vitium repentè accedit. Iam quoque in lethargo, etſi ſit moleſtè, fit tamen omnino ad interrogata reſponſio. In caro ſpiritus illæſus eſt. Nihil verò iſtorum in attonito obſeruatur morbo. Solutum quoque Carum, ferè ſecunda valetudo excipit: attonitum morbum, reſolutio neruorum.

Catalepſis. Catalepſis autem, quam detentionem interpretantur, ſic cognoſcitur. Homo repentè mente ac ſenſu, motuque corporis deſtituitur: itaque in ea quoque figura, qua percellebatur, manet, ſiue ſederit, ſiue cubuerit, idque vel clauſis, vel apertis oculis. Qui hoc morbo rapiuntur, niſi maturè curantur, ſtupidi ac velut frigore quodam enecti moriuntur. Kω-

Κῶμα. Κῶμα autem, quod Soporem, & profundum somnum appellamus, his notis obseruatur: Æger demissa inferiore mandibula obdormit, & expergefactus rursus in somnum repentè delabitur, ideoq; Græci id ὑπνῶδες appellauerunt. Quod si ad somni procliuitatem, vigilia simul accedit (ἀγρυπνον κῶμα græcè dicunt) mens, sensusque omnes sopitam omnem actionem ostendunt: homo tamen vigilantis formam, figuramque retinet. In eo malo impeditus sermo, & spirantibus auditum in gutture murmur, & difficilis poculorum deglutitio, & pituita tenuis è narib. stillans, & vrinæ, aluique retentio, promptaque resupinatio, periculum in proximo esse denunciant.

Morbus comitialis. Incipiam nunc de morbo dicere comitiali, quem Græci ἐπιληψίαν dicunt. Is tum maximè timeri potest, cùm caput graue est & dolet, præcipuè permoto ad iram homine, cum mentis error incidit, & sensuum stupor, simulque vertigo oritur, & tenebræ oculis obiiciuntur, & horrenda insomnia sunt, & lingua sine ordine orationis movetur,

te-

eamq; loquens æger commordet, cùm vultus inter hæc pallet, ſpiritus difficulter trahitur, venter flatibus tumeſcit, vrina præter ſolitum tenuis & cruda, cùm aliàs, tum ſi quis etiam dolor, aut conuulſio ſummum humerum, aut ceruices, aut caput occupet, aut torpor corporis, aut turbulentum inſomnium accedat. Vt primum verò morbus inuadit, homo ſubitò conuulſus concidit, vociferatur, ſtertit, ſpumat, interdum circumagitur, & tremit: dein interpoſito tempore ad ſe redit, perque ſeipſum conſurgit. Quibusdam ſtercus, aut vrina, aut ſemen præter voluntatem in ipſa acceſſione elabitur. Si à ventriculo vitium fuit, mordetur is antè, magisque per inediam, idemque palpitat & fluctuat: quumque in propinquo acceſſio eſt, nauſea oritur, & ſtomachi dolor, aut animi defectio, qua finita, vomitus incidit, modò pituitam, modò bilem trahens, inter quæ frequens ſibilus aurium eſt. Porrò ſi ab aliquo loco corporis exteriore malum oritur, inde fieri raptus velut auræ cuiusdam frigidioris per continuatas

partes ad caput sentitur. Morbus autem comitialis tum pessimus est, cum continenter recurrit, atque interualla accessionum habet quàm minima, diuque, vbi inuasit, immoratur: præcipuè si simul multa vertigo est, & difficillima spiratio, & vehemens, longaque corporis agitatio, & post hanc succedens alta, plurimaq; quies catochæ similis, sub qua amisisse homo quasi vitam credatur. Quòd si inter hæc nihil iuuare etiam videbuntur remedia, quæ mouendis sternutamentis vtilia sunt, scire licet, in pessimo rem statu esse, magisque vbi ab ore detersa spuma sæpius redit, simulque vehemens tremor, & vociferatio, & stertor est: neque finita accessione meminit quicquam æger, pudorue monetur factorum. Idem morbus magna ex parte esse longus solet, ad diem hominis supremum, neque vitæ tamen periculosus, tametsi interdum, cùm recens est, hominem tollit crebris, grauibusq; accessionibus.

Quomodocunque autem incidit, magis familiaris esse viris, quàm fœminis

minis consuevit: magis pueris, ac præcipuè nuper in lucem editis, quàm adultioribus, minimèque senibus, atque ætate confectis. Nihil æquè ad depulsionem vitij hujus, atque processus ætatis facit. Nam pueris ferè post fœminæ consuetudinem soluitur, & puellis post orta menstrua. Quod si annum aliquis vicesimum quintum iam superauit, ægerrimè, aut certè nunquam sanescit, per omnem vitam morbo opportunus, magisque si comitialibus natus parentibus aut conceptus fluentibus menstruis fuit. Illud etiam non perperam animadversum est, prægnanti fœminæ si morbus accessit comitialis hunc, facto partu, solvi: & si quid inde vitij fœtus traxit, id magna ex parte conquiescere, vbi editus in lucem protinus evomuerit, multumque eiecerit aquosi excrementi: sin minus, manere morbum. In eodem ipso Alphos albus in capite natus, puerisque crustosa scabies, spem curationis aliquam facit, maximè si morbus non ita diu traxit, & vitæ solummodo secutus intemperantiam est: aut si ab vna parte corporis,
sen-

ſenſus venientis acceſſionis incepit, idque à manibus, vel à pedibus potius quàm à lateribus, aut ab ipſo (quod peſſimum eſt) capite. Nam contrà vbi totum ſimul afficitur corpus, neque antè in parte aliqua accedentis mali ſenſus eſt, ſed homo ex improviſo concidit, cuiuſcunque is ætatis ſit, vix ſaneſcit. In eodem morbo ſi mens læſa eſt, & nervorum facta reſolutio, medicinæ locus non eſt. Illud quoque conſtare iudicio quorundam video, prorſus pro valetudine eſſe, ſi morbo comitiali, longa febris, ac præcipuè quartana acceſſerit.

Incubus. Incubus, quem ἐφιάλτην Græci dicunt, his notis cognoſcitur. Per ſomnum mole aliqua ſeſe opprimi homo, & ab alia vrgeri credit: ipſe totus torpidus, ac difficulter mobilis, imaginatione præfocationis edere vocem non poteſt, aut eam certè admodum incertam, exilem, & malè diſcretam edit, tandem hoc caſu vehementer anxius, perrupto ſomno, repentè expergiſcitur. Malum hoc familiare eſt hominibus crapula, & multa ſæpè cruditate onera-

tis.

tis. Deterius eſt vbi per noctem etiam vigilantibus incumbit. Si verò vbi idem dormientes occupat, poſt expergefactionem frigidi oriuntur ſudores, & cordis tremor, peſſimum eſt. Vix unquam incubus accidit in latus cubantibus. Qui hac ægritudine multo iam ſpacio temporis, ac frequenter occupantur, huic grave aliquod capitis malum, puta vertiginem, morbum tum attonitum, tum comitialem, maniam, nervorum diſtentionem, aut ſubitam mortem impendere ſciendum eſt. Scilicet hoc modo repertos mortuos, in ipſo etiam cubili multos eſſe conſtat.

Morbus attonitus

Attonitum morbum, qui græcè ἀποπληξία dicitur, etſi interdum nulla ferè ſigna præcurrunt: magna tamen ex parte antecedunt capitis ſubitus, acutuſque dolor, vertigo, & oculorum caligo, & dentium in ſomno ſtridor & totius corporis, maximeque extremorum frigus. Tum repentè homo, velut attonitus, cum clamore corruit, moxque clauſis oculis ſtertit, & magna ſpiritûs orta difficultate tantum non præfocatur,

tur, perinde laborante pectore, ac ſ vinculo quodam aſtrictum, attolli prohiberetur: adhæc ſenſus motuſque omnis perit, vnica miſeris à ſpiritu ſpes vitæ reliqua. Is ſpiritus prout aut facilè, aut moleſtè trahitur, morbi modum, omnemq; magnitudinem oſtendit. Quare etiam peſtiferum eſſe ſciendum eſt, ſi vel intermittitur multum ſpiritus, aut ſumma difficultate trahitur. Minus horrendus caſus eſt, vbi cum ſpiritu non difficilimo, ſumpta pocula non reſiliunt per nares, ſed penitus deſcendunt.

Quicunque verò morbus attonitus magnus eſt, ſanari non poteſt: qui leuior, ægrè poteſt. Idem raro ſine altero corporis reſoluto latere, conquieſcit, idque ferè primis fit quatuor diebus, quod ſpacium ſi morbus tranſit, occidit. Sæpè tamen adeò leuiter aliqui ſic laboraverunt, vt ſolo diſtorto ore, ſenſuque, ac motu lapſo, neque ſpumaverint, neque ſterterint, remediiſque, curati, nulla orta neruorum reſolutione, convaluerint. Morbus autem attonitus ei magis familiaris eſt, qui

qui annum iam quadragesimum, nondum sexagesimum excessit, vtique si item frigidæ naturæ homo est, crebraque gravitate capitis, & sopore, & oculorum caligine afficitur, si breui & angusta ceruice est, si ipse totus sine negotio deses, potationibus, atque ingluuie perditam vitam ducit. Adolescens autem, & eò ætate paulò grandior, sic laborare, non nisi maximis de causis potest, aut quiuis etiam alius, quum tempus æstivum est. Sub his enim casibus ferè mors sequitur. Opportunior morbo hyems est: vtique si præfrigidi venti spirant, densæque nebulæ cœlum obsident. Cæterùm vtile est in hoc morbo hæmorrhoides patefieri: inutiles sunt frigiditates, & torpores: mortiferi propter impeditum spiritum orti sudores. Per eundem morbum sæpè, quod multis videtur extinctum corpus, vitam habet, præcipueque fœminarum, & horum quoq; virorum, quibus frigidior est natura. Rem omnem pluma detigit coram naribus, atque ore suspensa, aut certè vasculum aquæ plenum, atq; sic supra pectus impo-

posi-

positum. In his si motus fieri aliqu
videtur, superest æger : si summa im
mobilitas est, periit. Minimè alienu
id videatur, quod Hippocrates memo
riæ prodidit: sanum hominem subit
dolore capitis raptum mutumque re
ditum ac stertentem, intra septimu
diem interire: seruari autem, si ant
eum diem febris venit, posse.

Proxima modo videatur observatio
quæ nervorum debetur resolutioni
Greci παράλυσιν appellant. Ea au
tem, cum morbo attonito successit
παραπληγία græcè dicitur, ac mod
omne corpus, quod capite inferius es
occupat, modò alterum eius latus dun
taxat. Cum autem nullo anteceden
te morbo incipit, interdum & com
prehensa quoque loca tenet, interdu
vnam quampiam partem, vt linguam
vt oculum, vt maxillam, vt labrum, v
brachium, vt crus, & huiusmodi. Hu
ius itaque resolutionis nuncius stupo
est, ex quo scilicet sensim crescente il
nascitur. Prius autem genus plus pe
riculorum habet, sæpèque in morbu
attonitum revertit, posterius hoc et

resolutio nervorū.

æqu

equè ferè diuturnum, longè tamen esse mitius solet. In vtroque aliàs sensus integro motu perit, alias illæso sensu motus, nec rarò (vbi consummatum id vitium est) simul vtrumque. Vbi hic morbus alterum latus afficit, id nonnunquam frigidum deprehenditur, altero, quod integrum est, ardescente. Oculus quoque, è directo lateris eius, quod morbum sustinet, minuitur. Per eundem morbum pulsus languidus est & parvus & tardus & rarus & mollis: interdum etiam creber, inæqualis, sed non nihil sine certo ordine intermittens. Vrina tenuis ferè atque diluta est, tametsi nonnunquam propter imbecillos renes rubea fit. Idem malum semper longum esse solet, sępèque, alios morbos excipiens, finit: puta morbum (vt proximè dixi) attonitum, itemque longas febres, coli dolorem atque ab vtero factum strangulatum. Crebrò etiam per hyemem incidit, ægerrimèque in sene tollitur; præcipuè si iam in vetustatem incidit. Idonea ad medicinam tempora sunt, primum æstatis, dein veris: vix quicquam

quam ſperari hyeme, vel autumno po
teſt. Quæ verò pars reſoluta eſt, e
facilè refrigeſcit, graviſque eſt, molli
& laxa tandemque vbi morbus invete
ravit, macie conſumitur. Tum pro
fectò vix vnquam ad priſtinum ſtatun
revertitur, præcipuè ſi motu penitus ca
ret, ſimilemque colorem reliqui corpo
ris non exhibet. Qualibet autem ner
uorum reſolutio medioeris vix ſanatur
vehemens ſanari non poteſt. Eaden
vbi ex rupto nervo, aut tranſverſim in
ciſo nata eſt, non curatur. Pro vale
tudine eſt, febrem accedere, vel tremo
rem fieri.

Diſtentio nervorū. Quoniam de vitiis agere cœpi ner
vorum, non videtur omittenda eorun
diſtentio, quæ Græcis σπασμός appel
latur. Membrum ſic contrahitur, v
reduci ad priſtinum habitum non po
ſit, nervis muſculisque verſus ſuam c
riginem, præter voluntatem, convulſi
idque cum vehementiſſimo dolore, q
vires ſubinde hominis conſumit. Quo
ad pulſum attinet, arteria tenditur,
vndequaque ſeſe colligens coit, eaden
que veluti chorda, quæ ſtringitur,
laxa

axatur rursum, deorsumque fertur. Hic morbus rarus quidem, at multum acutus est, citoque adeò occidit. Quum repentè sanum hominem adoritur, repletionis sequitur caussas, vtique si necessariæ vacuationis facta suppressio est, si intermissa exercitatio, & continuata pocula fuere: vbi verò magna febris, aut superflua vacuatio, aut nimius labor, maximeque vigilia atque inedia antecesserunt, scire licet id ipsum vitium ab inanitione proficisci, atque imprimis horrendum esse, vixque vlla medicinæ ope sanabile. Itaque rectè id ab Hippocrate animaduersum video, post acutas febres & affrenatas, præcipueque veratro tentatas purgationes, & post grauissima vulnera, aut post quamuis aliam sanguinis profusionem, semper mortiferam neruorum distentionem esse. Scire autem licet, sæpè hunc morbum febricitantibus subitò; sine vllis præcurrentibus signis, accidere, factoq; bilis vomitu, protinus conquiescere: proin eius causa ad stomachi affectum, non ad febrem referenda est. Porrò & etiam leuis quædam ner-

neruorum, musculorum distentio,qu
à flatibus oritur, græcisque σπασμ
φυσώδης appellatur. Nam etsi max
mum dolorem, eum tamen perbr
vem, ac non magis horâ durabilem e
hibet, solâ frictione mitescentem.
vitium sæpe manuum, pedumque dig
tos, interdum & crura tentat, summ
ea cruciatu extendens, vel in sese co
trahens. Iis autem familiare est, q
crapulæ deditì desidem vitam agunt.
Distentio neruorum semper in pueri
præcipuè nuper natis frequentior,
curatu facilior esse consueuit: qua
quam interdum in iis ipsis periculu
habet, malignâ febre raptis. Scilic
post septimum ætatis annum, nemo p
er distentione afficitur neruorum per
febrem, nisi hanc acutissimam, & m
lignam.

Opportunus autem dum febricita
huic morbo is puer est, cui aluus d
compressa est, cui vigilia, & terror,
coloris mala mutatio accesserunt. N
visse autem oportet, eundem morbu
aliàs vni membro infestum, vt ocul
cuti, quæ in fronte est, linguæ radi
m

maxillæ, labris, brachio, manui, cruri, sed eum gravissimum in cervicibus esse: aliàs loca omnia capite inferiora obsidere: aliàs tota corpora conuellere. Priora genera duo, τετάνου appellatione Græci comprehendunt, quem Latini rigorem neruorum vocant. Novissimum genus in morbo comitiali est, sub quo, quia caput quoque ægrotat, simul & mens, & sensus vitiantur, fitq; non continuata, vt in superioribus, afflictio: sed ex temporum recurrens intervallis. Ergo, quoniam huiusce morbi obseruationes suo loco proposuimus, rectè modò de rigore neruorum agemus. In hoc flecti cervix vel corpus non potest, sed rectà intenditur, id τέτανον dicunt: quum in priorem curvatur partem, sic vt mentum pectori iungatur, tum græcè ἐμπροσθότονος esse dicitur: quum autem in posteriora conuellitur, caputque committitur scapulis, ὀπισθότονον vocant. Præter has notas aliæ etiam sequuntur. Nam facies rubet, atque dolet, maxillæ, ac si ligneæ essent, obrigescunt, os vix patefit, oculi distorti illachrymant, riget

Rigor neruorum.

dorſum, vix contrahuntur crura atque manus, præcipuè in tetano. In opiſthotono autem vociferatur etiam æger, & ingentibus doloribus excarnificatur: creſcentibus his exilit è cubili, & magnas nugas dicit: miteſcentibus, melior mens, & tranquillitas redit. Idem pollicem pugno includit, neque crura contrahit, neque manus extendit: interdum etiam accedente morbo, vocis vſum amittit, & omnia ſimilis homini furibundo redditur: ſub quo caſu certum exitium eſt, magisque ſi viribus æger caret, & inſudat, & pocula per nares reiicit. Rigor neruorum omnis hominem intra quartum diem tollit, quem ſi is tranſit, conualeſcit. Vbi moritur aliquis, potionem & ſorbitionem, & pituitam per nares extundit.

Deſtillatio. Nunc de deſtillatione loquar, quam Græci communi nomine κάταῤῥον appellant. Leue eſt, è capite humorem in nares labi: peius, in fauces, & in aſperam arteriam, peſſimum in pulmonem. Si in nares materia fertur, eaq; frigida, & ignaua eſt; tenuis per ha-

pi

pituita ſtillat, caput leuiter dolet, ſed multum graue eſt: ex ſomno oculi caligant, frequentia ſternutamenta ſunt, extima pars narium friget, ſæpè grauedo has intus obſtruit, vocemque offendit: Inter hæc ferè vrina cruda, atque turbida eſt. Si materia autem in fauces, & in aſperam arteriam ruit, raucitatem, & tuſſiculam movet. Si in pulmonem, grauem tuſſim, ac ſpirandi difficultatem: atque hinc eam ſputo expurgari intra vigeſimum diem, obſeruatione Hippocr. conſtat: quod niſi fit, ferè in Anhelationem, quæ, græcè ἄσθμα dicitur, tranſit. Porrò ſi caloris cauſa ſubeſt, rubet facies, humorque acris, ſalſus, & tenuis deſtillat, vehemens cibi faſtidium eſt, ſonant aures, artèriæ multum mouentur in capite: tumque magna ex parte febris oritur, ex qua malum tamen nihil leuatur. Sæpe etiam eo tempore proclive periculum inflammationis laterũ eſt, quem morbum Græci πλευρῖτιν vocant, maxime ſi tum quoque is ipſe paſſim in populum grasſatur. Iam verò ſi in fauces, aſperamque arteriam

humor hic decumbit, præter tussiculam, & raucitatem, etiam hæc loca exasperat. Si in pulmonem irruit, præter sternutamenta, & difficilem tussim assunt capitis grauitas, sitis, lassitudo, æstus, biliosa vrina. Vt cætera genera destillationis ferè sine metu, sic hoc illud periculosum est, itemq; certò pestiferum, vbi pulmonem exulcerauit, vnde grauis oritur tabes, quæ hominem spacio consumit.

Hunc tabem vel esse, vel instare, inter cætera indicat vrina oleacea, magisque id vitium timeri debet, si iam vetus destillatio, corpus tenue, atque procerum tenet. Nonnunquam autem & loca septo transuerso inferiora humor impetit, nempe ventriculum, cuius appetentiam concoctionemque subvertit, & quæ in eum ingesta sunt, corrumpit; nec rarò etiam vbi is acris est, ventriculi tunicas erodit, atque alui profluuium mouet. Interdum etiam & venas mesenterii, & Colon conuellit. Destillationibus ii magis expositi sunt, quibus, cum subiecto viscere intemperanter calido, puta corde, vel iecinore, vel re-

senibus, caput natura imbecillum est. Idem, quem dixi, morbus ægerrimè in sene maturescit, itemque in eo, cui simul continuò caput dolet. Nullum anni tempus æquè opportunum destillationi, atque Autumnale est: tum enim variè, sæpeque cœlum mutatur, quæ res iudice Hippocrate, maximè destillationes movet. In eodem morbo pro valetudine est ad nares, vel ad os fluxionem verti.

Magnis & variis casibus oculi nostri patent. Ex quibus magis in vsum venire medici consuêrunt suffusio & lippitudo. Incipiam itaque à suffusione, quam græci ὑπόχυμα nominauerunt. Visio paulatim hebescit, primumque assiduè obseruari oculis videntur quasi pusilli culices, vel muscæ, vel alia lucentia, caliginosaq; rerum simulachra, incerto motu huc illuc acta. *Suffusio.*

Interdum veluti tenuia quædam filamenta, aut tælæ araneorum offeruntur. Alijs lucernam intuentibus, cingere eam tanquam circuli quidam obscuriores videntur: post hæc pupilla

turbida esse incipit, & tenebrosa, & malè serena.

Denique pro suffusionis ob pupillam figûra, variæ offeruntur rerum imagines:tantisper autem hæc ista interposito tempore crescunt, donec crassescente materia, totus aliquis cœcus fiat. Ferè autem id vitium, neque incipit simul in vtroque oculo, neque simul, vel simili modo cernitur: Interdum alterum occupat duntaxat. Semper autem vbi natum est, immoratur, assiduis rerum simulachris oculos illudens.Quibus nominibus ab eo suffusionis differt genere, quod ab stomacho proficiscitur:id enim & intermittit,& remittit, si curata concoctione prospectū stomacho est: inválescit autem, vel revertit, si is cruditate labefactatur.Quin etiam eodem tempore, eodemque modo ambos afficit oculos, quod si quis intuetur, nihil in sese habere obscuritatis, vel concreti humoris comperiet. Vera oculorum suffusio, si longa vetustate occupatur, curari non nisi acu potest:quod tamen auxilium, nisi eo quoque tempore adhibetur, quo id, quod

con-

concrevit, ſatis firmum ſit, vt ſubiici acui poſſit, anceps eſſe ſolet. Ergo ſi quod accreſcit, perfrictum diducitur, & ſic manens, iterum non contrahitur: tum ſi æger quoque viſione penitus non caret, ſed quædam etiamnum rerum ſimulachra cernit, itemque ſi malum nondum tertium annum, vel quartum, vel quintum ſuperavit, ſcire licet nimis recens id eſſe, & acui inidoneum. Propter vetuſtatem autem curationi reluctatur, ſemelque ablatum, protinus recurrit, quod clauſo oculorum altero nullis aut comprehenſionibus, aut perfrictionibus dilatur, ſimulque omnem ſemel viſum abſtulit. Cæterùm id tutò curari poſſe videatur, quod vbi perfricatur, diducitur, iterumque rediens iungitur, coloremque exhibet obſcurè album, Nam quod nigrum, vel liuidum, vel vehementer flauum eſt, id neque medicina curari, neque acu poteſt. Porrò quæ ſuffuſio oculis propria, nihil vnquam concreſcentis materiæ intuentibus exhibet, ſed penitus ſerena eſt: ea perpetuam cæcitatem inuehit, nullumque remedio locum præbet.

Lippitudo.

Lippitudo autem, Græcis ὀφθαλμία dicta, sic cognoſcitur. Vehemen[illegible] oculos vrget inflammatio, cum multo dolore, & tenſione, & tumore, & ardore, & rubedine: interdum tanta etiam cum punctione, vt oculi tanquam ab infixa acu, aut ſpina ſtimulari videantur. Iidem feruenti lachryma implentur, ſequiturque pituita modò paucior, modò vberior. Sed & ſordes quædam maioribus angulis oculorum inhæreſcunt, & vbi grauius malum eſt, vicina etiam loca ad malas vſque attolluntur, circumcirca arteriæ vehementer pulſant, ipſa inflammatio ex oculorum angulis in omnem adhærentem membranam diffuſa eſt. In hac tenues oculorum venæ turgent, conſpicuæque reddũtur hæ, quæ per ſanitatem in oculorum albo fuerant obſcuræ. Ferè autem quod toto oculo album eſſe debebat, rubeſcit. Hic morbus tum maximè metui ſolet, cum ſecunda valetudine ſæpè tempora dolent noctuque corpora inſudant, & frons prurit. Principium autem morbi eſſe oſtenditur, quandiu tenuis ex oculo pituita fertur: vbi

vbi ea crassescit, albaque fit, incrementum esse: vbi tota crassa, multaque est reddita, perque somnum oculos veluti glutino oblinit, venisse iam statum significat: declinatio est, vbi & pituita, & signa morbo propria minuuntur. Optimum autem est simul & lachrymam, & pituitam, & tumorem esse cœpisse, sic vt lachryma non multum calens pituitæ albæ, ac molli permista sit, & tumor leuis, non tamen prædurus. Tum namque palpebræ per quietem conglutinantur, neque dolores æquè afficiunt vehementer: ipse morbus tutus, ac minimè diuturnus est. Quod si autem lachryma multa, & feruida est paucissimaque pituita, tumor tamen exiguus, vitiumque in altero oculo est: scire licet dolore id, atque periculo multo carere, sed casurum in vetustatem, esse, neque solui ante vigesimum diem posse, multis ad quadragesimum vsque durare, quibusdam etiam ad ipsum extendi sexagesimum consuesse. Itaque tanto spacio formidari etiam exulcerato solet. In omni autem lippitudine, pituitam, quæ fertur, albam esse opor-

tet, & mollem, & lachrymæ perfusan
maximè vbi in propinquo iudicatio e
Pituita aridior dolorem quidem abu
dè mouet, ac citius, nisi, si quid exulc
rauit, definit. Nullum verò habere
periculum tumor magnus solet, si e
pers doloris, & siccus est.

Quum dolorem exhibet, malus est
siccus est, metusque fit, ne exulceret
oculus, ac concrescat. Sed & ma
securus tumor est, cui lachryma iung
tur, atque dolor. Vbi enim lachryn
fertur calida ac salsa, periculum exu
cerationis, & pupillæ, & palpebris a
fert. Iam si tumor quidem consedi
at copiosior diu profluit lachryma
scire licet euersionem palpebrarum v
ris instare, fœminis autem, atque pu
ris etiam exulcerationem. Lippitudi
affectum, alui corripi profluuio, bonu
Si lippientibus caput assiduè, longoq
tempore dolet: futuræ cæcitatis m
tum denunciat. Interdum lippit
do ex vno oculo in alterum, qu
dam veluti contagione transit, idque
ominis non mali esse creditum est.

Sangui- Ab oculis ad nares descendam. E
h

his cruor tanto impetu interdum fertur, ut hominem inanitione examinet. Tum certè color corporis pallidus fit, aut liuidus, aut ſubviridis, extrema vehementer refrigeſcunt, & mortis proximæ nuncia oritur ſyncope. Quibus ſæpe è naribus ſanguis fertur, his ferè aut lien tumet, aut caput dolet, aut caligines oculorum, ſuffuſionesq́ue fiunt. Si pueris ſanguis è naribus fluxit, deinde procedente ætate deſiit, neceſſum eſt eos vel graui articulorum exulceratione affici, vel aliquo demum morbo debilitari oportere. Cui fauces ſanguine interdiu, noctuq́ue replentur, ſic vt neque caput, neque præcordia doleant, ſed nec tuſſis, nec vomitus, aut febricula anteceſſerit, huius in naribus, aut in faucibus vlcus eſt. Sanguinem ex contraria regione erumpere, malum: vt in liene magno, ſi dextra nare emanat: aut in iecinoris inflammatione, ſi ſiniſtra.

nis è naribus fusio.

Nunc de faucium morbis dicam, primumq́ue de tumore tonſillarum, qui deglutitionis moleſtia plùs terroris, quàm periculi exhibet. Is tumor in-

Tonsillæ.

tuenti, tangentique intus obuius eſt moleque ſua impedit, quo minus homo potionē, ſaliuamq; poſſit ſuā deuorare. Qualiscunque hoc loco rubor, aut nullus ardor eſt. Sæpè hic tumor inflammationem adſciſcit, tumque dolor, & ardor, & maior rubor, & ſitis, quorum nihil in ſuperiore vitio animaduertitur, aſſunt. Facta, ruptaque ſuppuratione, materia in nos, & in fauces fertur, oriturque vlcus ſordidum, cuius putri nidore ipſe quoque ſpiritus fœtet.

Columella etiam, vbi vel laxatur vel (quod rarum eſt) inflammatur, animadverſione non indigna eſt. Ea è palati extremo propendet, inque fauces, & gulæ caput fertur. Itaque hæc loca titillatione quadam afficit, metuq; præfocationis ſollicitat. Creſcente inflammatione, ima eius pars grandeſcit, ſumma tenuis eſt, tumque malo Hippocrates τῆς σαφυλῆς, id eſt, vuæ nomen dedit. Rarò hic morbus, ſi protinus ab initio rectè curari cœpit, hominem tollit. Columellam ita, vti dixi, tumidam, & rubentem, magno periculo incidi Hippocrates ſcripſit:

gra-

grauior enim hinc inflammatio,& sanguinis profusio sequuntur, maximè si succis plenum corpus est. Quibus præsecta est Columella, his pulmo facilè læditur, ferèque eos homines tabes perdit.

Proximum est, obseruationes anginæ, quam Græci συνάγχην dixerunt, proponere. Sub hoc malo fauces, id est, extremæ gutturis, gulæque partes, quibus cibus, spiritusque introfertur, inflammantur: fit spiritus hoc nomine difficilis, molestaque deglutitio, sic vt interdum sumpta pocula per nares resiliant: accedit autem acutissimus dolor, tumor, rubor, calor, & febris, aërisque frigidi cupida attractio. Leuissimum malum est, vbi tumor tantummodo, & rubor in sola ceruice, eiusq; musculis insunt, cætera non sequuntur. Eò grauius est, tum in hisce locis, tum in faucibus interioribus, tumorem, calorem, ruborem, doloremque versari. Penè grauissimum est, foris nihil horum esse, omnemque morbum intus consistere, ibiq;(validè depressa lingua) speciem ruboris tumorisq; esse: semper autem

Angina.

tem vehementisſimum dolorem, ac ſummum ſtrangulatus metum accedere. Porro mortifera eſt, atque omnium horrendisſima angina, citiſſimeque incidit, & necat, quæ neque in ceruice, neque in faucibus quicquam conſpicui, vel tumoris, vel ruboris exhibet, ſimulque ſummi doloris tormentum, & vehementem febrem, atque tantum non præſentem ſuffocationem infert. Tum profectò oculi vertuntur, & rubent, & veluti iis qui ſtrangulantur prominent: vox impedita nihil ſignificat, & qualis catulorum eſt, tenuis æditur: os apertum hiat, frigidi aëris cupidum, ex eoque ſpumans ſaliua mouetur: lingua exeritur, crebroque, vt in anhelis propter laboris impetum equis, agitatur: potui datus liquor per nares remeat; labra liueſcunt: ceruices rigidæ contractæque ſunt: ipſe æger totus inquietus eſt, crebro è cubili exilit, moleſtè ſupra dorſum, commodius recto collo atque capite cubat, videt, auditque obtusè, & præ ſuffocatione non intelligit, quid audiat, quid dicat, aut gerat, tandem verò ſtrangula-

latu, atque ſyncope oppreſſus, perit: id quod horis à cœpto morbo octodecim, integra mente atque ſenſu quibuſdam accidiſſe, doctorum virorum obſeruatione conſtat. Semper autem ſub hoc caſu, mors vel primo die, vel ſecundo, vel ad ſummum quarto occupat. Salutis in angina ſignum facilis ſpiritus eſt, faciliſque ſaliuæ, ac potionis deglutitio, febris non vehemens, quies, ſomnus, leuamentum doloris, cæteraque iis contraria, quæ ſuperius compræhenſa ſunt. Æquè bonum ſignum eſt, ruborem, tumoremque quám maximè foris in collo, & in pectore conſiſtere. Tum namque extrà ferri morbum ſciendum eſt. Pernicioſum autem eſt, tumores ſine bonis ſignis, ſine manifeſta cauſa deſiſſe, itemque præcordii dolorem ſine iudicatione ſub infirmis viribus, atque corporis torpore coortum eſſe: ſiquidem tum latenter mors adoritur, tametſi perquàm rectè habere ſe æger exiſtimet. Omnia autem in eodem morbo peſtifera ſunt, quæ non manifeſtum dolorem exhibent, neque in collo (vt modò propoſui) neque in fau-

faucibus euidentem tumorem. Si autem tumor, atque faucium rubor est, ingens quoque periculum ostenditur: sed morbus longior erit, vtique si maior rubor est. Morbus quoq; producitur, vbi & fauces, & ceruix, & pectus simul rubent: quem casum ferè secunda valetudo sequitur, modò rubores non intrò recurrunt, id quod tum metuendũ est, cùm subitò hi euanescunt, simulque pectus graue fit, ac difficiliorem homo habere spiritum incipit. Tum profectò malum ad pulmonem vertitur, & delirium mouet, & pulsum facit vndosum, intraq; septimũ diem occidit, aut certè aliqua parte suppurat, nisi subinde pituita tussi educatur. Suppuratio autem pectoris ex prægressa angina ita noscitur. Faucium dolor sine certa ratione subitò desiit, febrisque multum remissa est, insolita grauitas pectori iuxta septum transuersum accessit, vehemens etiam tussis, ac ferè per omnia sine sputo sicca est. Aliud genus oritur febris, inordinatum, languidum, atque hecticum. Iam autem cùm in angina repente euanescit rubor, idque die non iudiciali, ac
neq;

neque tumor extra vertitur, neque pus tussi excreatur, æger autem quietus, ac sine dolore esse cernitur, scire licet, aut mortem instare, aut reuersurum rubo-rem esse. Periculosum etiam est, non citò concocta excreari, sputumque vio-lenter educi, idque viscosum, crassum, vel valde album esse. Æquè malum est subaridum, multamque tussim, ac la-teris dolorem mouens, & quod inter potandum per tussim subemergit. An-gina omnis, per iudicationem alterius morbi orta, lethalis est. Obseruatur au-tem & aliud esse genus anginæ, quam nothara dicimus, neque acutorum ac-censemus numero morborum. Ea fri-gidum humorem secuta, febris est ex-pers, nullum autem neque ruborem, neque ardorem, aut febrem, aliquem ta-men dolorem exhibet. Illud vitium ut longius, sic & tutius esse consue-uit.

Angina notha.

Vulneratis cerebri membranis, se-quitur bilis vomitus, & dolor incidit non leuis, qui intento spiritu, & addu-ctis maxillis crescit. Ipsæ cruorem na-res, & interdum aures fundunt: aliis

Vulneratio membranarum cerebri.

trux vultus, aliis oculi, quasi resoluti huc illuc mouentur, sensusque omni velut attonitus, stupet: nec parum mu tis neruorum accidit distentio. Ac cedente post hæc inflammatione, fe bris oritur, itemque delirium, sub qu multi fascias, quibus deligatum est ca put, lacerant, & nudum vulnus frigo exponunt, omnia citæ mortis præsa gia. Ipso autem percusso quoque ce rebro (quod facilius plena incidit luna) hæc ipsa, quæ proposuimus, grauiora sunt omnia, oriturque ingens deliriu vel tertio, vel quinto die. Quin e iam ipsius interdum excidit cerebri pa ticula. Quod si ad huius quoque part ventriculos telum, maximèq; per tran fossos oculos penetrauit, protinus ho mo vitam amittit. Nemo eorum qu bus vulneratûm cerebrum est, redire a sanitatem potest. Vbi aliis partibu caput ictum est, optimum iudicatur fe brem non esse, neque auribus cruoren vel naribus, vel ore promanasse, nequ inflammationem, neque vllum simi dolorem accessisse. Si autem quid ho rum inciderit, tutissimum est inter

P

ſa incidere initia, neque diu tamen nmorari. Conducit etiam ſub acu- s doloribus inflammationes apparere t pus in ſanguinem eruptionibus fer- i. Cæterùm peſſimum eſt ſtuporem, ut delirium acceſſiſſe: itemque letha- , febrem die quarto, aut ſeptimo, aut ndecimo eſſe cœpiſſe. Itaque per- unt plerique omnes: ſi quarto die fe- ris orta eſt, ad vndecimum: ſi ſepti- no, ad decimum quartum, aut ad deci- num ſeptimum; ſi vndecimo, ad vi- eſimum.

Obſeruationes in vitiis pectoris, & cordis vtiles

PEctus lateribus cingitur, intus pul- mo atque cor ſunt. In his varia genera morborum fiunt, quæ nunc ropenam. Incipiam autem à late- um inflamatione, quam Græci πλευ- ῖτιν dixerunt. Ea has notas habet: ungens atque diſtendens dolor latus xercet, iſque modò ad iugulum, & ad lauiculam, modò ad præcordia, pro tu morbi procurrit: febris adeſt acu- , & continua; & ſpiritus difficilis, fre-

πλευ- ρῖτις

frequens & paruus: accedit etiam tu
ſis, initio quidem ſicca, qua nihil exp
ctoratur, ſed mox ferè humida ea fi
ex locoque affecto ducere aliquid in
pit. In primò flaue coloratum, poſt
rubrum, ac cruentum, dein matura
inflammatione, purulentum eſt. Pu
ſus autem frequens, & inæqualis, d
rus, tenſus, neque nimis magnꝰ. Hu
morbum (vt ſi quid aliud) ſputa bo
citò, facilèque reiecta, & ſalubrem f
re, & breuem oſtendunt. Itaque e
id malum in principio ſtatuitur, du
nihil excreatur de latere affecto: ſed te
nuis ſolummodò è pulmone pituita
vel craſſum quid, & tenax, & rotu
dum, idque cum difficillima tuſſi fe
tur.

Incrementum morbi dicitur, vbi ſpu
tum iam vtcunq; concoqui cœpit, ma
ioreque copia, & facilius flauum educ
& ex liquido magis craſſeſcere, & e
cruento magis album fieri.

Status autem ex plurimo cognoſcitu
ſputo, eoq; albo, lævi & æquabili, quo
& promptè reiiciatur, & maximè dolo
rem levet. Declinatio deficiente do
lore

e,& ſputo,& febri, ſimilibusque aliis
imadvertitur. Sed ſputi vbique in-
ri notas oportet. Optimum enim
eſſe iudicamus, quod modò in ſtatu
e huius morbi propoſitum eſt. Proxi-
num eſt id, quod ſtatim flauo admo-
m miſtum eſt. Quod ſi non proti-
s, at longè poſt dolorem educitur,
bum, vel non miſtum, multamquè
ſim mouens, malum eſt. Flauum
em ſanguine miſtum non multo,
principio quidem, ſalutare eſt, ſepti-
verò die, aut pòſt, minus tutum,
cruentum ab initio malum non eſt.
ncerum autem, vel cruentum, vel fla-
n, periculoſum eſt, ſic, vt hoc tamen
erius illo ſit. Malum eſt etiam ex
da pituita album: tum viſcoſum,
pque & rotundum inutile eſt. Eò
rius eſt id, quod ex virore valde
lidum eſt, itemque quod ſpumoſum,
quod liuidum, vel æruginoſum eſt.
coſum autem quod ad concoctio-
n citò colatur, idque intra quintum
m, tutius eſt. Vehementer autem
entum periculoſum eſt. Sic autem
s habet. Omne ſputum quanto
magis

magis commiſtos; non inter ſe did
ctos colores habet,tanto deterius eſt.
tamen nihil peius eſt, quàm ſynceru
id excreari, ſiue flauum eſt, ſiue crue
tum, ſiue glutinoſum, ſiue ſpuma
Quod ſi ita meracum eſt, vt etiam n
grum ſit,præcipueque ſi vnà etiam fo
tidum, hoc ipſum omnium peſſimu
eſt.

Omnia verò mala ſputa ſunt, q
dolorem non ſedant: optima, quæ
dant. Quicunque incipiente hoc m
bo ſputum excreat omnino purulent
is tertia die, aut quinta perit: qu
ſpacium ſi tranſit, haud multo meli
valens ſeptima die, aut nona, aut c
tè vndecima, incidere in ſuppurati
nem poteſt: Et ſi perquàm raro obſ
uatum eſt,quenquam ſupra diem dur
ſe quartum decimum, qui purulent
ſeptimo, aut ante ſpuerit. In om
lateris inflammatione, dolores ma
ferè interdiu,quam noctu leuiores ſu
Eundem morbum in neruorum rig
rem, vel diſtentionem (illum πέ
dicunt, hanc σπασμὸν) verti, peſti
rum eſt: æque vt in pulmonis infla
n

ationem, quæ græcè περιπνευμονία
catur. Ad cerebrum etiam aſpira-
materiam, ibique delirium, amenti-
nque facere, mortiferum eſt. Idem
itium denunciatur, ſi morbus dorſo
hæreſcit. Tum autem rigor inuadit
febris, & moleſtiſſima tuſſis, ipſum
rſum, tanquam illata plaga verbera-
n, dolet, cumulataque fit cum ſuſpi-
reſpiratio: pauca autem tuſſiendo
duntur, modò ex virore pallida, mo-
etiam ſubcruenta: dolor in ingui-
incidit: tertio quartoúe die vrina
itur cruenta, totum corpus velut
itinere laſſum eſt: mors occupat die
into, aut certè ſeptimo: quem di-
ſi morbus (quod tamen rarò fit) ſu-
rat, ſaneſcit. Lateris inflammatio
nnibus ſenibus, & fœminis vterum
entibus perniciofa eſt, itemque iis,
ibus ſecundò iam, tertioue recurrit.
cidit autem hic morbus, aut magnis
mptomatis, aut præfocatione, aut
ateriæ translatione ad alium locum,
de inflammatio pulmonis, tabes,
ncope, inſania. Dixi ſub quibus
ibus certum exitium eſt, nunc, in qui-
bus

bus graue periculum vertitur, propon
Ergo si sputum multum intus in p
ctore strepit, & tristior vultus est, ocu
colore auriginis imbuti, ingens esse
vitæ discrimen significatur. Peric
losum quoque est nihil expui, neque
quicquam à pulmone extundi, sed pl
num feruere in gutture. Æquè m
lum est hominem ante probè spuisse,
dein ex toto spuere desisse, sic vt subi
de neque grauitas in pectore, neque d
lor cessent. Metum quoq; non leue
facit pectus vehemeter calens, extrem
multum frigentibus, item q; increscen
dolor, cùm in latꝰ vel infirmum vel s
num, cubatur, sic vt supinum esse ægr
necesse fit: adhæc longè post mor
principia iufirmis iam viribus fusa, a
uus, ex qua non corporis inquietudo
non ipse spiritus leuetur.

Æque graue discrimen est, si morb
dolores supernè exhibet, aut in poster
orem corporis partem, aut si siccus i
& sine sputo est: nisi ipse tamen per se
leuis fit, ut parum materiæ videatur e
purgandæ. In sinistro etiam latere
plus periculi, quàm in dextro habet: v
rù

rum in finistro citius maturescit,& solitur. Omne verò morbi huius periculum, ferè maximum esse, vel septimo die, vel nono solet. Atque hæc omnia terrere aliquo periculi metu possunt. At securitatis indicia sunt, protinus à primo die facilè expuisse,& flauum sputo mistum esse, eoque dolorem leuari, non ægrè hominem ferre morbum, facilè respirare, ac sine siti esse, itemque strepitum in pectore non fieri: adhæc somnum, sudorem, vrinas, aliumque probè habet: totum deniqve corpus æquali calore temperatum, ac molle esse.

Vbi huius morbi dolores non conquiescunt,neque misso sanguine, neque sputorum excreatione,neque victu, neque fomento, aut medicamentis, & tamen non lethaliter affectus æger videtur, scire licet suppurationem, seu abscessum fieri. Qui casus certissimus fuerit, si intra dies quatuordecim morbus sputo non depurgetur. Orta autem suppuratione, si ea post ruptionem omnis intra dies quadraginta excreationibus tollitur, sanitas redit: si non tollitur, tabes sequitur. Quæ verò sup-

puratio ſputo etiamnum billioſa or
eſt, ſiue id ſyncerè biliofum, ſiue v
cum pure eſt, maius periculum min
tur, præcipuè ſi quum ſeptimum ia
diem morbus attigit, ſuppuratio ab h
iusmodi fieri ſputo cœpit. Metus eni
eſt (niſi quid ſubinde interuenerit b
ni) mortem die decimo quarto ſecut
ram. Verùm operæ precium vide
tur, notas, quibus incipere ſuppurati
nem quis intelligat, proponere. N
hil, aut certè parum tuſſi, cuius mag
tamen cupiditas eſt, excreatur, ſimu
que febres, & cum noua, inſolitaq; gr
vitate, dolores acrius vrgent, idque cu
alias ſemper, tum maximè per noctem
ſpiritus etiam admodum difficilis e
venæ ſub lingua inalbeſcunt: malæ r
bent: perit cibi cupiditas: creſcit p
tionis deſiderium: vigilia exercet; i
xta clauiculam, & collum ſudores
unt. Quòd ſi fortè malum in vetuſt
tem incidit, oculi etiam caui reddun
tur, & in manibus adunci vngues, ſur
mique digiti refrigeſcunt: multis den
que ſudor toto corpore oritur, & in p
dibus tumor. Quod ſuppurat ea qua
aſ

afficit parte, inflammationem, dolo-
remque mouet, multoque quam proxi-
ma loca, calidius eſt: & ſi in partem a-
liquis non infirmam decubuit, onerare
ægram, veluti pondere videtur. Con-
fecto iam pure, paulùm quid & febris,
& dolor remittunt, ſæpè etiam, prout
ſenſus iudicat, deſinunt: verùm graui-
tas loci increſcit, tuſſis vehemens, ſic-
caque eſt, etſi ad hanc interdum humi-
dum quid accedit, ex quo leuari ſubin-
de homo videtur.

At verò vbi iam turgens abſceſſus
perrumpit, horror fit, ac vehementior
febris, cor intremeſcit, hominisq; ro-
bur quaſi labi videtur, ſpiritus debiliter
trahitur, ipſeque æger in ſermone con-
turbatur, offenſus inſpiratione: pulſus
debilis fit, & tardus, & rarus. Sed ne
hæc quidem, etſi horrenda videntur,
terrere protinus debent, dummodo cau-
ſa perrumpentis abſceſſus, non virium
radicitus afflictarum contingunt: vti-
que ſi ſigna quoque in ſputo & ſimilibus
cernuntur bona. Ferè enim ſequitur,
vt hæc iſta turba paulò poſt vltrò quie-
ſcat. Quo autem temporis articulo ab-

ſceſſ9 rumpitur,tum transfluere aliqui
profundo in pectore, prout variè cor
pus reclinatur, apparet, atque hinc pu
educitur modò purũ, modò fæculenti
Ruptiones rarò fiunt decimo quart
poſt cœptam ſuppuratione die, rariſſ
mè ſeptimo, plurimæ in vigeſimũ inc
dunt,aliæ ad quadrageſimum,nonnull
ad ſexageſimum etiam perveniunt.Su
putandum autem ab eo die eſt,quo qu
grauitatem loci affecti pro dolore ſe
ſit, cæteraque ſuppurationis habere ſ
gna cœpit. Hæc ſigna (inter quæ pr
cipua potentiſſimaque febris eſt,& po
hanc ſpiritus difficilis, & dolores) qu
plus exhibent afflictionis, hoc erupt
fuerit celerior : quò illa mitiora ſun
eò hæc ipſa fuerit tardior. Itaque fe
ſequitur, vt ſi ab ipſo principio, veh
mentior tum dolor,tum tuſſis, tum ſp
ritus difficultas fuit,abſceſſus circa die
vigeſimum, vel antè erumpat. Ra
quidem, at interdum tamen, abſceſſ
tum lateris per inteſtina & aluum, tu
pulmonis per veſicam cum vrinis
purgari viſus eſt. Sæpiſſimè auter
ac tantùm non perpetuò ſeſe ina
ex

exonerat pectoris spacium, ex quo ma-
eria intra diem quadragesimum tussi
eiicitur, quod ni fit, tabes, vt proximè
lixi, succedit. Ex rupto abscessu ma-
ximè sine metu est is, cui febris, eodem
quo ruptio facta est die, conquiescit: æ-
gerque appetere cibum incipit: & ven-
er mollia, compacta, ac probè figura-
a reddit: & pus facilè educitur, album,
æue, inodorum, & eiusdem per omnia
oloris, & pituitæ omnis expers. Con-
rà verò is perit, quem febris non defe-
it, aut quem cum semel ea defecisse vi-
a est, iterum crescens inuadit: item
ui tibi cupiditas emissa est, sitis manet,
luusque ex toto liquida est, & pus ex-
nsitur ex virore pallidum, vel liuidum,
el pituitosum, vel spumans, Quodcun-
ue pus sub imbecillis viribus copiosum
t. Æquè metuendum id quoque fue-
t, quo specillum, veluti ab igne, colo-
atur. Atque hactenus veram lateris
flammationem secuti sumus, quæ ex
nguine, eoque potissimum bilioso in-
r costas, & has succingentem mem-
ranam, aut certè in musculis inter
ostalibus orta est. Verùm, non vt

Pleuritis notha.

genuina, sed notha est ea πλευρῖτις quæ vel ex distillatione, vel ex flatibu vel alioqui, etsi vera inflammatio quo ut prima est, musculos tamen occup pectoris exteriores. In hoc morbi ge nere omnia insunt mitiora, quàm i vera lateris inflammatione, Verùm dolor externa compressione ingrau scit, molestè æger in partem sanam de cumbit, in affectam facilius: pulsu quanquam frequens, & inæqualis, n quaquam tamen (quia non afficitu membrana) aut tensus, aut durus e Porrò dolor lateris acutus, tum ex disti latione pituitæ, tum ex flatibus, quan tum in se est, febre caret. Flatus im manissimi doloris tormentum excitat quod tamen fomentis atque frictioni bus læuatur, & sæpius etiam discutitu Is dolor non vni inhæerescit loco, sed fe rè huc illuc per latus vehatur. Vbi au tem destillatio humoris frigidi causam morbi dedit, euidens causa prægress est. Nam primum ceruices, vel scapu læ doluerunt, hinc materia ad pectori externos musculos delata, ibi dolorem quem dico lateris, mouet, qui & pressu crescit

rescit, neque, vt is, qui ex flatu est fo-
nentis, auscultat. Non rarò autem ob-
eruatum est, ex his quos fieri, divi, tum
x destillatione, tum ex flatu doloribus,
nimium vel graues, vel diuturni sunt,
rtam etiam veram lateris inflamma-
ionem esse. Dolore quoque latus tu-
nidi vel iecinoris, vel lienis causâ pot-
st, horum scilicet viscerum pondere
nembranis retractis. Sed hæc vitia
ropriis signis suo loco discernenda,
stimandaque sunt.

A costis ad pulmones veniam. Ho-
um inflammatio Græcis περιπνευμο-
νία dicta est, quæ his notis cognosci-
ur. Febris continua, atque acuta est,
ifficilis spiritus, frequens & halidus,
emque tussis, & præcordiorum totius-
ue pectoris grauitas, atque distentio,
ique sæpissimè sine dolore malæ cum
more rubent, in has subinde quidam
eluti igneus feruor aspirat ab inferio-
e corpore videtur: nares autem simæ
n summo sunt: venæ temporum gran-
escunt: oculi eminent: lingua sicca
st, prius ex flauo rubescens, dein pro-
edente morbo, crassa, nigraque reddi-

περι-πνευμο-νία.

 tur,

tur, tandem etiam finditur, digit-
que admoto adhærefcit: aliquis etia
medio fpacio fcapularum dolor verf
tur: ingens cibi faftidium, frigidiq
tum fontis, tum aëris hauriendi c
piditas eft: pulfus vndofus, mollis
magnus, celer, rarò bis pulfans, fa
pè intermittens, & intercurrens ef
Si quid tuffi reiicitur, fpumofum
eft, ac modò cruentum, modò fla
uum. Ipfe æger lubenter fupinus cu
bat: nam in latus reclinatus, qua
enecari præfocatione videtur. Vt
grauius malum eft, continua oritu
vigilia, fimulque foporofi, fed tame
breues fomni tenent, fputum admo
dum cruentem, ac floridum fequitu
incipiunt frigere extrema, vngues
que liuidi, curuique fieri. Sub hoc ca
fu, fi fanguis è naribus vbertim fluit
ac fufus venter, multa bilofa, & fpu
mofa reddit, exfpectari bona valetu
do poteft: fin minus, non poteft
Quarto enim die, aut ad fummum
feptimo, certa mors venit. Ferè au-
tem quæ in lateris, eadem & in pul-
monis inflammatione, & mitiora effe
figna,

ſigna, & grauiora ſolent. Morbus tamen pulmonis plus periculi, quàm doloris habet: vtque aliàs ſemper, ſic tum potiſſimum lethalis eſt, cum inſaniam mouit. Idem ſi natus ex angina eſt, ferè intra diem ſeptimum occidit, aut tranſit in tabem. Deſtillationes autem, & ſternutamenta ſum anteceſſiſſe morbum hunc, tum ſecuta eſſe, periculoſum eſt, multoque magis ſi ſubita inter hæc acceſſerit deiectio. Erectum ſedere ægrum ſupere atque decubitum omnem oſiſſe, vt in acutis morbis malum: ſic peſſimum in inflammatione pulmonis & lateris eſt. At verò tutius eſſe malum iudicatur, quod expeditam per ſputa non mala purgationem habet. Neque inter initia terreri oportet, ſi protinus ſputum ruffo quodam, & ſanguine imbutum eſt, dummodo ſtatim id excreetur. Quin etiam ſi ſputo ipſe leuatur dolor, quamuis id purulentum eſt: æger tamen facilè ſuſtinet, poteſt ei ſecunda valetudo contingere. In eodem modo ſi abſceſſus ponè aures oritur, & ad ſuppura-

purationem, maturitatemque peruenit, aut si idem inferioribus in locis corporis enascitur, & in fistulam abit spes esse multa vitæ debet. Iam verò vbi sputum pro ratione non prodit, & febris dolorque manent, neq; aluus bilem multam profudit, neque vrina multa cum multo sedimento micta est, & nullæ tamen exitii notæ sunt, scire licet morbum suppurare. Ex quo casu homo seruatur si (quod rarò fit) transsumta in venas materia, per vrinas, aut per aluum exturbatur, aut si (quod sæpius incidit) disrupto abscessu, pus in pectoris cadit spacium, indeque totum quadraginta diebus expectoratur. Huiusmodi depurgatio nisi fit, alterutrum sequi necesse est: aut vt exulcerato pulmone tabes occupet, aut vt pure aceruatim in spiritus instrumenta ruente, protinus homo præfocetur: quod vbi incidit, semper æger difficilius indies spirat, tractoque spiritu stertit, tandem autem obturatur â sputo, & moritur. Quod si abscessus ne multo quidem disrumpi tempo-
re

re possit, siue sponte, siue ope medica: consumitur profectò æger, vehementibus doloribus, nutritionis defectu, tussi, & febre debilitatus. Æquè verò etiam perit, si cùm sic extenuatus aliquis est, abscessus in lectum reclinato erumpit: Iam verò si id quod suppurat, erumpit quàm citissimè, ex toto maturum, & plurima sui parte ad septum transuersum effunditur, protinus leuatus esse æger videtur. Atque hinc sanè vbi totum tussi reiicitur, ipseque in quo pus erat ventriculus resiccatus sanescit, ipse æger imbecillus non excreat: scire licet certo hunc ipsum periturum. Itaque tum etiam si vstus vel sectus fuit, pro tempore quidem moderatius habet: at nihilominus tamen interposito spatio extinguitur. Suppurationes à morbis pulmonum ortæ ferè senes tollunt, aliæ iuniores.

Erysipelate etiam rapi pulmo solét. Ἐρυσίπελας pulmonis. Cùm febris oritur longè ardentissima, doloréque antè, & retrò acutus, maximè circa spinam, tametsi pectus non æquè graue & angustum est: spiritus

erecta ceruice trahitur, & præ ardor
æger veluti equus à cursu nares ex
pandit, & linguam vt æstuans cani
exerit: vomitus fit modò subcruen
tus, modò liuidus, idemque aliàs bi
lem, & pituitam trahit: adest etiam
frequens (quod familiarissimum huiu
morbi signum est) animi defectio
tussis vel sicca est, vel flavum sputum
trahit non multo imbutum sanguine
Illud malum citissimè ac ferè semper
hominem tollit. Euadere aliquis pot
est, si desertis interioribus, foras ver
sum Erysipelas est.

Non omittendum autem id vitium
pulmonis est: quod ex tenui, acri
multaque destillatione è capite con
fectum in hunc ipsum illapsa oritur.
Scilicet hinc multus ardor, & febri
excitatur, quæ febris, quia lenta est, pau
latim hominem consumit. Ad hanc &
tussis & spiritus difficilis accedunt, si
vt nullum tamen vel vlcus pulmonis
vel sputum cruentum assit.

Crudum pulmonis tuberculum. Interdum etiam crudo tuberculo
pulmo impeditur. Initio dolor exi
lis est, tussis sicca, cum magna inspi
ratione

ratione, ſubdifficilique ſpiritu, calores item oriuntur, doloreſque obſcuri antè & retrò fiunt. Ferè autem eadem hîc, quæ in Aſthmate, ſigna apparent, niſi quòd crudum tuberculum pulmonis ſenſim creſcit, non prægreſſa deſtillationis alicuius nota, quodque ſub hoc ipſo difficilis reſpiratio ſine ullo ſtertore, ac ſibilo eſt. Si altius intra pulmonem id vitium inſedit, pulſum exhibet varium, inæqualem, intermittentem, vel etiam interciſum, qualis in Antipatro medico fuit. Tum certè non ſine cauſſa (quia vitium lævibus arteriis inhæreſcens propius ad cor acceſſit) animi quædam defectio, & palpitatio cordis incidere conſveuerunt. Itaque mortiferum eſſe id malum, vbi ita promouit, ſolet. Expectari autem ſalus poteſt, ſi aſperis inſidet vitium arteriis, citoque matureſcit, & erumpit, ſimul pure excreato vniuerſo penitus reſiccatus, quo id tenebatur, ventriculus ſine vlcere manet. Quæ omnia, ni fiant interpoſito ſpacio, conſumptus homo perit.

Vomica pulmonis. Occultum profectò vitium, & quod sæpè fiducia secundæ valetudinis fallit vomica pulmonis est. Hanc abscessum dicimus exiguum, aliqua in pulmonis parte inhærescentem, atque arctè membranula clausum sua. Id malum tabidos maximè exercet, & eos, quibus patefacta, aut rupta in pulmonibus vena est. Spiritus autem multo antè, quàm rumpitur vomica, malè olet: interdum cruor extussitur: semper graue corpus est, & tussis difficilis diu multumque tenet, quam nonnunquam ipsius etiam sequitur vomicæ expectoratio: quod vbi fit, febris corripit non leuis, sputumque sequitur cruentum, & ingens corporis perturbatio: quem casum sequi etiam bona valetudo potest. Non raro, vomica vbi subitò disrupta, & in cordis arcem lapsa, & celere inopinatumque exitium attulit.

Sanguinis sputum. Varij casus, variaque pericula fieri à sangvinis sputo possunt, quod vitium Græcis *αἱμοπτόησις* appellatur, vtique si è pulmone aut pectore sanguinis fertur. Itaque videre oportet, an-

ne:

e is aliunde etiam ducatur. Ergo capite hunc descendere credendum [e]st, vbi titillatio in palato, frequènsq; [s]creatus, vbi tussiendi quidem cupi[d]itas, sine multa tamen tussi est, ipso [c]ruore ad guttur illapso, iterumque [r]ursum screatu per os reiecto: si qui[d]em is sese in linguam protinus in[s]ert rotundus, subniger, ac satis mul[t]us, itemque lenis cum pure & pi[t]uita mistus, cuius subinde pars per [n]ares emungitur muco delibuta: ma[g]na autem ex parte capitis dolor, aut [g]rauitas, destillantem inde cruorem [a]ntecessit, leuatio secuta est. Cæte[r]um, qui faucibus & gurgulione san[g]uis fertur, is screatu pellitur: qui ex [i]pso ore, simplici sputatione: qui ex [v]entriculo, vomitu: qui ex gutture, [t]ussicula: qui ex thorace & pulmo[n]e valida tussi: vbi de ventriculi teri[t]ur substantia, non multus vomitur. [A]bundantior esse is solet, qui ex ieci[n]ore, aut liene deductus in ventricu[l]um est, tumque spumare etiam, si [e]orum aliquod viscerum inflamma[t]ione obsidetur, consueuit: estque is

is casus tum hîc, tum in quavis acu
ta febre lethalis. Iam si sanguis spu
mans tenuis, ac floridus, ex interua
lo per tussim sine dolore educitur
hunc profectò è pulmone ferri scien
dum est. Quod si factum à disrupt
vena, præcipuè grandiori fuit, vber
tim sanguis quasi vomitu quodam
prorumpit, adeò, vt interdum pel
ues etiam implesse visus sit. Magn
sanè pericula hic casus affert, vel enim
nimia exanimare profusione homi
nem potest: vel, vbi intus cohibetu
etiam præfocare, nimiaque mole co
opprimens, inducta syncope subit
occidere. Et vt quàm maximè hæ
absint, vitaque maneat, grauissima ta
men vlcera (nisi maturè succurritur
& insanabilia in pulmone facit
Quanquam recens ruptio non posse
sanescere videatur: compertum est ta-
men, fuisse seruatos non paucos, qui-
bus adhibita curatio primo triduo fu-
it. Verùm ubi vetus malum est, me
dicina omnis inanis est. Minus cru
entæ profusionis minusque periculi
ruptio paruæ venæ exhibet. Vbi ab
erosio-

rosione contractum vitium est, ejus
uidentes causæ, atque notæ antè fue-
unt: acris scilicet destillatio, febris,
putum purulentum, aut aquæ persi-
nile, qua caro animantium, quæ re-
enter sunt mactatæ, abluta est: his
ccedit, quod ipsius etiam pulmonis
utrefacta particula, subinde tussi red-
itur: ipse sanguis paulatim sputo
niscetur, isque exiguus est pulmonis
xesis carnibus: vberior erosa eius ve-
a, quæ si, ut modò proposui, gran-
is est, abundantissimus sequi cruor
olet. Eodem tempore quod expui-
ur, id praui & coloris, & odoris
st. Magnam intus esse erosionem sic
cet animaduertere. Superioribus
emporibus sanguis particulatim mo-
icis interuallis extussitur, sequenti-
us hinc diebus cumulatior venit,
ic vt neque casus aliquis, neque
uperfluus aut cursus, aut quid
liud externæ accesserit iniuriæ.
orrò cùm neque eroso, neque exesa
ulmonis vena, sed reclusa (Græci id
ἀναστόμωσιν vocant) sanguis fertur:
certè initio paucus reiicitur (quod
di-

disrupta vena non fit) idemque spissior est, ac magis rubeus, quàm qui à pulmonis vulnerata substantia, aut exesa proficiscitur. Siquidem hic tenuis est, sufflauus, floridus, spumosus, atque ei qui arteriis inest simillimus. Ferè autem sic incidit, ut patefactam venam repletio corporis atque grauitas antecesserit, nullus comitetur dolor, agilitas effuso cruore sequatur. Etenim hæc vacuatio, sæpè fœminis, quæ compressis menstruis ægrotabant, leuamen, auxiliumque mali attulit, sine vllo vel vlceris, vel tabis metu. Sanguis quem pulmo fundit omnis spumam, vt proximè dixi, habet, & sicuti multa tussi, ita nullo dolore effertur. Qui ab aspera ducitur arteria, etsi interdum etiam spumat, dolore tamen non caret, idemque exiguus est, & parua tussi, maioreque screatu pellitur. Multa ac vehemens tussis est, si sanguis è locis trahitur pectoris profundioribus, vt in lateris & pulmonis inflammatione: minor autem, si à superis. Iam etiam qui à substantia pectoris sanguis venit,

sub-

ſubniger eſt, craſſus, & grumoſus cum paucula ſpuma, iſque non abundanter, at ſenſim vehementi ſollicitatus tuſſi prodit: ipſe locus qui afficitur, dolorem habet, qui dolor per ſomnum etiam increſcit. Minus iſte caſus periculorum, quam cruor à pulmone redditus, habet. Expeditior enim ſanatio eſt, quæ ſi non fit, vlcus inde non æquè malignum naſcitur: quod ipſum ſi in pulmone eſt, & tabem, & hecticam febrem, & marcorem, & mortem affert. Verùm nigricans atque grumoſus ſanguis tuſſi reiectus, non ſemper proficiſci à thorace videtur. Poteſt enim is vbi nuper è naribus in fauces, & hinc in pulmones lapſus eſt, formam hic grumi adipiſci. Qui ſanguinem ſpuit, is ſi in latus infirmum decumbit, impenſius id facere conſueuit. Vbi vena intus ſauciata eſt, probeque coaluit, ſæpè iterum iiſdem cauſſis rumpitur, quibus rupta prius fuit: quod vbi incidit protinus cruor prodit, iſque affatim ſæpè veluti vomitu quodam profuſus hominem repentè ſtrangulat: aut certè in pus

craſſum

crassum atque multum putrefactio[n]
versum, tandem tabe occidit. Rec[te]
enim iudicauit Hippocrates, si sangu[is]
in superiorem funditur ventriculum
debere non necessariò in pus vert[i].
Nullus medicinæ locus est, si sputu[m]
cruentum ab eroso esse pulmone co[e]-
pit: à venæ autem ruptione, si qu[i]-
dem inter principia occursum est, du[m]
recens vulnus, & inflammatione [&]
pure caret, obseruatum est secunda[m]
sæpè valetudinem contigisse. Neq[ue]
enim simplex venæ ruptio tabem ex-
citare (modò reliquus pulmo sit in-
teger) potest. Is enim propter d[i]-
manantem ex rupta vena in se sangui-
nem (ubi tamen facit) afficitur. Sem-
per autem sanguinis sputum, si diu te-
net, in tabem transit. Itaque rect[è]
Hippocratem animaduertisse video
post sanguinis spacium, puris sputum
sequi.

Suppuratio. Proximum est pectoris suppuratio-
nem, quam Græci ἐμπύημα vocant
proponere. Ea has notas habet. Fe-
bricula assidua, languida, incerta, sic-
ca, ac verè hectica tenet, eaque in-
terdi[u]

terdiu leuior eſt, noctu increſcit: frequens tuſſis, validaque eſt, qua nihil tamen excluditur: multus etiam ſudor toto corpore funditur, poſt quem interdum æger inhorreſcit: dolor item varia loca pectoris afficit: frequens ſpiritus; & vehementer impeditus eſt, ſic ut præceps ſermo, & multis partibus interciſus. Itaque nares etiam inter ſpirandum arctantur, fitque per has ducti aëris ſibilus. Adhæc maxillæ rubent, manus pedeſque calent, & in his adunci vngues fiunt, ſummique digiti (vbi manum promouit) pallent. Semper autem cibi vrget faſtidium, quo aſſumpto grauius eſſe corpus incipit. Tuſſis, vt proximè dixi ſicca eſt, niſi quod vbi ſuppuratio erumpit, humida fiat, pusque fundat modò purum, modò fæculentum. Talis eſſe etiam ſolet, vbi pus ab vlcere pulmonis intus colligitur. Pulſus incipiente ſuppuratione inæqualis eſt, & ſine certo ordine, & per omnia hecticus. Confecto pure, fit paulò æqualior. Rupta ſuppuratione, latior, tardior, rarior, languidior,

guidor, Vbi verò ſub hoc morbo a
extrema ventum eſt, totum corp
ſudoribus diffluit, in pedibus tum
res fiunt, ij ſimiles, quos facere h
drops ſolet: aut certè toto corpo
puſtulæ oriuntur. Quæ ſuppurati
ab angina, vel à pulmonis inflamm
tione nata eſt, ferè utrumque pector
ſinum (qui mediaſtino diſtinguitu
occupat. Quam autem latus inflam
matum fecit, ea illam ſolummodo, qu
afficitur, regionem præhendit. Se
quoniam de hiſce ſuppurationib
abundè dictum ſuo loco eſt, nunc ea
ſequamur, quæ fieri etiam aliis de cau
ſis poſſunt. Ergò ſi è capite pituit
deſtillauit, & initia huic invaletudi
præbuit: primum quidem, ea ferè la
tenter in pulmonem lata eſt, tenu
cum tuſſi, & ſputo liquido, præterqu
morem ſalſiore: inter quæ leu's inte
dum iungitur calor. Interpoſito tem
pore exaſperatur pulmo, & ab inha
rente ac putreſcente pituita exulc
ratur, ſimulque grauitas oritur in pe
ctore, dolorque ante, & retrò, iam
que magis corpus incaleſcit, totumq
im

impotens fieri, & extenuari incipit. Spiritus etiam tum cum sibilo quasi per arundinem trahitur. Et quidem quò magis inueterascit morbus, eò pus sincerius excreatur, magisque febris inualescit, & tussis, sitisque vehementior est. Interdum ingens cibi auiditas, interdum vini meraci est. Nec rarò sudoribus æger diffluit. Tandem autem pedes intumescunt, aluus infernè turbatur, sputum retinetur, atque homo moritur.

Qui sic laborat, is ferè intra annum corruptus perit. Sub eo tamen casu, expectanda bona valetudo est: si prius pituita, quam ad pus ventum sit, expuitur: aut si intra vigesimum diem (vt fere fit) intus maturata tum quoque sputo eliditur. Nisi enim hæc ita contingunt, vel tabes exulcerato pulmone sequi solet, si acris est humor, vel certè Asthma, si ignauus atque expers mordacitatis est. Porrò fit etiam non rarò, vt pituita de capite illapsa ad latus, membranis interclusa, ad glutinetur, atque suppuret. Quo casus latus, vtplurimum

exar-

exardeſcit: ſpiritus multus eſt: ea pe
ctus paulum incuruatur: tandem pe
des, genuaque intumeſcunt, inte
dum horrores incidunt ſæpè copio
ſudores: ſemper imbecillus homo eſ
& modò frigidus depræhenditur: vn
gues etiam contrahuntur, & alu
caleſcit: ortaque præfocatione, v
certè viribus exhauſtis, mors incum
bit, niſi rupto abſceſſu multò priùs
quàm hæ notæ cernuntur, pus om
ſputo vacuetur.

Cæterùm ſi propter ruptam vena
facta exulceratio pulmonis, atque p
ris collectio eſt, hæc ſigna comitan
tur. Sanguis pars confeſtim ſpuitu
pars in pulmonem fuſa computr
ſcit, & in pus vertitur. Poſt ſangu
nis namque ſputum, vt ſuperius ret
li, puris ſputum eſt. Interpoſito ſpaci
aliàs pus ſincerem, aliàs cruore miſtu
aliquo per tuſſim fertur. Quòd ſi a
rem grandior, repletiorque vena eſ
ſanguis interdum magna copia effu
ditur, atque hinc craſſum pus exc
tur. Hujuſmodi caſus iuniores c
præhendit, grauius afficit, & cit
tol

tollit, quam seniores: tametsi vtrosq; succumbere iuxtà necesse sit: vtiq; si vetus iam malum est, simulque incipit affici caput, & corpus tabe consumi. Similis etiam suppuratio fieri à vulnere potest, quod aliqua parte in pectus illatum est. Sanguis enim in vacuum pectoris illapsus, non potest in pus non verti. Itaque idem incommodum non sine caussa etiam metuitur, vbi sauciato pectore foris tantum, non item interiore parte sanatum vulnus est. Haud sæpè venæ pulmonis atque lateris, quibusdam veluti varicibus occupantur, tumque primum quasi acutus quidam incidit tractus, ad quem tenuis dolor & tussis arida sequuntur. Vbi iamdiu vitium (vt fit) neglectum est, modicum sanguinis, eiusque subnigri (si è pectore morbus est) expuitur: hinc idem maiore copia sincerissimum venit, & post hunc, pus ipsum, vnde tolli hominem, vt in superioribus casibus monstratum est, interposito tempore contingit. Nunc in genere de suppuratis hæc addam. Si ęo qui

 sic

ſic laborat concuſſo, multus intus auditur ſtrepitus, ſcire licet, hunc ipſum minus habere puris, faciliusque ſpirare, & melioris coloris eſſe. Cui autem nullus fit ſtrepitus rupto iam pridem abſceſſu, verùm ingens ſpirandi difficultas eſt, & vngues liueſcunt: is pure ſcatet, ac breuì perit. Quod latus pus habet, id grauius, & calidius eſt: vbi in id, quod ſanum eſt, cubatur, maior tuſſis, maiorque anguſtia, & grauitas eſt: vbi autem in infirmum aliquis decubuit, tum hæc iſta, quæ propoſui, minuuntur, tum melior ſequitur ſomnus, magiſque materia & matureſcit, & expuitur. Febres intermittentes ſuppurationem ſecutæ, cum multis eſſe ſudoribus conſueuerunt. Suppurare dolores iuxta præcordia, & pulmones, periculoſum eſt. Ferèque ſequitur, vt cùm omnis longus tumor ad ſuppurationem ſpectet, tum is maximè, qui his locis inhæreſcit. Si quum vritur aut ſecatur aliquis propter hunc morbum, aut vniuerſum, ſemelque effluxit, certa mors ſequitur. Quod ſi paulatim

mode-

moderatis portionibus emiſſum, ſubcruentum eſt, vel liuidum, vel viride, vel nigrum, itemque cœnoſum pariter ac fœtidum: æquè certum perniciei indicium præbet, magiſque, ſi vnà etiam ſyncope comitatur. Sperare ſalutem id iubet, quod ſub viribus non infirmis purum, album, & æquale eſt. Sollicitato in pectore per multam tuſſim pure, ſi nihil tamen eius redditur homine iam tum imbecillo, mortiferum eſt. Per eundem morbum, ſi cùm quis rectius habere videtur, ſputum excreat graueolens, maximèque vbi carbonibus iniectum ignitis eſt, hunc mali recidiua occidit. A puris ſputo tabes, & fuſa aluus, mortifera ſunt. Ferè autem qui reliqua parte anni traxerunt, eos Autumnus tollit.

Proxima his vitiis tabes eſt, ea ſcilicet, quæ exulceratum ſequitur pulmonem, & cruentis excreationibus ſuccedit, Græci Φθίσιν vocant: vbi ea incipit, frequens tuſſis eſt, & ſputum ſine dolore cruentum, idemque pòſt ſordidum, ac mox verè puru-

Tabes.

rulentum redditur. Tum corpus ex-
tenuari incipit, assiduaque atque he-
ctica febre affici, quæ sumptis epulis,
& per noctem inualescit: per vehe-
mentes labores, aut tusses, vel iram
sanguis nonnunquam inter puris spu-
ta excreatur. Vbi crescit malum
perniciemque propinquam minatur
summum vrget cibi fastidium, cresci
potionis desiderium, oculi concaui fi
unt, & nares acutæ, & tempora col
labuntur: scapulæ foras veluti alæ pro
minent: summa pectoris grauitas est
pus iniectum carbonibus vel per s
fœtet: curui, pallidique vugues fiunt
capilli excidunt: profluit aluus: pe
des intumescunt: pars subinde aliqu
putrefacti pulmonis exit: sputum pe
nitus supprimitur, homoque peri
Longum hoc malum est, & certar
ægrotis perniciem affert, eique mag
opportuna ea ætas est, quæ anno de
cimo octauo, & tricesimo quinto ir
ercedit. Corpora autem citius aff
ciuntur gracilia pressi pectoris, & co
li longioris, magisque si scapulæ ma
cræ prominent, si intortæ tibiæ sunt
si fr

i frequentes destillationes. Autumno
d malum & nascitur maximè, & oc-
idit. Pueri facilius cæteris liberan-
ur. Ex aliis minus conualescunt, &
irgines, & hæ fœmine, quibus prin-
ipium morbi retenta menstrua dedê-
e. Ferè autem is homo, de quo sub
oc morbo spes haberi aliqua potest,
putum excreare debet album, per o-
mnia æquale, tum substantia, tum co-
ore, simileque etiam esse id debet,
quod à capite in nares destillat. O-
tatissimum est, febrem non esse: se-
cundum est, tantulam hanc esse, vt
neque cibum impediat, neque cre-
bram sitim faciat. Bonum itidem
est, coactam indies deiectionem esse,
atque iis quæ assumpta sunt mole re-
spondere. Pestifera contrà cita al-
uus est, itemque vomitus frequens, ac
præcipuè cruentus. Cùm in omni-
bus morbis incommoda tumida præ-
cordia, tum maximè horrenda in ta-
be sunt. Signum quoque esse solet
non bonum, si post lubricam aluum
corpus prurigine afficitur. Iam et-
iam sputum mistum purulentum, i-

demque fœtidum, quod halitus etiam contagione imprudentes alios labefactat, assiduaque febris, quæ opportuna cibo tempora eripit, & multam sitim mouet, in tenui corpore certum esse periculum ostendunt. Æquè pestiferum est pus aquæ, potissimum marinæ, non innatare, sed protinus ad imum sidere: aut id anteà expui solitum, nunc spui ex toto desiisse. Tum enim errare mens incipit, ac primo ferè abhinc quatriduo mors occupat, peritque æger à cita aluo, ipso loquente, atque res omnes intelligente. Quare satis anceps fallaxque in hoc morbo, nouissimus vitæ articulus est. Idem malum magna ex parte à parentibus ad liberos transit: sic vt integras etiam familias veluti quodam hæreditario oppugnet. In his autem, alii prius cruentum expuunt, inde pus: alii humorem diu liquidum & sufflauum, ac tandem sanguinem cum pure excreant: alii latenter etiam, sine sanguinis sputo, sine signis momentaneæ destillationis prægressis contabescunt. Tabe verò,

vel

vel poſt ſputum cruentum, vel ſine eo tandem conſumitur, quiſquis infirmos natura pulmones, molleſq;, & tenellos, & languidos, & vitiatos habet.

Tuſſis. Aliqua etiam tuſſi debetur animaduerſio. Ea ſi ex illapſu fit humoris ex capite in aſperam arteriam, pulmonemqve ruentis, ſentitur in ipſis faucibus quædam qvaſi titillatio, & ſæpè moleſtus ardor: ipſe fit ſubinde difficilis ſpiritus: &, ſi quidem tenuis humor eſt, nihil aut certè minimum tuſſi eliditur. Solet etiam eadem ſicca eſſe compreſſo ſepto transuerſo aliiſqve partibus, quæ reſpirarioni inſeruiunt: ſequiturque aliàs etiam affectum iecinoris, lienis, ventriculi, atque vteri: aliàs frigus externum, aut tuberculum, aut ictum pectori illatum. Vt autem humor præter modum tenuis, ſic & nimium tenax, atque craſſus ſiccam tuſſim facit: eſtque id deterrimum tuſſis huius genus, quod virium ſequitur infirmitatem. Permota enim intus materia, neque educta tamen, nihil mirum hominem, ſub imbecillis viribus labefactatum, mori.

Quæcunque tuſſis modico fit conatu celerique ac facili materiæ eductione cum multo leuamento, & ſine dolore ſiue oculorum rubedine, optima eſſ cenſetur : quæ contrà fit, peſſima. Si cùm prius humida tuſſis fuit, nunc ſubitò ſicca redditur, ſic vt pectus graue maneat : ſcire licet febris vel putridæ, vel hecticæ, aut pulmoni exulcerationis periculum inſtare. Omnis tuſſis mala, qua ſomnus aufertur. Inutilis etiam, quæ longo tempore frequens grauisq; hominem exercet, idqve cum deſtillatione. Hinc enim ſangvinis ſputum, & tabes ſequi conſuêrunt. Ferè vbi vitioſus pulmo, aut vetus intra pectus obſtructio eſt, continua exercet tuſſis, nullis intermittens temporibus.

Qvæ verò à deſtillatione eſt, ea qvibuſdam interuallis, prout humor irruit, bis terue per annum moleſta eſt. Si lentus intus humor eſt, vehementiſſima eaque ſicca fit tuſſis, qua nihil ferè reiicitur: Spiritus difficulter trahitur, idq; cum qvodā ſtertore ac ſibilo, qualis

audiri

udiri in ipsa anhelatione solet, de qua unc agendum est.

Difficilis spiratio multa sequi pecto- *Difficilis spiratio.* s vitia potest, quorum obseruatio superioribus locis proposita est. Nunc otas eius affectionis sequar, quæ propter humorem pituitosum pulmonius infartum, spirationem difficilem acit, Græci, vbi leue id vitium est, ὑσπνοιαν vocant: vbi vehementius st, & spirare æger sine sono ac sibilo on potest, ipsi ἄσθμα, nos Anhelationem dicimus. *Anhelatio.* Qvod malum si ita reuit, vt spiritum difficillimè, ac non isi rectis trahi ceruicibus sinat, rectè ὀρθόπνοια dicitur. Ergo in Anhelatione pectus graue est, & crebra veloxque sine febre respiratio: quæ adeò molesta est, maximèq; inter laborem corporis, vt homo, ac si cursu agitatus esset ob angustiam pectoris propè suffocetur, eiusq; rei metu, toto subinde recto corpore, rectaq; ceruice nitatur, d trahendum spiritum. Quin etiam s ipse spiritus, quoniam angustis itineribus effertur, quendam veluti sibium tenuem mouet. Præter hæc do-

lor aliquis in pectore, & in præcordiis versatur, interdum etiam in scapulis isque modò intermittit, modò reuertitur. Quibus omnibus tussicula etiam interuenit. Id vitium longa vetustate pulmones primum concreta in grandinem pituita, ac dein veris subinde calculis implet: quos tum secto corpore depræhensos, tum à viuis per exercitationes valida tussi præduro reiectos, hordei, aut pisi magnitudin esse, quorundam obseruatione compertum est. Dispnœa sine omni incommodo trahere diutius potest. Anhelatio verò, atque Orthopnœa, etsi longa quoq; sunt, grauia tamen esse possunt, sæpeq; , vbi inueterauerunt subito strangulatu hominem tollere. Eadem quibusdam temporum interuallis graues accessiones habent; quæ magis cœlo fieri humido ac frigido maximèq; inter multam crapulam solent. Quod si noua inter hæc quoq destillatio irruit, ferè hominem præfocatione occidit. Ex quo ipsa quoq præfocans appellata est. Semper me libere vtuntur valetudine, qui Anhelati

ationem patiuntur, per quietem corporis, per ieiunium & sereno cœlo. Anhelationi magis expositi sunt hi, quibus frequens destillatio ac tussis est, præcipueq; si senes sunt, & angustos pulmones habent. Plerisque etiam aliis accidere hic morbus solet, maximè his, qui vel natura, vel ocio, vel victûs intemperantia redditi sunt obesiores. Anhelatio magna ex parte senes tollit: in aliis difficillimè sanescit.

Periculosa tremula spiratio est, & pulsus inæqualis, inordinatus, intermittens, deficiens: & quidem quò grauius malum est, eò magis fit languidus, & magis tardus. Pessima inter hæc syncope est. Ad extrema ventum esse testatur spiritus paruus, tardus, & frigus: itemque pulsus ex tardo factus nimis creber, & languidus, cætera ei, quem mox retuli, similis. Interdum obseruatum fuisse constat Anhelationem in pulmonis inflammationem transisse. Ex eodem morbo si factus aliquis gibbosus est ante puberem ætatem, perit.

Vulneratio pulmonis. Ictus pulmo his signis innotescit. Sanguis ex ore spumans, ex plaga rubeus fertur: spirandi cum sono quodam difficultas est: commodius in vulnus ipsum cubatur: etenim tum nonnulli loquuntur, qui, in contrariam conuersi partem, obmutescunt. Ex vulnere nisi quis primis temporibus extinctus est, febre atque marcore sensim consumitur, ac perit.

Vulneratio pectoris. Transfosso pectore, cum quis expirat, flatus è plaga exilit: vulneri si indita aloë est, eius percipit os amarorem.

Animi defectio Nullum vitium terrere leuiter debet, quod cordi accidit. Tolerabilis videri potest, modo breuis sit, animi defectio, quam Græci λειποθυμίαν dicunt. Scilicet non omnes semel (vt in syncope fit) vires collabuntur: sed spirituum fit tantummodo resolutio, ipseq; ferè, qui sic afficitur homo, præsentes audit, videt, agnoscitque.

Palpitatio cordis. Grauior cordis is morbus est, quo ipsum veluti concussum intremit, & palpitat, Græci παλμὸν τῆς καρδίας, nos Palpitationem appellamus. Arte-

rix

riæ toto corpore vehementer pulſant, nec rarò etiam dilatantur, maximèq; hæ, quæ ſupra iugulum ſunt. Idem morbus frequenter, ac præcipuè per quietem corporis intermittit: at ſuperfluis laboribus, meraciore vino, concubitu, balneis atque ira recrudeſcit. Palpitatio cordis, ſi diutius trahit, periculum oſtendit repentinæ mortis. Æquè ea horrenda eſt, ſi crebrò incidit, idque poſt ſolutos morbos, cum multa nauſea, & bilis vomitu, qui vomitus neque nauſeam, neque palpitationem cordis finit. Quibus autem hic morbus poſt menſes aliquot, vel etiam poſt annum recurrit, eos ante ſenectutem omnes morte præueniri obſeruatum eſt: alios quidem febribus, fractos acutis, alios præcipite ſyncopa raptos. Idem vitium iis familiarius eſt, qui intra quadrageſimum annum & quinquageſimum ſunt, & quos flatuoſa melancholia fatigat, & quibus atra bile ipſe lienis tumet. Syncopen autem palpitatio cordis, & antecedere, & in eam verti ſolet.

Syncope. Syncope, quæ præceps eſt virium lapſus, pulſum abolet, aut certè ſummè rarum, & obſcurum, penitusque formicantem facit. In ea vultus, qualis hominis eſt emortui, fœdus ac pallens apparet, vis ſentiendi, mouendique deficit; tempora, ceuices, & pectus gelido ſudore madent, extremæque corporis partes refrigeſcunt. Quæ ſyncope nouam ſequitur ſtomachi, multamque nauſeam mouet, tutior eſt, adeoque ἡ στομαχικὴ appellatur. Quæ verò ſine cauſis manifeſtis, ſine ſtomachi vitio, ſed & crebra cum palpitatione cordis accedit, graue periculum minatur; & ipſi cordi primitus inhæreſcit, Græci συγκοπὴν καρδιακὴν nominauerunt. Hæc, & ſenibus, & conualeſcentibus, & quacunque de cauſa vehementer debilitatis, familiarior eſt: ſoletque mortem, ſi frequenter incipit, repentinam inferre. Quisquis enim ſæpè, multumque ſine euidente occaſione animo deficit, hunc rectè Hippocrates ſcripſit ſubitò mori conſueſſe. In eo morbo præſentis nota exitii eſt, facies liuida, viri-

viridis, aut nigra: vel si naribus acre inditum medicamentum nullam movet sternutationem; adhæc si spiratio atque ipse arteriarum pulsus prorsus abolentur, simulque caput in humeros, vel in pectus delabitur. Vt cordis palpitatio, si syncopen infert, mortifera est: sic multò magis syncope, si cordis secuta palpitationem est.

Vulneratio cordis.

Vulnerato corde sanguis multus extra funditur, vtique si quæ maiores vel arteriæ, vel venæ in eo percussæ sunt: pulsus elanguescit, color fit pallidissimus, sudor frigidus ac fœtens oritur, extremisque multum frigidis protinus mors irruit. Si sola cordis icta substantia, non item interior sinus telo violatus fuit, vita modo diem, modò noctem durasse visa est. At si in sinum quoque cordis adactus mucro est, protinus refrigescentibus extremis, præceps mors incumbit.

Vulneratio septi transuersi.

Vbi septum autem transuersum vulnus accepit, sanguis spumans fertur, spiritus fit difficilis, & rarus, præ-

cor-

cordia sursum contrahuntur, spina dolet, sputum æditur cruentum, accedit delirium, & interdum tussis, nouissimè febris, & tabes (vt fit sauciis pulmonibus) hominem (nisi is inter initia periit) consumit.

Obseruationes in ventriculi vitiis, & intestinorum vtiles.

Imbecillitas ventriculi.

INfirmum ex calore ventriculum sitis arguit assidua, qua frigida pocula expetuntur, itemque cibi fastidium, æstus, fructus nidorosus, & noxius calidorum, vtilis frigidorum vsus. Si frigiditas subest, contraria his quæ sunt compræhensa, incidunt. Humiditatis autem notæ sunt, nulla vel pauca bibendi cupiditas, multa saliua, commodus siccorum vsus.

Contrà res habet, vbi siccitas imbecillitatem fecit. Si vitiatus intus humor versatur, nausea vrget, & vomitus, & ructus, maximèq; sumptis epulis. Cùm flaua intus coiit bilis, supra ea quæ inesse calido ventriculo dixi, os etiam amarescit, ipse eiicitur vomitu.

nitu amarus humor, ventriculus rodi-
ur, maximeq; per inediam, vnde syn-
cope etiam sequi stomachica potest,
ootissimum si os ventriculi acuti ad-
nodum sensus est. Quod si pituita
nolestat, nunquam ea ventriculum, nisi
ùm falsa esse cœpit, mordet, neq; sitim
acit, sed multum saliuæ sine tussi screa-
um exhibet. Tum quoq; acidus fit ru-
ctus, & infirma concoctio, & inflatio,
ensioq; ventriculi. Id profectò viti-
im, si multum increuit, magnas ten-
iones, grauesq; dolores, aliquot à cibo
ioris, ventriculo infert, & sæpè maxi-
nis valetudinibus initia, vt hydropi,
k volvulo præbet. Iam autem, vbi
tra intus luxuriat bilis, crescit cibi
upiditas, sputum malè piscem olet:
alpitatio esse in mesenterio sentitur,
x qua modò morbus Melancholiæ,
nodo comitialis nascitur: somnus
tem absurdus ac vanis imaginibus
urbatur, summoq; dolore surarum mu-
culi contrahuntur: animus deniq; tri-
titia, atq; metu concutitur.

Cupiditas itemq; fastidium ciborum.

Aliqua etiam animaduerti circa ap-
etentiam, aut fastidia ciborum posi-
sunt.

ſunt. Optimum ſignum eſt omnibus in morbis, benè ſeſe ægros, ad alimenta quæ offeruntur, habere. At cibum auerſari cœpiſſe per longos morbos, & poſt eos, malum eſt: itemq; poſt cibi cupiditatem faſtidio eius affici. Nullum leue malum timeri in longa appetentiæ amiſſione poteſt, maximè ſi contractum à frigore id vitium fuit. Æquè periculoſum eſt, boulimo aliquem, aut canina vrgeri appetentia cœpiſſe. In hac ipſa deſiderium plurium epularum eſt, multumq; voratur: quod quia onere ventriculum grauat, iterum vomitu extunditur: atq; ſic leuatus homo, vorare denuo noua cupiditate incipit, rurſumque vt canis, quod aſſumptum eſt, vomit. Sæpè hoc vitium boulimum, & altum ſoporem, & læuitatem inteſtinorum, & hydropen, & atrophiam, ipſamq; necem intulit. Cæterùm in boulimo, primùm ægri multa fame vrgentur, quæ tamen non omnino immoratur. Quin animus ſubinde iis deficit, ſimulque concidit ſpiritus, extremaque refrigeſcunt. Tum profectò in propin-

Canina appetentia.

Boulimos.

nquo ſyncope eſt; quam ipſa excipit ors.

De ſingultu etiam dici quædam *Singultus.* oſſunt. Hic pueris familiarior eſt. a aliis quoque ætatibus interdum per rutos incidit morbos, & per febres dentes, maximèque peſtilentiales, tum ferè eſſe lethalis ſolet. Idem oſt citam aluum, ſanguinisque pro- ſionem, & poſt quamcunque aliam rauem inanitionem periculum oſten- it. Itaque poſt vomitiones etiam, ræcipueque ſinceras ſingultum fuiſſe, raue eſt. Idem, ſi cauſa inflamma- oritur iecinoris, periculum habet. ernutamentum autem ſingultui ac- eſſiſſe, vtile eſt. Ab illo enim hic ſe abſoluitur. Delirium autem in- rueniſſe, aut neruorum diſtentio- em, mortiferum eſt.

Inſtante vomitu, crebræ ſputatio- *Vomitus.* es, & nauſeæ fiunt, ſtomachusque buertitur, præcordia tenduntur, & ferius labrum tremit. Is vbi fit, inimè moleſtus eſt, ex pituita & bi- miſtus, modò nimius non ſit. Syn- rus autem deterior eſt magisque, ſi ſimul

simul vel singultus, vel distentio ner-
vorum assunt. Prassinus item vomi-
tus, & liuidus, & niger malus est.
Nigro peior est is, qui omnes colo-
res fundit non bonos. Subitam per-
niciem denunciat niger malè olens,
qui frequens in febribus pestilentia-
libus esse solet. Vomitus sine febre
tum esse non malus potest, cum ro-
bur sequitur naturæ, quæ id humo-
ris, vnde grauatur, expellit: qui pro-
fectò humor ex iecinore huc deriua-
ri, vel ex liene, vel mesenterio, &
intestinis, itemque è cerebro, totoq;
denique corpore potest. Verùm eo
tempore nullum iecinori, aut lieni
(vbi hinc humor fertur) tumorem
esse præstat. Quæ fœmina dum ie-
iuna est, biliosa vomit per multos di-
es, si neque vterum fert, neque fe-
bricitat: scire licet hanc lumbricos ro-
tundos simul vomere, aut certè ho
vomiturum esse. Vomitus, si raru
est, iuuat valetudinem: assiduus, sto-
machum vitiat, & inducta imbecill-
tate, veluti lacunam proluuiei vni-
uersi corporis facit. Sæpè profecto
vo

omitus præcipuè æruginoſus, diſtenonem neruorum & morbum comialem, & profundum ſoporem, veuti quadam iudicatione finiunt. Vonitus ſpontaneus, ſi id in quo vitium ſt, reddit, confert & facilè fertur: n minus, contrà. Vomitioni ſinultum, aut neruorum accesſiſſe diſentionem malum eſt: maximè ſi nceri humores reiiciuntur.

Sanguis etiam vomitione extundi olet, quod nunquam fieri, niſi malè ffecto homine, poteſt. Is ſanguis bo, vel potioni, vel pituitæ miſtus rtur, eſtque craſſus, ac iam concreone nigreſcens. Huius ſubinde pars x aluo etiam fertur, ita nigricans, vt ici ſimilis videatur. Sub eo caſu mium non eſt à corrupto intus cruore rebram animi defectionem eſſe. Qui iecinore proficiſcitur ſanguis, ſplenidior eſt, ac magis purus. Quem aum lienis fundit, is turbidior, & ſubiger, & interdum acidus eſt. Cæteum qui à ventriculi ſubſtantia detritus nguis euomitur, nunquam ferè dorem aliquem non exhibet. Fœmi-

na

na si sanguinem vomit, fusis menstru
liberatur.

Inflammatio ventriculi.

Non sæpè ventriculus inflammati ne rapitur. Grauis & assiduus cu ardentissima febri incidit dolor, q nullis fomentis mitescit : locus inge tem, tactuque circumscriptum tum rem, & interdum visu conspicuum h bet. Quicquid cibi vel potionis assun tur, id protinus vomitu, aut deiectio extunditur; nisi tamen summa vel in ventriculi pars tumore obsidetur, q itinera sic arctantur, clauduntúrqu vt nihil elabatur. Accedit veheme æstus, & sitis, & nausea : & qui grauius malum est, delirium, creb que animi defectio. Quòd si præ hæc extremæ partes membrorum algescunt, exitium in propinquo esse gnificant.

Vbi ex hoc morbo abscessus fit, is vacuum abdominis, vel in ventri spacium internum erumpit, mox ipsum pus vel ore, vel aluo effertu Quod si intus factum vlcus aliquod prorsus id lethale est. Tum profe lenta, assiduaque febre homo co
m

itur ventriculus, summè fit infirmus, modò dolorem habet, modò eo ca-t; frequens vomitus, frequentior liuida deiectio est: pulsusq; creber, ac equens: totum deniq; corpus alimenti fructum non sentit, sed paulam ad nouissimum vsq; vitæ diem conbescit.

Nunc de intestinorum vitiis loquar, uæ & acuta esse, & longa possunt. Onium id penè atrocissimum est, quod ολέραν Græci dicunt. Bilis suprà, fraq; magno impetu prorumpit, imum liquidior, pallida, & subflaua: ein crassior, maioremque colorem khibens, flauum scilicet, prassinum, eruleum, aut etiam nigrum: acuti in testinum superum dolores, & torsioes, & inflationes incidunt: ingens ficit bibendi cupiditas: pulsus celer, equens, paruus atq; concisus est: pè sudores toto corpore mouentur: bi grauius malum est, pulsus propè tus concidit, crura manusque conahuntur, frigidæ sudationes fiunt, nima deficit: &, quum ad extrema entum est, syncope accedit: quibus con-

Χολέρα.

concurrentibus omnibus, mirum no
eſt, ſubitò aliquem extingui. Is mo
bus frequentior æſtate, atque aut
mno eſt pueris familiaris. Senior
bus rarior, & formidabilior e
Vehemens in eodem morbo ſitis, i
utilis eſt, optimus accedens ſomnu
Pars ſanitatis eſt, ſuppreſſum vomitu
eſſe. Sæpè etiam verſa in veſica
materia, ardor inde factus vrinæ f
it. Summo in periculo res vertitu
ſi ſyncope comitatur, aut ſi quod
uomitur, malè olet, aut ſtercor
ceum eſt. Quod autem non ole
id tutum eſt.

Alui profluuium. Quum profluere aluus cœpit, f
ſis ſcilicet ſincerioribus humoribus
ne inflammatione ſiue exulceratio
vel ſenſu doloris vehementi, id vi
umGræci διάῤῥοιαν nominauerunt, ſ
quo alius atque alius vacuatur humo
modo pituita modò bilis vel flaua, vel
tra. Huius origo fluxionis variis è ſec
bus manat. Si è cerebro pituita fert
in ventrem: ea per noctem magi
& poſt ſomnum fluit, tenuis, auth
re Hippocrate, atque ſpumans. I
t

ervalla etiam fluxionis quædam fi-
nt, itemque destillatio, & capitis do-
ores antecesserunt : maximè si subi-
us calor atque frigus fuere. Idem
umor si vitio funditur intestinorum,
nesenterii, aut ventriculi, crassus est,
que mucosus, isque magis de die
ne certis intervallis prodit. Vbi
ava bilis, aut citrina, ardens, nec
arò etiam spumans è iecinore, aut
tiam (quod sæpè fit) è mesenterio
n ventrem delabitur, id sine magno
entris dolore, sive torminum opi-
ione certis quibusdam intervallis,
t per noctem incidit : sed brevi-
r hic fluxus eo esse consueuit, quem
ffectus ventriculus movit. Idemque
erè sequitur, si è liene, vel ab ipso
uere mesenterio atra bilis in aluum
repit. Verùm hic casus, quoniam
eiorem humorem sequitur, longè
ifficilior priore est. Sed discernere
nter hunc convenit humorem, & in-
er sanguinem concretum longa im-
moratione longoque ductu præassa-
um, nigricantem, ac liquidæ pici si-
hillimum. Itaque si hic ipse, non

autem melancholicus humor eſt, cru-
entus vel adeſt, vel præceſſit vomi-
tus, quo tincta lintea rubeſcunt. Ni-
hil verò horum in deiectione bilis a-
træ ſubeſt. Vno die fluere aluum
ſæpè pro valetudine eſt, atque etiam
pluribus diebus, modò intra ſeptimum
conquieſcat, neque denuo turbetur
ac neque ſebri hominem, neque ve-
hemente ſiti affligat. Verùm in ſpa-
cio periculum vertitur. Interdum e-
nim, vt tormina ac febres concita
vireſque conſumit. Febrem autem
acceſſiſſe, aut ſemel quieſcentem deie-
ctionem reuertiſſe, eandemque diu-
tius trahere cœpiſſe, periculoſum eſt
ſive bilioſa ea fuerit deiectio, ſiue
cruda, ac pituitoſa. Æquè verò no-
xium eſt, inflammationem ortam eſ-
iecinoris, aut præcordiorum, aut ven-
tris itemque aluum variam, cum do-
lore diu profluxiſſe. Cæterùm ante
tempus compreſſam deiectionem eſſe
tutum non eſt. Incipit enim affici ſto-
machus, febreſque oriuntur, & viſcerum
inflammationes. Quin etiam corre-
ſurſum materia, dolores in cap-
in

icidunt, aut insania fit aut lethargus:
out humor est, qui huc fertur. Quum
uida deiectio hominem exercet, v-
e est neque stridere eam, neque ni-
is frequentem esse, sed paulatim
rri. Crebro enim defessu homo
lassatur, & vigil manet. Iam si
piosa simul frequensque deiectio est,
riculum ab animi defectione est.
ùm alui profluuium in vetustatem
icidit, tum, si vltrò vomitus acce-
t, idipsum conquiescit. Alui fluxio
ne vlla noxa est, si maturè desinit:
uod quidem fit, vbi contracto iam
ntre nullus amplius à superiniecta
anu motus eius percipitur, simulq;
uissimam aluum flatus secutus est.
ofluente aluo mutari excrementa,
d non in deterius, prodest. Bi-
osæ deiectiones accedente surditate
essant: & contrà surditas, iisdem de-
ctionibus finitur. Longum alui pro-
uuium balbis frequentius est, & vo-
nitionis interventu conquiescit.
uctus quovis in fluxu ventris aci-
us, qui quidem ab initio non fuit,

 sed

ſed poſt acceſſit, prodeſt. Vbi pluribus diebus non deſcendit aluus, docet aut ſubitam deiectionem, aut febriculam inſtare. Malum eſt fuſa aluo cibi cupiditatem amitti, aut ſingultum fieri. Quibus propter morbum vel acutum, vel longum, aut propter vulnera, aliaùe occaſione extenuatis, atra bilis, ceu niger quidam ſanguis aluo profluit, hi poſtero die tolluntur. Excrementa ſiquidem ventris more atri ſangninis nigra, quæ & cum febre & ſine hac ultrò deiiciuntur, peſſima ſunt: eoque ſemper peiora, quò eorum colores plures ræpræſentantur non boni. Eadem vt medicamentum eduxerit præſtat, idque quando plures fuerint horum colores. Aluus vſtam bilem fundens per morborum principia mortifera eſt. Parque periculum oſtenditur, ſi profluente ventre, nauſea, vomitus, & delirium occupant: itemque ſi ſic infirmus homo eſt, ut pulſus ipſi aſſiduè vermicularis, & formicans, qui ne ſumpti quidem epulis inualeſcat. Quum ſubitò fluere aluus incipit, poſt longum

gum morbum, aut ſi is etiamnum manens nihil inde miteſcit, ægerque hunc malè ſuſtinet, in certo periculo eſſe ſciendum eſt. Æquè horrendum cenſetur, etiam aluum hydropi initia præbuiſſe, aut poſt vlcus acceſſiſſe, melancholicum: itemque propter ſuperiorum exulcerationem inteſtinorum ac præcipuè ieiuni incidiſſe: aut perſeuerante profluuio puſtulas, quæ antè fuerunt, ſubitò delituiſſe: aut denique in ſene fluorem inueteraſſe, aut hominem primo veluti aquam aluo excreuiſſe, deinde humorem more vnguenti pinguem. Hoc ipſum excrementum, quod quaſi adipe aut oleo perfuſum videtur, peſtilentibus febribus, atque ardentibus, corpus colliquantibus, & hecticis, & tabi, & atrophiæ, & interdum viſcerum inflammationibus familiare eſt. Perſæpè tum à ſincero alui profluuio, tum à longo, nata fuiſſe tormina obſeruatum eſt. Qui caſus prægnanti fœminæ exitioſus eſſe ſolet, vt ipſa quam maximè conualuerit, partum tamen corrumpit, ac perit. Ferè autem fit,

ut quem longa exercent alui profluuia, his pedes intumeſcant.

Non leuiter ea quoque terreri alui fluxio debet, qua non ſinceriores humores, vt in diarrhœa: ſed epulæ, potionesque ſine dolore crudæ, inæquales, aquoſiſſimæ ſic citò deiiciuntur, vt nihil ferè de forma amiſerint ſua, citra ſanguinis aliquem aut bilis complexum, Græci λειεντερίας, nos læuitatem inteſtinorum appellamus. In hac ægri fructum alimenti non ſentiunt, & in malum incidunt corporis habitum; ardor totis hypochondriis ineſt, & ingens vrget cibi faſtidium. Hic morbus ægros interdum trahit, interdum præcipitat. Facilius á teneris depellitur ætatibus, vtique ſi moueri abundantius vrina, & ali cibo corpus incipit. Difficilimus prouectioribus hominibus eſt, maximè ſi longis torminibus inteſtinorum ſucceſſit. Sub eodem vitio periculum maius fit, ſi ita frequens deiectio eſt, venter omnibus horis noctu & interdiu fluens, ſomni tempora corrumpat. Adhæc ſi cruda prorſus

Leuitas inteſtinorum.

ſus ea eſt, anr nigra, vel more bubuli ſtercoris leuis & fœtida: ſi cibi amittitur cupiditas, creſcit bibendi deſiderium: ſi pro modo ſumptæ potionis æger non meit: ſi os ipſi exulceratur, rubetque facies, & quaſi maculis qubiuſdam colorum omnium diſtinguitur: ſi venter emollitus, ſordidus, & rugoſus redditur. Sub his ſignis certa mortis aduentatio eſt, ſi id vitium iam diu corpus ſenile traxit. Per longam inteſtinorum læuitatem acidum fieri ructum, qui antè non fuit, pro valetudine habetur. Pars ſperatæ ſanitatis eſt vrinæ modum poculis reſpondere cœpiſſe, corpuſque nutriri, ac ſine febre, ſine prauis coloribus eſſe. Vt in omni penè ventris fluxione, ita in hac quoque tum mali eſſe finis creditur, cùm nullum amplius intus ſit murmur, & extremam deiectionem aliquis ſecutus flatus eſt. Quicunqne autem diu hoc vitio exercitus, animalcula quædam aluo reddit, multis torſionibus atque doloribus, is finitis his intumeſcit: Ex eodem morbo ſi lateris oritur do-

lor, & ſpirandi difficultas, metus eſt ſecuturam tabem eſſe. Sæpè etiam hic morbus corrupto cœlo in populum graſſatur, nec rarò longa invaletudine confectos tollit. Interdum etiam pulmonis vomicam, vel abdominis abſceſſum, vel pectoris, aut renum ſuppurationem certo ægrotantis periculo ſecutus eſt.

Tormina ſive Dyſenteria. Quæ cruenta alui deiectio, cum vlcere inteſtinorum, cum dolore & torſione eſt: hanc Græci δυσεντερίας nos Torminum appellatione comprehendimus. Incipiente morbo primum biliosa eſt aluus, aut certè mucoſam fundit inteſtinorum pituitam: inde ſubpinguis fit, modico cruore perfuſa: poſt hæc ſtrigmenta interioreſúe tunicæ inteſtinorum prodeunt excrementis cruentis ac purulentis miſtæ: noviſſimè, ipſa deteritur, proditq; cum purulenta inteſtinorum proluvie caro quæ veram eorum complet ſubſtantiam. Inter hæc autem omnia cruor paulatim, & breuibus interuallis per aluum manat, iſq; modò cum ſtercore aliquo ſemper (niſi inferius vitium eſt)

eſt) liquido, modò cum quibusdam, quæ proximè dixi, mucoſis, & purulentis, & carnoſis corpuſculis excernitur: multus in ano dolor, multaq; ac frequens deſidendi cupiditas eſt: cum vtroque hoc exiguum quid exit, protinuſq; tormentum intenditur, ac rurſus poſt paulum levatur: ipſe æger quiete caret, & à ſomno interpellatur, deiectionibus & interdum febricula impeditus. Si tenuibus inteſtinis vera deteritur tunica, deſperata vtique ægri valetudo eſt: verùm ſi craſſa tantum ſic afficiuntur, ſupereſſe ſpes vitæ poteſt. Sed certis quoque vti notis licet, ad loca, quibus morbus inhæreſcit, cognoſcenda. *Etenim ſi tenuia inteſtina afficiuntur, dolor altius circum vmbilicum verſatur: inter hunc plus interualli, & inter deiectionem ponitur: ſanguis & quicquid inteſtinis deraditur, exactius alui excrementis miſcetur: vehementius & crebrius delirium incidit: ſitis vrget, & febris: ipſum autem ſtercus crudum profluit, malè olens, loturæ carnium ſimile, bilioſum, porraceum, varium,

non ſine multa ventris torſione, ac multa virium infirmitate, quæ animi quoque defectionem minetur. Atque cùm quidem in ieiuno inteſtino vitium eſt, cruda magis apparet deiectio, cum ſanguine nigriore excrementis vndique miſto, & cum bile abundè flaua. Plus etiam hic ſititur, & nauſeatur: ſed & cibi magis afficit faſtidium, & interdum vomitus oritur: dolor autem ſuperior vmbilico eſt, iſque malignam febrem mouet: ipſe æger viuido colore caret, & ad animi vſq; defectionem exudat: quibus concurrentibus, facilè is ipſe robore deſtituitur virium, ac perit. Cæterùm vbi craſſa inteſtina morbum ſuſtinent (qui caſus tutior faciliorque ſuperiore eſt) ſtercus ſincerum, multum, denſum, cruentis reſperſum guttis, & cum flatu prodit, nonnunquam etiam ſpumoſum: ſemper autem quædam huc pinguia miſcentur, ipſeque ſic iungitur cruor, vt his particulatim ſupernatet, non autem totus totis veluti immerſus temperetur, idemq; vt primum quis doluit, protinus ſequi-

quitur, prima propè aluo redditus. Quævis autem tormina longa & difficilia esse consueuerunt: sub quibus, si firmus etiamnum homo est, rectèque curatur, reddi pristinæ valetudini potest: si verò inualidus aliquis est, ac vehementer morbo extenuatur, ipsumque intestinum profundo vetereque vlcere labefactatur, scire licet, medicinam omnem inanem esse. Vbi hæc res incidit, deiectio grauissimè olet, eaque cruda, leuisque est, & subnigri coloris: sæpè etiam inter hæc plurimus sanguis effunditur. Tormina si ab atra bile esse cœperunt, mortifera sunt, itemque si sub his quædam quasi carunculæ deiiciuntur: aut si post longum morbum homine iam infirmo subita orta sunt. Æquè malum est, molestam ægro suppressionem deiectionis esse, à solutione non nisi paucissimo tempore malum leuari, idque ipsum diutius incipere trahere. Non tuta quoque tormina sunt, quæ cum febre adoriuntur: & cum vehementi dolore, variaque vel etiam crebra alui deiectione, tum etiam

iam cum iecinoris, præcordiorum, aut ventris ardore, quæque cibos intercipiunt, & multam ſitim, & cibi faſtidium inferunt. Par periculum eſt, ſi venter aſſiduè, & quieſcentibus, & vigilibus profluit, ſimiliterque noctu, & interdiu: cibi amittitur cupiditas, creſcit bibendi deſiderium: ſi pro modô ſumptæ potionis æger non meit: ſi extenuato iam corpore repentè nigra aluus fluxit: aut ſi morbum hunc iam veterem læuitas inteſtinorum, aut hydrops excepit. Ferè vbi deiectiones alienis temporibus ſupprimuntur, abſceſſum iuxta coſtas, aut in viſceribus, aut in articulis facit. Tormina modò non nimis diu trahant, vtilia lienoſis ſunt, vbi inveteraſcunt, nocent. Quum ſanguis per tormina intus retentus concreuit, venter flatibus impletur, extremaque corporis repentè inalgeſcunt, vis ægri ſimulque pulſus collabuntur.

Teneſmus. Proximus torminibus teneſmus eſt, Græci τινεσμὸν appellant, qui illa ſæpiſſimè & antecedere & ſequi ſolet. Frequens æquè atque in torminibus

deſi-

desidendi cupiditas, dolorq; in ano est, inter quæ mucosum quid pituitæque plenum, & modicè cruentum exit: hinc, vbi vlcus directi intestini increuit, purulentum quoque editur. Huiusmodi deiectioni nonnunquam id interponitur excrementum, quod ex cibo probè coactum figuratumque est. Hic morbus, vbi prægnantibus accidit, elidere etiam partum potest. Idem tamen non difficillimè tollitur, neque unquam per se occidit, præcipuè si sine febre homo cibum non fastidit: verùm in autumnum vbi incidit, contagiosus esse magna ex parte solet, vtique situm quoque in tormina vertitur: qui casus, vt cæteris hominibus non tutus, sic pueris maximè lethalis est. Tenesmus interdum vbi vetus fit, in volvulum, aut in coli dolorem (siquidem pituita subest) transit. Si bilis in caussa est, potius torminibus excipitur. Sæpè ex neglecto tenesmo vlcus relinqui solet sordidum ac purulentum, idque in fistulam verti: quæ ægerrimè remediis tollatur.

Voluulus. Morbus inteſtini tenuoris, quem Græci εἴλεον, nos voluulum dicimus, ſic noſcitur. Dolor acutiſſimus, modò ſuprà vmbilici regionem, modò infrà verſatur. Fitque ex alterutro loco inflammatio. Tumor autem quidam ſic prominet, vt ægrotans inteſtinum conuolutum ad chordæ ſimilitudinem videatur: ventris itinera, quibus excrementa feruntur, ſic impedita præcluſaque ſunt, vt neque iniectus clyſter aſcendat, neque cibus ore ſumptus deſcendat, ipſaque aluus ne flatum quidem emittere vllum poſſit. Itaque ſurſum protruſis omnibus creber vomitus cietur tum bilis, tum pituitæ, hunc multa antecedit nauſea, & ructus inanis, & ventriculi humiditas. Spiritus etiam fit difficilis: &, quicquid cibi, vel potionis aſſumitur, tametſi id intrò deſcendit, paulò tamen poſt, quia tranſire inferius non poteſt, iterum vomitu redditur impurum, ac malè olens. Id ferè tum ſolum ſine alui ſaburra per os fertur, cum ſuperior gracilis inteſtini pars laborat. Ipſum autem

autem quoque ſequitur ſtercus, ſi paulo inferior morbus eſt. Idem incommodum ſub vtroque caſu tum etiam accidit, cùm ad extrema ventum eſt, ſubindeque lumbrici euomuntur, vrina difficulter redditur, maximè aſſiduus vomitus eſt, ipſi aluus ita clauditur, vt ne acus quidem admittat acumen. Nouiſſimè os, quique ructu effertur vapor, ſed & totum corpus mali odoris eſt, acceditque ſingultus, & delirium, itemque neruorum diſtentio, & gelidus ſudor, & extremorum frigus, & tremor cordis, & ſyncope, omnia certiſſimæ mortis nuncia. Hoc genus vitii omnium, quæ inteſtinis inſidiantur, acutiſſimum eſt, & niſi reſoluitur intra ſeptimum diem, occidit. Idem pueris familiarius, ſenibus rarius ac penitus exitiale eſt. Frequens ſub eo vomitus & ſurditas mala ſunt. Sperare ſalutem licet, ſi purgans medicamentum ore ſumptum, aluum perrumpens deiectionis initium præbet: vtique ſi reliqua quoq; ſalutis concurrunt ſigna veriſimilia. Minus etiam periculi eſſe ſolet,

ſolet, vbi dolor locum mutat, quam vbi fixus is vna in ſede inhæreſcit.

Non admodum huic diſſimile doloris tormentum in laxiore eo inteſtino eſt, quod Græci κῶλον appellant. Grauiſſimus cruciatus multaque inflatio incidit per totum abdomen in profundo, idque dextra magis parte, vbi affectum inteſtinum eſt: ipſum enim hinc incipit, & ad ſiniſteriorem partem iliorum in modum zonæ procurrit. Itaque iuxta renes etiam hic coli dolor, & circa dorſum verſatur, itemque ſupra infraque vmbilicum, magnam occupans ventris partem, modò dextram, modò ſiniſtram vagus omnino, & inſtabilis: vtique à flatibus eſſe morbus cœpit, qui flatus ſæpè intus quodam veluti rugitu obmurmurant, arcteque concluſi, neque ore, neque aluo erumpunt. Non rarò coli dolor vno in loco ſtabilis atè excruciat; eumque neque flatus neque ructus lenit, ipſum inteſtinum immaniſſimi doloris tormento affligitur, vt terebello etiam pertundi videatur, ac penè ſpiritum elidere. In-

Coli dolor.

te-

er hæc autem vomitus crebrò move-
ur, quo pituitosa, varia, porracea, &
ruginosa vacuantur. Verùm hoc
loloris genus tum potius incidere
onsueuit, cùm pituita subest crassa,
enta, ac maximè vitrea : vtrisque ge-
ieribus commune est, cibi cupidita-
em magisq; dulcioris ac pinguis amit-
i : ventriculum assiduè, ac si pungere-
ur, dolere : multam sitim, multumque
aquæ bibendæ desiderium esse, quod
ipsum tamen potationibus non quie-
scit : ructum item fieri, & interdum
hunc iamiam eructurum, protinus
cohiberi : aluum etiam adeò impedi-
tam esse, vt nihil infrà, ac ne flatum
quidem emittere aliquem possit : tum
si quid vel sponte, vel arte redditur,
id siccum esse, aliàs more ovilli ster-
coris in globulos intortum, aliàs vt
bubulum, leve, flatibus plenum, atque
aquæ supernatans : vrinam denique
nimii doloris occasione bilescere, &
interdum consentientibus huic malo
renibus retineri : vbi ad extrema ven-
tum est, frigidos sudores fieri, cre-
brumque singultum, & delirium, &
ner-

neruorum diſtentionem, & extremorum refrigerationem, & ſyncopen incidere. Vbi ſalus futura eſt, excrementa non nimium retineri, dolorem mutari, atque etiam intermittere, ipſum ægrum poſt redditum ſtercus, aut poſt emiſſos flatus, levari, & in quiete eſſe, ſemperque facilè durante morbo ſpirare. Sæpè coli dolor in reſolutionem nervorum, vel in morbum tum articularem, tum comitialem, vel in hydropem tranſiit: interdum etiam in voluulum abit, idque intra ſeptimum diem. Sed operæ precium videatur inter hunc ipſum morbum, & coli dolorem, notis quibuſdam diſcernere. Omnia inteſtini gracilioris morbus atrociora, quàm coli habet. Vtrinque aluus comprimitur, acutiſſimi dolores, & frequentes vomitiones fiunt. At vbi tenue inteſtinum morbum ſuſtinet, quoniam id magis ſentit, ſæviorem quoque doloris ſenſum exhibet, & celerius occidit, eiusque rei cauſa hic ipſe morbus acutus eſt, prior eſſe longus poteſt. Adhæc ſub voluulo dolor magis tum dextrà, aut ſini-

ſiniſtrà vagatur, magis ab vmbilico ſuperiùs tendit, magiſque curatur per os ſumptis medicamentis, quàm aluo iniectis. Magis etiam ſubuertitur ſtomachus, & crebriores vomitiones fiunt, promptiuſque delirium eſt, & frigidi ſudores, & ſyncope, quàm vbi in colo vitium eſt. Iam verò multis etiam ſignis & coli, & renum inter ſeſe conſentiunt, diſſentiuntque dolores: adeò, vt, niſi arenula vel calculus exturbatur, ſæpè renum cruciatus, ſpecie colicorum, medicos etiam gnaros artis fallant. Ergo his differentiis vti licet. Nauſea, & vomitus, & cibi faſtidium magis vrgent laborante colo, dolorque ferè ab dextra parte infernè incipit, & ſurſum ad ſiniſtram aſcendit. Idem ſæpe veluti circui in omnem ventrem videtur, & plurima loca occupare, modò alibi violentior. Dolor autem renum eodem ſtabilis loco eſt, niſi quod interdum ad coxendicem, vel ad teſticulum, qui è directo eſt, pervenit, fereque alterutrum latus iuxta renem occupat.

Idem

Idem, & ſi perinde vt coli dolo
non æquè tamen efficaciter ducta cl
ſteribus aluo, & emisſis flatibus, r
mittitur: vrina denique primum t
nuis, pauca, & aquoſa eſt, & inte
dum hæc tota ſupprimitur: interpoſ
to tempore vberior fertur, & craſſa
& arenoſa, & bullans. Itaque ha
etiam vrina ſignificare genus morl
poteſt quale ſit, quoniam dolor i
terdum etiam colicus, ex vitrea p
tiſſimum natus pituita, vno eſſe ſt
bilis loco poſſit, vt autem emictis
renulis renum dolor conquieſcit, i
coli quoque ceſſat tormentum frigid
humore per aluum excluſo. Illu
etiam addendum videatur: Mult
frequentem renum dolorem eſſe, co
non item. Præter hoc ipſum, quo
propoſuimus, colici doloris genu
quod verè proprium eſt, & crud
cauſſas pituitæ, ant flatum ſequitur
aliud nonnunquam poſſe reperiri, fa
temur, cuius acris materia, ipſaqu
effectrix ſit bilis. Tum febricula
ritur, & vehementior ſitis, & a
ſtus, & vigilia. Ipſe dolor non in va
ria:

am regionem ventris diuagatur, ſed nicam ferè occupat duntaxat idemue ſemper deiectione intenditur: vria admodum bilioſa, atque acris eſt: oxius etiam eſt calidarum tum epuarum, tum potionum vſus. Magis tabilis vno in loco dolor eſſe coli olet, vbi id inteſtinum inflammatio e cingitur, eſtque hoc genus morbi trociſſimum, ſoletquè non raró in oluulum tranſire: Valida febris mulo æſtu, ardoreque afficit, intus iuta morbum pulſatio eſt, oriturquetis, nauſea, ac vomitus, præcipuè ilioſus, ex quo tamen nihil dolores uantur. Aluus nihil reddit, & iſa interdum retinetur vrina.

Coli inflammatio.

Obſeruatum à doctis hominibus ideo grauiſſimis etiam doloribus vreri peritonæum conſueſſe, vel certè as membranas, quæ abdomini venriſque partibus obtenduntur. Hi olores etſi nullo iure ad coli tormenum pertinent, quoniam tamen æquè raues ſunt, ac penè ſimiles, neque tiam ſpaciis locorum multum diſſideıt,

Peritonæi dolores.

dent, eos hîc quoque ponere rect
posse videor.

Sunt autem hi, vt grauissimi, si
admodum diuturni neque vllis reme
diis, quæ coli debenter doloribus
mitescunt, siue datum medicamen
tum fuit, siue adhibitum fomentum
siue subtus iniectus clyster. Ferè au
tem longas febres, & ea genera exci
piunt morborum biliosorum, qui non
facilè soluuntur. Sæpèque velut
quadam iudicatione visi sunt, conti
nuas febres, & tertianas, & quar
tanas hi dolores finiuisse: idque it
tamen, vt longo pôst tempore, qu
die febris esse accessio solet, eaden
hi quoque increscerent.

Lumbrici. Lumbricorum, quos Græci com
muniter ἕλμινθας, adpellant, non v
na omnium forma est. Alii long
& teretes sunt. Alii breuiores & a
speciem seminis cucurbitæ lati. Al
exigui sunt, tenues, simulque terete
ἀσκάριδας græcè dicunt. Commu
nes hæ notæ sunt duorum priorum
Per somnum dentes strident, mult
que saliua ex ore defluit, quam h
n

ño sæpius tum quoq; deuorare quasi
pandens aliquid videtur, vigilanti sæ-
pè pruriunt nares : & multa infesta
sitis est, quæ poculis non sedatur : in-
terdum venter distenditur cum mur-
mure, atque multa torsione, idem-
que non rarò, ac si hydrope affe-
ctus homo esset, inflatur : acceditque
subinde leuitas intestinorum, oculo-
rum suffusio, pallor faciei, sudorq; fri-
gidus ac malè olens. Nonnunquam
ipsa etiam incipit affici mens : verùm
æger tum festucas non legit, vt in acu-
tis accidit febribus, neque grauem
dolorem capitis sentit. Ipsi subinde
lumbrici modò per os, modò per al-
uum, & interdum naribus etiam red-
duntur, iidemque noctu esse molestio
res, quàm de die solent. Per inediam
autem maximè sursum repunt, tum-
que intestina, & præcordia, & sto-
machum morsionibus sollicitant, si-
mulque animi subinde inferunt defe-
ctionem, vel præfocationem, vel tre-
morem, vel morbum comitialem, vel
ipsam denique syncopen : quibus ma-
lis sæpè pueri oppressi, extinctique
fue-

fuerunt. Præter hæc quæ proxim dixi vitia, etiam & coli dolorem, & caninam appetentiam & bulimo & cordis palpitationem à lumbrici fieri animaduerſum eſt. Ferè auten longis proprium eſt, vt in gracilibu inteſtinis gignantur, vtique hæc mor ſibus per inediam impetant, & inter dum in ipſum procurrant ventriculum tumque dolorem moueant, & nauſe am. & vomitum, & ſingultum, ſic camque tuſſim, & tenuem breuibus que moleſtam interuallis. Iidem cùn fortè ad ſtomachum perueniunt, dif ficilem deglutionem reddunt. Inte hæc autem alii per ſomnum edit clamore expergiſcuntur, & exiliun è cubili, iterumque protinus ſopiun tur. Alii inter dormiendum linguan exerunt, aut dentibus ſtrident aut aliena loquuntur, ſimulque var decubitu corpus iactant. Pueri e iam ſic formantos, vt quaſi eo tem re mammæ papillam, ac deuorare liquid videantur. Multis oculi ſa guine rubore imbuuntur, itemque m

l

æ: verùm is rubor pòst paulo perit
vore nouo victus.

Pulsus inæqualis est, obscurus, defici-
ns & recurrens. Nonnullis venter
orruptum cibum deiicit, & flatibus
ntumescit, reliquum corpus sine pro-
abili causa extenuatur. Si febris in-
dit, ea sine ordine, ac certa lege in-
escit, ac ter, quaterque die vel no-
e temerè recurrit; non sine ingenti
tremorum frigore. Minus in lon-
s lumbricis periculi, quàm in latis est,
lentque his etiam illi esse frequentio-
s: præcipuè verò pueros ab ipsâ ex-
cent infantia, ad puberem vsque æ-
tem. Lati autem lumbrici, qui vel
cæco intestino, vel in coli cellulis na-
untur, vt multa quoque habent, quæ
e familiaria longis dixi: sic soli affi-
uis morsibus, hominem fatigant, &
gentem, insatiabilemque cibi cu-
ditatem inferunt: vt primum e-
m assumptum alimentum est, id ipsi
ntinenter depascunt, quo iam con-
mpto, mordere intestina protinus in-
piunt. Sæpè hi intus magna mira-
ique inter se serie cohærent. Corpus

I au-

autem quod occupant, macrum, imbecillum, atque inæquale reddunt. Porrò vbi tenues lumbrici, quos Ascarides nominari dixi, intus versantur in ano scilicet, ac recto intestino, multus in his locis pruritus est, ex quib. interdum emergunt, & in femora, nates que quoquoversus prorepunt: sæpiu in deiecto stercore cernuntur, id quo adultis etiam hominibus non infrequens est. Inter hæc assidua oritur desidendi cupiditas, homoque post redditam aluum rectius habet. Communiter autem omnis generis lumbri pueros sæpius exercent, vtique si mult cruditate onerantur, vitiosisque cib longo ante tempore, vt caseo, fructibusque fugacibus vsi fuere.

Hæmorrhoides. Nunc de ea ani vitio loquar, quo v næ quæ in eum explicantur, sangui sine modo fundunt, Græci αἱμοῤῥοΐδ nominauerunt. Tametsi æquè etia præter naturam sit, sanguinem in h loca delatum, pro consuetudine ind vacuari non posse. Itaque cæcam ha esse hæmorrhoidem dixerunt, quæ i tuentibus patet, ac vehementem in a

dolorem, maximè vbi durum alui excrementum exprimitur, mouet. Is dolor interdum adeò grauis eſt, vt ani inde ſequatur inflammatio: vbi verò aperta hæmorrhois eſt, ſanguinem ſemper in conatu, maximèque poſt extremam aluum, interdum etiam vltrò fundit. Is ſanguis ſeorſim primum melancholicus, dein purus ac rutilus exit, interdum, quia in vacuo recti inteſtini concreuit, formam grumi rubentis habet. Itaque ab eo quoque differt, quem vel meſenterium, vel iecur, vel loci ſuperiores fudêre. A meſenterio enim non multus fertur, ab iecinore infirmo verus ſanguis non defluit, ſed dilutus atque aquæ, qua carnem quis laverit animantis nuperrimè mactatæ, ſimilis. A ruptis aut patefactis ſuperiorum locorum venis ſanguis manat picis ſpecie retorridus, ac niger. Externa hæmorrhois ex ano conſpicua vtcunque prominet: quæ verò intus occulitur, ea ſine omni ferè dolore, ſine tumore cruorem exprimit, isque cruor ſimul cum deiectione exit, excremento alui nequaquam

mistus. Hic fluor si nimis est, ingens periculum habet, dum vires hominis consumuntur: viuidus faciei color perit, grauitas in coxis, & multa in cruribus imbecillitas est: ipse qui profunditur cruor, non iam amplius ater, atque crassus, sed purus ac rutilus est, necessarius naturæ thesaurus. Itaque si hoc vitium vetus esse cœpit, principium hydropis præbet. Nihilo leuiora pericula fiunt, vbi in iis hæmorrhoides supprimuntur, qui sanguinis profluuio imbecilliores non fiunt, quique purgationis vice id, non morbi habent: scilicet inclinata in præcordia aut in viscera materia, subiti grauissimique casus incidunt, maximèque aut aqua inter cutem, aut tabes. Quare rectè etiam præcepisse Hippocratem video, sic curandas hæmorrhoides esse, vt ex multis vna maneat aperta. Cui maturè fluunt hæmorrhoides, hunc neque lateris aut pulmonis tentare inflammatio, neque vlcere exedentia, neque lepra, vel elephantia, neque vitiligo, ac neque melancholia, aut quartana febris solet. "His autem ferè morbis rapitur, quis-

quisquis fluentes hæmorrhoides intempestivè curatas habuit. Melancholicis, vel renum morbo fluctuantibus, vel insanientibus hæmorrhoides fluere cœpisse, bonum est. Tum his etiam nimium supressis commodum est, aut menstruum erumpere, aut sanguinem è naribus ferri.

Ani inflammatio. Anus etiam inflammatione cingitur, maximè si vel dura equitatio antecessit, vel cæcæ hæmorrhoides dolorem in eo nimium mouerunt. Sub quo casu aluus propter ani tumorem difficillimè redditur, & interdum multis diebus retinetur: maximus dolor inest, qui & compresso ano, & deiectionis nixu summè exasperatur. Ex eo malo febricula interdum oritur, vtiq; si longo iam tempore nihil aluo redditur. Qui abscessus ab inflammatione gignitur, is sæpius in recti intestini cauum rumpit, tum vlcus fit, ex quo iam tum sordido pus fertur.

Fistula ani. Id vlcus propter loci naturam facilè ac breui in fistulam vertitur, quæ post difficillimè remediis cedit: verùm diutissimè, dolore etiam sedato, manat,

pusque fundit ante primam aluum, aut certè si media id deiectione fertur, excrementis non mistum.

Vulnerato gula, ventriculi & intestinorum. Nouissimum id modò superesse videtur, vt notas proponam, quibus vulnera totius ejus itineris, quo cibus ab ore per anum fertur, obseruari possint. Ergo icta gula, neque epulæ, neque pocula transeunt, sed vt primum sumi cœperunt, vomitione redduntur: accedit singultus, animi defectio, & interdum neruorum distentio. A percusso ventriculo, frequens bilis vomitus, atque singultus incidit, quicquid cibi vel potionis sumitur, id protinus vomitur: pulsus elanguescit, tenues sudores extremis frigidis oriuntur, quos ipsa demum excipit mors. Communia vulnerati tum ventriculi, tum tenuis intestini indicia sunt, cibum, potionemque per vulnus ferri, & in vacuum labi abdominis spatium, inde ventrem præcordiaque intumescere, & subinde bilem vomi. Cætera icta intestina vel stercus, vel eius exhibent odorem.

Ob-

Obſervationes in vitiis meſenterii, iecinoris, & lienis vtiles.

NOn leuis meſenterii vitiis debetur obſeruatio. In hanc enim ſedem facilè defluunt venarum ſuperflua, indeque grauiſſimorum fiunt principia morborum, choleræ, melancholiæ, fluxionis alui, torminum, mali habitus, atrophiæ, languoris, lentarum & errantium febrium, aliarumque difficilis notæ ægritudinum. Vbi hæc pars tumore citra inflammationem obſidetur, is ferè primum laxus eſt, ac mollis, inde prorſus ſpatio ſiccatus, indureſcit. Idem quoniam (vt etiam ipſa pars) ſine dolore eſt, tactu maximè preſſuque exploratur: altè enim intus eſſe ſepultus animaduertitur.

Tumor Meſenterii ſine inflammatione.

Itaque ipſa quoque vrget, arctaque inteſtina, & cauſam tardioris alui præbet. Non ita tumor muſculorum abdominis, non venter adipis mole prominens ſe habet. Neutrum enim inteſtina, vel aluum ſollicitat: adeps enim manu apprehendi, & diſtingui ab

abdominis musculis potest: hi ubi tumorem sustinent, primo contactu occurrunt, tumque semper vbi premuntur, & interdum non pressi dolent. Foras item horum prominet tumor non pressu, sed blando tactu perceptibilis, & figuram, qualis est recti in abdomine musculi, oblongam habet.

Inflammatio Mesenterij.

Inflammatione etiam rapi mesenterium solet. Tum grauitas quidem intus, at nullus manifestus dolor inest: febris oritur leuis, nullis molesta casibus grauioribus, ita vt sub ea vitæ etiam obire munia homini liceat: incipiente morbo, sanies per aluum rubra quædam fertur: orto abscessu, pus album defluit, sæpissimè alui permistum excrementis, interdum etiam sine mistione sincerum magna copia deiicitur, vtique si morbus versus nouissima vergit intestina. Certissimum est, id genus puris à solo ferri oportere mesenterio, quoniam ab aliis locis descendere sine dolore, vel sine mistione, vel sine febre vehementiori non potest.

Iecinoris intemperies.

Nunc iecinoris proponam vitia, quæ ge-

generis varii, & multæ eſſe obſeruationis ſolent. Si id viſcus impenſius calet, vt inedia inimiciſſima eſt, ita tamen cibi amittitur cupiditas, maximèque carnis: frequens etiam ac multa ſitis eſt: ipſe homo toto corpore calet, præcipuè palmis, & plantis pedum: quæ partes etiam, ſi ad calorem ſiccitas acceſſit, inareſcunt: ſi humiditas, madent. Ferè autem contraria his contingunt, ſi iecur frigidiore, quod rarò fit, intemperie labefactatur. Et quidem ſi materia etiam qualitatum intemperantiis (quod fit vbi hæ diutius immorantur) acceſſit, ea, ſi iecur calore vrgetur, bilis eſt, quæ ſubinde vomitu vel aluo extunditur, primum tenuis ac pallida, dein craſſa, flaua, ac fœtida. Inter hæc autem os amareſcit, vehementior & inappetentia, & ſitis oritur.

Interdum & febris mouetur, quæ ferè intermittens eſt tertiana, vel incerta, vel, ſi iecoris quoque radicitus viciata ſubſtantia eſt, lenta, per quam corpus interpoſito ſpacio ſenſim contabeſcit. Frigidi humoris notæ ſunt, aluus

nec frequens, nec multa, sine fœtore sine multa coloratione: rara febri tertiana: corpus quoduis potius, quàm macrum, cæteraque alia quæ contrari esse superioribus signis possunt.

Imbecillo iecinore multa obseruari possunt, in quibus color corporis maximèque faciei, & alui deiectio facil principem locum tenent.

Iecinoris imbecillitas.

Facies tristi quodam pallore, aut virore fœdatur: dejectio, si quidem parum iecur trahendo valet, liquida cremor est, tametsi eo tempore nullum vitium ventriculus, vel mesenterium sustinent. Id enim si hîc esset vix vllum concoctionis rudimentum quod deiicitur, haberet. Quod si iecur non retinet, iam tum varii, difficilesque incidere casus à profusione alui possunt. Eoque vitio raptos, fluxusque factos, Græci propriè ὑπατικὲς non iecinorosos appellamus. Deiectio primum similis est aquæ, qua nuper mactatæ animantis carnes ablutæ sunt. saniosa scilicet atque subcruenta. Interposito spacio, eadem variè mutatur, prout jecur variè intemperatum est,

est. Quum enim id caloribus vrgetur, fæculentus atque ex afflatione crassus, ac melancholicus sanguis deiicitur, nouissimeque ipsa etiam atra profluit bilis. Inter hæc totum corpus liquescit, febris oritur, & cibi fastidium, & sitis, estque pulsus celer, & vrina biliosa. Cæterum si sine calore infirmum iecur est, parumque ea occasione retinet, deiectio sequitur sanguinis limosi, ac veluti in grumos coacti, eademq; neque assidua, neque multa est, diuersis excrementorum ferè coloribus imbutis, certis tamen temporibus cumulatior est, ac semper haud multum fœtens: ipsum diutius trahitur malum, ac sine febre incipit: quanquam interdum languida ea oritur, putrefacto in viscere sanguine. Porrò siccitas crassiorem & magis aridum humorem qui effunditur, facit: humiditas magis tenuem, & dilutum. Facilè iecinorosa deiectio hæc, qua cruenta redduntur, à tormininibus distingui posse videtur: In his enim sanguis cum dolore, rosione, & strigmentis sensim, breuibusque internallis paucus exprimitur. Contrà au-

Deiectio cruenta quæ iecinoris vitio fit.

tem iecinore malè retinente, cruenta feruntur ſine dolore, ſine ramentis, idque cumulatim & maioribus interuallis, duorum ſcilicet & interdum trium etiam dierum. Si rupta intus vena, aut adaperta ſanguis deiicitur, is ab inferioribus locis ferè purus fertur, parum nigreſcens: à ſuperioribus autem protinus ater, ac liquidæ pici ſimillimus, quo tamen tincta lintea rubent: vt hac nota is quoque facilè diſſidere ab atra bile posſit. Si mutilato membro grandiori, aut propter neceſſariæ ſolitæque vacuationis compresſionem ex aluo ſanguis diffluit, is multâ copiâ purus ſubitò prorumpit, ſubitoque deſinit, longisſimis ſpaciis temporum recurrens. Qui autem ab vlcere iecinoris cruor manat, is perexiguus admodum eſt, ſenſimque deſcendit multo virulento, turbidoque pure imbutus. Leuiculus etiam doloris tractus iuxta iecinoris ſentitur regionem, atque eius vlceris quod illic inhæreſcit, aliquæ ante notæ fuerunt. Eodemque modò propriis noſci ſignis inflammatio iecinoris debet, quæ ſanioſam ſubcruentamq;

tamque aluum fecit. His animadverſis, omnibus facilè conſtat, quæ diſcrimina inter deiectiones ſanguinis iecorarias, & has, quæ proximè ſunt comprehenſæ, haberi ponique oporteat. Cæterùm per hanc iecinoris imbecillitatem, quæ modò proponitur, ſæpè vltro ſanguis vel è naribus, vel ex vtero, vel per hæmorrhoidas, vel cum ſputo effertur. Idem morbus, vbi ſpacium temporis accipit, aut in malum corporis habitum, aut in ipſum vertitur hydropem. Quòd ſi prius atra deiici bilis incipit, quàm hi morbi naſcantur, ſcire licet ægri vitam in præcipiti eſſe. Huc modò referenda quoque ea iecoris videtur imbecillitas, quæ, tametſi id ſat probè trahit, retinetque, at debiliter concoquit tamen & imperfectè ſanguinem creat. Itaque ſub eo vitio cruditates humorum oriuntur, dein pedes, & mox reliquum corpus intumeſcit. Eſt id genus noxæ his perfrequens, qui à morbo vel graui, vel longo conualeſcunt, & quos hydrops, aut durus iecinoris aut lienis tumor, aut longa aurigo labefecerunt.

Iecinoris obstructio. Nullum æquè viscus obstructionis [...] vt iecur, patet. Ea sic noscitur. Qu[...] loco iecur est, in hunc grauitas (ma[...]ximè cum quis protinus à cibo exerce[...]tur) & distentio incidit, cui vt obscu[...]rus quidam dolor, sic nullus tumor [...] nulla febris accedit. Sub eo viti[...] fœdus in vultu color est: spiritus in[...]terdum non facilè trahitur, vtique [...] homo iter facit, altioremque superar[...] locum contendit: vrina tenuis, dilut[...] & aquosa est: aluus, si sima pars ieci[...]noris obstructionem sustinet, liquid[...] est cremoris specie, & multa, interdum (vt quidam volunt) etiam subcruenta[...] eadem, si gibbum visceris laborat, com[...]pressa, siccaque est: si vtrinque vitium est, aluus modò astricta est, modò li[...]quida. Multos hoc malum graueſqu[...] casus infert. Ferè enim qui morbu[...] iecoris causa incidit, siue inflammatio [...]fit, siue durus sine dolore tumor, siu[...] hydrops, siue febris, siue atrophia, ve[...] alui fluxiones, ita fieri prægresſis visce[...]ris huius obstructionibus videtur.

Iecinoris durus sine sensu. Inueterascente iecinoris obstructio[...]ne, interdum durus insensibilisque i[...]

eo gigni tumor solet, quem Græci σκιῤῥὸν dixerunt. Is tumor visceris situ & figura circumscriptus tangenti renititur semper (nisi si durius premitur) doloris omnis expers. Facilius autem sentiri, si quis in dextrum latus decubuit, potest, quàm si idem sit supinus: tum enim tumor non nisi pressu deprehenditur. Magis etiam is sese prodit, si nondum principium hydropis esse cœpit, simulque gracile atque expers adipis abdomen est. Semper autem commodior dextra parte decubitus, quàm sinistra est: vultus obscurum, fœdumque colorem habet: spiritus difficulter trahitur: languet appetentia: sumptis epulis homo grauatur, detractis rectius habet: vbi iam fœdus sit malum, maxillæ quodammodo laxantur: vrina non æquè largiter, vt antè, profluit, tandemque totus venter, crura, pedesque intumescunt, pectus atque humeri extenuantur. Itaque tum (quoniam initio parum occursum fuit) hydrops nasci incipit, qui vt primum iam accesserit, nulla ægrum medicina periculo subtrahit.

tumor.

hit. Æquè horrendum eſt, durum iecinoris tumorem aurigini initia præbuiſſe, aut viciſſim hanc ex illo eſſe cœpiſſe. Tum enim id hydropis ſequitur genus, quod ἀσκίτην græcè appellari ſuo loco dicemus. Quum frigidus autem humor iecinori impactus longo temporis ſpacio durum tumorem fecit, is ferè nullo vitæ incommodo diu immoratur: aut certè ſi in hydropis ſpeciem aliquam vertetur, primùm in vitium mali habitus, dein in leucophlegmatiam, quam ſic Græci vocant, tranſit.

Iecinoris inflammatio. Quum iecur inflammatione tentatur, febris fit ardens & acuta, dextro præcordio tumor ineſt, cui dolor iungitur, qui ad nothas eius lateris coſtas peruenit. Itaque leuis quoque tuſſis, crebra, & ſicca oritur, ſpirandique difficultas: accedit ingens ſitis, cibique faſtidium: tum lingua ſcabroſa redditur, & lentore oneratur, primum flauo, dein nigricante: quin etiam frequens mouetur ſingultus, & nauſea, & vomitus ſinceræ bilis, tum vitellinæ, tum æruginoſæ, & ſub vehementi morbo, ipſi-

ipſius etiam atræ. Idem humor ita ſubinde violenter per aluum erumpit, vt graue eius profluuium, aut tormina concitet: vrina craſſa eſt, rubicunda, ac turbida: totum corpus ſæpe aurigi- nis colore imbuitur. Quidam vrgente acceſſione deſipiunt, ſimulque acerri- mum meiunt. Si gibbum viſceris af- ficitur, tumor euidens, qui iniecta ma- nu, & interdum vſu deprehendatur, dextro hypochondrio, vbi iecur ſitum eſt, inhæreſcit: mox etiam frequen- tior tuſſis, maiorque oritur ſpirandi difficultas: ipſe perſtringit non ſolùm nothas coſtas dolor, verum etiam ad iugulum vsque, & ad eiuſdem partis humerum peruenit. Interdum manꝰ quoque dextra torquetur: adhæc gra- uitas in affecto loco maior eſt: parum vrinæ meitur, atque, cùm grandior eſt tumor, etiam nihil: rarior, minor- que incidit ſingultus: tota corporis cutis nouo colore imbuitur. Moleſtius in dextrum latus decumbitur, premitur enim tum pars infirma, magisque do- let. Porrò vbi de cava viſceris magis conſiſtit inflammatio, minor quidem gra-

grauitas subest, at fastidium cibi, siti nausea vomitusque biliosus vehement[...] us vrgent: ipseque homo singultu per[...] strangulatur. Tum lingua etiam n[...] grior est, promptiorque biliosa dej[...] ctio, & summi corporis refrigeratio, [...] syncope. Magis etiam aliquis, si in [...] nistram partem decubuit, vrgetur. Quæ hîc inhærescit inflammatio, secu[...] rior est ea, quæ gibbum iecinoris occu[...] pat: hæc sudationibus aut fusis vrini[...] aut manante è naribus sanguine toll[...] tur: illa sudoribus quoque, sed & [...] ta aluo, aut vomitu conquiescit. H[...] ctenus ea signa posuimus, quæ vehe[...] mentiori debentnr iecinoris inflam[...] mationi. Verùm hæc tamen (quo[...] nos frequenter vsu medendi obseruau[...] mus) adeò interdum leuis, paruaqu[...] est, ut dolor, grauitas, totusq; mo[...] bus magna potius respiratione depr[...] hendi, quàm tactu debeat. Omni[...] sub hoc casu mitiora sunt, ipsumqu[...] vitium multis sæpè mensibus trahitu[...] In qvauis iecinoris inflammatione, [...] crudo etiamnum morbo & viribus in[...] firmis, alui oritur profluuium, malu[...] e[...]

eſt. Inimica etiam corporis liquatio, præcipuè ſi vel raucitas, vel multa ſimul tuſſis accedunt. Mortiferum eſt ſpumantem ſanguinem excreari, vel ſputum ſtatim ſubputridum, vel ſincerè bilioſum eſſe. Haud rarò morbus, vbi non ſoluitur, ſuppurat, oriturque abſceſſus prorſus exitialis. Is vbi iam fieri incipit, febres increſcunt & dolores, nihilque ferè de loco affecto defluit: decubitus in omnem partem corporis moleſtus eſt: ipſe æger ſæpè ſine ordine, ſine certa cauſa inhorreſcit, moxque maioribus caloribus vrgetur. Facto pure, dolores quidem, ardoresque minuuntur: at homo longè fit imbecillior, id quod pulſu frequenti, paruo ac languido, crebraque animi defectione cognoſcitur. Hæc defectio, vbi rupto abſceſſu pus effluit, increbreſcit, & penè in ſyncopen tranſit, ex quo caſu ſervatus vix vnquam quisquam fuit. Quod ſi vita tum quoque manet, pus modò per aluum, modò per vrinas defluit, & interdum vomitione quoq; redditur. Non ſæpè etiam exeſo v-ſcere in abdominis excidit cauum ſpacium,

cium, fitq; exitialis hyprops, quo ven
ter manifeſtè intumeſcit, & inguina
pubeſque grauitatem multam haben
Vlcus autem ſi in iecinore relinquitur
nunquam ſaneſcit, hominemque ſpa
cio extenuatum conſumit: tum aluu
putrida eſt, & ſanioſa, & nonnun
quam ſubcruenta, ac ſi ex cadauere eſ
ſet facta colliquatio: ipſa quoque vri
na ſanie perfuſa eſt, maximè ſi in gibbo
iecinoris vitium fuit.

Iecinoris corruptio. Iecur quoque corruptionem tota pa
ti ſubſtantia, vt pulmo ſolet, vnde ho
mō ſpaciō contabeſcit. Is morbu
ſenſim oritur, ſenſimque creſcit, quan
per initia hominem lecto non afficit
ſed obire etiam munia vitæ ſinit, tum
que febris eſſe nulla deprehenditur
quæ tandem tamen creſcente admo
dum malo lenta oritur, qualem primo
libro propoſuimus. Non ingens ſitis,
non tumor in hypochondrio eſt: ſum
mum vini meraci optimique deſideri
um, maximum carnis, & præcipuè ca
lentis faſtidium afficit: totus homo
languet, tum animo, tum corpore, ſæ
pe

è anima deficit, idq; ubi tandem vio-
ntius fit, sudor frigidus erumpit, sub
ιo æger perit.

Lienis sæpius quàm iecur tumore,
im laxo, tum duro oneratur. Cre-
er ac difficilis spiritus est, maximè cur-
ntibus, vel intentè laborantibus, vel
dextrum cubantib. latus. Ferè ma-
et appetentia, sed malè cibus conco-
itur, vnde fluctuatio gignitur, &
ulta oris saliva, rugitus etiam in si-
istro hypochondrio auditur, & flatus
prà infraúe plurimus editur. Inter-
m morbi materia ita corrumpitur,
alignaque fit, vt totum quoque impe-
t corpus, idque vel ictero, vel malo
bitu turpe reddat. Sub eo malo ha-
tu os malè olet, gingivæ, exeduntur,
à dentibus discedunt: loca sub infe-
ori palpebra tument, sanguis aliqua
rte, præcipuè è narib. funditur: dum
tus epulæ concoquuntur, acidum
id evomitur, tametsi vomitus in eo
orbo semper difficilis est: alvus sæ-
ssimè esse astricta solet: venter sini-
a parte intenditur: aliquis etiam ve-
eri cruribus est tumor: vultus pravo
scuroque colore fœdatur: per quie-
tem

Tumor lienis.

tem turbulenta, & aliena fiunt inſ
mnia. Iam ſi neque ſanguis vſpia
erumpit, neque os fœtet, vlcera in
bijs fiunt, quæ aut omnino non ſan
ſcunt, aut ægerrime cicatrice teguntu
Et quidem ſi durus lienis ſine ſenſu t
mor eſt, quem Græci σκιῤῥὸν appe
lant, is aliàs ipſius viſceris obſidet co
pus, ſitu, & partis figura circumſc
ptus, aliàs totum vndique ſiniſtrun
occupat hypochondrium. Idem lo
giore tempore, quàm is qui laxus e
contrahitur, duritiem, omniaque gr
viora & maiora habet. Nihil æq
ſignificare lienis, aut iecinoris viti
atque color hominis poteſt, adeò v
ex eo quidam ſolo non exploratis t
ctu viſceribus, morbum deprehenda
Tumor autem lienis ijs inſidiari ſolet
quibus crebrò inciſa vena, ſanguis p
funditur, & quibus vagæ & ince
febres, maximeque peſtilentiales fi
re. Solet autem is plus habere ſpac
& minus periculorum, quam ſi iecin
ri inhæreſceret. Sub eodem viti
pedes intumeſcunt, in proximo
drops eſt. Periculoſum eſt ſæpè t

tam medicinam non profuiſſe: vrina
tiam tuta non eſt, quæ diu tenuis, &
quoſa fertur: tormina non longa in
odem morbo vtilia ſunt, ſæpeque ma-
am ex toto finiunt: verùm ubi hæc in-
eteraverunt, nocent: & quidem tum
eadem hæc vel in lævitatem inverſa
unt inteſtinorum, vel in hydropem,
ulla ſuccurrere medicina poteſt. Qui-
bet lienis tumor curationem per ini-
a difficillimam habet, at ſi is trahere
ncipit, nunquam, aut ægerrimè tolli-
ur. Decreſcente liene, ſalutiferum eſt
rinam, amiſſo aquoſo colore, ad ſan-
uineum vergere cœpiſſe, aut craſſam,
eculentam, multamque ferri. Quo
nagis grandeſcit lienis, eò impenſius
orpus emacreſcit, corrupti intus hu-
noris argumentum. Varij eventus eſ-
e tumidi lienis ſolent: aliis enim per
ntervalla modò grandeſcit, modo mi-
uitur: aliis aſſiduè magnus manet,
eque vlla curatione extenuatur, atque
i maiore in periculo verſantur, hydro-
i magis opportuni: non paucos et-
am videre memini, cum duro liene vi-
tam

tam omnem nullo incommodo exe-
giſſe,

Lienis inflammatio. Inflammato (quod rarò fit) liene durus tumor, ac pulſans, doloremque ſiniſtrum obſidet hypochondrium, cum aſſidua vehementique febre. Ingens etiam æſtus atque ſitis eſt, linguaque ſub nigro lentore oneratur, cibi amittitur cupiditas, ſpiritus fit difficilis, ac velut interſectus, qualis eſſe per iram eiulantibus pueris ſolet. Si abſceſſus fit, itemque vlcus, ijſdem propè notis hîc deprehendi, quibus in iecinore poteſt.

Atra bilis. Proximum eſt de Atra bile dicere: quem morbum miror (tam frequens cùm ſit) non niſi ab vno, & item altero noſtrorum hominum agitatum literis eſſe. Siniſtrum hypochondrium neque tumet, neque diſtenditur, opprimiturve, nec unquam, niſi fortè obſcurè dolet, verùm præcordia æſtuant, præcipue vino aut calidioribus epulis aſſumptis. Siquidem hæ non facile concoquuntur, fitque plurimus tum ructus, tum flatus. Arteriæ in præcordiis ſub, praq; vmbilicum vehementer moven-
tur

ur, ipſaque oritur ingens, crebraque ordis palpitatio, quam animi ſubinde xcipit defectio, quo tempore pulſus tiam protinus mutatur. Inter hæc, uibuſdam incipit aliena eſſe mens, vaaque triſtitia, ac metu concuti. Lonus hic morbus eſt, ſæpeque victûs erore revertit.

Nune de communibus vitiis loquar, uæ tum iecinoris fieri occaſione, tum enis poſſunt. Incipiam ab Aurigie, quam Græci ἰκτερὸν dicunt. Sub o morbo bilis vel flava, vel atra in ummum corpus effuſa, ſuo id colore nficit. Hic color maxime in oculoum albo, & circum tempora cernitur. bi à flaua bile morbus oritur, fit capis do'or, & ſitis, venæque ſub lingua lenæ tument, ingens corporis, maxiè cùm id mouetur, ſegnicies, ac mens hebetudo eſt: aliquis etiam pruriis tota cute vagatur: ipſum tamen ix ſudat corpus. Semper autem quaunque de cauſa natus morbus eſt, acedit membrorum laxitas: &, vbi vehenentius homo mouetur, ſpirandi diffiultas: multo autem interpoſito tempore,

Aurigo.

K

pore, totum corpus cum pallore quo-
dam inalbeſcit: febris aut nulla aut
admodum lenta inhæret: vrina turbi-
da, craſſa, & crocea eſt: aluus, ſi qui-
dem bilis intus cumulata morbi cau-
ſam dedit, penitus bilioſa eſt: ſi verò
quæ ad bilis folliculum pertinent iti-
nera obſtruuntur, deiectiones albicāt
nulla amara humoris in aluum illapſi
parte: deſcenditque paucum ſtercus
& ſubuiſcoſum, idque paulatim, &
crebrò ad deſidendum progeſtu: tum
quoque vrina adeò rubra, craſſaque
eſt, vt propè nigreſcat: ſenſus etiam
grauitatis aliquis, at nullus euidens tu-
mor dextra præcordiorum parte perci-
pitur. Porrò icterus ſi lienis ſequitur
affectum, obſcuriore primum colore
corpus inficit, dein ſubliuido & ſubni-
gro: tum ferè ſiniſtro hypochondrio
grauitas ineſt, & ſubdurus interdum
tumor: triſtior eſt animus, atque alie-
nis cogitationibus præpeditus: corpus
minus graue, quàm in ſuperiore vitio
eſt: deiectio atque vrina, modo pro na-
tura ſeſe habent, modò ſubnigra ſunt:
ſæpius tamen aluus comprimitur. Hoc

ge-

genus icteri superiore grauius est, & magis in vetustatem cadit. In eo ipso hæmorrhoides fluere cœpisse, bonum est. Nunquam lien flauum icterum fecit, iecur sæpè nigrum, tametsi hic iste non æquè per omnia niger est, vt is qui propter affectum lienem gignitur. Vndecumq; autem is esse morbus cœpit, periculum hydropis minatur, si vrina prorsus alba, aut certè multùm diluta diu fertur. Idem hyprops iis etiam insidiatur, quibus grauis aurigo, longaque fuit. Etenim spacio niger quoque lapillus in bilis concrescit folliculo, quem casum nunquam ferè non hydrops sequitur. Perniciosissimum est durum fieri iecur, aut ex hoc prius duro natam auriginem fuisse. Ea enim res extra omnem opem humanæ medelæ est. Periculum etiam habet orta inflatio, maximèque si ea curationibus non soluitur. Tutum quoque non est nimiam vigiliam esse, itemque penitus amissam cibi cupiditatem, aut linguam resolutam, sic vt vix formare æger sermonem possit suum, metumq; auget, delirium si his interuenerit. Gra-

ue etiam eſt poſt natam auriginem, febrem ſequi, vtique ſi dextra præcordia dura manſerunt. Præter hanc auriginis ſpeciem, quam veram eſſe perhibemus ac ſimplicem, alia atque alia eſt, quæ ſimplex non eſt, quæque multò rarius incidit. Siquidem vbi iecur inflammatione tentatur, corpus interdum præ ſanguruis incendio vndique torrefacta bile ſuffunditur: ſub quo caſu præter dextri hyppchondrii grauitatem, tenſionem, & dolorem, vehemens ardenſque Febris oritur: & accedit bilioſa tum vrina, dum deiectio: cætera ſigna ſequuntur, quæ iecinori inflammato iungi ſuo loco demonſtravimus. Aliud quoque auriginis genus fit per febrium bilioſarum iudicationes, cùm flauus humor vi naturæ in ſummum corpus extruditur, ſuumq; cuti imprimit colorem. Subitò hæc aurigo naſcitur: &, ſi non alieno tempore fit, febrem abſoluit. Tempeſtiuè eam fieri Hippocrates ſcripſit, die ſeptimo, aut nono, aut vndecimo, aut decimo quarto, modo tamen mollia præcordia ſint: ante ſeptimum febris

bris diem si oritur, periculum ostendit.

Graue in primis malum & obseruatione non pauca dignum, aqua inter cutem est, Græci ὕδρωπα vocant. Tria eius numerantur genera. At primum quidem est cùm toto eo spacio quod inter peritonæum & intestina vacuum est multa aqua coit, vnde totum abdomen distenditur. Græci id ἀσκίτην appellant. Secundum est, cùm hæc loca, quæ dixi plurimus intus flatus onerat, quod vitium τυμπανίας græcè dicitur. Nouissimum genus aquæ subter cutem est, quam Græci λευκοφλεγματίαν nominant. Corpus molli tumore grandescit, maximèque tibiæ ac pedes, cùm aliàs tum vesperrimè & post exercitationem, aut quum diu decliues hæ partes fuerunt. Is tumor si premitur, fossulam quæ tardè rursus impletur, habet impressi digiti vestigium: idemque sæpè tumor & ad fœmora, & ad scrotum peruenit, quique vesperi ingens in pedibus erat, mane omnem penè molem deposuit. Venter ad contactum crassus est, nihilo tamen ferè

Hydrops.

λευκοφλεγματία.

plus tumoris huic, quam cæteris parti-bus ineſt. Corpus ſiquidem æquabi-liter molle, laxum, ac pallidum eſt, i-demque enerue, ac languidum minimis laboribus frangitur. Ipſe trahitur a-ceruatim ſpiritus, maximèque ſumptis epulis, febris item lenta continenter af-ficit: pulſus vndoſus eſt, & paruus, & cre-ber, & inæqualis: deiectio cruda, & non ſæpè ſubcruenta eſt: vrinæ albæ, tenues, aquoſæ. Hoc genus hydropis ferè diu-turnas febres excipit, vitioſumque ven-triculi habitum, & nimium compreſ-ſos nimiumúe fluentes tum menſes, tum hæmorrhoides: adhæc ſpiritus longam difficultatem, & immodicam vigili-am. Idem pueris ſæpius quàm adul-tis inſidiatur, ſolaque magnitudine à pituitoſa differt cachexia, quod in il-lo plus, in hac minus tumoris inſit. Ferè autem fit vt qui ſic laborant, mo-dò rectius ſeſe, modò peius eodem et-iam die habeant. Morbo autem in-cipiente, ſi aluus ſponte profluit, prin-cipium ſecundæ valetudinis facit.

Ἀσκίτης Proximum eſt notas, quibus Aſcites deprehendatur, proponere. Venter, to-tumq;

tumq; abdomen cum quodam grauitatis ſenſu intumeſcit, & quum impellitur, ſonum collectæ permotæque intus aquæ præbet, qualis ab vtre non omnino aquæ pleno redditur. Hic tumor totus modò intra ſpacium abdominis includitur, modo pars eius aliqua in ſcrotum, & in fæmora, & in pedes delabitur, maximeque poſt corporis exercitationem. Sæpè etiam & ad pectoris penetrat ſpacium, & intra ipſum etiam vterum, vtique cùm iam magnꝯ morbus, & vetus eſſe cœpit. Vbi premitur tumor, ſpiritus fit difficilis: Ferè autem ſemper vehemens adeſt ſitis: pulſus paruus, frequens, ſubdurus, atque tenſus eſt, vrina perpauca meitur, eaqve ferè craſſa & rubicunda eſt, vtiq; ſi ab iecinore ortum primò malum fuit: totum autem corpus dempto ventre, extenuatur, ac veluti liqueſcit: ſubinde etiam febricula corrupta intꝯ aqua naſcitur. Hic iſte hydrops ferè duros veteresque meſenterii, iecinoris, lienis, vel vteri excipit tumores, itemque ardentiſſimas febres, & ex viſcerum noxā contractam, diuque immoratam auri-

ginem. Idem infrequentior pueris est, quàm adultioribus. Fereque eos etiam adoritur, qui propter viscerum ruptam vel exesam venam, crebrò sanguinem vel vomitu, vel aluo reddunt.

Superest modò novissimum hydropis genus quod à flatibus oritur, & ob id τυμπανίας Græcis appellatur. Venter, etsi minus quàm in Ascite habeat molis, ita tamen tenditur vehementer, vt digito percussus tamquam tympanum sonet: idem parum fluctuat, sed leve murmur: ac quendam veluti rugitum exhibet: frequens ructus desiderium est, eoque ædito levari aliquantulum homo videtur: pedes non vsque adeo, vt in cæteris generibus tument: reliquum corpus extenuatur. Sæpè hoc malum ventriculi & coli inflationibus, itemque longis febribus successit. Illud rectè ab Hippocrate animadversum video: quibus tortiones, & circa vmbilicum, circaque lumbos dolores sunt, qui neque medicamentis, neque vllo alio modo solvuntur, ijs in hoc ipsum genus sicci hydropis ista consuesse firmari. Ascites atque Tympanias sic à Leucophlegmatia differunt.

Τυμπανίας.

In

In hac totum corpus laxa mole æqualiter crescit, venterque nihilo plus huius, quàm cæteræ partes habent. At in illis prioribus, solus venter attollitur, estque aliquis pedibus tumor, sed reliquum corpus emacrescit. Pulsus ab Leucophlegmatia vndosus est, mollis, & latior. In Ascite parvus, creber, subdurus, ac tensus. In Tympania longior, celerior, creber, non imbecillus, subdurus, ac tensus. Illa ferè omni hydropi communia sunt. Vbi his nondum quidem est, sed vt fiat metuitur, solitas naturæ vacuationes præter modum compressas esse, potissimum hæmorrhoides atque menses: aut contrà aliquid ex his ipsis æquo plus vel diutius ferri: adhæc vel durum in iecinore atque liene tumorem, vel auriginem, intestinorumúe lævitatem inveterascere, neque idoneis tolli remediis potuisse: prætereà diu malos succos, malumúe corporis habitum fuisse (illud Græci ἀκοχυμίαν hoc καχεξίαν dicunt.) sed & inter hæc vel testiculos interdum intumescere appetentiamúe modò ingentem, modò nullam esse. Vbi verò morbus invasit, inferiora corporis à

ventre ad pedes vſque tumorem exh
bere, ſpirandique eſſe difficultatem,
colorem hominis vitiari ex virore ſci
eet albicantem: adhæc cibi incide
faſtidium, itemque ſitim, ac ſiccam tu
ſim, tametſi prior illa magis peculia
ſit Aſciti, & tuſſis arida Tympanitæ.
què communia ſunt ſemper in h
morbo iecur affici, & humoris nimia
abundantiam eſſe, ob quam ne vlce
quidem in corpore facilè ſeneſcunt.
Hydrops ſæpè per ſe incipit, ſæpè alt
vetuſto morbo, potiſſimum quartan
ſupervenit. Ferè autem eum aqua r
pletum iri timor eſt, cui ſanguis vbe
tim ſuprà infraùe erupit, itemque f
bris acceſſit: ex quo caſu vix quiſqua
evadit. Tutius laborant hi, quib
magni modò fiunt tumores, modò ru
ſus occuluntur. Verùm decipit ea ſa
pè res ægrotos, penituſque facit, vt cu
rationes negligant medicorum, ac pe
reant, fiducia ſecundæ valetudinis fall
Securior cenſetur hydrops, qui lien
quam is, qui iecinoris ſecutus tumore
eſt. Securiſſimus, qui nullo antece
dente morbo cœpit: utique firma viſce
Ei

ra sunt: si spiritus facilè trahitur: si nulla aut tussis, aut sitis, aut lingvæ ariditas est, præcipuè à somno, quo tempore incidere illa maximè solent: adhæc si nullum cibi fastidium, eoque sumpto, nulla homini molestia est: si is ipse accepto medicamento, moveatur: aut si excrementum fundit: molle ac figuratum: si vrina mutatione potionum, aut epotis medicamentis, ipsa protinus demutatur: si homo expers doloris, & caloris & lassitudinis est, morbumque facilè sustinet. Qui omnia hæc habet, is tutò laborat. Bonum autem est, tumores in extremis tantum partibus esse: optimum est nusquam esse. Cita quoque aluus, quæ levat morbum, vtilis est; quæ gravat, prorsus inutilis, atque perniciosa est. At verò summum periculum significatur, si is morbus calidum siccumq; corpus, ac simile iecur occupat: si ex acuto morbo cœpit: si durum iecinoris aut lienis secutus tumorem est, sic enim nunquam, aut certè vix vnquam sanescit. Metus autem augetur, vbi in eodem morbo sicca tussis oritur, aut

fluxio sanguinis, alteriusque qui hominem non levat humoris, maximè si spiritus manet difficilis, & ipsa vertitur in tormina deiectio. Tum enim ægrum proximus ferè tertius dies tollit. Tutum quoq; non est comitiales affectiones accedere, malè olere spiritum, itemúe sputum, aut sudorem, aut vniversum denique corpus: adhæc vbi febris quoque accessit, vrinam modicam atque turbatam esse, aut, vbi aqua iam medium corpus implevit, sanguinem sursum, deorsumúe aliqua parte prorupisse. Præterea sublatum morbum, sæpius, & brevibus intervallis reuertisse, multoque magis idoneis agitatum remediis remittere non potuisse, stabilemque, & inconcussum corpori inhærescere. Ad extrema ventum est, vbi sub infirmis viribus incipit profluere aluus, simulque ingens spirandi difficultas vrget: vbi prava vlcera grandiaque in ore, gingivis, tibijs, aut alia denique corporis parte oriuntur, vbi veluti concretus sanguis ab alvo deijcitur: vbi vrina diversis matulæ regionibus diversos colores exhibet, sic vt infernè rubra,

rubra ſit, ſupernè livida, aut contrà. Cita quoque mors occupat, ſi cùm quis ſecatur, aut vritur, aqua ex ventre ſimul, ſemelque omnis effuſa eſt.

Iecinoris atque lienis vulnus, ſi ſumma tantum parte acceptum eſt, hæc infert. Ad ſpinam præcordia reducuntur: ſanguis vomitione, atque deiectione redditur: in latus dolor pungens incidit, qui in nonnullis ad iugulum etiam pervenit; inter hæc ſæpè anima deficit, oriturque febris, atque alui profluvium. Si æger primis diebus non moritur, ſpacio conſumitur, ægenſque nutritionis contabeſcit. At verò quum altius intra viſcera mucro deſcendit, ſanguis, qua parte præcordiorum vulnus illatum eſt, copiosè profluit, ſequiturque bilis vomitus: ipſe æger lubens, ac quadam voluptate in ventrem cubat. Hinc animi oritur defectio, quæ ſæpè gravis recurrens, orto frigido ſudore occidit.

Vulneratio iecinoris & lienis.

Obseruationes in vitiis renum, & vesica vtiles.

Renum inflammatio.

RENes vbi affecti sunt, diu male habent, præcipueque in senioribus. Eorum inflammatio, quæ tamen admodum infrequens est, his sesignis prodit. Assiduè febris tenet, & sine certo ordine, ea modò increscere modò minui videtur: dolor grauis a pulsans cum vehementi ardore, paulò nothis costis altior, in dorso versatur eiusque tractus inde ad iecur vsque, dexter ren laborat, peruenit: deorsum ad vesicam, ad naturalia, ad pectinem & ad fœmora peruenit, magisque si vitium in rene sinistro est. Hic ipse dolor sternutamenta, atque tussi intenditur. Idemque aliàs continenter hominem fatigat, aliàs interualla quibus mitescit habet. Adeò verò in quibusdam effrenatus est, vt animi occupentur defectione, & fusis sudoribus labefiant. Inter hæc ingens est cibi fastidium, itemq; nausea, & stomachi dolor, & crebra bilis vomitio: venter a-

ctis

ctiſſimè comprimitur, ex quo is etiam inflatur, & ſurſus ſurſum per os aſſiduè extundit: vrinæ reddendæ difficultas, at aſſidua cupiditas eſt, eaque frequenter quodam cum ardore promanat, primum tenuis & aquoſa, in qua nihil ſubſidet, hinc magis rubra, tandem autem craſſa, & mucoſa. Sæpiſſimè autem extremæ partes, maximeque pedes refrigeſcunt, propinqno cruri ſtupor ineſt, ac vix erigi homo poteſt, vel pedibus incedere. Facilior etiam ægris in latus infirmum decubitus eſt, facilior ſupinis, quàm pronis. Id profectò genus morbi concoctione proba maturuiſſe, iamque penitus ſanatum eſſe, finitis doloribus cognoſcitur, & vrina multa, craſſaque, in qua quod ſubſidet, bonum eſt, vimque finiendi morbi habet. At verò periculum nunciatur, ſi frequens bilis vomitus eſt, longeque magis delirium terret, ſi ſimul etiam extrema inalgeſcunt. Certa mors eſt, quum ren præ nimio tumore diſrumpitur. Iam autem vbi inflammatio adhibitis remediis non ceſſit, dolorque in loco pulſans & grauitas manent, febriſque

que non minuitur, imo potius increscit, sed & crebrum simul meiendi desiderium, magnaq; difficultas est, scire licet, suppurationem intus fieri, quæ vbi iam consummata est, manet quidem grauitas in rene, at dolor mitescit, minorque redditur febris. Vbi erupturus abscessus est, homo inhorrescit, sequitur vehementior & febris, & dolor. Vt primum is erupit, protinus hæc ista conquiescunt: tum vrina crassa, turbida, subcruenta, & multa profluit: cum qua si pus album, leve, æquale, & odoris non mali fertur, certam bonæ valetudinis spem facit.

At si id ad intestina quoque diuertit, aut alioqui cum vrina redditum malè olet, liuidumque est, & inæqualiter mucosum, scire licet malum esse, ex eoque grauem intus exulcerationem significari. Ferè tum quoque carunculæ quædam perexiguæ ex putri renum substantia quasi capilli cum vrina efferuntur. Iam autem non sæpè curata perperàm inflammatione elapsis maturationis temporibus, febris omnis dolorque cessant, durus autem tumor cum multa

ulta loci grauitate relinquitur. Cuius
peti indicium inde debet, quod fine
solutione materiæ fine suppuratione
dolores conquieuerunt, & quod diu v-
na aquosa, & pauca fertur, quoque
xæ, & quæ his sunt partes inferiores,
pent, impotentes fiunt, atque ema-
escunt. Is profectò casus extra spem
mnem medelæ est. Itaque interposi-
spacio, in hydropem vertitur, & oc-
dit.

Tormentum à calculo renibus illa-
m, sic innotescit. Acerbissimus at-
e more infixi aculei pungens dolor
renem incumbit, eaque sede stabilis
hærescit, nisi quod interdum per ilia
sus coxendicem, vel ad testem pro-
inum excurrit. Nullus foris tumor,
: spina ægrè flectitur: crus quod è
ecto est affecti renis, aliis stringi-
, aliis quasi obtorpescit: frequens est
ctus, & ingens cibi fastidium: sub
ximis doloribus vomitus fit, pri-
um pituitæ, mox bilis flauæ, ac tan-
m etiam æruginosæ, post quæ dolores
tescunt: aluus astringitur, eademq;
ia renem fece vel flatibus premit,
do-

Renum calculus.

dolorem auget: quod si fortè ea sol
tur, cum spiritu excrementum subb
osum reddit. Cùm quis aut in ægr
decumbit partem, aut cibo vacuus
dolores leniuntur, cùm in contrari
cubat, aut cùm sumptæ epulæ desce
dere iam ad intestina incipiunt, om
no exaugentur.

Vrina veniente accessione pauca,
nuis, & diluta est, moxque cresce
tormento, tota subinde cohibetur.
excusso è meatu vrinario (quem
οὐρητῆρα græcè dicunt) lapide, vrina
piosa, crassaque profluit, in qua r
dent arenulæ multæ, & subinde gran
ores, & inæquales calculi, aut hor
confractæ partes. Eadem interd
bullat, & malè olet, quodamque se
ardoris crebram mictionem facit: n
rarò etiam quasi sanguinem trahit, r
ximè si labor aut equitatio durior
tecessère. Qui huic morbo obn
sunt, his multo tempore vrina ferè c
sa, subrubra, cum densa, tenaciqu
spuma redditur: quæ aliàs sedim
tum habet rubrum, subuiscosum, a
nosumque; aliàs turbida perman

c

iæ si panno percolatur, in eo simi-
m propositi sedimenri sordem depo-
it. Huiusmodi vrina sæpè multis
anis nullo vitæ incommodo fertur, si-
renum dolore, sine ulla alia calculi
ota: verùm tandem subitò præter o-
nem opinionem acutissimus dolor in
nem incidit, simulque aluus astringi-
ir, & crus quod è directo est, stupet.
dolor ex interuallis sat longis sæpius
dit, idque interdum sine calculi ex-
retione, tumque vrina crassa, ac tur-
ida est, propterque prægressam du-
um fortè equitationem, interdum
ruenta. Scilicet sola sanguinis mictio
epè renis calculum patefecit, qui neq;
olore, neque ullo alio indicio signifi-
abatur: adeò, vt ne subesse quidem
utaretur. Quum autem renis dolo-
em calculi sequitur excretio, is, vbi in
aput impegit ductus vrinarii, penitus
fficit vt vrinæ meiantur tenues, pau-
æ, subaquosæ, & haud rarò etiam co-
ibeantur; vbi verò vel remeat hinc in
auum renis calculus, aut certè vbi fo-
as in vesicam excutitur, protinus ea
edditur vrina, quam modo proposui:
vt

vt rectè dixisse Hippocratem exil
mem, repentino renum dolore, cu
mictionis defectu, calculorum, aut
crassarum vrinarum excretionem po
tendi. Non rarò calculus adeò gra
dis est, vt è renum substantia, in qu
gignitur, pelli in cauum non possit.
taque id temporis vix vllus dolor ines
sed vrina fertur crassa, turbida, subr
bra, qualem descripsi. Et quidem
validus labor, aut dura inciderit equ
tatio, non solùm huiusmodi vrina red
ditur, sed etiam ferè cruenta, in qu
quod subsidet, quasi sanguis est in gru
mum concretus. Vbi propulsus in
vacuum renis calculus est, is si grand
est, deorsum latus meatum obstruit v
rinarium, ipsamque adeò intercipit v
rinam, vel certè reddi paucam facit
eamque solito tenuiorem, & subaquo
sam, simulque acutissimum dolorer
mouet: ubi minor est, quam ut mul
tum impingere in iter vrinæ, cùm in
hoc descendit, possit: itemque vb
grandis est, & in cavo renum content
hucque recens è substantia trusus, non
dum ad vrinæ meatum impegit, vrin
fer

tur crassa, turbida, rubra, aut subli-
a, obscura. Porro leues calculi, &
indi, non æquè difficulter, vt ob-
gi, & asperi, excluduntur. Non
nibus autem eadem magnitudo, vel
ma, vel aspretudo. Quibus vetusti
n renum dolores sunt, quoniam vri-
itinera magis patent, hi grandiori-
s calculis potius torquentur, medio-
bus non item. Quibus nouum id
ium est, aut certè rati eius dolores
re, hi minimo etiam calculo cruci-
tur. Omnibus autem renum cal-
is ferè color subruber est: quanquam
rulenti renes albos etiam calculos e-
unt: sed & aliàs nigros & pallidos
sse eiectos constat. Quo vrina sub
c morbo magis aquæ similis est, &
o diutius sic fertur, minusque sedi-
enti habet, eò duriores in rene cal-
los, & magis confirmatos, magisque
pelles esse sciendum est. Tametsi v-
na vix vnquã clara ab his meitur, qui
uioribus renum doloribus sunt op-
rtuni. Idem tormentum frequenti-
est pinguioribus corporibus, itemq;
nioribus, vix vnquam autem pueris
accidit,

accidit, rarò ad adultam ætatem pro-
ctis. Infrequens etiam est iis, qui
pius vomunt, & aluum non imped
habent. Vt omnia renum vitia in
ne difficillimam curationem accipiu
sic hoc ipsum quod proponitur, plan
nullam. Idem omnium est, maxi
hæreditarium, adeò ut vix vnqua
calculi effugiat tormentum, quisq
parentum occasione huic expos
morbo ab naturæ ortu fuit.

Renum exulceratio.

Cùm alijs de causis, tum maxi
propter calculum exulcerari renes
lent, id quod his notis ostenditur.
rina crassa, turbidaque est, & per la
res plus coloris habet, in hac sedim
tum per quietem fit crassiusculum, tu
que reliqua vrina ferè inclarescit.
recens vlcus, simplexque est, cruo
cum vrina fertur: si cavum ac sor
dum est, crassior vrina fit, & alba,
fœtida, vereque purulenta, lacti n
admodum dissimilis: in hac aut
ipsum subsidet pus: *vbi altius vlcus
sedit & sine modo sordidum in fistul
abit, in hac ipsa quam proximè a
vrina, crassamentum quoddam su*

t vifcidum & coharens, narium mu-, *aut out candido perfimile.* Inter
ec ipfe fæpè ren ita perediтur, vt pus
embrana eius ambiente tanquam
arfupio, multiq; item calculi obvol-
ntur.

Hinc etiam in venas pus delatum,
alum efficit corporis habitum, qualis
tecedere Leucophlegmatiam con-
euit. Interdum etiam inter perito-
ei fluctuat membranas: non fępè et-
m eo ipfo tota ventris, lumborumque
gio impletur, & fubinde vomitu, vel
vo fincerum redditur. Iam verò pér
nnem penè morbi decurfum vrina
odò non ægrè meitur, modò gutta-
n deftillat, affidueque ad mingen-
m quodam irritamento invitat: do-
r lumbos exercet cum aliquo gravi-
tis fenfu. In hoc atem vitio fi poft
ictionem puris, fanguis meitur, indi-
m gravis erofinis præbet. Vlcus
num & veficæ, vbi longa (quod ferè
) vetuftate occupatur, nunquam fa-
fcit.

Eft etiam animadverfio in mictione *Cruenta à renibus mictio.*
nguinis è renibus profecti neceffaria.
Sem-

Semper is vniuersæ vrinæ sic temper
tur, vt hæc quasi dilutus esse putetu
sanguis, idemque protinus subsidet r
bicundus, liquidus, ac minimè concr
tus. Quod quidem vesicæ causa dic
à cuius musculo qui cruor dimanans
& in cavum vesicæ lapsus inde emeitu
vrinæ non æqualiter miscetur, idemqu
vbi subsedit, in grumum mutatur:
calculus in causa cruentæ mictionis e
(id quod ferè semper, nisi casus aut ic
intervenit, incidit) notas attendere
portet ei vitio peculiares. Tametsi sa
pè cruenta mictio calculum sola det
xit, sine renum dolore, aliove ei
morbi indicio. Si rupta intus vena e
sanguis vbertim, & subitò, in opina
terque profluit: simul casus violent
antecessit, sive ictus aliquis est, sive gr
ve onus levavit, sive ex alto cecidit, a
quid huiusmodi perpessus iniuriaru
est. Rarior omnino ea sanguinis
mictio, quæ à renum pendet imbecil
tate, vel quæ venarum in ijs adaperti
nem sequitur, vel iecinoris vim inf
mam vel consuetæ inanitionis de
ctum, vel vitam summi ocij comp
te

m, vel membri alicuius amputatiom. Non rarò cruor ab erosis exulratisque renibus destillat, tumque ulatim is, & cum pure aliquo mistus it, idque diutius durat. Itaque cùm upto renum abscessu is etiam cum re descendit, propterea ab vlcere reim non reddi intelligitur, quòd eius ictio non diu trahat: sed ferè intra rtium diem cesset. Sanguinem sæusminxisse cum febre, & dolore, mam esse Hippocrati placuit: tum aum præsagire licet futuram puris mionem, eodemque tempore febres missuras. At rarò cruorem cum vna ferri, idque sine dolore, sine febre, on vsquequaque esse periculosum, im autor iudicauit: quod per lassitunes ferè incidit, quæ inde protinus lvuntur.

Vrinæ fluor, qui Græcis διαβήτης ppellatur, tum subesse dicitur, cùm otio non multò post, quàm sumpta t, nihil ferè demutata immodicè sub quæ specie cruda meitur, ingens sitis ontinuo afficit, quæ potatione sedari ulla potest: quod bibitur sæpè, id ma- *Vrinæ fluor.*

iore copia meiendo redditur, quàm qu
ſumptum fuit. Itaque totum etian
corpus eo modo conſumitur, ac velut
liqueſcit: quanquam nonnullis lumb
& coxæ & teſtes maximeq́ue pedes le
viter intumeſcunt: viſceribus etiam a
liquis ineſſe æſtus videtur. Id gen
mali, vbi incidit diturum eſt, & à re
nibus pendet. Cùm recens eſt, cura
interdum poteſt, cùm in vetuſtatem in
cidit, nunquam poteſt: ſed corpus l
que facit, atque marcore conſumit.
dem vitium rariſſimum eſſe volunt
Nobis per omnem vitam non niſi ſem
apud Neruios, quum illic Medicin
artem exerceremus, obſeruatum fuit.

Renum vulneratio.

Vulneratis renibus dolor ad inguin
& ad teſticulos deſcendit, & vrinæ di
ficultas eſt, eaq́ue cruenta redditur: In
terdum etiam cruor fertur.

Priuſquam veſicæ attingam vitia
tabem hoc loco dorſalem proponam

Tabes dorſalis.

Graue genus morbi, quod noſtri hom
nes non animadverterunt, ipſe luc
lenter memoriæ prodidit Hippocrate
nos inter curationes ægrorum non ſ
m

mel obſeruauimus. In caput vehemens & acutus incidit dolor, ex eoque nonnullis ſupernè deſcendere veluti formicæ videntur. Dolet etiam collum, & lumbi, eorumque muſculi, & crurum articuli, ſic vt inflecti interdum non poſſint: aluus pigra atque impedita nihil reddit, & vrina difficulter meitur: quum autem vel aluus, vel vrina redditur, profluit genitale ſemen multum ac liquidum, idemque fit per ſomnum, ſiue vtitur aliquis fœminæ conſuetudine, ſive caret: ſemen etiam in vtero non manet: per vehementes itineris labores, maximeq́; ſi altior locus ſuperandus eſt, corpus ſummè labefactatur, ſpiritus fit difficilis, caputque graue eſt, & aures ſonant. Qui ſic laborat, febre caret, &, quanquam nullo urgetur cibi faſtidio, eius tamen nullũ fructum ſentit, penitusq́ue conſumitur: idem incipiente morbo quietius ſeſe atque rectius habet. Quò autem magis is ipſe morbus inueteraſcit, eò magis omnia homo dolet: & crura velut ab aqua inter cutem intumeſcunt: nonnullis vlcera á lumbis emergunt,
 quo-

quorum alia ſaneſcunt, alia rurſus enaſcuntur: tandem orta graui ſuffuſione, homo penitus occæcatur. Exercet hic morbus præcipuè cùm recentes ſponſos, tum alios, qui nimium Veneri indulſerunt. Illud quoque à nonnullis obſeruatum eſt, intermittere aliquando hoc vitium, & denuò redire conſueſſe: quod per ſeptennia fieri quidam medicus, quem hoc affectum, occæcatumque morbo noui, tum in ſeſe ipſo, tum in pleriſque aliis animaduertit.

Veſica calculus. Graue inprimis tormentum calculi veſicæ eſt, quod & diu trahit, & quibuſdam interuallis ſæpius recurrit. Vbi id autem incubuit, grauitatis ingens ſenſus (ſi grandior calculus ſubeſt) magiſque ad motum corporis, vel quædam quaſi titillatio circa pubem & perinæum verſatur: vrina cum mictionis aſſidua cupiditate difficulter redditur, fitque quoddam veluti ſtillicidium, ſic vt vix poſſe cohiberi vrina videatur: quæ tamen, vt primum cœpit perrumpere, quàm mox tota intercipitur, inciditque hoc modo interciſa mixtio. Inter hæc dolor

dolor toto colis meatu versatur, sæpeq; is sola in glande est, post extremam mi-ctionem grauissimus. Id temporis al-uus deiici velle videtur: promptius in nonnullis si recti sunt, quàm si supini cubant, vrina exprimitur, vtique si grandior intus calculus hæret: alii in-clinati emingunt, colemque contre-ctando atque extendendo remedium doloris quærunt. Fœminæ extrema pudenda manibus crebrò scabunt, &, admoto à vesicæ cervicem digito, cal-culum subinde sentiunt. Multi etiam mediis doloribus pedes inter se iteratis vicibus implicant. Si vrina prodit, ea alba, crassa, & turbida redditur, cui se-dimentum inest purulentum, vel mu-cosum: Interdum etiam sanguis, aut quid cruentum concretum trahitur. Hoc genus morbi sæpius pueris accidit, quam adultis: sæpius viris quàm fœminis. Calculus vesicæ magis albicat, itemque grandior, & durior est eo, quem renes extruderunt. Minor facilius in vesicæ impingit cer-uicem, vrinamque pertinacius retinet, quàm is qui maior est: hic enim vel a-

pto corporis positu, vel intromisso in strumento, inde non difficillimè depel litur.

Non leue periculum in quouis cal culo vertitur. Immensis enim fractu doloribus, & propter obstructum ite suppressa nimium vrina extingui hom potest. Haud rarò animaduersum est à vesicæ calculo data vel tenesmi, ve procidentis infimi intestini principi fuisse. Multos constat esse repertos qui sine dolore calculum diutissimè in tus fouerunt.

Vesica inflammatio. Nullus æquè metuendus casus inci dere in vesicam potest, vt inflammatio quæ non in huius partis (vt fortè ali quis existimet) substantia: sed potiu in ceruicis desigitur musculo. Febri acuta cum multo æstu mouetur: infr perinæum, suprà pecten, atque pube latè dolent: interdum his locis rubor ardor, atque distentio accedunt, quæ o mnia à pube ad ipsum vsque perueni unt vmbilicum: frequens desidend cupiditas, summaque difficultas est: v rina ægerrimè excluditur, sæpè tota di utius cohibetur, maximeque cubante æ gro:

gro: interdum guttatim maximo conatu deſtillat. His accedunt vigiliæ, delirium, vomitus bilioſus, & extremorum frigus. Perrara eſt veſicæ inflammatio, pueris magis familiaris, à calculi ſcilicet tormento illatis iniuriis. Metum minuit vrina purulenta, cui ſedimentum album ac leue ſit. Si dolores in hoc morbo non ſoluuntur, neque veſica molleſcit, periculum eſt ægrum primis circuitibus moriturum. Nulla etiam euadendi ſpes eſt, vbi febris acuta diu immoratur, ſimulque vrina, & alui deiectio prorſus retinentur: aut vbi vrina nullam exhibet notam concoctionis, vnaque dolores magis indies ingraueſcunt. Inter quæ ſæpè ultrò lethalis oritur gangræna, ex qua vix vnquam quiſquam euaſit. Vbi ſuppurare malum incipit, (quod certè graue eſt) omnia fiunt atrociora. Quod ſi antè erumpere id, quàm pereat æger, contingit, dolores cæteraq; miteſcunt omnia, ipſaque vbertim vrina, cum pure fertur. Viſus eſt hic abſceſſus viam ſibi per perinæum patefeciſſe, qua parte vrina elapſa per anum omnis ferebatur.

Cruenta è vesica mictio. Cum multis de caussis, tum maximè propter vehementes in excludendo calculo nixus cruor è vesica ferri consueuit: is vrinam, non totam undique perfundit, & cùm per quietem subsedit, concreuisse in grumum cernitur: eius subinde cruoris pars aliqua sine vrinæ mictione elabitur. Ferè autem sub eo vitio vrina paullatim veluti stillicidio quodam exprimitur, eademque dolorem exiens mouet, ac veluti colis radicem adurit. Cæterùm grauissima quæque incidere sanguine intra vesicam concreto solent: nam crebrò animа deficit, ipsaque fit exigua spiratio & pulsus obscurus, paruus, & frequens: oritur etiam multa nausea, animi anxietas, & frigidus sudor. Hinc totus homo fit imbecillus, & pallet, & extremis partibus refrigescit. Vtplurimum autem aliquis antè incubuit in vesicam violentus casus, quem aliquandiu sanguinis secuta mictio est, subitoque sine certa causa desiit. Tum verò subinde rigor incidit, cæteraque protinus post hunc sequuntur signa, quæ modò proposuimus. Tardius cruenta mictio ve-

[...]ficæ affectu nata curantur, quàm quæ [...]superioribus locis profecta est.

Comprehensis veficæ malis, haud ra[...] eius succedit vlceratio: maior qui[...]em atque grauior in ceruicis muscu[...], post abscessus ruptionem ab inflam[...]atione relicti: leuior autem in vesi[...]æ corpore, quàm fortè exulceratio[...]em, vel acrior vrina, vel offendens [...]alculus fecit.

Vesicæ exulceratio.

Si ex abscessu vlcus mansit, id cauum [...]t ac sordidum, vnde aliàs sanies, ali[...] multum fœtidi puris cum vrina [...]crassa fertur, in qua idipsum per quie[...]em subsidet. Iam verò si interior ve[...]cæ pellicula leuiter abraditur, crassa [...]uoque vrina est, quæ exiguum modò [...]uris, modò cruoris trahit: &, cùm [...]aulò altius vlcus insedit, pelliculas, & [...]urfuracea quædam ducit. Hæ pelli[...]ulæ magis crassæ, albæ, magnæque [...]unt, si vlcus in altiore vesica est: si [...]uxta vrinæ ductum atque fistulam, mi[...]us albæ, magisque tenues, & paruæ [...]edduntur. Ingens in proposito ca[...]u mingendi cupiditas est, sic vt teneri [...]rina vix possit, tumque grauis dolor [...]

pubem & perinæum exercet, maximeq
hic nouissimam sequitur emictionem.
Idem etiam dolor vbi quis sese erigit,
augetur. Quod si serpens sit vlcus at-
que depascens, aliquis etiam subinde
cruor cum sanie, pureque fœtido in vri-
na cernitur. Sæpissimè quoque vlce-
re admodum sordido, maximè si à Ve-
nereo seminis profluuio id natum fuit:
quædam veluti filamenta in vrina ver-
santur, primùm tenuia, mox ita crassa
vt spissam quoque vrinam faciant: tan-
dem crassus & viscidus veluti mucus
quale candidum oui est, subsidet. Quæ
proximè dixi filamenta, longo post
tempore, quanquam vlcus curatum est,
cum vrina feruntur.

Inter renum & vesicæ vlcera sic di-
stinguitur. Renibus ita affectis, non
æquè difficulter vrina redditur, & quod
ex his deteritur, rubet, seu tenues trahũ-
tur carunculæ, seu filamenta capillis si-
milia: minor etiam incidit dolor, sæ-
piusque cruor, & maiore copia meitur,
magisque toti vrinæ permistus est. At
verò exulcerata vesicâ, maior fit vrinæ
tum cupiditas, tum difficultas. Quic-
quid

quid decedit, album est: (nisi id tamen renibus hic descendit) dolores magis urgent: minus sanguinis, minusque vrinæ misti fertur. Cæterùm si is vrinæ meatus, quem οὐρητῆρα Græcis appellari dixi, exulceratur, vrina subcrassa est, particeps moti cruoris, vel certè puris, quod capillorum specie natat in vrina. Æquè etiam sub hoc casu pelliculæ, ac quædam quasi furfuracea redduntur: sed dolor inter renem, & pubem versatur. Vlcera renum, aliorumque vrinæ itinerum promptiùs, quàm vesicæ sanescunt. In senibus nullam penitus hæc ipsa curationem habent, in aliis ætatibus difficillimam.

Varia fieri noxa in reddenda vrina solet. Ea enim aut paulatim destillat, aut summa difficultate redditur, aut denique prorsus cohibetur. Primum Græci στραγγουρίαν, alterum δυσουρίαν, postremum ἰσχουρίαν nominauerunt. Priora duo leniora esse possunt, Tertium grauissimum, ac, si diutius immoratur, mortiferum est. Vbi superioribus inhærescit vrinæ ductibus obstructio, in lumbis doloris est aliquis *Vrinæ retentio.*

 vel

vel grauitatis sensus, notæue affecto-rum renum antecesserunt: vesica ina-nis nihil vel dolet, vel tumet, neque quicquam vrinæ adhibito instrumento reddit, quare ne vllum quidem mictio-nis vrget desiderium. Contrà hoc i-psum maximum est, cùm vesicæ obstru-cta ceruix vrinam impediuit, tumque pubes tota intumescit atque dolet, mul-tumque vrinæ intromisso ferro pro-rumpit. Ad suppressam vrinam si te-nesmus accedit, intra septimum diem occidit, nisi febris intervenerit, quæ li-quefactione iter vrinæ expediat. Cæ-terum in eo malo, quod δυσουρίαν vo-cari dixi, vrina difficulter, magnoque dolore redditur, idque interdum affa-tim, interdum paulatim. Stillicidium autem esse vrinæ dicitur cùm ea gutta-tim semper conatu quodam, at dolore aliàs nullo, aliàs vehementi, exprimi-tur. Id vitium si dolore caret, reten-tioni vrinæ finitimum est, sin minus, difficultati. Si vrinæ stillicidio vol-uulus accesserit, primis diebus septem hominem tollit, nisi febris quoque in-teruentu fluere vbertim vrina cœperit.

Vrina difficultas.

Vrinæ stillicidium.

Omni-

Omnino autem id malum senibus diuturnum est, iunioribus breuius, neutris nisi quid accedit) lethale. Quod si id sanguinis grumo, qui intus impegit, oritur, horrendum esse grauissimis casibus solet: nam natiuus homini color perit, pulsus fit paruus & frequens, & languidus, itemque totus subinde concidit: accedit rigor, febricula, nausea, defectio animi, frigidi sudores, & id genus alia, quæ concreto intra vesicam sanguine fieri diximus. Porrò nonnunquam inuitis vrina sine acrimoniæ & doloris sensu profluit, quod vitium in senibus curari non potest. Idem, si per febres incidit acutas, viribus iam infirmis, pestiferum est.

Vrina incontinentia.

Vbi vesicæ illatum vulnus est, dolent inguina, quæque iuxta pubem sunt loca intenduntur. Ex vulnere vrina fertur, aut certè pro vrina sanguis meitur. Accedit vomitio bilis, singultus, delirium, & horum sequax comes mors.

Vesica vulneratio.

Obseruationes in vitiis naturalium vtiles.

Profluuium seminis.

SEmper tædiorum, sæpè etiam plenum periculorum vitium, humani seminis profluuiū est, γονόρροια id Græci vocant. Semen præter voluntatem, præterque modum, sine pudendi tentigine, sine Venere, aut nocturnis imaginibus elabitur; idque adeo interdum diu & impense fit, vt interposito spacio, hominem consumat. Paulatim enim corpus labesit, cumque indies aliis id locis omnibus, tum maximè circa lumbos emacrescit. Ipsum verò quod ita fertur semen, crudum, aquosum, liquidum, tenue nec prorsus album est. Maximè autem id vitii eos adoriri solet, qui impuberem ætatem Venereis libidinibus corrupêre. Idem nostro seculo contagiosum esse cœpit, dignissimum scortatoribus flagellum, à quo recta ad morbum Venereum via est. Sub eo casu virus quoddam album aut subcitrinum per colem noctu atque interdiu latenter sine sensu elabitur: id interposito spacio admodum

fit

ſit putre, atque acre, ideoque ipſum etiam intus exulcerat penem. Id verò am factum eſſe dolor oſtendit, qui colem cum is erigitur, ſic afficit, vt veluti fune ſubſtringi videatur. Idem dolor per mictionem maximè cum ea fieri, vel incipit, vel deſinit, ſeſe prodit, ſic vt vel difficultas ſubeſſe vrinæ, vel calculus putetur. Is morbus tum viris accidit, tum fœminis: ſed in his frequentius eſt, ægriusque quàm in illis tollitur. In eo autem, cum vterino convenit fluore, quòd humor aſſiduè promanet: verùm diſſidet contrà, quod multo hic ſit craſſior, quodque vix vnquam deſit vlcus ab acri virulentoque natum excremento: adhæc quòd fuſis menſtruis, hæc iſta fluxio non deſinat, quum vteri fluor in ipſis menſtruis, & paulò pòſt ceſſare ſit ſolitus.

Quoduis colis interioris vlcus diu contrahere conſueuit: interdum ita ſit cauum, maximeque per Venereum ſeminis profluuium, vt foras etiam ad ipſam vsque penetret, emergatque cutem. Si id vlcus negligitur, non rarò carnoſum tuberculum vrinæ ductui in-

innaſcitur, itemque ex aggeſtis ſordibus quidam veluti callus verrucæ ſimilis: tum vrina vel retinetur, vel non pleno impetu fertur, ipſeque homo ſic ad omnem corporis poſitum vrgetur compreſſo pene, itemque intromiſſo inſtrumento tuberculum depræhenditur.

Σατυ-ϱίασις, & πϱια-πισμός.

Eſt etiam in cole vitium, quo is continenter erigitur cum laſciua quadam palpitatione, multaque opinione libidinis, σατυϱίασιν Græci nominauerunt. Eſt & eius pene generis aliud, quod πϱιαπισμὸν vocant: in eo arrectum aſſiduè pudendum ſine Veneris deſiderio, præter naturam increſcit, quodam quaſi tetano diſtentum. Raro id malum incidit, quo tolli etiam hominem poſſe nonnullis placere video.

Ramex.

Proximum eſt, ſcroti vitia proponere, in quibus inflammatio eſt, & ſine hac durus tumor, maximeque ramex, quē Græci κήλην, noſtri etiam Herniam vocant. Eius multæ formæ, multæq; eſſe cauſſæ poſſunt. Quum rumpitur aut etiam relaxatur ea tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus inteſtina

debuit, Græcisque περιτόναιον appellata est, protinus deuoluitur, aut omentum, aut intestinum, ac sensim ab inguine (nisi in eo tamen immoratur, tiumque τῆς βουβωνοκήλης gignit) scroti demittitur sinum. Commune est euidentem in scroto, vel in inguine tumorem, eumqve non permanentem esse, sed cursu, labore, satieta-, & retento spiritu crescere: iterumque resupino homine, vel sponte, vel per lenem digitorum impulsum eò quod intus est remeante, perire. Si quod descendit, omentum est, ægermè intrò reuertit, siue inedia fuerit rius corporis positus, atque figura: verò remeat, id penitus sine murmufit. Idem hic tumor si tangitur, inæqualis est, & mollis, & lubricus. Græid genus ἐπιπλοκήλην, nos Ramim omenti nuncupamus. Quod si intestinum illapsum scroto est quod vitim ἐντεροκήλην, id est, Herniam intestinorum appellant, tumor sine dolo-, sine inflammatione: modò minuir, modo crescit, itemque quiescente omine aut etiam vigili, sed tamen diutius

tius resupino, interdum ex toto per
verùm clamore, satietate, violento
corporis motu, propterúe graue tolle
dum pondus nixu crescit, frigore om
contrahitur, calore laxatur. Id te
poris rotundum est scrotum & tactu l
ue. Quod intus est, vbi premitur,
bricum est, & modò sponte, modò
leniter digito impellitur, quodam ve
ti rugitu ac flatulento murmure rec
rit. Vbi graue id vitium fit, inte
num accepto stercore vastius tumet,
vt retro compelli non possit, ex quo
su grauis oritur voluulus, qui tollere
iam hominem solet. Inter quæ dol
res magni, & scroto, & inguinibus
abdomini accidunt. Incipit subin
affici stomachus, sequiturque bilis v
mitus, primum ruffæ, dein viridis,
interdum ipsius etiam atræ. Cæ
rùm sit ne ex ruptione eius, quam d
membranæ Ramex ortus, an verò ex
xatione, certis internosci notis pote
Nam si intestinum ab initio protinu
atque vniuersim deuoluitur, prægre
sola violenta caussa, tumorque pr
grandis est, & minus æqualis: &

pinus homo eſt, ſi compreſſum inte-
num multo rugitu ſurſum recurrit, ite-
mque recto corpore protinus, vel tuſ-
vel retento ſpiritu delabitur, ſcire li-
t factam ruptionem eſſe. At laxa-
onis hæ notæ ſunt. Longiore tem-
oris tractu inteſtinum paulatim ma-
is magisque quamlibet ob cauſam
eſcendit, tumor æquabilior & magis
ſe in profundo deprehenditur, neque
liquo murmure id quod deſcendit, re-
urrit, neqve ita facilè vbi erectus ho-
no eſt, elabitur. Quin etiam ramex
x laxatione, vix vnquam extra ingui-
a procedit: ex eruptione autem, pro-
è ſemper in ipſum promouetur ſcro-
um. Ramex ex ruptione per initia,
rimis fortè ſeptem diebus, non difficil-
imè tollitur, maximeque in pueris: vbi
nueterauit, vix vnquam curari, niſi
manu, poteſt. Quod tamen auxilium
nceps, & plenum periculorum
ſt. Porrò ſcire licet, interdum ſimul,
& omentum, & inteſtinum poſſe de-
ſcendere, quod vitium Græci ἐπιπλο-
εντερoκήλην, id eſt, Ramicem omenti,
atque inteſtini vocauerunt. Iam verò
ſine

fine peritonæi offenſa aliqua,ſcroto a
cidere alia genera ramicis ſolent. Na
interdum aquoſus humor intus col
ctus, interdum caro increſcens, nec r
rò varicoſus tumor cauſam morbi hu
dedit. Cum aqua ſubeſt (quod vitiu
Græcis ὑδροκήλη, nobis aquoſus r
mex dicitur) tumor, quantum in ſe e
dolore omni caret, & firmus in inte
to ſcroto inhæreſcit, fame quidem, a
febricula, aut etiam de die, maxime
pueris vtcunq; extenuatur,at nunqua
ex toto tollitur. Idem tactui cedit,
paucior intus humor eſt: verùm vbi
multum creuit, æquè vt vter repletus
& ſtrictus digito renititur, & oppoſit
lumine,vt cornu pellucet. Quòd ſi i
vtraque parte ſcroti, hæc ipſa,quæ pro
ponimus, cernuntur, conſtat vtiqu
duplicem ibi ramicem aquoſum eſſe
Vbi diutius retenta intus aqua vehemē
ter computruit, ipſum etiam ſubindi
corrumpit teſticulum. Inſidiatur au
tem magis hoc genus ramicis iis corpo
ribus, quorum ſucci non boni ſunt
(Græci hæc κακοχυμικὰ nominaue
runt) & his etiam multo magis, quæ i
hy-

dropem inclinant. Quare extra-
per ferri vſum humore, facilè no-
denuo ingeneratur, niſi toti quoq;
pori adhibita curatio eſt. Ad hanc
nicis aquoſi ſpeciem non alienum
hunc quoque referre, qui ex flati-
s ortus, nimia diſtentione grauem
lorem mouet. Flatulentum appel-
i eum à quibusdam video. Rarò
dem, ſed aliquando tamen dura ca-
intra teſtium tunicas increſcit, idque
ium græcè σαρκοκήλη, id eſt carno-
ramex dicitur: cuius tumor etiam
petuus, vt in ſuperiore eſt, ſed pon-
e grauior, itemque durior, obſcuri-
coloris vbique eiusdem, neque pul-
us reſonat, idemque longiore ſpacio
nporis paulatim increuit. Supereſt
dò ramex varicoſus, qui græcè κιρ-
κήλη dicitur, durus, & ad modum
garum oblongus tumor, quem ſcire
t ægerrimè tolli remediis poſſe.

Inflammatione etiam affici nonnun-
am teſticulus ſolet: tumque acutus
lor, rubor, calor atque durus tumor
eſt, eaque omnia magis ſeſe foris
dunt, ſi inflammatio in ſcrotum ef-
fun-

Teſticuli inflammatio.

funditur: obſcuriora autem ſunt, m
giſque tangendo, quam intuendo e
plorantur, ſi vitium ſolum occupans t
ſtem in profundo occulitur. Prout
autem grauis eſt inflammatio, feb
etiam modò eſt aliqua, modò nul
Poſt malè curatum morbum, durus ſ
pè manet tumor ſine dolore, ſine calo
atque rubore, qui tumor nunquam ſ
rè auferri ex toto poteſt.

Vteri inflammatio. Proximum eſt ad vteri morbos tra
ire, qui & varii eſſe, & pleni tædio pe
culisque ſolent. Grauiſſimum eius m
lum inflammatio eſt, ea quidem q
totum vterum, non autem ſolam (qu
ſæpius fit) eius ceruicem occupat. V
hemens dolor atque pulſans locum v
get: isque ſi anteriora vteri magis a
ficiuntur, ad pubem peruenit & vri
difficultatem aliquam, vel ſtillicidiu
parit: ſi poſteriora magis inflamma
tur, aluus cohibetur, & dolor lumb
fatigat. Iam ſi in latere plus vitii e
protinus inguen intenditur, cruraqu
grauia difficulter mouentur. Se
per autem acuta febris ineſt, & mul
capitis dolor, magisque anteriore
p

arte, & circa radices oculorum. Do-
ent quoque cum distentione atque
grauitate imus venter, pubes, coxæ,
vicinæque his id genus partes. Lumbis
etiam multus infestus ardor est. Incipit
affici stomachus, doloreque & nausea,
& singultu sollicitari. Ipsa autem fœ-
mina adeò parum commodè in omnem
partem corporis mouetur, vt non sede-
re, non surgere, nisi summa difficulta-
te, non pedibus ingredi, nisi quadam
claudicatione possit. Eadem molestè
in id latus cubat, quod morbo caret.
Porrò si vteri ceruix inflammationem
sustinet, id quod frequentius fieri dixi,
abdomen dolet, ipsumque vteri os, ad-
moto digito durum occurrit, feruidum,
atque præclusum. Atque is sanè casus
reperire aliquam curandi viam pot-
est; prior ferè nullam potest. Non-
nunquam vteri inflammatio in
durum, sensuque carentem tumorem
desciscit: rarius in cancrum: sæpius in
abscessum: qui, simul atque fieri inci-
pit, pulsantem dolorem atque febres
exauget, hæque cum horrore crebrò
sunt, & nullo ordine exasperantur. Con-
fecto pure, protinus hæc ista paulùm

mi-

miteſcunt,iterumque cum abſceſſus rū
pitur, increſcunt: ac tum quidem aliàs
vrina cohibetur, aliàs aluus: interdum
tumore iuxta pubem attollitur,& qua
ſi inundatio profluentis rei alicujus in
tus ſentitur. Id temporis pus erum
pit, aliàs in vteri cauum, aliàs in abdo
minis ſpacium, ibique inter inteſtin
ſubſiſtens, copia imum ventrem di
ſtendit, ac veluti pondere onerat
Quod autem pus per vteri ceruicem
foras excluditur, id ſi album eſt, leue
æquale, & odoris non mali, ſanitas fœ
minæ redditur: ſi verò virulentum eſt
malè olens, & multis coloribus varie
gatum, ſcire licet rem in periculo eſſe

Vteri exulceratio.

Rupto atque exinanito abſceſſu, ſordi
dum vlcus manet: ſub quo acer mor
daxq; oritur dolor, ſanies, & colluuie
fertur, non eadem vſque copia, ſubſtan
tia atq; colore: odor huic modò graui
adeſt, modò etiam nullus, ſic vt ab albo
vteri fluore, id quod ita exit, profecti
eſſe credatur. Si in vteri ceruice malum
inhæreſcit, ipſo etiam deprehendi tact
poteſt: ſin altius inſedit, eorum qu
efferuntur vtendum nota eſt. Ergo
vb

ni simplex vlcus non à rupto natum
bscessu, interiorem vteri, aut eius cer-
tis pelliculam abrasit, aut modicè ex-
cauauit, humor paucus, æqualis, crassus,
albicans excernitur. Quod autem vl-
cus è rupto abscessu sordidum est, plus
eidem humoris fundit, at minore do-
lore. Vteri vlcus ita interdum mali-
gnum fit, vt serpendo proxima quoq;
loca erosione violet. Id Græci νομὴν
appellauerunt, estque hoc tum multò
magis sordidum, fœtidum, ac rebelle,
quàm primum fuit. Tum sub hoc casu,
tum sub duro, longoque vteri tumore
procliuis esse cancer solet. Dolor eo
tempore circa inguina, & imum ven-
trem, & abdomen, & lumbos versa-
tur: moles intus graues esse quasi pon-
dus aliquod videtur, iungiturque fe-
bris, non æque tamen ardens ea, vt in
vteri inflammatione: ipsum denique
malum maximè diuturnum est. Quum
exulceratio quoque cancro accessit, vl-
cus, præterquam quod dolet & durum
est, etiam labris est prætumidis, & ex
concreta sorde liuidis atque horridis.
Quod ex eo manat, id graueolentissimũ
M est,

est, tenue, nigrum, vel etiam fuluum. Hoc genus vitii, vel ipso iudice Hippo-crate, inanem omnem medicinam ex-peritur.

Interdum ex inflammatione neque resoluta, neque in abscessum versa, item que aliis de caussis durus nasci vteri tu-mor potest: idque modò totius huius, modo alicuius in eo partis. Is tumor tactu durus, atque renitens depreher-ditur, cui nullus aut certè obscurus in-est dolor, sed difficulter vel vrina, vel aluus redditur: & vbi recta fœmina est, graue pondus pudenda vrget, quasi fo-ras prolapsurum: totum corpus fit im-potens, ægreque mobile, maximè infe-rioribus eius partibus, sic vt difficil[is] admodum hoc nomine omnis incessu[s] sit: nonnunquam venter inflatur, & speciem hydropis (qui subinde tamen sequitur) præbet.

Vteri durus sine dolore tumor.

Vterus quoque certis de causis infla-tur, id quod durasse nonnullis per o-mnem vitam obseruatum est. Vente[r] imus ingentem tumorem habet, & ten-ditur, & dolore vrgetur: hic dolor a[d] septum vsque transuersum, & ad stoma-chum

Vteri inflatio.

...num peruenit. Idem latera etiam ...rinque perstringit, sæpeque alterum ...guen, interdum vtrunque: adhæc ...bilicum, lumbos, pectinem, ipsum ...e subinde afficit per consensum ca...t. Non rarò flatum manifestò elidi ...r naturalia fœminarum contingit, ...mque murmura intus, strepitusque, ...i corpus flectitur, exaudiri similes o...ninò his sonis, qui cieri sub tormini...s solent. Ipse autem venter digito ...rcussus, tanquam tympani sonum ...it, vtique si capax vteri spacium fla...s impleuere. Quod si is ipse rariori...s substantiæ meatibus inhærescit, do...res mouet longè atrocissimos, & æ...ius remediis tollitur. Solet hic mor...s puerperas magna ex parte tentare, ...n sine magno periculi metu.

Vteri hydrops. Est etiam aliquis vteri hydrops tota ...s capacitate aquarum plena. Venter ...flatur, magnamque grauitatem, & ...nversus in aliquam partem sonum ...ctuantis intus humoris exhibet. E...n humorem quibusdam ex vtero sin...lis mensibus, nullo vitæ incommodo ...e expurgatum, doctorum hominum

constat animaduersione.

Mola. Sequitur modò id vteri vitium quod Græci μύλη, id est, mola, appel latur, quodque nulli accidere fœmin sine viri consuetudine potest. Infor mis in vtero consistit caro, cute, v membranis circundata, venasque ir tus multas habet, sine visceribus tamer sine intestinis atque ossibus. Ea caro, a sumpto per venas suas alimento indi crescendo, vterum omnem ingenti m le implet, vt vel octimestris etiam sul esse partus existimetur. Hæc verò m les non sæpè per omnem vitam int tutò manet: paucis etiam quarto ann aut quinto excidit: plerisque omn bus tertio quartoúe excluditur mens spemque prægnationis omnèm fals conceptam ludit. Siquidem in h vitio, menstrua retinentur, mamm intumescunt, vrget cibi fastidium, fac es decolor est, venterque indies mag ac magis grandescit. Verùm vt h notis imprægnationi consentit: sic ru sus ab ea distat, quòd durior hic est t mor, & quod nullo, id quod intus e motu proprio cieatur, sed stabile i

h

æreſcat, grauitate fixum ſua, neque inquam niſi vbi vel premitur, vel vbi ſe fœmina in latus conuertit, moueatur. Tum enim, non vt fœtus leni quandoque impulſu, ſed impetu quodam, in quam partem corpus inclinat, prouoluitur. Quin etiam ſubinde informis hæc caro, aut multus ſanguis cum humoribus intus cumulatis, nec raro etiam flatus excluditur. Quibus etiam quales inter pariendum eſſe ſolent dolores atque preſſiones, ab eo, quem dixi, flatu oriuntur. Omnibus autem inter hæc corpus extenuatur: inceſſus fit difficilis, ſic vt propendere pondus aliquod ex vtero videatur: tandem verò, quum iecur quoque vnà iam affici cœperit, ipſe ſequitur hydrops. Mola omnis, niſi inter initia curatur, ægerrimè tolli poteſt. Quum menſes ſine certis imprægnationis notis retineantur, ſimulque venter ſine hydrope intumeſcit, ſcire licet, aliquid in vtero, quod præter naturam ſit, ineſſe, irritum videlicet conceptum, vel molam, vel flatum.

Vterus etiam ferri è ſua ſede poteſt, *Vteri a-*

Ascensus atq. descensus. isque modò ascendere, modò descendere, vel prolabi, & interdum in alterutrum latus inclinare. Ascensio adeò in quibusdam vehemens est, vt ad ventriculum etiam, vterus velut globus aliquis efferatur, eumque grauiter premat, indeque manu depelli suum in locum possit. Vbi id vitium incidit: fœmina præcordiis dolet, & spirandi vrgetur difficultate, & animi defectione, idque illæsa penitusque incolumi mente. Vbi autem descendere incipit vterus: mulier, si recta est, grauem in pudendum molem sentit incumbere, quæ digito etiam explorari, tangique, quoniam pudendo occurrit, potest: supina est, vel aluum deiicit, rectum vrgeri intestinum sentit: si prona, difficulter meit. Idem morbus longè grauior redditur, cùm euersus vterus (quod tamen rarius incidit) foràs prouoluitur. Quo tempore ingens dolor pectinem fatigat, oriturque subinde neruorum distentio atque tremor. Vteri fundum magnitudine oui anserini aut struthiocameli foris prominet, admisso digito obuius. Is si sic diu persi-

stit

it, vix vllum auxilium periculo fœmi-
amſubtrahit. Iam verò ſi conuulſus
terus in inguen, dextrum vel ſiniſtrũ
ontorquetur, crus totum maximeque
emur torporem atque frigus habet, in-
uen, & interdum coxendix graui do-
ore conflictantur. Is dolor vehe-
nentius increſcens, neruorum infert
iſtentionem, & quendam (vt vocant)
teri furorem.

Vteri conuulſio.

Haud leue vitium eſt ab vtero factus
ſtrangulatus, qui Græcis πνίξ ὑστερικὴ
vocatur. Eo incipiente nauſea multa
fit, fereque ſine vomitu: ſequitur ci-
bi faſtidium, cùm ventris quodam rugi-
tu, tametſi hic iſte non ſemper comita-
tur: poſt hæc incipit eſſe difficilis ſpi-
ritus, creber, ac breuis: idemque poſt
paulum ita arctatur, vt veluti vinculo
præſtrictæ fauces videantur, magno
metu præfocationis: inter quæ leuiter
anima deficit, ex qua tamen re vix pul-
ſus immutatur. Tandem verò incipit
affici caput, mentis ſedes, quæ tum ira-
cundia, tum metu, ſimilibusque paſ-
ſionibus turbatur. Sæpius autem al-
tus incidit quaſi ſopor, ſub quo obmu-

Vterini ſtrangulatus.

teſcit fœmina, totaque palleſcens atq oculis clauſis corruit, ac velut attonit jacet, ſensûs motûsque expers, ſic vt comitiali morbo videatur proſtrata. Spiritus huic ſummè paruus, rarus & obſcurus eſt, adeò, vt vix ſupereſſe vllus credatur: pariterque ipſe propè concidit pulſus, tametſi etiam is (vbi leuius malum eſt) interdum conſtet: cùm remittit acceſſio, vterus paulatim laxatur, & humoris quippiam emittit, tum obmurmurant inteſtina: oculi aperiuntur: malæ rubeſcunt: protinusque mens, ſenſus, ac motus fœminæ redeunt: ſic vt eorum quæ inciderunt, penè omnium ſuppetat memoria. Differt hoc iſtud vitium à morbo comitiali, quoniam neque oculi vertuntur, neque ſpuma ex ore mouetur, neque admodum nerui diſtenduntur. Strangulatus cauſſa vteri genitus, multis crebrò reuertens perpetuus eſt: aliis protinus in ipſa eſt acceſſione, aut paucis poſt eam horis lethalis: quo tempore hæc ferè comitantur. Diu immoratur acceſſio: fit ſummè ſpiritus difficilis, pulſusque creber & ordinis expers, tametſi

is

is interdum totus etiam aboletur: perit insuper sensus & motus: summum corpus frigido sudore imbuitur: post quæ syncope incumbit, & mors. Minus graue vitium est, in quo hæc, quæ proposuimus, insunt omnia, solo illæso spiritu. Eò rursus minus graue, in quo sensus etiam, motioque, non tantum spiratio integritatem habet, cætera adsunt. Morbus hic quibusdam interuallis quasi circuitibus vt comitialis mouetur, inciditque magis hyeme atque autumno, maximè calidis atque humidis puellis, ac viduis etiam, quæ præter morem consuetudine viri diu caruere: itemque his etiam fœminis, quibus sterilitatem medicamenta, non ætas, conciliauerunt.

Proximum nunc est ad eas obseruationes, quæ de menstruis haberi possunt, transire. Ergo vbi hæc opportunè justo modo, & æqualis, bonique coloris singulis temporibus, & iisdem propè mensium diebus feruntur, optima, ac pro natura esse putandum est. Hisce autem erumpentibus horrores incidunt, & lassitudines, & capitis gra- *Menstrua.*

uitates, & colli dolores. At verò periculum grauissimorum afferunt morborum, quæ nimium vel cohibentur, vel profluunt. Neque enim illud ab Hippocrate dictum ratione caret: vtrisque his, quarum menstrua plus iusto vel retinentur, vel fluunt, ab vtero morbos fieri. Vbi præter modum, præterque ætatem retinentur, totum corpus fit grave doletque caput cum grauitate præcipuè anteriore parte: hic dolor ad ceruices etiam peruenit, ad scapulas, ad lumbos, & ad fundamenta oculorum. Sæpè fæmina, ac si concepisset, inhorrescit, sæpissimè nauseat, ac cibum fastidit: nec raró etiam febricula vrgetur: ipsa tota tristis, & inquieta est, subindeque viri consuetudinem concupiscit: vrina crassa est, turbida, rubicunda & interdum nigricans. Longa menstruorum retentio, grauissimarum fomes ægritudinum est: vt furoris, melancholiæ, morbi comitialis, resolutionis neruorum, caliginis oculorum, tussis, difficilis spirationis, præfocationis, duri viscerum tumoris, hydropis, podagræ, tremoris,

Menstruorum retentio.

cor-

cordis, ſyncope, & hujusmodi. Quæ fæmina lac habet, ſi neque peperit nuper, neque grauida eſt, ea à menſtruis defecta eſt: tum verò neceſſe eſt, ſi ea diu ſic manet, acerbiſſimos in capite dolores fieri, vel morbo aliam quampiam partem infeſtari. Quod ſi inter hæc ſanguis è naribus fertur, res omnis in tuto eſt. Quæ fœmina non peperit, grauius & citius retentione laborat menſtrorum, quàm ea, quæ peperit: in hac enim venæ magis ad hanc fluxionem patent, in illa minus.

Menſtruorum fluor. Æquè horrendum eſt, nimiùm menſtrua fluere cœpiſſe, ex quo totum fit infirmum corpus, eiusque color vitiatur: labaſcit cupiditas, atque concoctio: crebri oriuntur febriles ardores, nouiſſimè pedes molli tumore inflătur, indeque reliquum corpus, ex quo ipſa gignitur inter cutem aqua. Hoc genus fluxionis, ſi ob partum grandioré incidit, ferè tutum eſſe, ac ſuapte ceſſare ſponte ſolet. Cùm abortum ſequitur, exanimare etiam fœminam, & præceps afferre exitium poteſt. Si rupta

aut patefacta intus grandior vena est, eruor profusè effluit. Si minor vena fuit, paulatim is ipse nec multus fertur. Vbi autem erosio venam afficit, non solùm paulatim sanguis manat, verum etiam cum sensu doloris. Menstrua humidioribus fœminis diutius durant, citoque hæ, nisi illa profluunt, intumescunt.

Fluor muliebris. Huic fluori is quodammodo affinis videatur, quem Latini muliebrem, Græci ῥοῦν γυναικεῖον dicunt. In eo tamen non purus fertur sanguis, sed quid corruptum, idque assiduè, nulloue certo vel ordine, vel circuitu. Quod promanat, aliàs liuidum est cremori simile, aliàs citrinum, aut pallidum, itemque acre, atque mordax, cui modò nullus odor, modò grauis adest: vtrique autem vitio commune est, locos humoribus madescere, fœminam decolorem fieri eamque neque appetere cibum, neque eius fructum sentire, oculosque (vbi fluor inueterauit) habere prætumidos, ac difficulter spirare. Vteri fluor non solum ætate maturas, verum etiam virgunculas afficit iunio-

res

res, quas esse fœdas tristis pallor facit.

Vltimo hoc loco ea iam proponenda animaduersio est, quæ de abortu, atque incommodo haberi partu potest. Sed prius quædam de conceptione dicere non alienum est. Primum itaq; scire licet, non concipere fœminam posse, cui nimium frigidus ac densus est vterus, in quo nimirum viri semen extinguitur, nec etiam, cui is ipse præsiccus atque calens est: nam semen deficiente nutrimento corrumpitur. Nec cui præter naturam crassæ os vteri ab omento comprimitur, nec cui nimis tenue corpus atque macrum est. Si finitis menstruis os vteri non siccatur, sed humectum manet, signum est, conceptionẽ fieri nondũ potuisse. Quæ fœmina concepisse se rata, non concepit, & per multos fallitur mẽses, menstruis jam tũ cessantibꝰ, simulq; ventre augescente, ea caput dolet & præcordia, neque lac, nisi modicum, & id aquosum habet. Verùm quæ concepit, ea his doloribus (nisi si familiares sunt) caret, & lac non improbum habet. Fœcunda mulier

Impregnationis impedimenta.

ſanitate vtitur firmiore, at citius eſt a
nus: ſterilis autem diutius iuuentæ de
corum ſeruat, at non firmæ valetudini
eſt. Concepiſſe autem fœminam hinc
ſcire licet, cùm ea ſimul cum viro aut
paulò poſt magna voluptate ſemen e
mittit, idque intus cum eo quod vir
eſt, retinet, ſicut mulíebres minimè ma
deſcant loci. Tum horrore mulier ec
ipſo afficitur die, ac veluti quadam ti
tillatione contrahi vterum ſentit: cuiꝰ
deinde os ita clauditur, vt ne ſpecilli
ſummam admittat aciem: idemque
interpoſito tempore, interius retrahi-
tur, vt vix explorari digito obſtetricis
poſſit. Inter hæc menſtrua compreſſa
ſunt, niſi ſi primis aut nouiſſimis men-
ſibus, non ex ipſo quidem vtero, ſed ex
iis, quæ ad ceruicem eius pertinent, ve-
nis, (vt in virginibus fit) ſanguis nullo
fœtûs incommodo feratur. Poſt hæc
mammæ grandeſcunt, latera, lumbiq;
exporriguntur, ac venter totus ſine vl-
lo moleſti ponderis ſenſu intumeſcit: vt
hoc quoque diſcrimine, tum à mola,
tum ab vteri hydrope verus differre
conceptus poſſit. Per hæc tempora
frons;

Impragnationis nota.

ons interdum maculis fœdatur, vel ci-
inis, vel liuidis, ipseq; oculorum ambi-
is aspectu languido aqueum liuorem
xhibet: vrina citrea est aut subliuida, i-
mq; crassa ac turbida, quæ leui concus-
one bullat, vel granula è summa corona
emittit: huius sedimentum crassum est,
tque instar carptæ lanæ non benè iun-
tum: eadem vrina si vinum album ac-
epit, similis fit iusculo coctarum faba-
um. Tandem verò fœtus moueri in-
ipit, certissimum sui præbens indicium:
d quod aliis citius, aliis tardius, pleris-
ue omnibus media impregnatione
ontingit. Atque hæ concepti fœtûs
ertæ notæ sunt, qui, priusquam absol-
atur, edaturque in lucem, multis sol-
icitare incommodis matrem potest. Ea
nim si alicui opportuna morbo, aut
umorum vitio antè fuit: id secundo,
ertioue mense sentire incipit. Itaque
um tota ea lassa redditur, lumborumq;
& inguinum, & femorum dolorem,
grauitatemque patitur, ac graui somno
per diem vrgetur. Inter hæc cibi a-
nittitur cupiditas, fitque ingens nau-
ea, quæ modò irrita est, modò bilis
vel

Pragnantium incommoda.

vel pituitæ vomitum citat. Hic ipse non sequitur vomitus, fit protinus dif ficilis spiratio, & vertigo, animíque tum anxietas, tum leuis defectio: interdum etiam absurda oritur rerum alienarum appetitio, vt terræ, carbonum testarum & huiusmodi. Sed perire hæc omnia post quartum aut quintum prægnationis mensem consueuerunt. Cæterùm vbi iam grauida esse fœmina cœpit, si subitò mammæ emarescunt abortus periculum significatur. Si cùm eadem gemellos fert, altera mamma extenuatur, alterum abortit: marem quidem, si dextra emacruit: fœmellam autem, si sinistra. Hac enim parte magis fœmellæ, illa potius mares gestantur. Æquè magnum abortus periculum est, mulierem vtero ferentem acuto morbo rapi, aut sanguine per incisam venam inaniri, aut potentibus medicamentis perpurgari: vtique si longo iam spatio grandior redditus fœtus est. Quin etiam sine medicina partum elidere cita aluus potest. Prægnantibus hæmorrhois, valde malum. Erysipelas in vtero, perniciosum: lac etiam

iam vbi è mammis profluit, præci-
peque aquoſum: imbecillum eſſe ar-
guit, quod prægnans intus gerit. Duræ
mammæ, incolume id eſſe teſtantur. Si
grauidæ menſtrua ſolito more fluunt,
ſanus eſſe fœtus non poteſt. Si febri-
bus eadem conflictatur, aut vehemen-
ter ſine cauſſa manifeſta emacreſcit,
magno negocio periculoque parit: aut
certè abortiens, in diſcrimine verſa-
tur. Ferè autem præter naturam te-
nuis tantiſper abortit, donec facta ſit
habitior. Quæ autem mediocriter
corpulenta ſecundo aut tertio impræ-
gnationis menſe ſine euidenti occaſio-
ne abortit, huic acetabula (Græci κο-
τυληδόνας vocant) plena lentoris ſunt:
ac vt fœtum continere nequeant pon-
dere grauem ſuo. Quicunque autem
prægnanti inciderit caſus, ſpem ſecuri-
tatis amittere non oportet, mammis
nondum graciléſcentibus. Cæterùm
ſi fœtus vita caret, nullus intus motus
eſt, qui ante frequens fuit: venter gra-
uis eſt, & quaſi procidere velle vide-
tur, nihiloque ſecius ac ſi hydrope vr-
geretur, intumeſcit, diſtenditurque, &

Signa emortui in vtero fœtus.

ca-

cadaueris pondere oneratur : idem simulque latera refrigescunt, quæ ant caluerant : ingens dolor circa vmbili cum versatur : stomachus mordetur spiritus malè olet : oculi minuuntu dolentque : nares atque aures frigid fiunt : totus vultus prauo colore fœda tur : ipsa mulier crebrò inhorrescit, & in animi labitur defectionem : inter dum conuulsionibus quasi comitial bus distenditur : ferè autem sempe graui vigilia vrgetur. Porrò futur abortus hæc signa traduntur. Mam-

Abortus præsagia.

mæ sponte extenuantur, aut ex his la aquosum fertur : latera, superusque venter arctantur : lumbi, coxæque gra vitatem insolitam habent, & pigrè mo uentur ; fœtus si vitam habet, vix mo uetur : postremò aqua profluit saniosa tenuis, dein sanguinea, postquam ipsi sanguis hinc grumus, atque tum proti nus fœtus excluditur. Cæterùm quum hoc ipso incolumi partus incipit tem pestiuus : plus laboris esse solet in pin gui muliere, quàm in tenui : plus in pu ella edenda, quàm in masculo. Fert etiam plus negocii abortus, quàm ma tu-

urus partus exhibet. Præſagire au-tem difficilem partum licet, ſi totus ante fœtum aquoſus humor effluit: aut longa, copioſaq; ſanguinis eruptio anteceſſit: ſi ipſa fœmina crebro inhorreſcit, & languidiore dolore, perque longiora interualla vrgetur. Rectè enim Hippocrates iudicauit, partûs ſine debito dolore periculoſos eſſe. Vbi mulier in partu haud commodè purgata eſt, venter, & interdum crura tument, dolor, atque rigor lumbos atque imum ventrem occupat: fitque interdum animi defectio. Quod ſi ex partu febris cum ingenti continuoque dolore capitis infeſtat, ſcire licet in magno rem metu eſſe.

Difficilis partus nota.

Vbi vterus vulnere percuſſus eſt: inguina dolent, & coxæ, & fœmora: ſanguis partim ex plaga, partim obſcœnis locis effertur, ſequiturque bilis vomitus: Nouiſſimè, vbi in propinquo exitium eſt, eadem quæ corde vulneratis ſolent accidere, ſequuntur.

Vteri vulneratio.

Obseruationes in vitiis articulorum vtiles.

Morbus articularis.

MOrbus articularis Græcè ἀρθρῖτις appellatus, (ſub quo nomin ποδάγραν, χειράγραν & ἰσχιάδα comprehendimus) diu trahere, & per intervalla recurrens, gravibus tormentis dolorum afficere hominem ſolet: neque vllus ferè morbus eſt, qu magis à parentibus trahatur. Is ipſe interdum repente in omnes irruit articulos: ſæpius paulatim accedit, oriturque leuis chiragra, vel etiam podagra, maximeque calidioris naturæ hominibus: ſic, vt hunc dolorem nemo niſi expertus, morbi eſſe articularis crederet. Ab his partibus, multo ſpatio dolor ad cæteros articulos irrepit, quibus ex more eſſe infeſtus ſolet. Quin etiam cùm malum inualuit, vertebræ quæ in ſpina ſunt, afficiuntur, genæque dolent, atque ipſum interdum guttur, nec vlla ferè oſſium connexio huius expers cruciatus eſt. Quæ pars huic vitio patet, ex leui occaſione fatigata, æquè frigido, calido-

que

ue offenditur. Hic autem morbus, bi ad senectutem vsque inueterauit, ut certè in ea esse cœpit, itemque vbi itra hanc ætatem callum contraxit, unquam ex toto sanatur. Dum calum dico, nodosam illam intelligo arhritidem, sub qua diducuntur articuli, distorquenturque, & motu perenntecurui fiunt. Iuueni autem semper facilius succurritur, si amans laboris est, & accuratè victitat, & facilem aluum habet: præcipuè, si quæ morbum fecit materia, non ex diuersis mixta humoribus est. Quæ omnia tamen sic spem faciunt, vt inter ea nondum aliquis contractus sit callus. Nihil æquè propemodum hoc morbo affectos adiuuat, atque tormina, vel quocunque modo fluens aluus. Nihil penè grauius est vino, atque Venere, si modo carent. Propter febrem quoq; & fieri vitia articulorum, & sanari possunt. Salutiferum in his signum est varices nasci, aut vrinam crassam & multam esse. Atque hæc quidem communia sunt: nunc illa, quæ magis propria, cuique vitio censentur, sequar.

Χειράγρα. quar: Χειράγρα in manu eſt, eius vel carpum affligit, vel partem exter nam, vel articulos ac vincula digito rum: circum ſæpè tumor, rubor, ca lor, pulſanſque dolor eſt. Ποδάγρα Ποδάγρα. autem pedes infeſtat, ingeritque tor mentum, vel malleolis, vel plantæ præcipueque pollicis articulo: eadem que hic, quæ in priore ineſſe vitio di ximus, ſequuntur. Podagra raró ca ſtratos, vel pueros antè Veneris vſum vel mulieris quæ menſtruis carent, a doritur. Quæcunque pars tum hic, tum in ſuperiore vitio, morbo patet ea debilior fit, & emacreſcit. Poda græ dolores, ceſſante inflammatione intra dies quadraginta conquieſcunt iidemque magis Autumno, atque Vere mouentur. Coxæ autem dolor (Græ ci ἰσχιάδα nominant) altius ad ſum Ἰσχιάς. mam natem, non in magno eius arti culo defigitur, inde in femur quoque ſeſe, & in ſuram, & in extremum pe dem extendit. Idem interdum circa inguina inhæreſcit, & vrinæ difficulta tem laceſſita veſica parit. Ipſum verò erus modò calidum, modò frigidum eſt.

t. Raro euidens emergit tumor, mi-
us sæpè calor aut rubor. Id autem
tium grauiorem præ cæteris generi-
us dolorem mouet: fereque post lon-
um morbum, inclinata in coxam ma-
ria, gignitur. Porro longissimum
rit, atque nequaquam anno finien-
um, si ingens torpor subest, & crus,
oxaque, & lumbi multi frigent, aluus-
ue nunquam nisi vbi coacta est, re-
ondet, & nil nisi stercoraceum mucū
ddit: si denique arrigi pudendum
on potest, hominisque ætas annum
m emensa quadragesimum est. Huic
tio succurrere ver atque æstas potest.
arum sperare vel Hyeme, vel autumno
cet. Iunioribus æquè graues dolores
que senioribus, at non æquè longa
orbi huius spatia sunt: ante quadra-
esimū enim diem iuuenes liberantur:
inus etiam vehementes his torpores
unt, minusque crura, ac lumbi fri-
ent. Iam verò si sub eodem morbo
olor lumbos, coxamque deserit, &
l inferiorem vertitur partem, sperare
iqve bene licet: sin contrà, coxa,
mbisque non desertis ad superiora
per-

peruenit, rem difficilem esse testatu
Quòd si eo iam ipso in vetustatem inc
dente femoris caput elapsum extrà co
xam est, protinus femur contabescit
homoque nisi vstus est, claudicat. Ob
seruatum haud raro est, ex hoc cox
dolore natum hydropem esse. Sanat
prodagra, atque ischias, facilè reuer
consueuerunt: at cæterorum vitia ar
ticulorum non item. Vbi in hume
rum articularis doloris tormentum in
cubuit, nullus euidens tumor, vel ca
lor, vel rubor est: vbi cubitum aut
genu affligit, multum & doloris, & tu
moris exhibet, ac ruboris, calorisque
perexiguum.

Obseruationes in vitiis cutis vtiles.

VAriis incommodis tædiique plen
nostra exposita cutis est, quæ qu
vis per se periculo vacent, fœd
tamen esse, & propter malum fieri co
poris habitum solent. Primo itaqu
Scabies. loco scabies ponatur, ξυσμὸς græ
appellata, durior illa scilicet cutis
spretudo, leuisque exulceratio prur
en

ens, & interdum rodens. In hac pustulæ oriuntur modò humidiores, modò ſicciores: his ruptis, vlcus fit. Id purgata ſanie cruſtula tectum obdureſcit. Eò autem grauius malum eſt, quò magis cutem aſperat, quoque prurit magis, & quò plures occupat partes, & quò ſomnum magis aufert. Prauis ea radicibus, quæ talis eſt, nititur, magnoque negotio tollitur. Itaque hanc Græci *ἀγρίαν*, id eſt, feram nominauerunt. Scabies omnis aliis quidem ex toto deſinit, aliis certo anni tempore reuertitur. Ægerrimè autem in ſenibus ſaneſcit, peſſimaque eſſe in capite ſolet.

Impetigo Hoc vitio grauior impetigo eſt, dura nimirum, aridaque cutis aſpretudo, multa moleſta prurigine. Ea ferè vel manus occupat, vel pedes, habetque ſpecies numero quatuor. Ex his minimè mala eſt, quæ ſcabiem repræſentat, in qua aſperata cutis rubet, ſubducaque eſt, & erodente pruritu laceſſitur. Id communiter pruriginem vocant. Peior eſt ea quæ aſperior, rubicundior, & maiores puſtulas exhibet, eſtque ea

impetigo, quæ græcè λειχὴν appellatur. Prorſus autem hîc varia cutis figura eſt, & roſio maior, multæque ſquamulæ decedunt, tum ipſum etiam malum latius vagatur, celerius ſerpit, certioribus temporibus & fit, & ceſſat. Tertia autem longè atrocior, peiorque eſt, quæ circum tempora oritur, aut certè ibi eſſe deſinit, neque vnquam ex toto poſſe tolli videtur. Præcraſſa cutis eſt, longeque durior, ac magis tumens, eademque ſiccitate dehiſcens, paſſim finditur: magis etiam eroditur, ſquamulas ſubnigras ſubmittit, furfuribus ſimiles: iſtud vitium Græci ψῶραν dicunt. Peſſimum atque inſanabile quartum impetiginis genus eſt, quod Græcè λέπρα appellatur: id eroſione latius procedit, totumque cum ſubiecto humore ſubalbidum eſt, ac ſpeciem recentis cicatricis repræſentat: adhæc cutis fiſſa ac vehementer dura eſt, ex qua cum ſquamulis (quas ea habet ſubalbas vel pallidas) ſanguis fertur. Facilè lichen neglectus in pſoram, & hæc, in lepram vertitur. Ferè paulatim emarceſcunt hi, quos ſemel vel pſora;

ψῶρα.

ra, vel lepra contaminauit. Impetigo hoc à ſcabie diſtat, quod ſiccas puſtulas habeat, omnis tum humoris, tum ſaniei expertes: contra ſcabies habeat.

Nunc de vitiligine dicam, in qua cutis alienis maculis, iiſque non continuatis, at variè diſiunctis vagantibusque fœdatur. Sub hoc vitio ſenſus affectæ partis vel obtorpeſcit, vel totus amittitur. Eſt autem generum id duorum, ἀλφὸς ſcilicet, & λεύκη. Sub priore, ſumma tantum afficitur cutis, eſtque maculis quibuſdam ceu vmbra obſcurata, fitque hoc modo Alphus vel albus vel niger: itaque noviſſimus hic Melas appellatur. Porrò Leuce longè altius totam cutem, non tantum ſummam prehendit, magisq́; quàm Alphos albet. Pili è cute excidunt, & viciſſim naſcuntur noui, tenues, albi & omnes lanugini ſimiles. Alphos vix vnquam, niſi cum inueterauit, cutem penetrat. Leuce non ſolum hanc, ſed ipſam etiam ad oſſa vſq; afficit carnem: ille curationem non difficillimam habet: hæc vix vnquam remediis tollitur, aut ſi certè tollitur,

Vitiligo. ἀλφὸς. λεύκη.

ſemper eo loco praui relinquit coloris veſtigium. In Leuce cani pili ſunt: in alpho naturales. Ex hoc, vbi quis locum acu pupugit, cruor fertur : ex illa ſanies aquoſa duntaxat : vtrunque autem vagatur, verùm in aliis citius, in aliis tradius. Experimento diſcitur, vtrum ſanabile quid horum ſit, necne. Nam cutis inciditur, aut intromiſſa pungitur acu : tum ſi cruor promanat (quod ferè in vtroque Alpho fieri diximus) ſperari curatio poteſt : ſi tenuis, ſubalbaque ſanies, non poteſt. Æque inanis omnis medicina eſt, ſi id vitium inueterauit : ſi magnum ſpatium multaque occupat corporis loca : ſi altè intra carnem demerſum eſt : ſi locus ex toto colorem amiſit ſuum, ac quiduis potius quàm ruborem habet : ſi denique aſpero panno perfricta cutis, colorem non mutat. Omni vitiligini malus jungitur corporis habitus, quem qui habet, is huic vitio magis opportunus eſt.

Exanthemata. Exanthematum quoque hoc loco proponenda obſeruatio. Hæc vbi quidem intus immorantur ; nondum ta-

tamen foras emerſerũt, talia fiunt. Totum corpus fit graue, & punctionibus quibusdam afficitur: dolor vehemens in capite, aliquis etiam in pectore, in faucibus, & in dorſo eſt: ſicco ore craſſum ſputum vix extunditur: oculi intumeſcunt: pruriunt nares: rauceſcit vox, ſpiritus difficulter crebroque trahitur: totus vultus ardore, ruboreque quaſi efflореſcit: inter hæc multa ſomni cupiditas eſt, oriturque febris Synocho non vſquequaque diſſimilis. Vbi verò id vitium foris quoque ſeſe in cute prodit, increſcunt, quæ modò dixi omnia, præcipueque capitis dolor & ſpirandi difficultas: ipſeque pulſus æque vt antè creber, velox ac vehemens manet. Ferè autem incipiente eruptione, facies quibuſdam maculis imbuitur, quæ mox ſubeunte humore, vel aguntur in altum, vel in latum exporriguntur: illa, ſublimia exanthemata: hæc, lata vocamus: priora exulcerant, & pruritum mouent: quo certè lata carent. Id autem genus vitii, aut corrupti excrementi deiectione, aut copioſis ſudoribus con-

quiescit. Vix quisquam hominum est, qui non vel semel sic laboret ante legitimam ætatem. Magis autem expositi exanthematis sunt infantes atque pueri: seniores rarissimè, & non nisi summo periculo ita ægrotant. Quanquã autem exanthemata in quælibet cadere anni tempora possunt, magis tamen Vere, & sub Autumni initium oriuntur: idque humidis magis, quam siccioribus corporibus. Tutiora autem sunt quæ citò emergunt, (aliis enim protinus id accidit, aliis tertio, vel quarto, & interdum quinto post infirmam valetudinem die) & quæ citò (si sublimia sunt) maturescunt, quæque rubra, magnaque sunt, minimeque sibi mutuo contigua: adhæc quæ febrem non vehementem mouent, eamque egressa ipsa finiunt. Cæterùm mala sunt, quæ lentè prodeunt, magisque si violacea sunt: sub his enim frequens fit syncope. Commoda quoque non sunt, quæ vel liuidi coloris, aut viridis, aut atri sunt, quæque iteratis vicibus modò emergunt, modò rursus occuluntur. Æquè mala sunt,

ſunt ea, quibus ingens accedit febris, vehemensque ſpirandi difficultas, & inquietudo corporis, & multa ſitis,& infirmæ naturæ vires. Hiſce ita concurrentibus, magna ex parte ægri pereunt, magiſque ſi lata exanthemata ſunt. Certæ mortis ſyncope eſt index, itemque vrina ſub imbecillo robore viridis. Pernicioſum etiam eſt poſt cruentam vrinam, nigram mei cœpiſſe. Nihil æquè attentè obſeruari, atque vox & reſpiratio debet. His enim integris, magna ſpes eſt: violatis, dubia. Quisquis huic malo ſuccumbit, ferè tanquam ex angina præfocatus, moritur, aut certè propter tormina, aluiq; profluuium labaſcente natura exanimatur. Exanthemata ſæpè ſine vllo vitæ periculo, ſine peſtis nota in populum aëris vitio graſſantur: ſæpè hæc ipſa peſtem, malasque iudicationes ſanguineæ febris comitantur: raro aliquis ex ſublimibus moritur: multos lata tollunt.

Obseruationes in vitiis vtiles, quæ non certam partem aliquam, sed variam occupant.

Inflammatio. INflammatio, quæ Græcis Φλεγμονὴ dicitur, his ſeſe notis prodit. Pars affecta tumet, prementi digito renititur, tenditur, calet, rubet, & pulſanti dolore urgetur: is morbus aut latente materiæ reſolutione, finitur, quod probandum eſt: interdum citra hæc malignus eſſe incipit, quod peſſimum eſt. Mala etiam curatione, in durum, ſenſuſque vertitur expertem tumorem, quod bonum non eſt.

Gangræna. Grandior inflammationem ſubinde gangræna, atque ſphacelus conſequuntur. In priore, pars emori incipit, tenditque ad innati caloris extinctionem: tum autem floridus inflammationis color perit, ſimulque dolor *Syderatio* & pulſatio. In ſphacelo autem (qui Latinis Syderatio dicitur) pars ſenſum, motum, ipſamque vitam tota amiſit, fitque prorſus nigra, mollis, putris, & malè olens & cadauerofa. Hic caſus (niſi

(nisi corrupti membri amputatione maturè succurritur) præceps exitium affert.

Vtilis quoque in eo vitio obseruatio est, quod Græcis ἄνθραξ, nobis Carbunculus appellatur. Locus primum prurit, dein rubore picis, aut bituminis more splendescente efflorescit, & maximo dolore vrgetur: tum protinus pustula vel vna, vel multa oritur, flagrantissima, non nimium eminens, eaque nigra est, & interdum liuida, vel pallida. Hæc rupta vlcus cum crusta gignitur, qualis inuri ferro candente solet, eademque inflammatione cingitur, atque vi ardoris extorretur. Itaque cutis eo loco sic inferiori carni astricta, affixaque est, vt inde deduci ea, diuidique non possit: quæ in proximo sunt partes, caloris, dolorisque incommodum consensu quodam omnes percipiunt: præter hæc, horrore subinde homo concutitur, ac febre perturbatur, cui multa accedit nausea, & somni cupiditas, & cordis tremor: ipse verò tumor nunquam suppurat, sed excidente tandem corruptæ propter exu-

Carbunculus.

ſtionem carnis particula cauum accipit, & ſordidum vlcus. Id genus mali acutum, & ex toto mortiferum eſt, magisque ſi febrem excitauit, ſi non longè à præcipuis abſiſtit viſceribus, in axillis ſcilicet, & in inguinibus. Metus enim eſt facilè id intrò reuerſurum: quod vbi incidit, in certo vitæ periculo homo verſatur, maximeque ſi plura etiam ſigna comitantur non bona. Sæpè etiam, cum id vitium circa ſtomachum faucesùe ortum eſt, ſubitò ſpiritum elidit. Minus lethalis Carbunculus ruber eſt, atque hinc pallidus. Niger ex toto peſtilens ac pernitioſus eſt. Graue autem peſtilentiæ tempus omnis penè carbunculus & antecedit, & comitatur, idemque tum penitus eſt exitialis. Qui verò aliàs oritur; is, etſi maximis quoque doloribus terrere poſſe videatur, curationem tamen non difficillimam habet.

Ἐρυσιπέλατος. Ἐρυσιπέλατος quoque proponenda animaduerſio, tum ſimplicis, tum eius, quod exulceratum eſt. Vtrique commune eſt horrorem ferè, vbi incipit, & febrem mouere, ſemperque minus

nus inflammatione, tùm dolore, tùm intumeſcere, perque corporis ſumma late diffundi, coloris eſſe ex rubro flaueſcentis eoque colore, vbi digito vrgetur, privari, iterumq; vbi laxatur imbui, ad hæc pulſationem non habere, multoque minus tenſionem, itemque ex vna ſede in aliam ſerpendo migrare, & locum, quem obſidet, mordere atque vrere. Simplex Eryſipelas ardorem ceu quandam deflagrationem & ruborem ſine vlcere exhibet. Hippocrates Aphoriſmorum libro, ἐπιφλόγισμα: noſtri, ſimilitudine coloris ducti, Roſam vocant. Quod vitium is autor per anginam peſtiferum eſſe ſcripſit, ſi poſtquam ſemel exortum in pectore eſt, ſubitò rurſus intrò reuertit. Cæterùm vbi exulceratum eſt Eryſipelas, quod propriè ſacer ignis appellatur, cutis aliàs ſumma afficitur, in eaque cruſtulæ tanquam furfuraceæ oriuntur, aliàs tota vlcus ſuſtinet, ruptiſque puſtulis ſaniem purulentam reddit. Eryſipelas ſæpiſſimè in facie verſatur, eamque ſubinde ſerpendo, totam occupat, multumque tum intumeſcit, tum expanditur,

Ignis ſacer.

tur, ac, nisi remediis succurritur, rapere etiam hominem strangulatu potest. Prauum quoque esse solet, quod propter confractum, aut nudatum os natum est. Semper autem vtile est ab interiore parte ad externam Erysipelas verti: pestiferum ab hac ad illam demigrare. Ab eodem vitio putredo aut suppuratio inimica sunt, id quod nunquam propè accidere simplici Erysipelati solet, vt quod magis perspiratione cuticulari latenter dissipatur.

Papula. Nunc propter caussæ affinitatem de papulis dicam, quas herpetis appellatione significari video. Earum duo genera sunt, alterum simplex, & mitius: alterum exedens ac ferum, quod ideo Græci ἄγριον dicunt. Simplex minimis pustulis summam cutem exasperat, leuiterque rodit, & rubore suffundit, & pruritu sollicitat, in orbemque ferè procedit, ac plerunque sanescente medio extrema longius vagantur. Id vitium, quoniam pustulas exhibet milio similes, græcè ὁ τῆς κεγχρίας ἕρπης appellatur. Vbi verò ferè papulæ sunt, quas Græci ἐσθιομένας, id est, exedentes,

tes vocant, similiter quidem, verùm magis cutis, non summa, sed tota exulceratur: magisque, & roditur, & rubet. Ex pustulis ruptis vlcuscula sunt arida sine sanie, sine pure. Vt hoc quoque nomine id vitium ab igne sacro, cui alioqui omnia propè simile est, differat. Nam huic magnæ sunt pustulæ, exulceratæ, humidæ, è quibus pus saniosum fertur. Papula omnis minimè omnium vlcerum, quæ depascendo serpunt, periculosa est. Verum curationem difficilem & longam habet, maximè ea, quæ minus rotunda est. Talis enim in impetiginem, si sublata est, transit.

Οἴδημα, tumor laxus & mollis, & albus est, sine dolore, sine calore, idemque digito pressus fossulam quandam reddit. Frequens id vitium pedibus, interdum & toti corpori eorum est, quos aqua inter cutem, aut tabes, aut malus habitus consumpsit. Idem sæpissimè resolutum conquiescit, nec rarò in nodos quosdam & excrescentia tubera degenerat. Promptius per hyemem crapulosis & senibus accidit.

Laxus sine sensu tumor.

Durus sine sensu tumor. At verò ὁ σκιῤῥὸς prædurus ac renitens tumor est, ac sensus (si quidem exquisitus est) expers, colore inter rubrum nigrumque medio. Idem initio exiguus, paulatim ad grandiorem molem insurgit. Sæpè eo vitio iecur, sæpius lienis tentatur non sine certo metu grauissimorum ac lethalium morborum. Interdum aliis etiam partibus accidit, quum perperam curata in ipsis inflammatio vel Erysipelas fuit. Recens scirrhus, si premitur, doloris exhibet sensũ aliquem, & locum medicinæ præbet: Consummatus sensu penitus caret, neque tolli remediis potest. Scirrhus aliis resoluitur, aliis perpetuò durus manet, quibusdam etiam in cancrum vertitur.

Struma. Finitimæ huic vitio sunt strumæ, Græcis χοίραδες appellatæ, duri scilicet glandularum tumores, maximeque in collo, in quo longa serie disponuntur: vnde interdum ad alas perueniunt, itẽque in pectus, & in mammas fœminarum: inguinibus etiam quorundam infestæ esse solent. Hoc ipsum vitium interdum mitius est, tumque tumorem

ex-

exhibet æqualem, rotundum, circumscriptum, non maximè durum, inflammatione doloreque carentem omnia scirrho similem. Porrò vbi vetus id graueque factum est, malignum vlcus & serpens, & erodens accipit: vnde ipse quo comprehenditur adeò locaque proxima exeduntur. Idem interdum malignitate adeò efferatur, vt haud multum à cancri absit natura: tum febris etiam mouetur, tumorque est inæqualis, in quo pulsantes dolores insunt, ipsæque venæ eminent. Idem manuum contrectione fit peior, & per omnẽ vitam, quoniam non maturescit, durat: ac siue ferro, siue medicamentis hæ strumæ curantur, ferè iuxtà cicatrices resurgunt. Strumæ omnes magno negotio tolluntur, acciduntque maximè (quibus etiam minus noxiæ sunt) pueris, præcipuè si breue his collum, & pressa tempora & largæ maxillæ sunt. Adultioribus, magisque ad senilem ætatem prouectis, raræ quidem, at difficillimæ omnes sunt strumæ. Deteriores etiam esse volunt, quæ dolore carent.

Periculorum, & propter longam dura-

Cancer. rationem plenum tædiorum cancri vitium eſt, Græci καρκῖνον vocant. Tumor eſt durus, rotundus, inæqualis, aſpectu teter magis, quàm inflammatio nigricans, at non iuxtà feruidus. Idem latè circumcircà dolet, qui quidem eſt mollis intuentibus videtur, verùm tactui occurrit duriſſimus. Circa eum venæ interdum plenæ, vel pallidæ, vel liuidæ tenduntur, & quaſi incuruantur ſic vt animantis cancri diductos pedes ſimilitudine quadam repræſentet. Vbi id malum incipit, forma ciceris exiguum eſt, durum, rotundum, obſcuri coloris, idq; aliàs aliquo cum dolore & calore, aliàs ſine his: atq; interpoſito ſpatio creſcens, magnitudine fabam, & hinc nucem iuglandem, aut quid his maius æquat. Idem tumor modò ſine vlcere, modò cum eo eſt. Vbi id eſt, ſupra hæc quæ propoſui, pars aſſiduè exeditur, eiusque profundum roſione ſuffoditur, corruptæ carnis exhibens formam, exitque ſanies peſtilentiſſima, tenuis, nigra vel fulva, copia, & odore abominabilis: vlcus ipſum inæquale, labiis cũ tumore præduris & in-

uer-

erſis, concretaque humorum illuuie
terrimum eſt: lenta febris aſſiduè te-
et, crebroque anima deficit, maximè
vitium non procul à corde eſt: inter-
um multus ſanguis ex vlcete propter
xeſam venam fertur, ſemperque malũ
reſcendo, donec occidat, ſerpit. Sci-
e autem licet, vt omnibus corporis par-
bus ineſſe hoc vitium poſſe, ita ſæp us
eminarum accidere mammis con-
neſſe, itemque ori, oculis, vulvæ, pe-
i vel ano, magisque, ſi menſtrua diu
uppreſſa ſunt, vel ſi diuturnæ curatæ
uerunt hæmorrhoid s, aut longa quar-
ana febris afflixit. Vbi recens cancer
ſt, neque adhuc dum aliquo in mem-
ro vetuſtate penitus inſedit, curatio-
is aliquam viam præbet. Quum ve-
ò is inueterauit, aut penitius etiam
nhæreſcit, nulla medicina vincitur,
nagisque ſi ſimul etiam vlcus acceſſit.
ed & curationibus magis laceſſitur,
uàm iuuatur: nam ſi ferro quid adus-
it, multo magis id tum concitatur effe-
aturque, & exitii cauſſam certi præ-
et. Tum etiam etſi ſcalpello exciſum
ſt, tamen poſt inductam cicatricem
re-

reuertit, crescitque donec vitam a[illegible]
mat.

Vulnus. Proxima nunc est vulnerum atq[illegible] vlcerum obseruatio. Tutissimum vu[illegible]nus est, quod lineæ modò rectum, [illegible] in carne, & tantum discissione illatu[illegible] non etiam collisione est: præstat [illegible]nim acuto telo percussum aliquem quèm retuso esse. Malum autem vu[illegible]nus est, ex quo aliquid excisum est, a[illegible] alia parte abscissum, alia dependet. O[illegible]mniumq; pessimum rotundum est. Le[illegible]thale est, quod cor accepit, vel cere[illegible]brum, vel ventriculus, vel jecinor[illegible] portæ, vel spinæ medulla, vel pulm[illegible] medius, vel tenuium aliquod intesti[illegible]norum, vel circa fauces magnæ, tum venæ, tum arteriæ. Æquè certum periculum, at non æquè præceps af[illegible]fert, quod membranas, quibus cere[illegible]brum continetur, violauit, aut jecino[illegible]ris crassum, aut renes, aut lienem, aut vuluam, aut vesicam, aut septum trans[illegible]uersum. Anceps etiam casus, & me[illegible]tu plenus est in alis, & in poplitibus grandes venas intusque conditas ictas esse, itemque eas quæ ad anum, & ad

te-

ticulos perueniunt: tum enim periculum omne in nimia vertitur sanguinis profusione. Non tuto etiam lo... inania, & articuli, & quæ pars inter ...itos est, itemque alæ, & fæmen, & ...ut musculorum, vel neruus, arte... membrana, os, & cartilago vulnerantur. Periculo quoque subiacet ...er vel adolescens, quàm senior: fir...s homo, quàm impotens: quadra..., quàm nimius, vel gracilis, vel ple...s: temperans, quàm vino, Veneri...e deditus. Vulnus citissimè sane...t Vere, tardius Æstate, atque Hye..., tardissimè Autumno. A vulnere ...lentio neruorum lethalis est. Malum ...tam esse vulneratis compressam al...m Hippocrates iudicauit.

Quædam etiam ingenere dici de *Vlcus.* ...ceribus possunt, neque enim simpli...a ea esse semper, sed & tumorem in...dum collisionemq; habere constat; ...demque aliàs nimia carne, quæ su...r increuit, onerantur: aliàs varici...s implentur: nonnunquam duris ...bris ac decoloribus cinguntur. Non ...tò etiam, vbi facta cicatrix fuit, inter-

terpoſito tempore rurſus inflamma
ne laceſſuntur, ac diſrumpuntur :
ximeque iis caſibus, vbi os ſubtus
ruptum eſt, incidit, id quod hinc ſ
licet, quoniam os primum pingue
dein nigrum, vel carioſum. Iam
iam malignum eſſe vlcus (κακοή
Græci dicunt) atque ægre admitt
cicatricem ſolet, quod δυσεπουλω
vocant. Id magis fieri per prau
corporis habitum , aut per jecin
lienisque affectiones compertum
acrum ferè, vel calloſa labra ſunt,
varices juxtà inhæreſcunt ipſeque
di homo coloris eſt. Fit quoque e
dens ſubinde vlcus , quod ſanas eti
carnes in vicino poſitas, non tant
corruptas, atterit, depaſcitque, Græ
νομῶδες appellatur. Id verò or
maximè poſt ea conſueuit vulnera,q
medici imprudentia, mordacibus a
tata medicamentis ſunt : aut cer
poſt ignem ſacrum, poſtque eas puſt
las,quas acer bilis multo pruritu exc
tauit. Huius ipſius generis ἡ Φαγ
δαίνα eſt, quæ latè vagando, cute
& primam tantum carnem exedit

Φαγεδαίνα.

V

us etiam interdum eſt cauernoſum, us oſculum anguſtum eſt, fundum è intrò deſcendit, ac latè ſeſe in va- s ſinus tanquam in cuniculos dif- ndit. Id modò intus durum callo- nque eſt, modò non eſt. Vbi eſt, ulæ nomen accipit, cuius multa ha- ri obſeruatio poteſt: ſiquidem alia ratu facilis, alia difficilis, & quædam nitus incurabilis eſt. Expedita me- cina eſt, cum id vitium ſimplex at- e recens intra carnem conſiſtit, ma- que ſi juuenis aliquis ac firmo cor- re eſt. Difficilis eſſe fiſtula judica- r, quæ os, vel cartilaginem, vel ner- m læſit: itemque ea, quæ articulum olauit, vel ad veſicam, ad pulmo- em, ad vuluam, ad grandes venas arterias, vel ad inania loca, vt ad uttur, ſtomachum, pectus, aut inte- ina penetrauit. Sub his enim caſi- us, modò periculum anceps, modo erta pernicies eſt: idque multò ma- is, ſi ſenex homo, ſi ægrum corpus, ut mali habitus eſt. Ex eodem au- em vlcere ſi plus materiæ fertur, quàm uod ſimplici ſpacio conuenit: ſcire li-

Fiſtula.

li. et, plures intus ſinus eſſe: atque l
ſi ſola eroſa caro eſt, pus leue, album,
maiore copia fertur: ſi locus neru
ſus, eiuſdem quidem pus coloris e
verùm tenuius, & minus. Ab ipſo n
uo quod promanat, pingue, & oleo
mile eſt, ad quod etiam dolores acc
dunt: ſi vena affecta eſt, cruor ſubi
de puri miſcetur: ſi os, tenuis inde
quor fertur. Ferè autem vt quod
vlcus, ita etiam id quod altum, ang
ſtum, atque calloſum eſt, ſi diutius a
no durauit, os afficit. Id autem c
gnoſcitur, ſi quod vltimo ſpecillo e
ploratur, renititur: ſic vt non elab
tur id ipſum, verum æquali in loco
ſti videatur: tum enim leuis caries e
Si verò inæquale, atque aſperum ſu
eſt, vehementius os eroſum eſt. Fiſtu
omnis difficillimè ſaneſcit, præcipu
quæ inueterauit, quæque profunc
inhæreſcit, & multos ſinus habet.
Quodcunque vlcus inducta cicatric
ſemel curatum, paulò poſt iterur
rumpitur, id ad fiſtulam inclinat. Cæ
terùm vlcus adeò interdum fit mali
gnum, atque virulentum, vt parten
pu

trefactione corrumpat. Id sane
cidum quid, aut carnem intus mol-
n habet, aut malè olenti obsitum
usta est, ex quo teter vapor fertur,
alis è cadaueribus corruptisúe car-
bus spirat. Talè verò vlcus eripere
am homini vitam potest, & cum vl-
rius afferatur, in exedentem sphace-
m verti. Porrò scire licet, malum
cus esse, quod diu durat, quodque
orbis succedit, itemque quod in am-
tu glabrum est. Pilos autem
i semel defuerunt, iterum inna-
salutare est. Inimica etiam ju-
catur à forti in vlceribus pulsu, san-
inis profusio. Si tumores suprà vl-
ra subitò occultantur, idque in parte
ciderit corporis anteriore, prorsus
l lateris acutus dolor, vel insania ti-
enda est. Quòd si id à tergo factum
it: periculum à neruorum disten-
one, vel rigore est: optatissimumq;
ter hæc est, citam aluum fuisse. Ma-
m etiam signum est, multam exulce-
tis vigiliam esse, & spiritum diffici-
m, & sitim, & cibi fastidium, & fe-
em: itemque pus habere nigrum,
t fæculentum, & fœtidum. Ani-
mam

mam autem deficere, pessimum omnium est.

Proximum est quædam de sanguine sanie atque pure communia vulneribus vlceribusque dicere. Sanguis per se notus est. Sanies non solum hoc tenuior, verum etiam omnium, quæ defluunt tenuissima, minimè glutinosa, subalbida, aut subrubicunda, Græcis ἰχῶρ dicitur. Quod hoc crassius, & magis glutinosum est, id nostri quidem virus, & ab eo vlcus virulentum. Græci autem (quoniam albo prope melli simile est) μελικηρὸν appellant. Cæterum pus omnibus his crassius est, & albidius: nequaquam tamen sic glutinosum, vt sordes, quæ veluti concreta adhærescit vlceri, vnde sordidum esse vlcus dicitur. Sanguis optimus est calidus, rubens, modicè crassus, non tenax. Malus est, nimium tenuis, aut crassus, liuidus, niger, aut pituita imbutus, aut varius. Sanies inutilis est multa, nimium tenuis, liuida, pallida, nigra, glutinosa, fœtens, calida, erodens: vtilior non multa, modicè crassa, subrubicunda, aut subalbida. Me-

Sanguis. *Sanies.* *Pus.* *Sordes.*

cen-

:eria improbatur multa & præcraſſa: huic contraria, tolerabilior eſt. Pus inter hæc eſt optimum, meliusque habetur, quò minus eſt, & quò craſſius,& albidius. Idemque probatur quod leue & æquale, & coloris vnius eſt, & nihil olet: quodque modo & magnitudini vulneris, & tempori conuenit. Siquidem plus eius ex maiore vulnere, & nondum ſolutis inflammationibus fertur. At verò malum pus eſſe ſciendum eſt, quod tenue atque dilutum ſeri colorem refert, magisque ſi protinus ab initio tale eſt: æquè vt ſi pallidum id aliàs, vel liuidum, vel fæculentum, vel fœtidum eſt. Illud quoque obſeruari poſſe videtur, cruorem ex vulnere ferri, vel recente, vel iam ſaneſcente: pus verò ex eo vlcere, quod ad ſanitatem inclinat, ſaniem ex incipiente, atque crudo: virus ex maligno.

Nouiſſimè venæ proponatur, aut arteriæ dilatatio, quæ in hac ἀνδύρισμα, in illa nobis varix, Græcis κιρσὸς appellatur. Vtrinque ſanguine multo vaſa implentur: ſed in vena craſſo,

Varix. Ανδύρισμα.

in arteria ſpirituoſo hîc magna, turgida, ſæpeque moleſta ineſt pulſatio: illic nihil horum: vtrinque pars ſine dolore tumet, preſſaque cedit, reditque. Varici magis crura, quàm cœteræ partes patent, maximeque in fœminis, quæ vtero gerunt: & in his viris, quibus ſoluta quartana, aut curata longa hæmorrhois eſt. Aneuriſma modò in externis eſt membris, circa iugulum atque pectus: itemque in manibus & pedibus: modò intus quoque inhæreſcit, præcipuè ſub pectore iuxta lienem & meſenterium.

MEDICINALIUM OBSERVATIONUM
LIBER III.
QVO EVENTVS EAQVE proponuntur judicia, quæ tàm de vniuerſalibus haberi morbis poſſunt, quàm de particularibus.

QVUM ſuperioribus libris morbos propoſuerim, qui vel totis corporibus inſunt, vel ſolam par-

particulam occupant: proximum nunc esse videatur, in genere quædam de vtrisque dicere. Neque enim parui referre arbitror, quæ cuiusque morbi vis, aut acumen, aut duratio, aut euentus sit, obseruare: æquè profectò, vt in quem alium aliquis verti morbus possit, quibus ætatibus magis accidere, quibus temporibus anni, quibus cœli tempestatibus, quibus locis. Nec inutile quoq; videatur, ipsius ægri mentem, mores, orationem, insomnia, vultum, præcordia, spiritum, pulsum, appetentiam, victum, gestum, decubitum, ipsum denique habitum, omniaque corpore exeuntia in morbis omnibus intueri, & ex his obseruationes vtiles petere. Quæ quidem singula, quoad possum, nouissimo hoc libro proponam.

Morbi acuti & lethales.

Ergo acuti esse morbi, & perniciem afferre magna ex parte laborantibus solent, febris pestilentialis, morbus attonitus, cerebri inflammatio, quam Græci φρενῖτιν dicunt, itemque vesicæ inflammatio, & neruorum rigor, quem τέτανον vocant. Acuti quoque morbi,

Acuti

morbi & ancipites at commemoratis minus ſunt, minusq; etiam pernicioſi, verùm ſic ancipites, vt modò occidant, modò ſaneſcant, febris ardens, lethargus, vua, angina, inflammatio lateris, vel pulmonis, itemque ventriculi, iecinoris, lienis, renum, vteri. Cæterùm is morbus, quem χολέραν dicunt, æque vt hic quidem anceps, at longè tamen acutior eſt. Breues morbi ſimulque ſalutares ſunt, febris diaria, & tertiana intermittens exquiſita. Longi autem & ſine periculo ſunt (niſi quid ipſis tamen acceſſerit) febris quartana, grauedo, reſolutio neruorum, morbus articularis, ſiue totum is occupat corpus, ſiue partem: adhæc, ſcabies, impetigo, cæteraque penè omnia cutis vitia. Longi & ancipites ſunt, morbus comitialis, melancholia, deſtillationes omnes, excepta grauedine: adhæc abſceſſus in pectore, coli dolor, alui profluuium, tormina, teneſmus, læuitas inteſtinorum, hydrops, ſubdurus in iecinore, in liene, & in renibus tumor, vlcus & calculus renum, & veſicæ: itemque hæmorrhoides, & fœminarum fluor: ipſa demum Elephan-

Morbi breues & ſalutares

Longi morbi & ſalutares

Longi morbi & ancipites

phantia, & Venereus morbus. At verò vt longi morbi, sic etiam pestiferi esse solent, febris hectica obfirmata, vlcus pulmonis, itemque substantiæ tùm in hoc, tùm in iecinore corruptio, tabes, marcor, cancer tùm exulceratus, tùm occultus, & qui febrem acutam, aut durum iecur lienemúe secutus hydrops est, quæque intestinorum leuitas torminibus accessit. Longus morbus cùm penitus insedit, æquè vt acutus difficilis est: & acutus quidem, quo vetustior: longus autem, quò recentior, eò faciliùs curatur.

Longi morbi & lethales.

Morbi autem transire alii in alios interdum solent, idque priore aliàs cessante, aliàs manente. Itaque diaria febris in hecticam transire, & in putridam potest. Erratica autem, & ex variis nata humoribus sæpè in quartanam: atque hæc interdum in cotidianam vertitur: itemque quæuis alia febris in morbum articularem, vel in resolutionem neruorum, vel in abscessum. Febris verò ardens, & lateris inflammatio, & angina, transire in inflammationem pulmonis possunt: atq;

Transitiones morborum aliorum in alios.

hæc rursum ad insaniam. Morbumque quoque comitialem melancholia, atq; hæc illum interdum excipit. Sæpe etiam lateris inflammatio, atque pulmonis, in pectoris abit suppurationem: itemque hæc in tabem, atque in alui fluxionem. Adhæc post longas destillationes, tabes: post sanguinis sputum, puris sputum: & post hæc tabes. Post morbum attonitum neruorum resolutio, itemque post coli dolorem: post hunc etiam, morbus articularis, vel comitialis, vel voluulus, vel hydrops. A lienis vitiis, & à sinceris deiectionibus tormina: ab his læuitas intestinorum, post quam hydrops, item etiam post durum iecur atque lienem hydrops, & post auriginem, & post malum corporis habitum, siquidem hic à pituita crudus est: à melancholia autem natus, magis in elephantiam vertitur. Post tormina, tenesmus, & vicissim post tenesmum, si bilis subest, tormina: vel si magis pituita, coli dolor, aut voluulus. Post longum coxæ dolorem claudicatio, itemque hydrops. Post fluorem etiam vterinum,

&

& profusas hæmorrhoides, aut vndecunque immodicè promanentem sanguinem, hydrops: post cæcas hæmorrhoides, ani inflammatio: post grandissimam inflammationem, gangræna, atque sphacelus: post impetiginem, lepra, quàm Græci sic nominant. Porrò qui morbus ex alio nascitur, is ferè occidit: à priore enim fatigata natura, secundum sustinere vix posse videatur. Est tamen huiusmodi transitio interdum tuta. Nam pro valetudine est, pulmonis inflammationem verti in abscessum ponè aures, qui suppuret: aut certè in partibus inferioribus, qui ad fistulam perueniat. Febrem quoque continuam, quæ vicesimum iam diem excessit, rectè abscessus ad articulos natus excipit. Tuta etiam est post acutam febrem aurigo, siquidem molle præcordium & elapsus septimus dies est. Adhæc non incommoda febris post neruorum est resolutionem, itemque post horum distentionem, nisi ea siccitatem inanitionemque secuta est. Attonitum autem morbum, & coli dolorem, tutò neruorum excipit

Qui morbi commodùm aliis succedant.

resolutio : lippitudinem alui profluuium: tormina tenesmus: insaniam varix, vel hæmorrhois, vel tormina: singultum sternutatio : longas deiectiones vomitio : surditatem biliosa alutis: sanguinis in fœmina vomitum profusi menses: lienis tumorem tormina: dolorem præcordiorum, qui sine inflammatione fit, itemque voluulum ex vrinæ natum difficultate, febris. Ac sub his quidem casibus ferè priorem morbum alter superueniens depellit. Iam verò à viliori parte morbum ad nobiliorem verti, adeoque à summo corpore ad viscera, vitæque penetralia transire, periculosum est, æquè profectò, vt cùm ex calido morbo alius fit frigidus: veluti si post acutam febrem hydrops oritur, aut post iecinoris inflammationem prædurus in eo sine sensu tumor.

Morbi, difficiles, itemque faciles.

Qui morbi sub bonis signis non leuantur, & sub malis remittunt, difficiles esse consueuerunt. Semper verò benigniores sunt hi, quorum principia affecti spiritus dedêre: peiores ex atra bile nascuntur: ex aliis humoribus ancipites.

Haud

Haud raro semel curatus morbus reuertit. Id vero hinc scire licet : quoniam depulso morbo, homo imbecillus manet : aut certè assumptum cibum non sentit : quoniam neq; appetit, neque concoquit, sed multa nausea afficitur, & ructu vel nidoroso, vel acido. Æque certum recidiuæ præsagium est, si inter hæc ista spiritus malè olet : si vehemens sitis est, & multa vigilia : si præcordia, quæque juxta sunt loca, tument : si denique facies inflata est, maximè ad palpebram superiorem. Quæ omnia eò certius reuersuram ægritudinem denuntiant, quò euidentiora iis temporibus sunt, quibus esse vehementior morbus solet. Sed & ægritudinis genus aliquid ad prædicendam recidiuam facit. Facilè namque hæ febres repetunt, quibus adfuit inflammatio, tum cùm hæ quidem finirentur, calorem tamen æstumque in visceribus aliquem reliquerint. Eiusdem ordinis sunt morbus comitialis, caligo, hemicrania, pertinax capitis dolor, destillatio, anhelatio, quam ἆσθμα vocant, dolores renum, dolor

Præsagia recidiuæ.

colicus, morbus articularis & huiusmodi. Autumnus recidiuæ opportunissimus est. Quælibet morbi reuersio tutior est, si malam victûs rationem tantummodò secuta est, non etiam relictum à priore morbo vitium. Quò quid citiùs reuertitur, & quò vires simul infirmiores sunt, eò peius est. Quicunque morbus subitò sine ratione, sine bonis signis finitus est, ferè redit. Porrò certis quibusdam ætatibus, & anni temporibus, & cæli tempestatibus, & locis, certi etiam morbi magis esse familiares solent: quod cum aliis de causis, tum ideo quoque obseruatur, vt scire liceat, minore in periculo versari ægrum, cujus naturæ, vel ætati, vel consuetudini, itemque anni temporibus morbus consentit. Ergo infantes, tenerosque etiamnum pueros, vomitus exercent, tusses, vigiliæ, pauores, aurium humores, feruida oris vlcera, vmbilici inflammationes, & cùm illi dentire incipiunt, gingiuarum pruritus, neruorum distentiones, alui proflunia, febres. Quæ omnia eò sunt grauiora, quò plenius corpusculum

Primæ ætatis morbi.

lũ eſt, atq; alu9 magis impedita ac pigra Vbi paulum annis proceſſum eſt, ſic tamen vt nondum peruentum ad puberem ætætem ſit, tonſillæ fiunt, & vertebrarum ſpinæ luxationes, anhelationes: itemque lumbrici, vrinæ ſtillicidia, calculi veſicæ, ſtrumæ, verrucæ, pleraque alia tubercula. Vt primum pubertas venit, quædam ex his, quæ comprehenſa ſunt, incidunt, & febres longiùs trahunt, & ſanguis è naribus fertur. Adoleſcentia morbis eſt expoſita acutioribus, itemque comitialibus, & præcipuè ſanguinis ſputo, & poſt hoc tabi. Iuuenibus autem lethargus accidit, & lateris pulmonisque inflammatio, & anhelationes, & inſania quam Φρενῖτιν dicunt, & ardentes febres: adhæc longa alui profluuia, choleræ morbus, tormina, læuitas inteſtinorum, hæmorrhoides. Cæterùm ſenes exercent ſpirandi difficultas, frequens cum tuſſi deſtillatio, vertigo, morbus attonitus, nocturna vigilia, aurium, oculorum, & narium madores, & viſus, auditúſque hebetudo. Accedunt renum dolores, vrinæ

Puberum morbi.

Adoleſcentum morbi.

Iuuenum morbi.

Senum morbi.

tùm difficultas, tùm stillicidium, præcipueque læuitas intestinorum, tormina, cæteraque huiusmodi citæ alui incommoda. Sæpius etiam incidunt dolores articulares, totiusque corporis pruritus, ac malus habitus. Magna autem ex parte minus juuenibus ægrotant senes: verum semel diuturnis correpti malis, ferè opprimuntur.

Quando pueris morbi finiuntur.

Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet, ætas media tutissima est. Pueris maximè judicantur morbi vel quadraginta diebus, vel septem mensibus, vel totidem annis: interdum etiam ad puberem ætatem trahunt. Post hanc autem ipsam qui manet, ac neque prima Venere, neque primis menstruis finiuntur, longi esse solent.

Qui morbi gracilibus, qui obesis magis familiares.

Porrò omnis ætatis hominibus, gracilibus magis accidunt tabes, deiectiones, destillationes, laterumque & viscerum dolores: obesis spirandi difficultas, & præfocatio, cuius occasione interdum subita irruit mors: quem casum vix accidere gracilibꝯ posse hominibus constat. Tenue verò corpus, imbecillum: obesum, hebes est.

Iam,

Iam autem quod ad anni pertinet tempora, ſcire licet, etſi omnes morbi omnibus fieri temporibus poſſunt: Vere tamen eos magis incidere conſueſſe, qui humoris motu nouantur: deſtillationes intelligo, tuſſes, ſanguinis profuſiones, puſtulas, abſceſſus; omnia denique neruorum & articulorum vitia, quæ modò accedere ſolent, modò rurſus conquieſcere. Iunguntur his lippitudines, inſania, tum ea, quam φρενῖτιν dicunt, tum quam μελαγχολίαν: morbus item comitialis, angina, impetigo, lepra & huiuſmodi. Ver (quantum in ſe eſt) inter cætera anni tempora ſaluberrimum eſt, minimeque exitioſis morbis opportunum. Multa ex his in æſtatem incidunt: verùm habet etiam id tempus febres continuas, & ardentes, & tertianas multas, itemque lippitudines, vomitus, alui fluxiones, aurium dolores, vlcera oris, naturalium putredines, & quicquid ſudore hominem reſoluit: quod nouiſſimum quidem eò magis fuerit per febres procliue, quò Æſtas Veri fuerit ſimilior. Periculoſior autem Æſtas Hyeme, Au-

Morbi vernales.

Morbi æſtiui.

Morbi autumnales. tumno tutior eſt. Idem Autumnus vix vllo horum vacat morborum: ſed febres etiam adiicit incertas, & quartanas: itemque morbos comitiales, inſaniam, melancholiam, ſpirandi difficultatem, lienis tumores, hydropem, tabem, vrinæ difficultatem, voluulum, tormina, læuitatem inteſtinorum, & coxæ dolores. Autumnus plenus eſt periculorum, neque vllum æquè tempus morbis exitioſis & peſtilentiæ patet. Ferè autem diutinis morbis fractos tollit, aliosque homines nouis incommodis, iisque longisſimis, ac potiſſimum quartanæ implicat. Idem tabidis longè inimiciſſimus eſt. *Morbi hyemales* Hyeme capitis fiunt dolores, vertigines, morbi attoniti, lethargi, grauedines, raucitates, tuſſes, & ſi qui in faucibus, in lateribus, & in imis viſceribus contracti morbi ſunt, eos exaſperat. Idem tempus ſalubritate à Vere ſuperatur: Æſtate autem, multoque magis Autumno tutius eſt. Illud in genere nouiſſe licet, conſtantibus temporibus, & naturam ſeruantibus ſuam, conſtantes etiam morbos & iudicii non difficilis

na-

nasci: incertos autem esse, ac difficulter iudicari, inæqualibus temporibus. Tum etiam, si talis pergat esse annus, qualem semel adeptus constitutionem est, scire licet, similes penè morbos semper expectari oportere. Meminisse autem conuenit pueros, & his ætate proximos, ipso Vere, primaque Æstate, melioris esse valetudinis: senes, ipsa Æstate ad aliquam vsque Autumni partem tota: reliquo Autumno, itemque proxima Hyeme, eos qui in mediis sunt ætatibus.

Præsagia morborũ ex cæli sumpta varijs tempestatibus.

Varios etiam præsagire morbos, prout variè à sua natura anni tempora deficiunt, licet. Nam si Hyems sicca, Septentrionalibus ventis perflatur: Ver autem pluuium cum Austris successit: prædicere licet, febres acutas Æstate futuras esse, & lippitudines, & tormina, in fœminis potissimum, atque in his viris, quorum humidior natura est. Si verò clementior Hyems Austros exhibuit, atque pluuias: Ver autem siccum cum Aquilonibus fuit, prægnantes, quibus Vere partus fiet, abortu periclitantur: &, si quæ in tempore pariunt, im-

imbecillum id quod excluditur, erit, morbosum, ac minimè viuax. Aliis hominibus lippitudines instabunt aridæ, & tormina, &, si seniores sunt, destillationes, quæ subinde occidant. Iam verò cum sicca & Aquilonaris Æstas, Autumnus pluuius, atque Austrinus est: tum quæ proxima est Hyems, capitis inferet dolores, tusses, destillationes, raucitates, & ipsam in nonnullis tabem. Quod si antecedente sicca & Aquilonari Æstate, ipse quoque siccus Autumnus Aquilonibus perstringitur: non inutile quidem huiusmodi tempus ad commodam valetudinem humidioribus fuerit corporibus, maximeque fœminarum: verùm siccæ lippitudines, & febres tum acutæ, tum longæ, & hi morbi quos atra bilis concitat, fiunt.

Porrò cæli tempestates, prout serenæ sunt, vel nubilæ, vel pluuiæ, vel his aut aliis ventis perflatæ aduentum variarum ægritudinum denuntiant. Saluberrimum est cœlum serenum atque purum. Itaque præstare creditur rusticum vrbano, agreste pratensi medi-

Quod cœlum saluberrimum.

diterraneum maritimo, montanum paluſtri, terreſtre fluuiali, ſiccum pluuio, ſudum nebuloſo, meridianum matutino, diurnum nocturno. Sub optimo cælo certior valetudo eſt, prioresque morbi (ſi qui fuerunt) promptius ſaneſcunt. Optimum verò Hyeme cælum eſt, quod omni vento caret: Æſtate quod Fauoniis perflatur. Poſt ſerenum cælum, optimum eſt id quod æquale eſt, ſiue frigidum, ſiue calidum. Peſſimum autem eſt quod variat maximè, eoque nomine multos Autumno, qui cætera parte anni traxerunt, tollit. Rectè enim Hippocrates judicavit: ſi eodem die modò calor eſt, modò frigus, Autumnales morbos expectari oportere. Semper autem pluuiis ſalubriores ſunt ſiccitates. In his tamen febres acutæ fiunt, & tabidi morbi, & lippitudines, & tormina, & vrinæ difficultates, doloresq; articulorũ. Pluuiæ verò longas febres exhibent, alui fluxiones, putredines, morbos tum comitiales, tum attonitos, anginas, reſolutiones neruorum, cancros. Porrò ex ventis

tis salubriores sunt Orientales, atque Septentrionales, quàm vel Subsolani, vel Austri: etsi ea res tamen pro regionibus variat. Vbi Aquilo cælo imperare incipit, prædicere licet dolores lateris & pectoris, tusses, faucium asperitates, alui & vrinæ compressiones, & horrores: sanum tamen corpus is ventus firmat, & vegetius mobiliusque reddit. Spirantibus autem Austris expectare conuenit oculorum caliginem, aurium hebetudinem, sensus tarditatem, vertiginem, grauitatem capitis. alui fluxionem, totius denique corporis imbecillitatem, atque pigritiem. Cæteræ tempestates cæli, prout vel Aquiloni, vel Austro propiores sunt, modò hos, modò illos potiùs morbos creant.

Qui morbi ab Aquilone, qui ab Austro fiant.

His ita animaduersis, proximum est ad ipsum spectare ægrotantem: qui, si in propria curatione officio non deest suo, & morem imperatis medici gerit, neque quicquam proficit tamen, grauiter vtique ægrotat: omnino autem contrarium fit, si, cum nusquam in officio sit, mediocriter tamen habet. Eius

Officium ægroti.

Mens æ-

us quoque non constare mentem, im- *groti atq; moris.*
primis graue est. Qui sic est, is, etsi
parte aliqua corporis dolorem habet,
nullo tamen eius videtur affici sensu.
In omni autem morbo hominem compotem mentis esse, bonum est. Aliquid
etiam spectare in moribus potest. Tutum enim non est leni animo natum
asperum in morbo responsatorem esse
cœpisse, aut quædam violenta manu facere eum, qui semper imperium in animum non difficilè habuit. Turbulentus verò natura homo, etsi non modò
ferociter loquitur, verùm etiam desipit
per febrem ardentem, non vsquequaque tamen periclitari videatur. Si quis
supra modum, supraque consuetudinem vel loquax, vel taciturnus est, malum significatur: tacenti enim soporis,
aut melancholiæ principium est: garrienti, delirationis. Iam verò falsis imaginibus propter vim morbi mentem
turbari, sine magno metu non est: veluti cum quis digitis micat, aut floccos festucasúe de stragulis legit, aut armatos adesse sibi hostes putat, malosúe dæmones, vel quid spectrorum huiuf-

iusmodi. Longeque grauius est, si iudicio amisso necessarios vel domesticos non agnoscit: aut si quæ animu concupiscit, eorum ipse protinus hom obliuiscitur. Ad extrema autem ventum est, si inter hæc æger neque audit neque videt, aut mouetur, extremis iam tum frigescentibus, & liuore fœdis.

Præsagia ex somno atq; vigilia. Haud leuis etiam in somno animaduersio est: vbi is enim auxisse malum videtur, mortalis est: vbi leuasse, non mortalis. Ab eodem itaque delirium sedari, valde bonum. Pessimum est, ex toto ablatum eum esse: vis enim ho modo infirma consumitur. Eo minu malus est, qui nocte non accedit, et iam si interdiu venit. Qui autem tantum de die fit, is melior esse matut ni temporibus censetur, ad tertiam vsque diei partem. Æquè malum est somn nimietatem esse, sic vt quidam veluti sopor interdiu nocluque immoretur. Plenior per noctem somnus qui delirio succedit, quique cum frigore partium est extremarum, periculum ostendit. Altus sopor cum debili pulsu, & delirio, & extremis frigescentibus, mortalis

s est. Vt sine modo continuatus so-
nus, sic etiam nimia vigilia, malum
gnificat. Hæc enim, nisi dolorem
flictionemque sequitur, delirii me-
m ostendit. Quem longa vigilia
onfecit, huic tussim accedere, admo-
um periculosum est.

Præsagia ex insomniis.

Aliquid etiam in insomniis est. Nam
ea alia sunt, quàm diurna negotia
uere, turbationem esse in corpore ali-
uam testantur. Itaque si incendia
identur, flaua luxuriat bilis: si verò
imus aut densa caligo apparent, atra
ilis abundat: si imbres, itemque nix,
lacies aut grando objiciuntur, multa
ntus pituita est. Qui in fœtido se lo-
o versari putat, putrem is humorem
ntus fouet: cum verò rubra quædam
ormientibus per insomnium obuer-
ntur, ipsique cristas habere se galli-
aceornm credunt, scire, licet sangui-
em intus abundantem esse. Luna,
apparet sub insomnio, eas potius af-
ctiones notat, quæ in medio corporis
uis spatiis sunt. Sol, quæ in medio:
etera astra, quæ in ambitu. Si quid
itur horum offendi videtur, aut ob-
scu-

ſcurari, ſuoue à circuitu ſiſti: quæ pa
ſingulis debetur, in ea morbus verſatu
leuis quidem, ſi vel aër, vel nebula h
minibus cœleſtibus impedimentum de
dit: grauior, ſi aqua. Quod ſi ea
pſa ita ſuperari interiectis elementis v
dentur, ut penitus euaneſcant, metu
eſt ægrum morbo ſuccubiturum. Cæte
rùm, ſi, fugatis obſtaculis, clara fieri ſ
gna ſplendidaque incipiunt, in mult
ſpe eſſe homo poteſt: quum verò ce
lerrimo impetu feruntur, inſaniæ me
tum oſtendunt: ſi deſcendere ad oc
caſum, itemque in mare præcipitar
vel in terram videntur, morbos etiar
ſignificant. Turbatum mare, ventri
affectum notat. Terram autem aqu
inundari videri, bonum non eſt. Hu
midum enim id morbum arguit, mul
toque magis, ſi quis ſtagnis aut flumi
nibus mergi ſe putat. Peius eſt aridar
terram, ac Solibus toſtam vidiſſe: ma
gnæ enim id argumentum ſiccitatis eſ
Si quis per ſomnum auidè quid edere
aut bibere velle videtur, alimenti ve
potionis ſignificatur inopia. Aqua
puram potari videri, bonum: cæter
po

pocula, malum. Monſtra verò apparere, aut armatos hoſtes, vnde ingens terror dormienti incutitur, morbum oſtendit, & inſaniæ metum. Ex editiſſimo loco præcipitari videri, vertiginem minatur morbumque vel comitialem, vel attonitum vtique, ſi tum quoque caput multo humore oneratur.

Sed miſſis nunc mentis erroribus, exteriora ægri intueamur, in quibus vultus locum habere præcipuum poteſt: is enim ſignis minimè dubiis affectum principium partium commonſtrat. Ergo in omni morbo benè ſperare licet, ſi quis non nimium diſſimilem vultum ſani hominis retinet. Is magnis malis, facies bona, metum morbi minuit: in paruis autem non bona, exauget. Extremum periculum oſtendunt oculi vitio morbi concaui, collapſaque tempora, & nares acutæ, inuerſæque imis partibus ac frigidæ, aures & cutis circa frontem intenta atque dura, color liuidus, aut niger, palpebrarum denique, & labiorum, & narium pallor. Hæc facies ſi vim morbi, non autem effre-

Praſagia ex ægri vultu.

effrenatam secuta exinanitionem est periturum ægrum intra triduum osten dit. maximeque si simul deiectiones vrinæque pingues exierint. Frequen tissimus hic vultus est, cum maxim febris corpus exterret, colliquatque præcipuè si juuenis est, qui sic laborat & negotiis implicatam vitam degit Siue autem morbus acutus, siue lon gus ac magnus, vt tabes, faciem si violauit: idque siue inter initia factum est, siue posterioribus temporibus, mor tem, etsi non æquè vbique celerem semper tamen certam præsagit.

Præsagia ex præcordiis. Multum etiam obseruationis habe ri ex præcordiis per morbos potest. E enim sine vllo sensu doloris æqualite vtraque parte mollia, magnam saluti spem faciunt. At verò metum augent si inflammata, & dolentia, & dura, in tentaque sunt: si inæqualiter dextra parte sinistraque affecta. Quòd si si tumida sunt, vt digitis tamen cedan compressa, & non deleant, morbum quidem, vt non periculosum, ita lon gum forè significant. Præcordiorum venæ si pulsant, aut turbationem, au

de

delirium portendunt. Æque verò in omni morbò vtile fuerit, partes circa vmbilicum & pubem obſeruaſſe. Bonum enim craſſitudinem eas habere, planamque ibi cutem eſſe, at verò emacruiſſe, atque liquatas eſſe, valdè malum.

Præſagia ex decubitu corporis.

Circa decubitum iſta quoq; animaduertuntur. Si æger in latus aut dextrum, aut ſiniſtrum pro arbitrio cubat ſuo, cruribus paulum reductis, & faciè conuertitur, conualeſcere poſſe videtur. Contrà verò periclitatur, ſi hians, & ſemper dormiens ſupinus præter ſolitum jacet, expanſis manibus pedibuſque, aut ſi has partes diſiicit, aut (quod peius eſt) ſi ſubinde ad pedes delabitur. Pedes autem nudare & manus, quibus vehemens calor non eſt, malum eſt, & ſummæ afflictionis indicium. Pronus decubitus delirium eſſe, aut dolorem juxta ventrem oſtendit. Haud leue etiam malum portenditur, ſi æger ex morbo debilis, nullum ſuſtinere decubitum poteſt, ſed erigi volens, ſeſſionem expetit: aut ſi aſtantes auerſatus, ſeſe in vlti-

mum cubile conuertit. Ex manibus etiam aliquid obſeruatur, quas ſi ſine cauſſa æger ſæpius naribus admouet, tanquam inde abſterſurus aliquid, nihil tamen cum ſit, malum id eſſe judicatur: parque periculum eſt, ſi digitis floccos de ſtragulis vellere conatur, aut quæ in proximo pariete minuta eminent, carpere.

Præſagia ex toto corpore. Iam verò quod ad totum corpus attinet, id nimium celeriter per morbos emacreſcere: aut contrà æque bene habitum, morbo quantumuis diutius trahente, videri, malum eſt: prius enim, magnam naturæ infirmitatem secundum longam inualetudinem arguit. Æquè verò inutile eſt, modò calidũ eſſe corpus, modò frigidum, modò his coloribus, modò aliis affectum. Diuturni enim id indicium morbi eſt.

Præſagia ex reſpiratione. Sed corporis quoque ægrotantis intueri facultates, oportet, & ex his vtilia præſagia ſumere. Spiratio itaq; bona cum in longis morbis, tum maximè in acutis qui cum febre ſunt, & intra quadraginta dies conquieſcunt pro

promittere ſalutem ſolet: difficilis autem periculum minari. Imprimis verò horrēda ſpiratio eſt, quæ inæqualiter interciſeque ducitur, vt dupla videatur aëris intra pectus reuocatio. Mala quoque & præfocans eá eſt, quæ hominem ſupinum eſſe ſinit, ſed è cubili cogit conſurgere: ſub qua thorax atque ſcapulæ plurimum attolluntur. Ea autem difficilem deſtillationem, vel anginam, vel ſuppurationem, vel crudum pulmonis tuberculum comitatur. Magna autem & frequens, qua feruidus vapor ore, naribusque efflatur, vehementis ſine obſtructione, incendii argumentum præbet. Itaque hæc per ardentes febres maximè editur. Frequens autem, & parua, infirmas eſſe vires teſtatur: aut certè impedimentum, quo pulmo vrgeatur, arguit. Proin inflammatis pulmonibus, aut lateribꝰ, aut ſepto tranſuerſo, aut jecinore, aut liene, ſubinde talis eſſe deprehenditur. Magna autem, & ex longis interuallis rara, inſaniæ nota eſt. Perniciem autem minatur ea, ſub qua ſpiritus ex ore atque è naribus frigidus fertur: vbi

ſpiritus vix ore, ſed totus penè naribus emittitur: magisque ſi harum contrahi pinnæ, dilatarique cernantur certum oppreſſarum virium indicium eſt. Incumbente per febres morte, ſpiratio alta, crebra & difficilis eſt.

Præſagia ex pulſu. Nunc de pulſu dicam arteriarum qui, quoniam cordis vitæque nuntius eſt, magnas ad recta præſagia vires habet. Is enim ſi per morbos haud multum à natura defecit ſua, talisque eſſe perſeuerat, validum corporis robur ſpemque ſecundæ valetudinis oſtendit. *Optimus pulſus.* Optimus cenſetur is, qui medius inter magnum eſt, & paruum, inter celerem & tardum, inter crebrum & rarum, inter vehementem & languidum, inter mollem & durum, inter plenum & vacuum, quique bonam ictuum inter ſe proportionem, æqualitatem, ordinemque retinet. Idem hic variis de cauſis ſuæ naturæ legem amittit, prout vis eſt ægrotantis, aut vſus pulſationis aut affecta arteria. *Magnus pulſus.* Magnus pulſus vſum ſequitur inauctum, naturæque vim: ſed priusquam à naturali ſtatu in magnum degeneret, primum fit is, qui omnium na-

naturæ facillimus eſt crescenteque magis vſu etiam celer. Si imbecillus ſub his caſibus homo eſt, magnus eſſe deſinit, fitque cum crebro paruus & languidus. Dura etiam arteria pulſus non admodum eſſe poteſt. Contraria autem ratione de paruo dicendum eſt, ſub quo vis infirma eſt, & nequaquam vrgens vſus: hîc primò rarus, dein, creſcentibus imbecillitatis cauſſis, tardus, & tum paruus eſſe incipit. Ad tarditatem quoque & raritatem facere ſiccitas arteriæ poteſt. Durus etiam pulſus arteriæ notat duritiem, mollis humiditatem. Itaque hic peculiaris eſſe ſopori, lethargo, pulmonis inflammationi, mollibus viſcerum tumoribus, aquæ inter cutem, ſimilibusque morbis ſolet. Robuſtus vehemensque pulſus, ægrotis ſpem ſecundæ valetudinis oſtendit: languidus, exitii metum. Scire autem licet, non tantum periculi in pulſu verti maximo, vel celerrimo, vel creberrimo, vel vehementiſſimo, vel molliſſimo: quantum in eo qui minimus eſt, maximeque tardus, rarus, languidus, durus. Hi enim nunquam ſi-

Paruus.

Durus, itemque mollis.

Robuſtus.

Languidus.

ne graui periculo ſubſunt. Ex priore ordine, optimus quidem vehementiſſimus eſt, dein maximus: prauiſſimus autem eſt, maximè mollis. Ex poſteriore autem deterrimus, languidiſſimus: poſt quem tardiſſimus, & rariſſimus, atque hinc minimus. Languidus autem omnis ſemper naturæ ſignificat imbecillitatem, quæ imbecillitas, ſi longa vetuſtate morborum contracta eſt, reddit eundem etiam pulſum paruum, rarum, atque tardum, ſiquidem febris deeſt: & crebrum, velocemque, ſi ea ſubeſt. Vbi imbecillitatem nimius dolor, aut vigilia, ſubitæúe inanitiones intulerunt, pulſus ſupra languiditatem paruus eſt, & celer, & creber. Si autem non in ſe debilis, ſed aliqua re impedita, oppreſſaque natura eſt: vt in magnis fit grandium vaſorũ obſtructionibus, itemque in repentinis humorum in præcordia confluxionibꝰ, & in ipſis denique peſtilentialibus febribus: pulſus maximè continenterq; eſt inæqualis, idemque præter languiditatem, paruus, tardus & rarus: tametſi ſubinde paucis ictibus, vel vehemens, vel

vel magnus, vel celer, vel frequens apparet, qua in re maxima eiusdeprehenditur inæqualitas. Semper autem maior imbecillitas eſt, ſi pulſus intermittit: maxima, ſi is ipſe deficit. Idem hic ſi non recurrit, ſed ex toto deficit, (quod ἀσφυξίαν Græci dicunt) horrendiſſimus eſt, & certæ mortis index. Pleriſque omnibus vita defuncturis ſub nouiſſimum ſpiritum accidit: quibusdam aliquot ante eum horis, & interdum (quod mirum videri poteſt) pluribus etiam diebus. Minus autem periculi in eo vertitur, qui ſenſim gracileſcens minuitur, (Græci μύουρον appellant.) Hic aliàs reciprocus eſt, aliàs non eſt: vt vt eſt, magno ſemper metu terret. Et quidem ſi non reciprocat, deterior etiam deficiente reciproco, iudicatur. Haud leue quoque diſcrimen intermittens pulſus habet, qui quò diutius à motu quieſcit, eò perculoſior eſt: & cum duarum tempus pulſationum intermittendo tranſigit, mortem denunciat, niſi alicui tamen is pulſus ſecundum naturam eſt: quanquam in ſenibus, longa febre, vel anhelatione affectis, itemque aliàs in pueris, obſeruatum eſt, poſt in-

Deficiens.

μύουρος

Intermittens.

intermittentem pulſum, vitam manſiſſe, id quod nulli contigiſſe iuuenum credibile eſt. Longè hoc pulſu formidabilior, & certior exitii nuntius exiſtimatur, qui in vna intermittens pulſatione eſt. Intercurrens autem pulſus, bonam indicationem morbi pollicetur, & futuramq; ſalutem : vtique ſi cætera quoque ſigna reſpondeant. Bis feriens, ſeu interciſus, calidum humorem, eumque vehementer putrem & facultatem non penitus inualidam ſequitur. Vndoſus morbos denotat nimio humore corpus irrigantes, febres ſcilicet cotidianas, & continuas has, quæ perpetuis ſudoribus hominem labefactant, τυφώδεις Græcis appellatos conſtat: itemque id genus hydropis, quod ipſi λευκοφλεγματίαν dicunt. Tum in hiſce febribus, tum etiam in aliis, vndoſus pulſus ſudorem antecedit iudicialem, ſiquidem plures ſunt ictus alti, & vehementes, notæque concoctionis cernuntur. Sub vndoſo pulſu, neque viſcerum ſubeſſe inflammatio, neque durus in his ſine dolore tumor, minusque vel diſtentio neruorum, vel nimia

Intercurrens. *Bis feriens.* *Vndoſus.*

ariditas poteſt. Eundem pulſum in vermiculantem (qui ab illo ſola differt paruitate) verti tutum non eſt. Tum enim vis, etſi nondum deficit, tamen paulatim labaſcit. Idem vermiculans attritam vacuatione naturam comitatur, itemque pulmonis id vitium, quo ipſe totus putris nimio ſcatet, oneraturque humore: vtique ſi iam tum quoque vires corpori infirmæ ſunt. Quemadmodum de vndoſo dixi, ita quoque dicere de vermiculante oportet, quod vterque mollem requirit arteriam: neuter deprehendi in tabe, in inflammationibus, & duris, ſenſuque carentibus viſcerum tumoribus, & in ſuppurationibus pectoris, ne propinqua quidem iam morte, poteſt. Nulla febris, niſi quæ leuiſſima eſt, ac lenta vermiculantem pulſum exhibet: quoniam creſcens calor, tardam eſſe arteriæ diſtentionem non permittit. Proin poſt intemperatã inanitionem ortꝰ vermiculans, ſi febris accedit tollitur. Vt verò vndoſus ſi debilior fit, à vermiculante excipitur: ita vermiculans à formicante. Quare quoque incommodi plus, quàm ille

Vermiculans.

Formicans.

le portendit. In febribus autem lentis, quæ non vi, ſed ſpacio, longaque vetuſtate vires exhauſerunt, mortis eſt nuntius. Tum hic ipſe, tum vermiculans, vbi ab iis cauſſis fiunt, quæ vim corporis ſubito exoluunt, iterumque corrigi non difficilimè poſſunt, non æquè magnum metum inferunt. Ad quem caſum expoſiti ſunt ii, quibus propter balnei calores anima deficit, aut vires, ob profuſum è vulneribus, aut naribus ſanguinem, ſubitò collabuntur. Caprizans autem pulſus, naturæ notat robur, & ſecundæ ſpondet valetudinis expectationem : niſi tamen poſterior pars diſtentionis fuerit languidior : tum enim anceps naturæ morbique pugna eſt. Hecticus, pertinacius immoratur, ac morbum longum, ſiccumque, ac malè ſanabilem oſtendit: peculiaris eſt tabidis aut aliqua demum ratione emaciatis. Serratus inflammationes ſequitur, præcipueque partium neruoſarum : quare etiam lateris inflammationi familiaris eſt. Idem eò peior, quò manifeſtior eſt : id quod nimia tenſio & durities fa-

Caprizans.

Hecticus.

Serratus.

facit. Est etiam comes crudorum intus tuberum, quæ hominem subinde tollere, vbi multæ vires non suppetunt, solent: nisi si ea tamen tempestiuè suppurant. Rarò conuulsissimus incidit pulsus, idemque periculum habet: præcipuè si post magnam vacuationem, famem, febres ardentes, similesúe ærumnas oritur. Tutior est is, qui protinus inter morbi initia repentè incidit. Accidit etiam ad inflammatorios cerebri affectus, & ad id maximè genus insaniæ, quod Φρενῖτιν dicunt, itemque ad morbum comitialem, ipsis ægris (contrà quàm in syncopa fit) sub corporis calore morientibus. Vibratus autem, seu turbulentus pulsus in ægrotis, qui magnas inflammationes, vel tenacissimas patiuntur obstructiones: itemque neruorum distentionem, naturæ cum morbo pugnam ostendit. Tremens pulsus, vel qui verè est talis, vel ex trementibus ad carpum musculis, si vi morbi, non ex natura inest, syncopen præsagire & mortem solet. Idem semper languidus est, ac paruus. Ordo

Vibratus

Tremens.

in bonis pulſibus, bonum: in malis (tametſi quidam non mediocres viri repugnant) malum ſignificant: tantoque ſemper ordo magis improbatur, quò pulſus ſimul deteriores ſunt. Illud in genere nouiſſe oportet, pulſum morientibus non eundem omnibus eſſe. Aliis enim prorſus is ante obitum ceſſat: aliis ad nouiſſimum propè ſpiritum deficiens eſt: aliis non talis, ſed creberrimus fit, & minimus, & languidiſſimus: quibuſdam *μύουρος* eſt: nonnullis intermittens; aliis formicans: aliis vermiculans.

Pulſus morientium.

His ita animaduerſis, proximus eſt, appetentiam, aut faſtidium ciborum, omnemque denique victus rationem contemplari, atque inde præſagia, judiciaque morborum depromere. In omni morbo ſalutis nota eſt, benè ad ea ſeſe habere ægrum, quæ vice cibi potioniſque offeruntur: contrà malè habere, periculoſum eſt. Prauis aſſumptis, ſi nihilo æger habet deterius, tolerabilis morbus ſubeſt: verùm omnibus

Præſagia ex appetentia & faſtidio ciborum.

bus rectè oblatis, si non modò æger non juuatur, sed etiam offenditur: scire licet, id difficilis morbi indicium esse. Si quis per initia morborum cibos auersatur, aut etiam juxta statum, viribus etiamnum sufficientibus, nihil terreri debet: verùm quæ declinantibus morbis, cibi oriuntur fastidia, aut aliàs etiam viribus admodum inualidis, periculo non vacant. Eadem sub longa inualetudine pessima sunt: sed & in conualescentibus recidiuam minantur, magisque si vnà frequens acidus ructus est. Post morbum, si expetitis & sumptis epulis, homo neque corpore, neque viribus proficit, malum est: nam plus estur, quàm par est. Verùm si idem casus modicè comedenti accidit, scire licet, inanitionis eum egentem esse: quo auxilii genere nisi succurritur, metuenda recidiua est. Nempe ea scilicet tum demum procliuis est, cum quædam in corpore post judicationes relinquuntur. Iam autem in ipso etiam morbo, quicunque initio probe comedit, nec proficit tamen, is tandem ferè ciborum vrgetur

faſtidio: contra qui magna prius vſus inedia, cibum poſtea concupiſcit, is morbo faciliùs liberatur.

Præſagia ab excrementis. Sequitur nunc eorum obſeruatio, quæ corpore excluduntur: ſputum dico, alui excrementum, vrinam, ſudores, quibus omnibus ſic comparatum eſt, vt, cum imbecilliter & diminutè, paruaque portione efferuntur, mala ſint: magiſque, cum propinque inter ſe inuicem prodeunt. Quin etiam tum ingentem oſtendunt metum, cum prauæ quoque notæ comitantur: ſin minus, morbi longitudinem. Illud ferè commune eſt, quicquid exit, cuiuscunque ſit ſubſtantiæ, aut molis, aut qualitatis, quocunque etiam id fiat vel modo, vel tempore, ſemper ſalutem promittere, ſi poſt notas fertur concoctionis, ſi die judiciali, ſi cum ægri leuamento: quòd contra vacuatur, id peſſimum atque mortiferum eſt. Sputi, atque eius, quod vomitu extunditur, animaduerſio ſuperiore libro propoſita eſt, quare hoc loco deiectionem tantummodò, & vrinam, & ſudores exequar.

Ergo

Ergò optima deiectio est mollis, cohærens, compactaque, subruffa, quæque odore similem aluum sani hominis non excedit: quæ denique juste mollis pro ratione assumptorum est, & eo tempore, quo per secundam valetudinem redditur. Mala autem est, nimium dura, aut liquida citò diffluens aut consistentiæ inæqualis. Bona quoque non est, vehementer vel ruffa, vel alba: hæc enim cruditatem, arguit; illa morbum biliosum: tametsi ruffa non incommodè eodem declinante morbo editur, abscedente, quæ hunc fecit, materia. Viridis quoque deiectio mala est, æruginosæque soboles bilis. Nigra autem, atram bilem: liuida validum notat in internis frigus. Pinguis item tuta non est: quemadmodum nec viscida, ac tenax. Sub vtraque enim (nisi si talia assumpta sunt) corpus liquescit. Quæ verò malè olet deiectio, commoda non est, vt quæ caloris magnæque putredinis habetur nota. Mala quoque spumosa est, aut quæ more stercoris bubuli flatibus plena ac leuis est. Spumosa quoque incom-

Præsagia ex deiectionibus.

commodum magni intus feruoris o-
ſtendit. Ad hæc noxa non vacat, quæ
vel pauca, vel nimia eſt. Varia autem
qualis ramentoſa eſt, & abundè bilioſa,
& cruenta, & purulenta: adhæc praſ-
ſina, & nigra, mala eſt. Peior eſt ſi ſimi-
lẽ etiam odorẽ ſtercoris infantis habet.
Quocunque morbo incipiente, ſi atra
deiicitur bilis, vel etiam per os euomi-
tur, lethale eſt. Sub acuto morbo ſpu-
moſa aluus, & vndique bilioſa, admo-
dum mala eſt. Splendentem ſangui-
nem deiici, maximè ſi qui ante dolores
tenuerunt, periculoſum eſt. Liquida
deiectio vel aceruatim, vel paulatim in-
cidens, nocet: altera enim nimis im-
becillum facere hominem, altera vigi-
lem ſolet. Mala quoque per morbos
acutos aluus aquoſa eſt: magisque, ſi
ſitis deeſt. Eadem ſopore detentis at-
que torpore, peſſima eſt: itemque his,
quibus vna venter in tumorem inten-
ditur. Ex liquida deiectione refrige-
ratio cum ſudore, malum: quæ verò
in mortem atri ſanguinis nigra eſt, ſiue
cum febre, ſiue ſine hac, admodum ma
la eſt. Peſtifera etiam eſſe conſueuit,
quæ

quæ sensum ægri fugiens elabitur, aut quæ subitò præter rationem in eo homine vbertim profluit, quem longus morbus labefactauit. Obiter etiam aliquid de ventris flatu dicam, quem præstat sine strepitu elidi: nam si is acuto in morbo strepit, dolorem arguit vehementem, vel ipsum certè delirium. Malum etiam est, flatum iam iam erupturum impeditum esse: peiusque, ad superiora reuertisse.

Nunc ad contemplationem veniam vrinæ, quam scire licet optimam esse, cuius sub-aureus color, substantia mediocris, iusta secundum potionem moles, sedimentum album, leve, & in acutum fastigatum est. Vrina autem alba, cruditatem, aut magnam esse in vrinariis ductibus obstructionem docet. Eadem in acutis febribus delirium portendit: aut certè eam insaniam, quàm græcè φρενῖτιν dicunt. Ferè etiam si hæc ipsa diu nihil variat, frigida prænunciat vitia capitis, vt vertiginem, ut morbum attonitum, vel comitialem, & hujusmodi fastidia quoque arguit ciborum, & dolores in articulis,

Præsagia ex vrina.

Vrina optima.

Vrina alba.

culis, & nervorum resolutionem. Albá remissior, ut lactea, & glauca, incipientibus, & increscentibus febribus reddita, copiam putris materiæ: naturæq; laborem demonstrat. Quod si hæc diutius fertur, longi frigidique indicium morbi præbet. Tenuis autem vrina, & diluta, vereque aquea, morbi diuturni nota est: & quidem sub hoc, si diu talis ea cernitur, cæteris signis salutem spondentibus, dolorem abscessumque in partibus fore septo transuerso inferioribus indicat: eadem in pueris pessima est. Subaurea seu ruffa seu citrina, vt modò retuli, probæ concoctionis notam habet, omniumque (si ad colorem spectes) est media. Hanc sequitur flava, & mox rubra, exaucti caloris testes. Rubra perspicua, quæ etiam ignescens, flammeaque dicitur, ardentem indicat febrem, aut jecur immodicè calens: eadem si nihil habet sedimenti, vel nubeculæ, febris principium, cruditatemque materiæ commonstrat. Ac si quidem diutiùs per acutam febrem talis fertur, periculum etiam interitûs, priusquam spatio matu-

Ruffa. *Rubra.* *Rubra perspicua*

tu-

turescat, minatur. Rubra autem, simulque crassa & obscura, qualis obstructo vitiatoque ferri iecinore, & decedētibus febrium accessionibus, solet, flauam subesse bilem, aut rubram, aut vitellinam ostendit. In Synocho itaque putrida nunquam penè talis meitur. Rubram vrinam sequitur vinea, & passea: illa assati sanguinis, hæc tostæ bilis nuntia: ambæ similem vuæ nigræ colorem adeptæ. Magna autem ex parte, si sic diutius feruntur hæ, auriginem prænuntiant. Viridis autem, corruptissimæ bilis nota est: ad quam si vehemens sitis, atque æstus accedunt, periculum à distentione nervorum est. Veneta autem vrina, humoris frigidi, siccique soboles est. Liuida, pereuntis exhibet natiui caloris indicium: quanquam plagas interdum sequi, & accepta verbera potest. Nigra vrina, si rubram viridemque sequitur, extremi caloris index est: si post cæruleam, & post liuidam fuit, summæ frigiditatis. In vtraque mortis periculum vertitur, idque eò maius, quò ea ipsa est paucior, quoque id, quod in eo subsidet, nigrius est.

Rubra crassa.

Vinea.

Passea.

Viridis.

Veneta.

Liuida.

Nigra.

est. Cæterùm, vbi morbus ex atra bile natus præcessit, vtpote lienis tumor, quartana, melancholia, & huiusmodi: tum profectò nigra urina (maximè sub istorum morborum decessu) certam spem secundæ valetudinis facit.

Cruenta. Vrina cruenta, quæ scilicet cum refrixit, sedimentum veluti sanguinis concreti habet, renes à calculo atteri significat: vtique si hi nullo ictu, aut casu percussi fuere. Quæ mali coloris vrina est, quò ea copiosior, hòc minus mala est. Post urinæ autem colorem, eius

Tenuis. quoque observanda substantia est. Ea si tenuis est, cruditatem, arctamque esse obstructionem testatur: maximè si simul etiam diluta est, qualis spectari in quartana, & ingrauescentibus renum doloribus solet. In febribus autem longis, & incertis, & non magnis, si diu tenuis vrina meitur, lienem esse affe-

Crassa. ctum constat. Cæterùm crassa vrina copiam ostendit crudorum humorum, qui magna ex parte jecinoris cauum, itemque intestina & ventriculum obsident. Crudissima est tenuis aquosa sic permanens: minus hac cruda tenuis est,

est, quæ post crassescit: hanc sequitur, & micta, & persistens crassa: quæ sub firmis viribus, morbi longioris: sub inualidis, mortis præsagia est. Rursus minus cruda censetur crassa reddita, quæ post sedimentum deponit: ea nempe breuiorem fore morbum significat. Omnia verò genera hæc cruditatem arguunt, & morbi principium, eumque ipsum (si quidem diutius hæc immorantur) longum & judicationis non expeditæ. Si accedente primum febre, vrina crassa meitur: copiam materiæ, virium infirmitatem, & periculum ostendit. Crassa & alba crudæ soboles pituitæ est. Ea si in longis laboriosisque febribus, quæ in abscessum essent abituræ, copiosa profluit: ab abscessu & à dolore liberat. Crassa & subrubra vrina, magisque si tale quoq; nacta sedimentum est, tutum quidem morbum, at longum fore portendit. Crassa verò & penitus rubra qualis in febribus cernitur continentibus, multitudini sanguinis attestatur: tametsi ea res non vsque certa perpetuaque est. Nam sæpè non abundante sanguine talis

Crassa alba.

Crassa subrubra

Crassa rubra.

lis vrina fertur, tùm in quartana & tertiana intermittente, tùm in aurigine. Quod si sine hoc casu, vrina crassa rubraque in febre ad quadragesimum vsque diem manet: solui profectò febris ante diem sexagesimum non potest.

Crassa nigra. Crassa & nigra in totum exitiosa est eoque magis, quò pauciore redditur mole. Tuta tamen esse interdum, & salutaris potest, vbi declinantibus (vt superius retuli) atræ bilis morbis, noxius humor robore naturæ excluditur. Quò crassior in morbis acutis vrina est, eò deterior est. Iam etiam cruditatis nota plus terrere in vrinæ consistentia, quàm in colore debet.

Oleacea. Quæ vrina lentore crassitieque oleum, vel etiam commota refert: liquescere corpus, vel tabe, vel hectica febre, vel hydrope significat. Si vrina prius splendida, externo frigore crassescit, & matulam alba lentaque sorde onerat, iterumque igne soluta, colorem recipit suum: in acutis morbis cœptam esse concoctionem ostendit, alioqui nullius præcipuè notæ est.

Crassa. Si verò vrina ex sese, qualis iumentorum est, crassa turbi-

bidaque meitur, neque igne ſoluitur, & huic multa innatant corpuſcula ex pure aut muco conflata,quæ per quietem ſpeciem craſſi ſedimenti deſcendũt reliqua tum ferè inclareſcente vrina, ſcire licet in renibus vlcus, vel in veſica maximeque calculi cauſſa eſſe: aut certè haspartes crudo humore præpediri. Quod ſi integris his, ſic turbida vrina eſt, craſſi humoris totis venis abundantiam morbosq; longos & difficiles oſtẽdit:maximè verò capitis, iudice Hippocrate,vel præſẽtes,vel imminẽtes dolores.Quin etiam hinc interpoſito tempore ſequi,vel lethargus, vel altus ſopor poteſt. Sæpè cum quartana ſoluitur, itemque iecinoris, & lienis morbi, & quum abſceſſus intus erupit, vrina repente turbida meitur.

Porrò ſi vrina ita confuſa eſt,vt nullis ſolui ignibus, nulla quiete poſſit: ſed nec ſuſpenſum habere vllum, nec ſedimentum videatur,continuas febres, easque periculoſas, & malignitate graues commonſtat. Cæterùm molem quoque vrinæ obſeruare non inutile eſt. Multa enim, aut copiam indicare

Multa

re serosi humores, (vt in hydro-
pe & diabete) potest, aut corpore
molis consumptionem, vt in coll-
quantibus febribus, aut certè exiguam
alui deiectionem. Rectè enim Hip-
pocrates animadvertit, ex multa per
noctem mictione, paucam deiectio-
nem sequi. Vrina pauca redditur bi-

Pauca.

bentibus pauca, aut alia parte corpo-
ris abundè vacuatis, aut nimio calor
laboreùe exhaustis atque siccatis. Sæ-
pè etiam itinera impedita esse, ve
crasso humore, vel calculo, paucita
vrinæ docet. In acuta febre, quæ-
cunque pauca redditur propter vim
morbi, aut deficiente humido, aut ex-
pellendi facultate infirma, certæ mor-
tis indicium exhibet. Quæ modò
pauca vrina est, modò iterum copiosa
& interdum penitus cohibetur in acu-
tis morbis, pessima; in longis multæ
durationis nota est Aliquid etiam

Malè olens.

in vrinæ odore est. Nam quæ fœ-
tet, simulque crassa est, & alba, cum
sedimento purulento, renum aut pu-
dendi vlcus ostendit. Quod si hæ
eadem mucum quiete deponit, & mul-
t

o dolore excluditur, calculum esse in vesica monstrat. Qui fœtor non ab his locis proficiscitur, verùm ex altiore corpore venit, siue etiam (quod rarius fit) in tenui atque clara semper grauioris alicuius nota putredinis est. Nunc ad vrinæ veniam contenta, quæ generis non vnius sunt. Sedimentum quod ὑπόστασις græcè dicitur, in columem naturæ calorem ostendit: idque eò magis, quò citius in emicta vrina cernitur. Sed discernere sedimentum, ab ea sorde non difficillimum est, quæ à renibus, vel à vesica descendens, vrinam turbat, & post in ea ipsa veluti crassamentū quoddam subsidet. Quod in medio suspensum est, (ἐναιώρημα Græci dicunt) infirmiorem naturæ vim arguit: nubes eò adhuc magis debilem. Imbecillissima ostenditur, si nihil vrina vel sedimenti, vel suspensi, vel nubecularum habet: estque ea res in ægrotis apprimè horrenda: sanis autem accidere interdum citra magnum incommodum potest. Porrò optimum sedimentum est, quod mole substantiaque medio[...] ad imum ma-

Vrinæ sedimentum.

Suspensũ vrinæ nubes.

Sedimentum optimum, i-

Q tulæ

temque suspensũ & nubes. tulæ subsistens, album, leue, & æquale est: idemque latum inferius, & superius acuminatum. Optima quoque & suspensum, & nubes sunt, alba, læuia, & æqualia. Minus bonum suspensum est, quàm sedimentum: vtrumque melius nube est. *Conteretũ tenue.* Quodcunque autem tenue contentum est, cruditatis & incipientium argumentum *Crassum.* morborum præbet; crassum autem multum esse materiæ non coctæ docet: tametsi id quoque judicationem comitari longarum ægtitudinum solet. Contentum rubrum, bilis calorisque *Rubrum. Venetum itemq; liuidum & nigrũ.* soboles est. Venetum & liuidum, magisque etiam nigrum, oppressi naturalis caloris. Contenta bona, quò magis ad imum sidunt, matulæ tamen non contacto fundo, hoc meliora sunt. Quibus per morbos citò contenta in vrina cernuntur bona, hi citò quoque judicantur. Omnia autem contenta inferiora, potiora sublimioribus sunt. Quæ quarto die in febrib9 nubeculam subrubram vrina exhibet, septimo liberat: modò reliqua etiam pro ratione respondeant. Tenuis autem vrina ac bi-

biliosa quæ vicissim modò melior fieri, modò peior videtur, longioris mali nota est: quæ si diutius sic fertur periculum non leue habet. Vrina præter rationem colore, & contentis matura, semper in morbis, potissimum acutis, suspecta est. Si quid boni in vrina subsedit, idque repentè non amplius sequitur dolores & mutationes significantur. In febribus incertis nubeculæ nigræ, quartanam prænuntiant. Proximum nunc est ea intueri, quæ vrinæ permiscentur. Si semen inest, id tenue ac leue est, semperque vrinæ innatat: pituita autem crassa, tenaxque, & cohærens est. Pus permota vrina dissoluitur, ac quoquouersum fertur. Vtrumque hoc quiete subsidet. Porrò si quædam in vrina quasi ramenta cernuntur, tostos esse in venis succos docent. Si similia capillis sunt, extorrentem in renibus calorem, tenacemque esse humorem testantur: Quamquam filamenta albis capillis similia sæpè in Venereo seminis profluuio, & fæminarum albo fluore cernuntur. Si veluti exiguæ innata-

Semen in vrina. *Pituita.* *Pus.* *Ramenta* *Capilli.*

natare carunculæ in vrina crassa cœperint, renes docent exulceratos. Scabies autem vesicæ significatur, si cum vrina crassa quædam furfuri non dissimilia feruntur. Eadem si in tenui apparent, colloquantem ardorem febris notant. Arenarum autem mictio calculum in rene, aut in visica arguit. Si in vrina fœtida pus aut squamulæ sunt vesica exulcerata est: sin minus, extorrens ex squamulis febris significatur. Squamulæ tamen tutiores, quoniam tenuiores, quàm furfuracea sunt. Si in vrinæ superficie quædam pinguia ac araneorum talis quid simile innatat: aut si (quod leuiùs est) diuulsa, & quam ex oleo injecta puncta sunt, scire licet, ardentissima febri, vel certè hectica, vel tabe corpus liquescere. Si verò cumulatim hæc, breuique esse cœperunt, calore renes occupante, eorum subest colliquatio. Pessima ante rigorem oleacea vrina est. Corona quoque vrinæ obseruari non sine caussa debet. Nam si hæc meliorem quàm reliqua urina colorem exhibet, salutem prænuntiat: si deteriorem, peric-

Caruncula.
Furfuracea.
Sanguis. Arena.
Squamulæ
Pinguia.
Urina Corona.

riculum. Tenuis, albaque corona aquosi sanguinis nota est: crassa & alba, pituiosi: rufsa, temperati: rubra. itemque ignea, biliosi & vehementer tosti: liuida atque nigra, melancholici, Itaque vtraque hæc peculiaris, tum morbo comitiali, tum melancholiæ est. Si bullæ in corona multæ integra serie circumsistunt, caput dolere ostendunt: idque eò magis, quò illæ coloratiores sunt: & minus, quò magis albæ. Bullæ per vrinæ sparsæ superficiem, nihil super capite significant, solius cruditatis, obstructionis imbecilli caloris nuntiæ. Quib9 in tenui vrina & sedimentis vacua, bullæ cernuntur: ferè hi longa, magnaque renũ obstructione affecti sunt. Tum autem bullas has in crassa vrina esse cœpisse meli9 est. Maiores bullæ, lateque per vrinæ coronam fusæ, dolores minui, qui prius fuerant, docent. Subesse autem destillatio creditur, si bullæ instar exigui granæ paruæ in corona hærentes, agitata vrina, deorsum pelluntur iterumque ad coronam ascendunt. Illud in genere nouisse oportet, vrinæ colore, intemperiem significari: substantia crassa aut turbulenta, humoris vitium: confusione, putredinem: admistis, certam loci affecti cognitionem.

Bullæ.

Nouissimè de sudoribus dicam: quos esse bonos constat, si post notas concoctionis toto corpore erumpunt: itemque si per febres intermittentes, decentibus accessionibus, aut per iudicationes continuarum febrium vbertim effluunt, morbumque vel fini-

Præsagia ex sudoribus

niunt, vel multum leuant : tum qui veluti guttis quibusdam effunduntur, & euaporant, quique expurgatæ aluo succedunt: &, iam crassiore demta morbi materia, id quod reliquum est tenuioris, exhauriunt. Mali verò his contrarii sunt, maximeque si ex capite solum, aut è fronte ceruicibusue efferuntur. Pessimi autem iidem hi sunt, si simul etiam frigent. Siquidem in acuta febri, mortis iudices : in mitiore, longæ durationis sunt. Mali etiam iudicantur non continuati, sed interfecti : parique ratione inutiles nimium multi, quique morbum non minuunt. Hunc enim ipsum tum longum fore, manifestum est. Horrorem post sudores incidere, tutum non est. Sub exolutis viribus, atque syncope, pauco tenacique sudore frontem madescere, valde malum: concidente verò iam tum pulsu, citæ mortis indicium est. Copiosi sudores calidi frigidiue, quiq; continenter fluunt: frigidi, grauiorem morbū: calidi, leuiorem testantur. Ferè autem sic incidit: vt cum erupturi sudores sunt, primum ferri à capite incipiant, ac dein paulatim è reliquis membris. Magna autem ex parte, abundantius sudores posteriore corpore emergunt, quàm anteriore: & superiore, quàm inferiore. Eos etiam magis somnus fundere quàm vigilia solet.

INDEX

INDEX RERUM

succinctus, quæ hoc opusculo continentur.

A.

Abortus præsagia. 282
Abscessus præsagia in febribus. 30.44
Abscessus in inferioribus locis. 46
Abscessus optimus. 47
Adolescentium morbi. 323
Ægroti officium. 330
Ægroti mens atque mores. ib. & seq.
Æstivi morbi. 325
Ætatis primæ morbi. 322
Affectus hypochondriacus. 76
Alphos. 291
Alui profluuium. 168
Aneurisma. 313
Anhelatio. 153
Angina. 109
Angina notha. 113
Ani fistula. 197
Ani inflammatio. 197
Animi defectio. 156
Apoplexia. 89
Appetentia canina. 162
Aquæ metus. 78
Arthritis. 284

Ar-

Articularis morbus. 284
Asthma. 153
Ascites. 222
Atrabilis. 216
Attonitus morbus. 89
Atrophia. 59
Aurigo. 217
Autumnales morbi. 326

B.

Bilis atra. 214
Bulimos. 162

C.

Cachexia. 60
Cacitas. 106
Calculus. 233
Calculus vesica. 244
Cancer. 304
Capitis dolor. 70
Carbunculus. 297
Caros. 83
Catalepsis. ib.
Catarrhus. 98
Cerebri vulneratio. 113
Chiragra. 284
Cholera. 167
Cibi cupiditas & fastidium. 161
Cœlum quodnam saluberrimum. 328
Coli dolor. 154
Coli inflammatio. 189
Colis vlcus. 255
Coma. 84
Comitialis morbus. 26
Convulsio. 94
Cordis palpitatio. 156

Cor-

Cordis vulnus. 159
Corporis malus habitus. 60

D.

DEiectio cruenta quae fit causa jecinoris. 203
Delirium. 72
Destillatio. 98
Diabetes. 241
Diarrhaea 168
Distentio neruorum 94
Dierum iudicialium ratio. 52
Dolor capitis. 70
Dysenteria. 176
Dyspnaea. 153
Dysuria. 251.seqq.

E.

ELephantia. 63
Empyema. 140
Ephialtes 88
Epilepsia 84
Erysipelas. 298
Erysipelas pulmonis. 331
Exanthemata. 292

F.

FEbris ardens. 7
Febris continens non putrida. 3
Febris continens putrida. 4
Febris continua. 6
Febris coutinuae periculosae signa. 8
Febris cotidiana. 21
Febris declinatio. 33
Febris diaria. 2
Febris exitialis signa. 10

Fe-

Febris hectica. 36. 191
Febris implicationes 24
Febris lenta. 15
Febris longæ signa. 29
Febris periculosæ signa. 26
Febris pestilentialis signa. 34
Febris principium. 32
Febris quartana. 19
Febris semitertiana. 24
Febris tempora. 32
Febris tertiana intermittens. 16
Febris tertiana notha. 18
Fistula. 309
Fluor albus. 276
Fluxus hepaticus. 202
Fœtus in utero mortui signa. 281
Furor. 78

G.

GAngræna 296
Gonorrhœa. 254
Gulæ vulnus. 198
Gutta serena. 62

H.

HÆmorrhagia. 106
Hæmoptysis 134
Hæmorrhoides 194
Hernia. 256
Hydrops. 221
Hydrophobia. 78
Hyemales morbi. 326
Hypochondriacus affectus. 76

I.

IEcinoris corruptio. 212
Iecinoris imbecillitas. 202

Ieci-

Iecinoris inflammatio. 208
Iecinoris intemperies. 200
Iecinoris obstructio, 206
Iecinoris scirrhus. ib.
Iecinoris vulnus. 229
Ignis sacer. 299
Ileus. 182
Imbecillitas ventriculi 160
Impetigo. 289
Impregnationis impedimenta. 277
Impregnationis nota. 278
Incubus. 88
Infantiæ morbi. 322
Inflammatio. 296
Intestinorum leuitas. 174
Intestinorum vulnus. 198
Ischias. 284
Ischuria. 251
Iudicatio optima. 48
Iudicatio in quæ incidit tempora & in quæ mors. 50
Iudicatio sitne futura vel non. 49
Iudicationis signa. 37
Iudicialium dierum ratio. 52
Iuuentutis morbi. 323

L.

Lepra. 290
Lethargus. 81
Leuce. 291
Leucophlegmatia. 61. 221
Lienes magni. 62
Lienis inflammatio. 216
Lienis tumor. 213
Lienis vulnus. 229

Li-

Lienteria. 174
Lipothymia. 156
Lippitudo. 104
Lumbrici. 190
Lues venerea. 66

M.

Melancholia. 75
Melancholia flatuosa. 76
Menstrua. 273
Menstruorum fluor. 275
Menstruorum retentio. 274
Mesenterii inflammatio. 200
Mesenterii tumor. 199
Mictio cruenta à renibus orta. 239
Mictio quæ à vesica cruenta est. 248
Mola. 268
Morbus attonitus. 89
Morbi acuti & ancipites. 315.*seq.*
Morbi acuti & lethales. 305
Morbus articularis. 284
Morbi breues & salutares. 316
Morbus comitialis. 84
Morbi longi & ancipites. *ib.*
Morbi longi & salutares. *ib.*
Morbi longi & lethales. 317
Morbi difficiles itemque faciles. 320
Morbi singularum ætatum. 321
Morbi qui gracilibus, & qui obesis magis familiares. 224
Morbi singulorum anni temporum. 325.*seq.*
Morbi qui ab Aquilone, qui ab Austro. 330
Morborum mutuæ successiones. 330
Morborum transitiones aliorum in alios. 317
Morborum præsagia è cæli sumpta tempestatibus. 327

Morbus venereus. 66
Morbis proximæ indicia. 15
Muliebris fluor. 276

N.

Neruorum distentio. 94
Neruorum resolutio. 92
Neruorum rigor. 97

O.

OEdema 301
Ophthalmia 104

P.

Papulæ. 300
Paralysis 92
Partus difficilis notæ. 283
Pectoris suppuratio 140
Pectoris vulnus. 156
Peripneumonia. 127
Peritonæi dolores 189
Phagedena. 308
Phrenitis 73
Phthisis 117
Pleuritis 99. 115
Pleuritis notha. 126
Podagra. 284
Prægnantium incommoda. 279
Priapismus. 256
Præsagia ab excrementis. 250
Præsagia ex ægri vultu. 335
Præsagia ex appetentia & cibi fastidio. 348
Præsagia ex decubitu corporis. 337
Præsagia ex deiectionibus 350
Præsagia ex insomniis 333
Præsagia ex præcordiis. 336

Præsagia ex pulsu. 340
Præsagia ex respiratione. 338
Præsagia ex somno & vigilia. 332
Præsagia ex sudoribus. 3(5
Præsagia ex toto corpore. 338
Præsagia ex vrina. 353
Psora 290
Pubertatis morbi 323
Puerorum morbi qn. finiuntur. 324
Pulmonis crudum tuberculum. 332
Pulmonis erysipelas 131
Pulmonis vomica. 134
Pulmonis vulnus. 156
Pulsus qui optimus 340
Pulsuum signa 340.*seqq.*
Pus 312

R.

Ramex. 256
Recidiuæ præsagia. 321
Renum calculus 233
Renum exulceratio. 238
Renum inflammatio. 230
Renum vulnus. 242
Rosa. 299

S.

Sanguinis è naribus fluxuri signa. 40
Sanguinis è naribus fusio. 106
Sanguis 312
Salutis præsagia in febribus 31
Sanies 312
Sanguinis sputum 134
Satyriasis. 256
Scabies. 288
Schir-

Scirrhus. 302
Scorbutus 62
Seminis profluuium 254
Senum morbi. 323
Septi transuersi vulnus. 159
Sideratio. 296
Signa profluuii alui. 41
Sordes. 312
Singultus. 163
Spasmus. 94
Spiratio difficilis. 153
Stranguria. 251
Strumæ. 302
Sudoris signa. 43
Suffusio. 101
Suppuratio 140
Syncope. 158

T.

TAbes. 147
Tabes dorsalis. 242
Tenesmus. 180
Testiculi inflammatio. 261
Tetanus. 97
Tonsillæ. 107
Tormina. 176
Tumor sine sensu laxus. 3 1
Tumor sine sensu durus. 302
Tussis. 151
Tympania. 214

V.

VAriolæ. 292
Varix. 313
Ventriculi imbecillitas. 160

Ven-

Ventriculi inflammatio. 169
Ventriculi vulnus. 198
Vermes. 190
Vernales morbi 325
Vesicæ calculus 244
Vesicæ exulceratio. 249
Vesicæ inflammatio. 246
Vesicæ vulnus. 253
Vitiligo. 291
Vlcus. 307
Voluulus. 182
Vomitus. 163
Sanguineus. 165
Vrinæ difficultas. 252
Vrinæ fluor. 241
Vrinæ incontinentia. 253
Vrinæ retentio. 251
Vrinæ signa. 353
Vrinæ stillicidium. 252
Vteri ascensus & descensus. 269. *seq.*
Vteri conuulsio. 271
Vteri durus sine dolore tumor. 166
Vteri exulceratio. 264
Vteri inflammatio. 262
Vteri inflatio. 265
Vteri hydrops. 267
Vteri scirrhus. 266
Vterini strangulatus. 271
Vteri vulneratio. 283
Vulnus. 306

FINIS.